Digitized by Google

6
17-b
59
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
9 G
8
17. b. 59

II 054 f 2

T. CARI
LVCRETII
POETAE, AC PHILOSOPHI VETVSTISSIMI,
DE
RERVM NATVRA LIBRI SEX.

LVGDVNI APVD SEB. GRYPHIVM,
1540.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Pertinet ad Bibliotheca S. Franci Iranssyb. 1716.

T. LVCRETII CARI VITA, PER PETRVM CRINITVM FLORENTINVM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

TITVS LVCRETIVS *Carus, ex Lucretiorum familia natus creditur, quæ* Romæ *inſignis & peruetuſta habita eſt.* Paulò *antiquior fuit* Terentio Varrone, *&* M. Tullio, *ut quidam ſcripſerunt, quod eſt obſeruatum diligenter: quoniam in his annalibus quos à Græcis habemus, complura falſò expoſita ſunt, contraq; rationem temporũ peruerſe ſignata.* Ingenio *ſummo traditur fuiſſe, et in ſcribẽdis carminibus maximè excitato.* Solebat *enĩ per interualla temporum ad carmen accedere, non ſine quodã animi furore, ut ueteres autores oſtendunt.* Hinc *illud* Statij:

Et docti furor arduus Lucreti.

Fabius Quintilianus (cum de Latinis poëtis diſſerit) Aemilium Macrum, & T. *Lucretium præſtare elegantia teſtatur, ſed ipſius Lucretij carmen multum difficultatis retinere. Quæ res non modo propter ipſam materiam illi contigit, ſed etiam propter egeſtatẽ linguæ, & rerum nouitatem, ut ille inquit. Scripſit libros ſex de natura rerũ, in quibus doctrinã Epicuri, & Empedoclem poëtam ſecutus eſt, cuius carmen atq; ingeniũ admiratur. Neq; deſunt qui ſcribant, fuiſſe Lucretij opus, à M. Tullio emendatũ.*

Quocirca ueriſimile eſt, propter importunum obitum ab eo imperfectum atq; inemendatum relictum. Q. frater plurimum Lucretij uerſibus conceßit, & in eius opere multum eſſe artis atq; ingenij refert, neq; mirari oportere, ſi Lucretij uerſus duriores interdum uidentur, & quaſi orationi ſolutæ ſimiles. Fuit hoc proprium illis temporibus, ut optimè teſtatur apud Macrobium Furius Albinus, cuius uerba hæc ſunt: Nemo debet antiquiores poëtas ea ratione uiliores putare, quòd eorum uerſus nobis ſcabri uidentur. Ille enim ſtylus tum maximè placebat, diuq; laborauit ætas ſecuta, ut magis huic molliori ſtylo acquieſceret. Itaq; minimè defuerunt imperantibus etiam Veſpaſianis, qui Lucretium pro Vergilio, & Lucilium pro Horatio legerent. Idem Lucretius miſit opus ſuum ad C. Memmium, L. Memmij filium, qui à deuicta Achaia cognomen accepit, & urbem Corinthum diruit, ſignis ac tabulis ſpoliauit. Non me præterit alios in hoc diſſentire: ſed hi quidem, dum parum diligenter temporum rationē obſeruant, facilè refelli poſſunt. Publius Vergilius non modò uerba aliquot accepit ex poëmatis Lucretij, ſed locos penè integros ab eo tranſtulit, quod & Gramatici ueteres accuratè notarunt. De hoc autem Lucretij opere illud à Publio Ouidio ſcribitur:

Carmina ſublimis tum ſunt peritura Lucreti,
Exitio terras cum dabit una dies.

Perijt ætate integra, cum paucos annos ſupra quadraginta impleuiſſet. Euſebius tradit, tanto eum furore percitum fuiſſe aſſumpto amatorio poculo, ut propria manu

ſe

ſe interfecerit. quo tempore (ut quidam teſtantur) Publius Vergilius uirilem togam aſſumpſit, Cn. Pompeio, & M. Licinio Craſſo iterum conſulibus. Inter alios ueteres nominatur Lucretius poëta Comicus, ut à Fulgentio relatum eſt in commentario de priſcis uerbis. Hæc ille. Verum amatorio uerſũ in amentiam ab uxore à multis receptum eſt: at quo nomine illa quoq; diceretur, non certò hactenus conſtitit. Sunt qui hanc, ex uerbis Hieronymi in diſſuaſoria contra Ruffinũ, Luciliam dici contendant. Ne quis uerò de Hieronymi uerbis ſcrupulus ſit, lubuit hic ea adijcere: Liuia (inquit) uirũ ſuũ interfecit, quẽ nimis odit: Lucilia quẽ nimis amauit. Illa ſponte miſcuit aconitum: Lucilia decepta, furorem propinauit pro amoris poculo.

QVAE SINGVLIS LIBRIS
continentur.

LIBRO PRIMO.

Procemium. charta 15. uerſu 5.
Nullam rem gigni è nihilo, ſed è certis omnia principijs fieri. 20. uerſu 24.
Nullam rem ad nihilum interimi, ſed quædam eſſe æterna corpora, in quæ omnia diſſoluantur. 22. uerſu 22.
Non ideo prima corpora neganda, quia uideri non poſſint, cum multa alia ſint in rebus corpora, quæ itidem uideri nequeant. 24. 14.
Præter corpora inane in rebus eſſe. 26. 20.
Nihil per ſe eſſe in rerum natura, præter inane & corpora: cætera omnia aut his coniuncta, aut horum eſſe euenta. 29. 23.
Ea corpora, quæ rerum ſunt primordia, ſolida atq; æterna eſſe. 31. 39.
Erraſſe Heraclitum, & eos, qui ex ſolo igne res omneis conſiſtere opinati ſunt, omneísq; illos, qui unum duntaxat quodlibet elementum rerum materiem exiſtimarunt. 37. 7.
Non minus falli eos, qui ex pluribus elementis, aut ex omnibus etiam (ut Empedocles) res omneis gigni opinantur. 40. 19.
Ex ſimilibus Anaxagoræ partibus non poſſe res omnes conſiſtere. 43. 27.
Infinitum eſſe in omneis parteis ſpatium, atq; infinita in eo ſemper moueri corpora. 47. 3.

Non dari medium totius, in quod nitantur omnia, ut quidam crediderunt. 51. 17.

LIBRO SECVNDO.

Procemium. 54. uerſu 15.
Prima corpora uario & aßiduo motu & gignere, & reſoluere res omneis. 56. 13.
Prima corpora maxima celeritate moueri. 59. 6.
Omnia corpora, ex ſua natura deorſum ferri. 60. 19.
Prima corpora, cum per inane deorſum ferantur omnia, rectà tamẽ decedere, & declinare, aliquantulũ. 61. 24.
Quo in motu ſint prima corpora, in eodẽ ſemper & fuiſſe, & futura eſſe. 64. 17.
Mirum non eſſe, cum moueãtur ſemper prima corpora, non uideri tamen eorum motum. 64. 28.
Diuerſas eſſe primorum corporum figuras. 65. 24.
Vti diuerſas, ita finitas eſſe primorum corporum figuras. 70. 26.
Infinita eſſe inter ſe ſimilia cuiuslibet figuræ corpora. 72. 11.
Nullam rem non ex diuerſis principiorum generibus conſtare. 74. 14.
Non poſſe omnia principia omnibus connecti: ſed dißidere inter ſe quædam. 78. 17.
Prima corpora omni colore priuata eſſe. 81. 2.
Cæteris qualitatibus ſenſibilibus carere prima corpora. 83. 14.

Ex inſenſilibus principijs gigni ſenſilia omnia poſſe. 84. 8.
Mundū hunc, & ſimiles alios innumerabiles in infinito ſpatio, non à Deis,*ſed fortuito primorū corporū concurſu,& genitos,& interituros eſſe,atq; adeò iā ſenē eſſe hunc mundum.* 89. 21.

LIBRO TERTIO.

Procemium. 95. *uerſu* 5.
Animum certam eſſe hominis partem. 98. 16.
Animum atque animam unam ex ſe naturam conficere: ſed animi eſſe dominatum. 100. 1.
Animum atque animam corporea natura dicit conſtare. 100. 26.
Animum è minutiſsimis corporibus conſtare affirmat. 101. 13.
Animi naturam ſimplicem non eſſe,ſed è quatuor conſtare naturis. 103. 13.
Quo pacto diuerſæ quatuor animi naturæ ſimul miſtæ unam ex ſe naturam creent. 104. 11.
Corpus atque animum ita coniuncta eſſe,ut neque eſſe neque ſentire quicq̃ unū abſque altero poſſit. 106.15.
Errare illos,qui animo ſenſus attribuunt:neque corpus ſentire opinantur. 107. 13.
Errare Democritum, *qui ita corpus animo nectat, ut ſingula quæq; animi primordia ſingulis quibusq; corporis primordijs apponat* 108. 4.

Magis

Magis ab animo uitam eſſe, quàm ab anima. 109. 1.
Et natiuum & mortalem eſſe animum 109. 22.
Mortem neque quicquam ad nos pertinere: neque timendam eſſe. 124. 10.

LIBRO QVARTO.

Procemium. 134. *uerſu* 5.
Simulacra quædam atque imagines ab rebus mitti. 135, 26.
Tenuiſsima natura conſtare imagines. 138. 2.
Celerrimè gigni imagines. 139. 8.
Celerrimè moueri imagines. 140. 12.
Viſum cauſari ab imaginibus: & quomodo, cum rem aliquam uidemus, quantùm etiam ea abſit, uideamus; 141. 23.
Cur cum ſingula quæq; ſimulacra uideri nõ poſsint, ipſæ tamen res perſpiciantur. 143. 5.
Cur quæ in ſpeculo uidentur imagines, ultra ſpeculum eſſe uideantur. 143. 18.
Cur in ſpeculis ea quæ dextera ſunt, leua uideantur. 144. 12.
Cur ſplendida oculos lædant. 144. 22.
Cur quæ intuentur arquati, fiant lurida. 145. 1.
Cur è tenebris uideamus ea, quæ in luce ſunt, neq; idem contra fiat 145. 7.
Cur imago è ſpeculo in ſpeculum reſultet. 146. 2.
Cur in inflexis ſpeculis dextra uideantur ſimulacra. ibidem.

Cur ea, quæ quadrata ſunt, rotunda procul intuentibus uideantur. 146.9.
Cur noſtros motus ſequi in ſpeculis imagines uideantur. 146. 20.
Cur in ſole nobiſcum uideatur moueri umbra. 146.27.
Nunquam decipi ſenſus circa ea, quæ illorum ſunt, ſed errorem omnem ab omni eſſe opinione: quin quod ſenſibus uideatur, id uerum eſſe, neq; refelli poſſe. 147.12.
De auditu & uoce. 152.11.
Qua ratione fiat Echo. 154. 4.
Cur per quæ loca ad oculos uenire ſimulacra nõ poßint, per ea uoces tranſmeent. 155. 1.
De guſtu & ſapore. 155. 18.
Cur idem cibus alijs amarus, alijs dulcis, quin res eadem alijs cibus, alijs uenenum ſit. 156. 9.
Cur febrientibus quæ prius iucunda erant, acerba fiant. 157. 9.
De olfactu, & odore, & cur alius alijs aptior animantibus odor ſit. 157. 18.
In uiſibilibus etiam & coloribus id eſſe, ut alia acria, alia iucunda ſint uiſu. 158. 23.
Animum tenuißimis & celerrimis moueri ſimulacris. 159. 9.
Cur quodcunq; uoluerimus ſtatim cogitemus 161. 8
Animantium membra non ad uſum data, ſed datis membris eorum repertum uſum. 162. 22.
Vnde & fames & ſitis cauſetur. 163. 29.
Cur, cum uolumus, moueri poßimus. 164. 18.
Quo

Quo pacto, & unde cauſetur ſomnus, & de inſomnijs. 165. 19.
Quo pacto coëundi fiat deſyderium, & de amore, ac quomodo euitari poßit. 169. 29.
Communem eſſe in coitu uoluptatem. 174. 21.
Cur filij parentum, & maiorum etiam nonnunquam ſimiles naſcantur. 175. 3.
De cauſis ſterilitatis. 176, 22.

LIBRO QVINTO.

Prooemium. 179. uerſu 5.
Terram, mare, coelum, lumen, ſolem, & cæteras mundi partes qui mortales putat, non putare deos mortales eſſe, cum illæ dij non ſint. 183. 4.
Mundi partes non poſſe deorum ſedes eſſe. 184. 13.
Mundum non eſſe ab deis hominum cauſa conſtitutum. 184. 21.
Et natum, & interiturum eſſe mundum 187. 13.
Quomodo elementa omnia, & ſydera ex primis corporibus primum genita. 193. 20.
De ſyderum motu. 196. 26.
Qua ratione in mundi medio terra poßit conſiſtere neq; deſcendat inferius. 198. 23.
Solem, lunam, & cæteras ſtellas ea eſſe magnitudine, qua nobis uidentur. 198. 24.
Qua ratione, cum paruus admodum ſit ſol, tantum tamen emittat lumen. 199. 21.
Cur luna annuos ſolis curſus menſtruis peragat ſpatijs, & qua

& qua ratione ſol nunc ad nos accedere, nunc à nobis recedere poſsit. 200. 13.
Qua ratione nox fiat, qua item oriatur lux. 201. 20.
Cur alternis nunc breuiores, nunc longiores ſint aut dies aut noctes. 202. 21.
Cur uaria ſpecie augeſcat lunæ lumẽ, et decreſcat. 213. 16.
De ſolis & lunæ defectu. 205. 5.
Inferiora omnia, herbas, arbores, animalia, è terra primũ genita. 205. 26.
Multa à noua terra creata monſtra, quæ augeſcere non potuerint, multaq́; animantium genera interijſſe. 208. 4.
Centauros, Scyllas, cæteraq́; id genus monſtra ex diuerſis generibus animalium compacta, neq; fuiſſe unquàm, neq; eſſe poſſe. 209. 16.
Primorum illorum hominum uitam aſperrimam primo, atq; omnium rerum ignaram fuiſſe, paulatim deinde molliorum effectam. 211. 5.
Sermonem ab hominibus naturam ipſam expreſsiſſe ſe, neque credendum eſſe unum aliquem rebus nomina impoſuiſſe, atq; ea mox alios docuiſſe. 214. 24.
Ignis inuentio, atq; eius uſus. 216. 27.
Cõditis urbibus, & diuiſis rebus ſub regibus primũ fuiſſe homines: mox ſeſe legum uinculis aſtrinxiſſe. 217. 15
Quæ cauſa primùm Deorum opinionem in animis hominum fecerit. 219. 10.
Aurum, argentum, æs, plumbum, ferrum, atq; eorum uſus quomodo primùm reperta: multaq́; alia ad belli uſum paulatim inuẽta: reliquasq́; omneis & res & arteis ad

hoc

hoc culmen per gradus paulatim perueniſſe 222. 3.

LIBRO SEXTO.

Proœmium. 130. 5.
De tonitru. 233. 17.
De fulgure. 235. 23.
De fulminis natura, & eius mobilitate, & uiribus illius. 237. 24.
Cur autumno & uere plura quàm aliàs fiant fulmina. 242. 17.
Rationibus perquirendam fulminum naturam non temerè in Deos referendam. 242. 28.
Preſteres qua fiant cauſa. 244. 26.
De nubibus. 245. 24.
De imbribus. 246. 3.
De arcu cœleſti. 248. 10
De terræ motu. 248. 21
Cur tot aquis influentibus mare maius non fiat. 251. 8.
De Aetnæ ignibus. 252. 11.
De Nili incremento. 254. 25.
De auernis, alijsq; quibuſdam locis, auibus, & quadrupedibus inimicis. 255.
Cur frigidior æſtate aqua in puteis. 259. 8.
Cur fons, qui apud Hammonis fanum eſt, luce frigidus, nocte calidus ſit. 259. 18.
Cur admota ſtuppa, aut teda fonti cuidam frigido accendatur. 260. 18.

Cur

Cur à magnete ferrum trahatur. 261. 16.
Vnde creetur peſtilentia. 267. 26.
Athenienſium peſtilentia. 269. 16.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA, LIBER PRIMVS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AENEADVM genitrix, hominum, diuûmq; uoluptas, Avso pag. 10
Alma Venus, cœli ſubter labentia ſigna
Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferenteis
Concelebras: per te quoniam genus omne animantum
Concipitur, uiſitq; exortum lumina ſolis:
Te dea, te fugiunt uenti, te nubila cœli:
*Aduentuq; tuo, tibi ſuaueis Dædala tellus
Submittit flores, tibi rident æquora ponti, *Aduentuq; tuum.
Pacatumq; nitet diffuſo*lumine cœlum. *numine
Nam ſimul ac ſpecies patefacta eſt uerna diei:
Et reſerata uiget genitabilis aura fauoni:
Aëriæ primum uolucres te diua, tuumq;
Significant initum perculſæ corda tua ui.
Inde feræ pecudes perſultant pabula læta:
Et rapidos tranant amneis: ita capta lepore
Illecebriſq; tuis omnis natura animantum
Te ſequitur cupidè, quò quamq; inducere pergis.
Deniq; per maria, ac monteis, fluuioſq; rapaceis
Frondiferaſq; domos auium, campoſq; uirenteis,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,

Efficis,ut cupide generatim ſecla propagent.
Quæ quoniam rerum naturam ſola gubernas:
Nec ſine te quicquam dias in luminis oras
Exoritur,neq; fit lætum,neq; amabile quicquam:
Te ſociam ſtudeo ſcribendis uerſibus eſſe:
Quos ego de rerum natura pangere conor
Memmiadæ noſtro,quem tu dea tempore in omni
Omnibus ornatum uoluiſti excellere rebus.
Quò magis æternum da dictis diua lepôrem.
Effice,ut interea fera munera militiaï
Per maria,ac terras omneis ſopita quieſcant.
Nam tu ſola potes tranquilla pace iuuare
Mortaleis:quoniam belli fera munera,Mauores
Armipotens regit:in gremium qui ſæpe tuum ſe
Reijcit,æterno deuictus uulnere amoris:
**ſuſpirans Atq; ita*ſuſpiciens tereti ceruice repoſta*
Paſcit amore auidos inhians in te dea uiſus:
Eq; tuo pendent reſupini ſpiritus ore.
Hunc tu diua tuo recubantem corpore ſancto
Circunfuſa ſuper,ſuaueis ex ore loquelas
Funde,petens placidam Romanis inclyta pacem.
Nam neq; nos agere hoc patriaï tempore iniquo
Poſſumus æquo animo:nec Memmi clara propago
Talibus in rebus communi deeſſe ſaluti.
Quod ſupereſt,uacuas aureis mihi Memmius,& te
Semotum à curis adhibe ueram ad rationem
Ne mea dona tibi ſtudio diſpoſta fideli,
Intellecta prius quàm ſint:contempta relinquas.
**regione Nam tibi de ſumma cœli*ratione,Deûmq;*

Diſſerere

Diſſerere incipiam: & rerum primordia pandam:
Vnde omneis natura creet res, auctet, alatq́;:
Quo'ue eadem rurſum natura perempta reſoluat:
Quæ nos materiem, & genitalia corpora rebus
Reddunda in ratione uocare, & ſemina rerum
Appellare ſuêmus: & hæc eadem uſurpare
Corpora prima: quòd ex illis ſunt omnia primis.
Omnis enim per ſe diuûm natura neceſſe eſt
Immortali æuo ſumma cum pace fruatur,
Semota à noſtris rebus, ſeiunctáq; longè.
Nam priuata dolore omni, priuata periclis,
Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri,
Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.
Humana ante oculos fœde cum uita iaceret +
In terris oppreſſa graui ſub relligione:
Quæ caput à cœli regionibus oſtendebat
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans:
*Primum *Graius homo *mortalis tollere contra* **gnarus.*
*Eſt oculos auſus, primusq́; *obſiſtere contra:* **immotaleis.*
Quem nec fama deûm, nec fulmina, nec minitanti **abſiſtere.*
Murmure compreſſit cœlum, ſed eò magis acrem
Inritat uirtutem animi, confringere ut arcta
Naturæ primus portarum clauſtra cupiret.
Ergo uiuida uis animi peruicit, & extra
Proceſſit longè flammantia mœnia mundi:
Atq; omne immenſum peragrauit mente, animoq́;.
Vnde refert nobis uictor quid poſſit oriri,
Quid nequeat: finita poteſtas deniq; cuiq;
Quantum ſit ratione, atq; altè terminus hærens.

Quare relligio pedibus ſubiecta uiciſſim
Obteritur, nos exæquat uictoria cœlo.
Illud in his rebus uereor ne fortè rearis
Impia te rationis inire elementa, uiamq́;
*illa — Indugredi ſceleris. quin contrà ſæpius*olim
Relligio peperit ſceleroſa, atq; impia facta.
Aulide quo pacto Triuiaï uirginis aram
*Iphianaſſai — *Iphianaſſæo turbarunt ſanguine fœdè
Ductores Danaûm delecti prima uirorum.
*Quæ — *Cui ſimul infula uirgineos circundata comptus
Ex utraq; pari malarum parte profuſaſt:
Et mœſtum ſimul ante aras aſtare parentem
*celerare — Senſit, & hunc propter ferrum*cælare miniſtros:
Aſpectuq; ſuo lacrymas effundere ciues:
Muta metu terram genibus ſubmiſſa petebat:
Nec miſeræ prodeſſe in tali tempore quibat,
Quòd patrio princeps donarat nomine regem.
Nam ſublata uirûm manibus, tremebundaq; ad aras
Deductaſt, non ut ſolenni more ſacrorum
Perfecto, poſſet claro comitari Hymenæo:
Sed caſta inceſte nubendi tempore in ipſo
Hoſtia concideret mactatu mœſta parentis:
Exitus ut claſſi felix, fauſtusq; daretur.
Tantum relligio potuit ſuadere malorum.
Tutemet à nobis iam quouis tempore uatum
Terriloquis uictus dictis deſciſcere quæres.
*poſſum — Quippe etenim quàm multa tibi iam fingere*poſſunt
Somnia, quæ uitæ rationes uertere poſſint,
Fortunasq; tuas omneis turbare timore,

Et

Et meritò, nam ſi certum finem eſſe uiderent
Aerumnarum homines, aliqua ratione ualerent
Religionibus, atq; minis obſiſtere uatum.
Nunc ratio nulla eſt, reſtandi nulla facultas:
Aeternas quoniam pœnas in morte timendum.
Ignoratur enim quæ ſit natura animai:
Nata ſit, an contrà naſcentibus inſinuetur:
Et ſimul intereat nobiſcum morte dirempta:
An tenebras orci uiſat, uaſtasq; lacunas,
An pecudes alias diuinitus inſinuet ſe:
Ennius ut noſter cecinit, qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam:
Per genteis Italas, hominum quæ clara clueret.
Et ſi præterea tamen eſſe Acheruſia templa
Ennius æternis exponit uerſibus edens:
Quò neq; permanent animæ, neq; corpora noſtra:* *perueniant
Sed quædam ſimulachra modis pallentia miris.
Vnde ſibi exortam ſemper florentis Homeri* *extremum
Commemorat ſpeciem, lacrymas effundere ſalſas
Cœpiſſe: & rerum naturam expandere dictis.
Quapropter bene cum ſuperis de rebus habenda
Nobis eſt ratio, ſolis lunæq; meatus
Qua fiant ratione: & qua ui quæq; gerantur
In terris, tum cum primum ratione ſagaci
Vnde anima, atq; animi conſtet natura uidendum:
Et quæ res nobis uigilantibus obuia menteis
Terrificet morbo affectis, ſomnoq; ſepultis:
Cernere uti uideamur eos, audireq; coràm:
Morte obita, quorum tellus amplectitur oſſa.

Nec me animi fallit Graiorum obſcura reperta
Difficile illuſtrare Latinis uerſibus eſſe:
Multa nouis uerbis præſertim cum ſit agendum
Propter egeſtatem linguæ, & rerum nouitatem.
*ſperata uoluptas Sed tua me uirtus tamen, & *ſpectata uoluntas
Suauis amicitiæ, quemuis perferre laborem
Suadet: & inducit nocteis uigilare ſerenas,
Quærentem dictis quibus, & quo carmine demum
*mentis Clara tuæ poßim præpandere lumina *menti:
Res quibus occultas penitus conuiſere poßis.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſq́ue, neceſſeſt
Non radij ſolis, neq; lucida tela diei
Diſcutiant, ſed naturæ ſpecies, ratioq́ue.
Principium hinc cuius nobis exordia ſumet:
Nullam rem è nihilo gigni diuinitus unquam.
Quippe ita formido mortaleis continet omneis,
Quòd multa in terris fieri, cœloq; tuentur:
Quorum operum cauſas nulla ratione uidere
Poſſunt: ac fieri diuino numine rentur.
Quas ob res, ubi uiderimus, nil poſſe creari
De nihilo: tum, quod ſequimur, iam rectius inde
Perſpiciemus: & unde queat res quæq; creari:
Et quo quæq; modo fiant opera ſine diuûm.
Nam ſi de nihilo fierent: ex omnibus rebus
Omne genus naſci poſſet: nil ſemine egeret.
E mare primum homines, è terra poſſet oriri
Squammigerum genus, & uolucres: erumpere cœlo
Armenta, atq; aliæ pecudes: genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deſerta tenerent.

Nec

Nec fructus ijdem arboribus conſtare ſolerent,
Sed mutarentur: ferre omnes omnia poſſent.
Quippe ubi non eſſent genitalia corpora cuiq;:
Quî poſſet mater rebus conſiſtere certa?
At nunc ſeminibus quia certis quæq; creantur:
Inde enaſcitur, atq; oras in luminis exit:
Materies ubi ineſt cuiuſque & corpora prima.
Atq; hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni:
Quòd certis in rebus ineſt ſecreta facultas.
Præterea, cur Vere roſam, frumenta calore,
Vites Autumno fundi *ſua dente uidemus? *ſudante.
Si non certa ſuo quia tempore ſemina rerum
Cum confluxerunt, patefit quodcunq; creatur?
Dum tempeſtates adſunt, & uiuida tellus
Tutò res teneras effert in luminis oras.
Quòd ſi de nihilo fierent, ſubito exorerentur
Incerto ſpatio, atq; alienis partibus anni.
Quippe ubi nulla forent primodia, quæ genitali
Concilio poſſent arceri tempore iniquo.
Nec porrò augendis rebus ſpatio foret uſus
Seminis ad coitum, è nihilo ſi creſcere poſſent.
Nam fierent iuuenes ſubito ex infantibus paruis:
E terráq; exorta repente arbuſta ſalirent.
Quorum nil fieri manifeſtuſt. Omnia quando
Paulatim creſcunt (ut par eſt) ſemine certo:
Creſcendoq; genus ſeruant, ut noſcere poßis
Quæq; ſua de materia grandeſcere, aliq;.
Huc accedit, ut ſine certis imbribus anni
Lætificos nequeat fœtus ſubmittere tellus:

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Nec porrò ſecreta cibo natura animantum
*poſſit. *Propagare genus*poſſet, uitamq́; tueri.*
Vt potius multis communia corpora rebus
Multa putes eſſe, ut uerbis elementa uidemus:
Quàm ſine principijs ullam rem exiſtere poſſe.
Deniq; cur homines tantos natura parare
Non potuit? pedibus qui pontum per uada poſſent
Tranſire, & magnos manibus diuellere monteis?
Multaq́; uiuendo uitalia uincere ſecla?
Si non materies quia rebus reddita certaſt
Gignundis, è qua conſtat quid poſſit oriri.
*ne hilo *Nil igitur fieri, de*nilo poſſe fatenduſt:*
Semine quando opus eſt rebus, quo quæq; creatæ
*oras *Aëris in teneras poſſint proferrier*auras.*
Poſtremò, quoniam incultis præſtare uidemus
Culta loca: & manibus meliores reddere fœtus.
Eſſe uidelicet in terris primordia rerum:
Quæ nos fœcunda uertentes uomere glebas,
Terraiq́; ſolum ſubigentes cimus ad ortus.
Quòd ſi nulla forent, noſtro ſine quæq; labore
Sponte ſua multo fieri meliora uideres.
Huc accedit, uti quæq; in ſua corpora rurſum
Diſſoluat natura: neq; ad nihilum interimat res.
Nam ſi quid mortale è cunctis partibus eſſet:
Ex oculis res quæq; repente erepta periret.
Nulla ui foret uſus ei, quæ partibus eius
Diſſidium parere, & nexus exoluere poſſet
At nunc, æterno quia conſtant ſemine quæq;
Donec uis obeat, quæ res diuerberet ictu:

Aut

Aut intus penetret per inania, diſſolutaq́;:
Nullius exitium patitur natura uideri.
Præterea, quæcunq; uetuſtate amouet ætas:
Si penitus perimit conſumens materiem omnem:
Vnde animale genus generatim in lumina uitæ
Redducit Venus? aut redductum Dædala tellus
Vnde alit, atq; auget, generatim pabula præbens?
Vnde mare? ingeniti fontes? externaq́; longè
Flumina ſuppeditant? unde æther ſydera paſcit?
Omnia enim debet, mortali corpore quæ ſunt,
Infinita ætas conſumpſe anteacta, dieſq́;.
Quod ſi in eo ſpatio, atq; anteacta ætate fuêre,
E' quibus hæc rerum conſiſtit ſumma refecta:
Immortali ſunt natura prædita certè.
Haud igitur poſſunt ad nilum quæq; reuerti.
Deniq; res omneis eadem uis, cauſaq́; uulgo
Conficeret: niſi materies æterna teneret
Inter ſe nexus, minus aut magis indupedita.
**Tactus enim læti ſatis eſſet cauſa profectò:* *Tractus
Quippe ubi nulla forent æterno corpore: quorum
Contextum uis deberet diſſoluere quæq;.
At nunc, inter ſe quia nexus principiorum
Diſsimiles conſtant: æternaq́; materies eſt:
*Incolumi remanent res corpore: dum ſatis*acris* *actis
*Vis obeat*pro textura cuiuſq; reperta.* *prætextura
Haud igitur redit ad nihilum res ulla: ſed omnes
Diſsidio redeunt in corpora materiaï.
Poſtremò, pereunt imbres, ubi eos pater æther
In gremium matris terraï præcipitauit.

At nitidæ ſurgunt fruges:ramiq́; uireſcunt
Arboribus:creſcunt ipſæ:fœtuq́; grauantur.
Hinc alitur porrò noſtrum genus,atq; ferarum:
Hinc lætas urbeis pueris florere uidemus:
Frondiferasq́; nouis auibus canere undiq; ſyluas.
Hinc feſſæ pecudes per pinguia pabula læta
Corpora deponunt:& candens lacteus humor
Vberibus manat diſtentis:hinc noua proles
Artubus infirmis teneras laſciua per herbas
Ludit,lacte mero menteis perculſa nouellas.
Haud igitur penitus pereunt quæcunq; uidentur.
Quando alid ex alio reficit natura:nec ullam
Rem gigni patitur,niſi morte adiuta aliena.
Nunc ageſis, quoniam docui nil poſſe creari
De nihilo,neq; item genita ad nihilum reuocari:
Ne qua fortè tamen cœptes diffidere dictis:
Quòd nequeunt oculis rerum primordia cerni:
Accipe præterea,quæ corpora tute neceſſe eſt
Confiteare eſſe in rebus,nec poſſe uideri.
Principiò,uenti uis uerberat incita pontum,
Ingenteisq́; ruit naueis,& nubila differt,
Interdum rapido percurrens turbine campos
**ſæuit Arboribus magnis*ſternit,monteisq́; ſupremos*
Syluifragis uexat flabris.ita perfurit acri
Cum fremitu,ſæuitq́; minaci murmure pontus.
Sunt igitur uenti nimirum corpora cæca:
Quæ mare,quæ terras,quæ deniq; nubila cœli
Verrunt,ac ſubitò uexantia turbine raptant.
Nec ratione fluunt alia,ſtragemq́; propagant:

*Quàm cum mollis aquæ fertur natura repente **Vt*
Flumine abundanti,quod largis imbribus auget
Montibus ex altis magnus decurſus aquai,
Fragmina conijciens ſyluarum,arbuſtaq; tota:
Nec ualidi poſſunt pontes uenientis aquai
Vim ſubitam tolerare:ita magno turbidus imbri
Molibus incurrit ualidis cum uiribus amnis.
Dat ſonitu magno ſtragem,uoluitq́; ſub undis
Grandia ſaxa,ruit quà quidquam fluctibus obſtat.
Sic igitur debent uenti quoq; flamina ferri,
Quæ ueluti ualidum flumen cum procubuere:
Quamlibet in partem trudunt res ante,ruuntq́;
Impetibus crebris,interdum uertice torto
Corripiunt,* rapidiq́; rotanti turbine portant. **rapidoq́; rotantes*
Quare etiam atq; etiam ſunt uenti corpora cæca:
Quandoquidem factis,ac motibus æmula magnis
Amnibus inueniuntur aperto corpore qui ſunt.
Tum porrò uarios rerum ſentimus odores:
Nec tamen ad nareis uenienteis cernimus unquàm:
Nec calidos æſtus tuimur:nec frigora quimus
Vſurpare oculis:nec uoces cernere ſuemus:
Quæ tamen omnia corporea conſtare neceſſeſt
Natura: quoniam ſenſus impellere poßunt.
Tangere enim & tangi,niſi corpus,nulla poteſt res.
Deniq; fluctifrago ſuſpenſæ in littore ueſtes
Vueſcunt,eædem*diſpanſæ in ſole ſereſcunt. **candenti*
At neq; quo pacto perſederit humor aquai
Viſuſt,nec rurſum quo pacto fugerit æſtus.
In paruas igitur parteis diſpergitur humor,

Quas oculi nulla poſsunt ratione uidere.
Quin etiam multis ſolis redeuntibus annis
Annulus in digito ſubtertenuatur habendo:
Stillicidi caſus lapidem cauat. uncus aratri
Ferreus occultè decreſcit uomer in aruis:
Strataq; iam uulgi pedibus detrita uiarum
Saxea conſpicimus: tum portas propter ahena
*extras *Signa manus*dextras oſtendunt attenuari*
Sæpe ſalutantum tactu, præterq; meantum.
Hæc igitur minui, cum ſint detrita, uidemus:
Sed quæ corpora decedant in tempore quoq;:
Inuida præcluſit ſpeciem natura uidendi.
Poſtremò, quæcunq; dies, naturáq; rebus
Paulatim tribuit moderatim creſcere cogens:
Nulla poteſt oculorum acies contenta tueri.
Nec porrò quæcunq; æuo, macieq; ſeneſcunt:
Nec mare quæ impendent ueſco ſale ſaxa pereſa:
Quid quæq; amittant in tempore, cernere poſsis.
Corporibus cæcis igitur natura gerit res.
Nec tamen undiq; corporea ſtipata tenentur
Omnia natura: nanq; eſt in rebus inane,
Quod tibi cognoſſe in multis erit utile rebus:
Nec ſinet errantem dubitare, & quærere ſemper
De ſumma rerum, & noſtris diſſidere dictis.
Quapropter locus eſt intactus inane, uacanſq́;:
Quod ſi non eſſet, nulla ratione moueri
Res poſſent. nanq; officium, quod corporis extat
Officere, atq; obſtare, id in omni tempore adeſſet
Omnibus. haud igitur quicquam procedere poſſet,

Principium

Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria, ac terras, ſublimaq́; cœli,
Multa modis multis uaria ratione moueri
Cernimus ante oculos: quæ, ſi non eſſet inane,
Non tam ſollicito motu priuata carerent,
Quàm genita omnino nulla ratione fuiſſent:
Vndiq; materies quoniam ſtipata quieſſet.
Præterea quamuis ſolidæ res eſſe putentur:
*Hinc tamen eſſe*liquet: raro cum corpore cernas* *licet
In ſaxis ac ſpeluncis permanat aquarum
Liquidus humor, & uberibus flent omnia guttis.
Diſſipat in corpus ſeſe cibus omne animantum:
Creſcunt arbuſta: & fœtus in tempore fundunt:
Quòd cibus in totos uſq; ab radicibus imis
Per truncos, ac per ramos diffunditur omnes:
Inter ſepta meant uoces, & clauſa domorum
Tranſuolitant: rigidum permanat frigus ad oſſa.
Quòd niſi inania ſint, qua poſſent corpora quæq;
Tranſire, haud ulla fieri ratione uideres.
Deniq; cur alias alijs præſtare uidemus
Pondere res rebus, nihilo maiore figura?
Nam ſi tantundeſt in lanæ glomere, quantum
Corporum in plumboſt: tantundem pendere par eſt,
Corporis officium eſt quoniam premere omnia deorſum:
Contrà autem natura manet ſine pondere inanis.
Ergo quod magnuſt æque leuiuſq́; uidetur,
Nimirum plus eſſe ſibi declarat inanis.
*At contrà grauius plus in ſe*corporis eſſe* *corporũ in
**Indicat, & multò uacui minus intus habere.* eſſe.

Eſt *Dedicat

Eſt igitur nimirum id,quod ratione ſagaci
Quærimus,admiſtum rebus,quod inane uocamus.
Illud in his rebus,ne te deducere uero
Poßit,quod quidam fingunt,præcurrere cogor.
Cedere ſquammigeris latices nitentibus aiunt:
Et liquidas aperire uias:quia poſt loca piſces
Linquant:quò poßint cedentes confluere undæ.
Sic alias quoq; res inter ſe poſſe moueri:
Et mutare locum:quamuis ſint omnia plena.
Scilicet id falſa totum ratione receptuſt:
Nam quò ſquammigeri poterunt procedere tandem,
Ni ſpatium dederint latices?concedere porrò
Quò poterunt undæ,cum piſces ire nequibunt?
Aut igitur motu priuanduſt corpora quæq;:
Aut eſſe admiſtum dicendum rebus inane:
Vnde initum primum capiat re quæq; mouendi.
Poſtremò duo de concurſu corpora lata
Si cita dißiliant:nempe aër omne neceſſeſt
Inter corpora quod fiat,poßidat inane.
*Is porrò,quamuis circum*celerantibus auris* **denſantibus*
Confluat:haud poterit tamen uno tempore totum
Compleri ſpatium:Nam primum quenq; neceſſeſt
Occupet ille locum,deinde omnia poßideantur.
Quod ſi fortè aliquis,cum corpora dißiluere,
Tum putat id fieri,quia ſe condenſeat aër,
Errat:nam uacuum tunc fit,quod non fuit antè,
Et repletur item uacuum,quod conſtitit antè.
Nec tali ratione poteſt denſarier aër.
Nec ſi iam poſſet:ſine inani poſſet opinor

Ipſe

Ipſe in ſe trahere, & parteis conducere in unum.
Quapropter quamuis cauſando multa moreris,
Eſſe in rebus inane tamen fateâre neceſſeſt.
Multaq; præterea tibi poſſum commemorando
*Argumenta, *fidem dictis contradere noſtris.* **quidem*
Verum animo ſatis hæc ueſtigia parua ſagaci
Sunt, per quæ poßis cognoſcere cætera tute.
Nanq; canes ut montiuagæ perſæpe ferai
Naribus inueniunt intectas fronde quietes,
Cum ſemel inſtiterint ueſtigia certa uiai,
Sic alid ex alio per te tute ipſe uidere
Talibus in rebus poteris, cæcaſq; latebras
Inſinuare omneis, & uerum protrahere inde.
Quòd ſi pigraris, paulum'ue receſſeris ab re,
Hoc tibi de plano poſſum promittere Memmi:
Vſq; adeo largos hauſtus de fontibus magnis
Lingua meo ſuauis diti de pectore fundet,
Vt uerear, ne tarda prius per membra ſenectus
Serpat, & in nobis uitai clauſtra reſoluat:
Quàm tibi de quauis una re uerſibus omnis
Argumentorum ſit copia miſſa per aureis.
Sed nunc iam repetam cœptum pertexere dictis:
Omnis ut eſt igitur per ſe natura, duabus
Conſtitit in rebus: nam corpora ſunt, & inane,
Hæc in quo ſita ſunt: & qua diuerſa mouentur.
Corpus enim per ſe communis dedicat eſſe
Senſus: cui niſi prima fides fundata ualebit:
Haud erit occultis de rebus quò referentes
Confirmare animos quicquam ratione queamus.

Tum

Tum porrò locus,ac ſpatium,quod inane uocamus,
Si nullum foret:haud uſquàm ſita corpora poſſent
Eſſe,neq; omnino quoquàm diuerſa meare:
Id quod iam ſuprà tibi paulò oſtendimus ante.
Præterea nihil eſt,quod poßis dicere ab omni
Corpore ſeiunctum,ſecretumq́; eſſe ab inani:
Quod quaſi tertia ſit rerum natura reperta.
Nam quodcunq; erit,eſſe aliud debebit id ipſum:
Agmine uel grandi,uel paruo deniq; dum ſit.
Cui ſi tactus erit quamuis leuis,exiguuſq́;,
Corporum augebit numerum,ſummamq́; ſequetur.
Sin intactile erit,nulla de parte quod ullam
Rem prohibere queat per ſe tranſire meantem,
Scilicet hoc id erit uacuum,quod inane uocamus.
Præterea per ſe quodcunq; erit,aut faciet quid:
Aut alijs fungi debebit agentibus ipſum:
Aut erit ut poßint in eo res eſſe,geriq́;.
At facere & fungi ſine corpore nulla poteſt res:
Nec præbere locum porrò,niſi inane,uacanſq́;.
Ergo præter inane,& corpora tertia per ſe
Nulla poteſt rerum in numero natura relinqui:
Nec quæ ſub ſenſus cadat ullo tempore noſtros:
Nec ratione animi,quam quiſquam poßit apiſci.
Nam quæcunq; cluent,aut his coniuncta duabus
Rebus ea inuenies: aut horum euenta uidebis.
Coniunctum eſt id,quod nunquàm ſine perniciali
Dißidio potis eſt ſeiungi,ſeq́; gregari:
Pondus uti ſaxi,calor ignis,liquor aquai,
Tactus corporibus cunctis,intactus inani.

Seruitium contrà libertas, diuitiæq́;,
Paupertas, bellum, concordia, cætera, quorum
Aduentu manet incolumis natura, abituq́;:
Hæc ſoliti ſumus, ut par eſt, euenta uocare.
Tempus item per ſe non eſt: ſed rebus ab ipſis
Conſequitur ſenſus, tranſactum quid ſit in æuo:
Tum quæ res inſtet: quid porrò deinde ſequatur:
Nec per ſe quenquàm tempus ſentire fatenduſt
Semotum ab rerum motu, placidaq́; quiete.
Deniq; Tyndaridem raptam, belloq́; ſubactas
Troiugenas genteis, ut dicunt, eſſe uidenduſt,
*Ne*contra, hæc per ſe, cogant nos fortè fateri* *cuncta
Quando ea ſecla hominum, quorum hæc euenta fuêre
Irreuocabilis abſtulerit iam præterita ætas.
Nanq; aliud terris, aliud regionibus ipſis
Euentum dici poterit, quodcunq; erit actum,
Deniq; materies ſi rerum nulla fuiſſet,
Nec locus, ac ſpatium, res in quo quæq; geruntur,
Nunquàm Tyndaridis formæ conflatus amore
Ignis Alexandri Phrygio ſub pectore gliſcens
Clara accendiſſet ſæui certamina belli,
Nec clàm Durateus Troianis Pergama partu
Inflammaſſet equus nocturno Graiugenarum,
Perſpicere ut poſſis res geſtas funditus omneis,
Non ita uti corpus per ſe conſtare: neq; eſſe:
Nec ratione cluere eadem, qua conſtat inane:
Sed magis ut meritò poſſis euenta uocare
Corporum atq; loci, res in quo quæq; regantur.
Corpora ſunt porrò partim primordia rerum:

Partim

Partim concilio quæ conſtant principiorum.
Sed quæ ſunt rerum primordia,nulla poteſt uis
*damnum. Stringere:nam ſolido euincunt ea corpore*demum.
Etſi difficile eſſe uidetur fors ita quicquam
In rebus ſolido reperiri corpore poſſe.
Tranſit enim fulmem cœli per ſepta domorum:
*ac uoces Clamor ut*it uocis:ferrum candeſcit in igne:
ferè Diſſiliuntq; fero feruentia ſaxa uapore:
Quin labefactatus rigor auri ſoluitur æſtu:
Tum glacies acri flamma deuicta liqueſcit.
Permanat calor argentum,penetraleq; frigus:
Quando utrunq; manu retinentes pocula ritè
Senſimus infuſo lympharum rore ſupernè.
Vſqueadeò in rebus ſolidi nihil eſſe uidetur.
*rara Sed quia*uera tamen ratio,naturaq; rerum
*cognita de *Cogit:ades paucis dum uerſibus expediamus:
Eſſe ea,quæ ſolido,atq; æterno corpore conſtent
Semina,quæ rerum primordiaq; eſſe docemus:
Vnde omnis rerum nunc conſtet ſumma creata.
Principio quoniam duplex natura duarum
Diſſimilis rerum longè conſtare repertaſt,
Corporum atq; loci,res in quo quæq; geruntur:
Eſſe utranq; ſibi per ſe,puramq; neceſſeſt.
Nam quacunq; uacat ſpatium,quod inane uocamus:
Corpus ea non eſt.qua porrò cunq; tenet ſe
Corpus:ea uacuum nequaquam conſtat inane.
Sunt igitur ſolida,ac ſine inani corpora prima.
Præterea quoniam genitis in rebus inaneſt,
Materiem circum ſolidam conſtare neceſſeſt:

Nec

Nec res ulla poteſt uera ratione probari
Corpore inane ſuo cælare, atq; intus habere:
Si non, quod cohibet ſolidum conſtare relinquas.
Id porrò nihil eſſe poteſt, niſi materiaĩ
Concilium, quod inane queat tectum cohibere.
Materies igitur, ſolido quæ corpore conſtat,
Eſſe æterna poteſt, cum cætera diſſoluantur.
Tum porrò ſi nil eſſet, quod inane uacaret:
Omne foret ſolidum: niſi contrà corpora cæca
Eſſent, quæ loca complerent, quæcunq; tenerent:
Omne, quod eſt ſpatium, uacuum conſtaret inane.
Alternis igitur nimirum corpus inani
Diſtinctum, quoniam nec plenum nauiter extat:
Nec porrò uacuum: ſunt ergo corpora cæca:
Quæ ſpatium pleno poßint diſtinguere inane.
Hæc neq; diſſolui plagis extrinſecus icta
Poſſunt: nec porrò penitus penetrata retexi.
Nec ratione queunt alia tentata labare,
*Id quod iam*ſupra tibi paulò oſtendimus antè,* * *ſupera*
Nam neq; collidi ſine inani poſſe uidetur
Quicquam, nec frangi, nec findi in bina ſecando,
Nec capere humorem, neq; item manabile frigus,
Nec penetralem ignem, quibus omnia conficiuntur:
Et quò quæq; magis cohibet res intus inane,
Tam magis his rebus penitus tentata labaſcit.
Ergo ſi ſolida, ac ſine inani corpora prima
Sunt, ita uti docui, ſint hæc æterna neceſſe eſt.
Præterea, niſi materies æterna fuiſſet,
*Antehac ad*nihilum penitus res quæq; rediſſent,* * *nilum.*

c De

De nihilo quæſita forent, quæcunq; uidemus.
At quoniam ſuprà docui nil poſſe creari
De nihilo, neq; quod genituſt, ad nil reuocari,
Eſſe immortali primordia corpore debent,
Diſſolui quo quæq; ſupremo tempore poſſint,
Materies ut ſuppeditet rebus reparandis.
Sunt igitur ſolida primordia ſimplicitate,
Nec ratione queunt alia ſeruata per æuum
Ex infinito iam tempore res reparare.
Huc accedit, uti ſolidiſſima materiai
Corpora cum conſtent, poſſint tamen omnia reddi
Mollia, quæ fiant aër, aqua, terra, uapores,
Quo pacto fiant? & qua ui quæq; gerantur?
*ſemel Admiſtum quoniam *ſimul eſt in rebus inane.
At contrà ſi mollia ſint primordia rerum,
Vnde queant ualidi ſilices, ferrumq; creari,
Non poterit ratio reddi: nam funditus omnis
Principio fundamenti natura carebit.
Sunt igitur ſolida pollentia ſimplicitate,
*condenſe Quorum *condenſo magis omnia conciliatu
Arctari poſſunt, ualidaſq; oſtendere uireis.
Deniq; iam quoniam generatim reddita finis
*tenendi Creſcendi rebus conſtat, uitamq; *tuendi,
Et quid quæq; queant per fœdera naturai:
Quid porrò nequeant, ſancitum quandoquidem extat:
*quin Nec commutatur quicquam, *quando omnia conſtant:
Vſqueadeò uariæ uolucres ut in ordine cunctæ
Oſtendunt maculas generaleis corpore ineſſe:
Immutabile materiæ quoq; corpus habere

Debent nimirum:nam ſi primordia rerum
Commutari aliqua poſſent ratione*reuincta: *reuicta
Incertum quoq; iam conſtet,quid poßit oriri,
Quid nequeat:finita poteſtas deniq; cuiq;
Quanam ſit ratione,atq; altè terminus hærens:
Nec toties poßent generatim ſæcla referre
Naturam,motus,uictum,moresq́; parentum.
Tum porrò,quoniam eſt extremum quodq; cacumen
Corporis illius,quod noſtri cernere ſenſus
Iam nequeunt:id nimirum ſine partibus extat:
Et minima conſtat natura:nec fuit unquam
Per ſe*ſecretum:neq; poſthac eſſe ualebit: * concretum
Alterius quoniam ipſum:*primæ quoq;,& imæ, *ſunt pri-
Inde aliæ,atq; aliæ ſimiles ex ordine partes, maq; et ima
Augmine condenſo naturam corporis explent.
Quæ quoniam per ſe nequeunt conſtare:neceßeſt
Hærere:unde queant nulla ratione reuelli.
Sunt igitur ſolida primordia ſimplicitate:
Quæ minimis ſtipata cohærent partibus arctè,
Non ex ullorum conuentu conciliata,
Sed magis æterna pollentia ſimplicitate:
Vnde neq; auelli quicquam,neq; diminui quid
Concedit natura reſeruans ſemina rebus.
Prætereà niſi erit minimum:paruißima quæq;
Corpora conſtabunt ex partibus infinitis.
Quippe ubi dimidiæ partis pars ſemper habebit
Dimidiam partem:nec res præfiniet ulla.
Ergo rerum inter ſummam,minimamq́; quid eßet,
Nil erit,ut diſtet:nam quamuis funditus omnis

Summa ſit infinita:tamen paruiſsima quæ ſunt
Ex infinitis conſtabunt partibus æque.
Quod quoniam ratio reclamat uera:negatq́;
*animum Credere poſſe*animi,uictus fateare neceſſeſt:
Eſſe ea quæ nullis iam prædita partibus extent,
Et minima conſtent natura:quæ quoniam ſunt,
Illa quoq; eſſe tibi ſolida,atq; æterna fatendum.
Deniq; ſi minimas in parteis cuncta reſolui
Cogere conſueſſet rerum natura creatrix,
Iam nihil ex illis eadem reparare ualeret.
Propterea,quia quæ nullis ſunt partibus aucta,
Non poſſunt ea,quæ debet genitalis habere
Materies,uarios connexus,pondera,plagas,
*quas Concurſus,motus,per*quæ res quæq; geruntur.
Porrò ſi nulla eſt frangendis reddita finis
Corporibus,tamen ex æterno tempore quæq;
Nunc etiam ſuperare neceſſeſt corpora rebus,
*nodum Quæ*non dum clueant ullo tentata periclo.
At quoniam fragili natura prædita conſtant,
Diſcrepat æternum tempus potuiſſe manere
Innumerabilibus plagis uexata per æuum.
Deniq; ſi nullum finem natura paraſſet
*materiesq́; Frangendis rebus,iam corpora*materiai
Vſq; redacta forent æuo frangente priore,
Vt nihil ex illis à certo tempore poſſet
*finem Conceptum,ſummum ætatis peruadere*florem.
Nam quiduis citius diſſolui poſſe uidemus,
Quàm rurſus refici:quapropter longa diei
Infinitæ ætas anteacti temporis omne

Quod

Quod fregiſſet adhuc diſturbans, diſſoluënsq́;,
Id nunquàm reliquo reparari tempore poſſet.
At nunc nimirum frangendi reddita finis
Certa manet, quoniam refici rem quanq; uidemus,
Et finita ſimul generatim tempora rebus
Stare, quibus poßint æui contingere florem.
Quapropter, qui materiam rerum eſſe putarunt
Ignem, atq; ex igni ſummam conſiſtere ſolo,
Magnopere à uera lapſi ratione uidentur.
Heraclitus init quorum dux prælia primus,
*Clarus ob obſcuram linguam magis inter inaneis. *Clarius obſcurans.
Quàm grauior Graios inter qui uera requirunt,
Omnia enim ſtolidi magis admirantur, amantq́;,
Inuerſis quæ ſub uerbis latitantia cernunt,
Veraq́; conſtituunt, quæ bellè tangere poſſunt
Aureis, & lepido quæ ſunt fucata ſonore.
Nam cur tàm uariæ res poſſent eſſe, requiro,
Ex uero ſi ſunt igni, puroq; creatæ.
Nil prodeſſet enim calidum denſarier ignem,
Nec rarefieri, ſi partes ignis eandem
Naturam, quam totus habet *ſuus ignis, haberent. *ſuper
Acrior ardor enim *conductis partibus eſſet, *coniunctis.
Languidior porrò diſiectis, *diſq; ſipatis *ſeq; paratis.
Amplius hoc fieri nihil eſt quod poſſe rearis
Talibus in cauſis, nedum uariantia rerum
Tanta queat denſis, rariſq; ex ignibus eſſe.
Id quoq; ſi faciant admiſtum rebus inane,
Denſari poterunt ignes, rariq́; relinqui.
Sed quia multa ſibi cernunt contraria *multi, *ineſſe

Et fugiunt in rebus inane relinquere purum,
Ardua dum metuunt, amittunt uera uiaĩ.
Nec rurſum cernunt exempto rebus inani
Omnia denſari, fieriq; ex omnibus unum
*raptim *Corpus, nil ab ſe quod poßit mittere*natum,*
Aeſtifer ignis uti lumen iacit, atq; uaporem,
Vt uideas non è ſtipatis partibus eſſe.
Quod ſi fortè ulla credunt ratione poteſſe
Igneis in cœtus ſtringi, maſſareq; corpus,
*una *Scilicet ex*ulla facere id ſi parte*receptent,*
*pararent *Occidet ad nihilum nimirum funditus ardor*
Omnis, & ex nihilo fient quæcunq; creantur.
Nam quodcunq; ſuis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors eſt illius, quod fuit antè.
Proinde, aliquid ſuperare neceſſe eſt incolume ollis,
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes,
De nihiloq; renata uireſcat copia rerum.
Nunc igitur, quoniam certißima corpora quædam
Sunt, quæ conſeruant naturam ſemper eandem:
Quorum abitu aut aditu, mutatoq; ordine, mutant
Naturam res, & conuertunt corpora ſeſe:
Scire licet non eſſe hæc ignea corpora rerum.
*abire *Nil referret enim quædam diſcedere, *adire,*
Atq; alio attribui, mutariq; ordine quædam:
Si tantum ardoris naturam cuncta tenerent.
*unimodus *Ignis enim foret*omnimodus, quodcunq; crearet.*
Verum, ut opinor, ita ſt: ſunt quædam corpora, quorum
Concurſus, motus, ordo, poſitura, figuræ,
Efficiunt igneis: mutatoq; ordine mutant

Naturam

Naturam:neq; ſunt igni ſimulata,neq; ulli
Præterea rei:quæ corpora mittere poſsit
Senſibus:& noſtros adiectu tangere tactus.
Dicere porrò ignem res omneis eſſe:neq; ullam
Rem ueram in numero rerum conſtare,niſi ignem,
Quod facit*hic idem perdelirum eſſe uidetur. *hoc
Nam contra ſenſus ab ſenſibus ipſe repugnat:
Et labefactat eos:unde omnia credita pendent:
Vnde hic cognitus eſt ipſi,qui nominat,ignem.
Credit enim ſenſus ignem cognoſcere uerè:
Cætera non credit,nihilò quæ clara minus ſunt:
Quod mihi cum uanum,tum delirum eſſe uidetur.
Quid referemus enim,quod nobis certius ipſis
Senſibus eſse poteſt?quo uera,ac falſa notemus?
Præterea,quare quiſquàm magis omnia tollat:
Et uelit ardoris naturam linquere*ſolam? *ſolem.
Quam neget eſse ignis,ſummam tamen eſse relinquat?
Aequa uidetur enim dementia dicere utrunq;.
Quapropter qui materiem rerum eſse putarunt
Ignem:atq; ex igni ſummam conſiſtere poſse:
Et qui principium gignundis aëra rebus
Conſtituere:aut humorem quicunq; putarunt
Fingere res*ipſum per ſe:terramúe creare *ipſas
Omnia:& in rerum naturas uertier omneis:
Magnopere à uero longéq; erraſse uidentur.
Adde etiam,qui conduplicant primordia rerum,
Aëra iungentes igni,terramq; liquori:
Et qui quattuor ex rebus poſse omnia rentur,
Ex igni terra,atq; anima procreſcere,& imbri.

Quorum Acragantinus cum primis Empedocles eſt:
Inſula quem triquetris terrarum geßit in oris:
Quam fluitans circum magnis anfractibus æquor
Ionium glaucis aſpergit littus ab undis:
Anguſtoq; fretu rapidum mare diuidit undis,
Italiæ terrarum oras à finibus eius.
Hic eſt uaſta Charybdis:& hic Aetnæa minantur
Murmura flammarum rurſum ſe colligere iras:
Faucibus eruptos iterum ut uis euomat igneis:
Ad cœlumq; ferat flammaï fulgura rurſum.
Quæ cum magna modis multis miranda uidentur,
Gentibus humanis regio,uiſendaq; fertur,
Rebus opima bonis,multa munita uirûm ui:
Nil tamen hoc habuiſſe uiro præclarius in ſe,
Nec ſanctum magis,& mirum,carumq́; uidetur.
Carmina quin etiam diuini pectoris eius
Vociferantur,& exponunt præclara reperta:
Vt uix humana uideatur ſtirpe creatus.
Hic tamen,& ſupra quos diximus,inferiores
Partibus egregiè multis,multoq; minores,
*bone. Quanquàm multa*bene,ac diuinitus inuenientes
Ex adyto tanquàm cordis reſponſa dedêre
Sanctius,& multò certa ratione magis,quàm
Pythia:quæ tripode ex Phœbi,lauroq; profatur.
Principijs tamen in rerum fecêre ruinas:
Et grauiter magni magno cecidêre ibi caſu.
Primum quòd motus exempto rebus inani
Conſtituunt:& res molleis,raraſq; relinquunt,
Aëra,ſolem,ignem,terras,animalia,fruges:

Nec

Nec tamen admiſcent in eorum corpus inane.
Deinde quòd omnino finem non eſſe ſecandis
Corporibus faciunt:neq; pauſam ſtare fragori:
Nec prorſum in rebus minimum conſiſtere quicquam.
Cum uideamus id extremum cuiusq; cacumen
Eſſe,quod ad ſenſus noſtros minimum eſſe uidetur:
Conijcere ut poßis ex hoc,quæ cernere non quis,
Extremum,quod habent minimum conſiſtere rebus.
Hûc accedit item,quoniam primordia rerum
Mollia conſtituunt:quæ nos natiua uidemus
*Eſſe,& mortali cum corpore funditus:*at qui* *ut qui.
Debeat ad nihilum iam rerum ſumma reuerti:
*De nihiloq; renata*uigeſcere copia rerum.* *uireſcere.
Quorum utrunq;,quid à uerò iam diſtet,habebis.
Deinde inimica modis multis ſunt,atq; uenena
Ipſa ſibi inter ſe. Quare aut congreſſa peribunt,
Aut ita diffugient,ut tempeſtate coacta
Fulmina diffugere atq; imbres,uentosq́; uidemus.
Deniq; quattuor ex rebus ſi cuncta creantur,
Atq; in eas rurſum res omnia diſſolûuntur,
Qui magis illa queunt rerum primordia dici,
Quàm contrà res illorum,retroq; putari?
Alternis gignuntur enim,mutantq; colorem,
Et totam inter ſe naturam tempore ab omni.
Sin ita fortè putas,ignis,terræq; coïre
Corpus,& aërias auras,roremq́; liquorum:
Nil in concilio naturam ut mutet eorum:
Nulla tibi ex illis poterit res eſſe creata:
*Non*animans,non ex animo cum corpore,ut arbos.* *animam.

Quippe ſuam quicq; in cœtum uariantis acerui
Naturam oſtendet: muſtuſq; uidebitur aër
Cum terra ſimul, & quodam cum rore manere.
At primordia gignundis in rebus oportet
Naturam clandeſtinam, cæcamq́; adhibere:
*De numero *Emineat ne quid, quod contra pugnet, & obſtet:
Quo minus eſſe queat propriè quodcunq; creatur.
Quin etiam repetunt à cœlo, atq; ignibus eius:
Et primum faciunt ignem ſe uertere in auras
Aëris: hinc imbrem gigni, terramq́; creari
Ex imbri, retroq́; à terra cuncta reuerti,
Humorem primum, pòſt aëra, deinde calorem,
*mutare Nec ceſſare hæc ſe inter ſe *mutando, meare
De cœlo ad terram, de terra ad ſydera mundi,
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam ſuperare neceſſe'ſt:
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunq; ſuis mutatum finibus exit:
Continuò hoc mors eſt illius, quod fuit antè.
Quapropter quoniam quæ paulò diximus antè,
In commutatum ueniunt, conſtare neceſſe'ſt
Ex alijs ea, quæ nequeant conuertier uſquàm:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Quin potius tali natura prædita quædam
Corpora conſtituas, ignem ſi fortè crearint:
Poſſe eadem demptis paucis, paucisq́; tributis,
Ordine mutato, & motu, facere aëris auras.
Sic alias alijs rebus mutarier omneis.
At manifeſta palàm res indicat (inquis) in auras

Aëris

Aëris è terra res omneis creſcere, aliq;:
Et niſi tempeſtas indulget tempore fauſto:
*Imbribus, & tabes nimborum arbuſta *uacillant:* *focillant
Solq; ſua pro parte fouet, tribuitq; calorem:
*Creſcere*uti poßint fruges, arbuſta, animantes.* *ne
Scilicet & niſi nos cibus aridus, & tener humor
Adiuuet: amiſſo iam corpore, uita quoq; omnis
Omnibus è neruis atq; oßibus exolüatur:
Adiutamur enim dubio procul, atq; alimur nos
Certis ab rebus: certis aliæ atq; aliæ res:
Nimirum quia multimodis communia multis
Multarum rerum in rebus primordia miſta
Sunt, ideo uarijs uariæ res rebus aluntur.
Atq; eadem magni refert primordia ſæpe,
Cum quibus, & quali poſitura contineantur:
Et quos inter ſe dent motus, accipiantq;.
Namq; eadem cœlum, mare, terras, flumina, ſolem
Conſtituunt: eadem fruges, arbuſta, animanteis:
Verum alijs, alioq; modo commiſta mouentur.
Quin etiam paßim noſtris in uerſibus ipſis
Multa elementa uides multis communia uerbis:
Cum tamen inter ſe uerſus, ac uerba neceſſeſt
Confiteâre, & re, & ſonitu diſtare ſonanti:
Tantum elementa queunt permutato ordine ſolo.
At rerum quæ ſunt primordia plura adhibere
Poſſunt: unde queant uariæ res quæq; creari.
Nunc & Anaxagoræ ſcrutemur ὁμοιομέρειαν,
Quam Græci memorant, nec noſtra dicere lingua
Concedit nobis patrij ſermonis egeſtas:

Sed

Sed tamen ipſam rem facile eſt exponere uerbis.
Principio rerum quam dicit ὁμοιομερίαν
Oſſa uidelicet è pauxillis, atq; minutis
Oſſibus, & ſic de pauxillis, atq; minutis
Viſceribus uiſcus gigni, ſanguenq; creari,
Sanguinis inter ſe multis coëuntibus guttis:
Ex auriq; putat micis conſiſtere poſſe
Aurum, & de terris terram concreſcere paruis.
Sic ignem inter ſe paruis coëuntibus naſci
** Ignem ex ignibus humorem ex.* **Ignibus exiguis humorem humoribus eſſe.*
Cætera conſimili fingit ratione, putatq;.
Nec tamen eſſe ulla parte idem in rebus inane
Concedit: neq; corporibus finem eſſe ſecandis.
Quare in utraq; mihi pariter ratione uidetur
Errare, atq; illi, ſupra quos diximus antè.
Adde quòd imbecilla nimis primordia fingit:
Si primordia ſunt, ſimili quæ prædita conſtant
Natura, atq; ipſæ res ſunt, æqueq; laborant:
Et pereunt: neq; ab exitio res ulla refrænat.
Nam quid in oppreſſu ualido durabit eorum,
Vt mortem effugiat leti ſub cœtibus ipſis?
Ignis? an humor? an aura? quid horum? ſanguis an? an ne
Nil ut opinor: ubi ex æquo res funditus omnis (os?
Tam mortalis erit: qui quæ manifeſta uidemus
Ex oculis noſtris aliqua ui uicta perire.
**recidere.* *At neq; *cedere iam ad nihilum res poſſe, neq; autem*
Creſcere de nihilo, teſtor res ante probatas.
Præterea quoniam cibus auget corpus, alitq;,
**Scire licet.* *Seu, uelut in nobis, uenas, & ſanguen, & oſſa,*

Siue

Siue cibos omneis commiſto corpore dicent
Eſſe,& habere in ſe neruorum corpora parua,
Oſſaq́;,& omnino uenas,parteisq́; cruoris.
Fiet,uti cibus omnis & aridus,& liquor ipſe,
Ex alienigenis rebus conſtare putetur,
Oßibus,& neruis,ſanieq́;,& ſanguine miſto. *uenisq́;.
Præterea quæcunq; è terra corpora creſcunt,
Si ſunt in terris,terras conſtare neceſſeſt
Ex alienigenis quæ terris exoriuntur.
Transfer item:totidem uerbis utare licebit:
In lignis ſi flamma latet fumusq́;,cinisq́;:
Ex alienigenis conſiſtant ligna neceſſeſt.
Ex alienigenis quæ lignis exoriuntur.
Præterea tellus quæ corpora cunq; alit,auget,
Linquitur hic tenuis latitandi copia quædam:
Id quod Anaxagoras ſibi ſumit:ut omnibus omneis
Res putet immiſtas rebus latitare:ſed illud
Apparere unum,cuius ſint plurima miſta,
Et magis in promptu,primaq́; in fronte locata:
Quod tamen à uera longè ratione repulſuſt.
*Conueniebat enim fruges quoq; ſæpe,*minacis* *minutas.
Robore cum ſaxi franguntur:mittere ſignum
Sanguinis:aut aliquid,noſtro quæ corpore aluntur:
Cum lapidi lapidem terimus,manare cruorem:
Conſimili ratione herbas quoq; ſæpe decebat,
Et laticis dulceis guttas,ſimiliq; ſapore
Mittere,lanigeræ quales ſunt ubere lactis.
Scilicet & glebis terrarum ſæpe friatis
Herbarum genera,& fruges,frondeisq́; uideri

Diſpertita:

Diſpertita: ac in terris latitare minutè.
Poſtremò in lignis cinerem, fumumq́; uideri:
Cum præfracta forent: igneisq́; latere minutos.
Quorum nil fieri quoniam manifeſta docet res:
Scire licet non eſſe in rebus res ita muſtas:
Verum ſemina multimodis immiſta latere
Multarum rerum in rebus communia debent.
At ſæpe in magnis fit montibus (inquis) ut altis
Arboribus uicina cacumina ſumma terantur
Inter ſe, ualidis facere id cogentibus auſtris:
*fluxerunt Donec *fulſerunt flammæ fulgore coorto:
Scilicet & non eſt lignis tamen inſitus ignis.
Verum ſemina ſunt ardoris multa: terendo
Quæ cum confluxere, creant incendia ſyluis.
*facta Quod ſi *tanta foret ſyluis abſcondita flamma:
Non poſſent ullum tempus cælarier ignes:
Conficerent uulgo ſyluas: arbuſta cremarent.
Iam'ne uides igitur, paulò quod diximus antè,
Permagni referre eadem primordia, ſæpe,
*continga- Cum quibus, & quali poſitura *contineantur?
tur *Et quos inter ſe dent motus, accipiantq́;?*
Atq; eadem paulò inter ſe mutata creare
Ignes è lignis? quo pacto uerba quoq; ipſa
Inter ſe paulò mutatis ſunt elementis,
Cum ligna, atq; igneis diſtincta uoce notemus,
Deniq; iam quæcunq; in rebus cernis apertis,
Si fieri non poſſe putas, quin materiaï
Corpora conſimili natura prædita fingas:
Hac ratione tibi pereunt primordia rerum:

Fiet

Fiet uti riſu tremulo concuſſa cachinnent,
Et lacrymis ſalſis humectent ora,genaſq;.
+ *Nunc age,quod ſupereſt,cognoſce:& clarius audi.*
Nec me animu fallit,quàm ſint obſcura:ſed acri
Percußit thyrſo laudis ſpes magna meum cor:
Et ſimul incußit ſuauem mi in pectus amorem
Muſarum:quo nunc inſtinctus mente uigenti
Auia Pieridum peragro loca,nullius antè
Trita ſolo:iuuat integros accedere fonteis,
Atq; haurire:iuuatq; nouos decerpere flores:
Inſignemq; meo capiti petere inde coronam:
Vnde prius nulli uelarint tempora Muſæ.
Primum quòd magnis doceo de rebus:& arctis
*Relligionum*animum nodis exoluere pergo.* *animos
Deinde quòd obſcura de re tam lucida pango
Carmina Muſæo contingens cuncta lepôre.
Id quoq; enim non ab nulla ratione uidetur,
Sed ueluti pueris abſynthia tetra medentes
Cum dare conantur,prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci,flauoq; liquore,
Vt puerorum ætas improuida ludificetur
Labrorum tenus,interea perpotet amarum
Abſynthi laticem,deceptaq; non capiatur,
Sed potius tali facto recreata ualeſcat.
Sic ego nunc,quoniam hæc ratio plerunq; uidetur
*Triſtior eſſe,quibus non eſt tractata:*retroq;* *ideoq;
Vulgus abhorret ab hac:uolui tibi ſuauiloquenti
Carmine Pierio rationem exponere noſtram:
Et quaſi Muſæo dulci contingere melle.

Si

Si tibi fortè animum tali ratione tenere
Verſibus in noſtris poſſem: dum perſpicis omnem
*compta. Naturam rerum, qua conſtet *cuncta figura.
Sed quoniam docui ſolidiſſima materiaï
Corpora perpetuo uolitare inuicta per æuum:
Nunc agè ſumma audi quænam ſit finis eorum:
*Nec. *Hæc ſic euoluamus item, quod inane repertuſt,
Seu locus, ac ſpatium res in quo quæq; gerantur,
Peruideamus utrum finitum funditus omne
Conſtet: an immenſum pateſiat aduſq; profundum.
Omne quod eſt igitur, nulla regione uiarum
Finituſt: nanq; extremum debebat habere.
Extremum porrò nullius poſſe uidetur
Eſſe, niſi ultra ſit quod finiat, ut uideatur,
Quod non longius hæc ſenſus natura ſequatur.
*ſummum. Nunc extra *ſummam, quoniam nihil eſſe fatendum eſt
Non habet extremum, caret ergo fine, modoq;:
Nec refert quibus adſiſtas regionibus eius.
Vſqueadeò quem quiſq; locum poſſedit, in omneis
Tantundem parteis infinitum omne relinquit.
Præterea, ſi iam finitum conſtituatur
Omne quod eſt ſpatium: ſi quis procurrat ad oras
Vltimus extremas, iaciatq; uolatile telum:
Inualidis utrum contortum uiribus ire,
*Quo. *Quod fuerit miſſum *mauis, longeq; uolare:
*maius. An prohibere aliquid cenſes, obſtareq; poſſe?
Alterutrum fatearis enim, ſumasq; neceſſeſt.
Quorum utrunq; tibi effugium præcludit: & omne
Cogit, ut exempta concedas fine patere.

Nam

*Nam ſiue eſt aliquid, quod prohibeat*faciatq́;* *officiatq́;
Quo minus, quo miſſuſt, ueniat: finiq́; locet ſe,
Siue foras fertur, non eſt à fine profectum.
Hoc pacto ſequar, atq; oras ubicunq; locaris
Extremas: quæram, quid telo deniq; fiat.
Fiet uti nuſquàm poßit conſiſtere finis:
Effugiumq́; fugæ prolatet copia ſemper.
Præterea ſpatium ſummaî totius omne,
Vndiq; ſi incluſum certis conſiſteret oris:
Finitumq́; foret: iam copia materiaî
Vndiq; ponderibus ſolidis confluxet ad imum:
Nec res ulla geri ſub cœli tegmine poſſet:
Nec foret omnino cœlum, neq; lumina ſolis.
Quippe ubi materies omnis cumulata iaceret
Ex infinito iam tempore ſubſidendo.
At nunc nimirum requies data principiorum
*Corporibus nullaſt: quia nil eſt funditus*imum:* *unum
Quò quaſi confluere, & ſedes ubi ponere poßint.
Semper & aßiduo motus res quæq; geruntur
Partibus in cunctis, æternaq́; ſuppeditantur
Ex infinito cita corpora materiaî.
Poſtremò ante oculos rem res finire uidetur:
Aër diſſepit colleis, atq; aëra monteis:
Terra mare, econtra mare terras terminat omneis.
Omne quidem uerò nihil eſt, quod finiat extrà.
Eſt igitur natura loci, ſpatiumq́; profundi:
Quod neq; clara ſuo percurrere flumina curſu
Perpetuo poßint æui labentia tractu:
*Nec prorſum facere, ut reſtet minus*ire meando.* *in remeãdo

Vſqueadeò paßim patet ingens copia rebus
Finibus exemptis in cunctas undiq; parteis.
Ipſa modum porrò ſibi rerum ſumma parare
Ne poßit, natura tenet: quia corpus inani,
Et quod inane auteſt, finiri corpore cogit:
Vt ſic alternis infinita omnia reddat.
Aut etiam alterutrum niſi terminat alterum eorum,
Simplice natura: & pateat tantum immoderatum:
Nec mare, nec tellus, nec cœli lucida templa,
Nec mortale genus, nec diuûm corpora ſancta
Exiguum poſſent horaï ſiſtere tempus.
Nam diſpulſa ſuo de cœtu materiaï
Copia ferretur magnum per inane ſoluta,
Siue adeò potius nunquàm concreta creaſſet
Vllam rem, quoniam cogi diſiecta nequiſſet.
Nam certe neq; conſilio primordia rerum
Nec quos quæq; darent motus pepigêre profecto,
Ordine quæq; ſuo, atq; ſagaci mente locarunt,
Sed quia multa modis multis mutata per omne
Ex infinito uexantur percita plagis,
Omne genus motus, & cœtus experiundo
Tandem deueniunt in taleis diſpoſituras,
Qualibus hæc rebus conſiſtit ſumma creata,
Et multos etiam magnos ſeruata per annos,
Vt ſemel in motus coniectaſt conuenienteis,
Efficit, ut largis auidum mare fluminis undis
Integerent amnes, & ſolis terra uapore
Fota mouet fœtus, ſummißaq; gens animantum
Floreat, & uiuant labentis ætheris ignes.

Quod

Quod nullo facerent pacto, niſi materiai
Ex infinito ſuboriri copia poſſet,
*Vnde amiſſa ſolent reparari in*corpore quæq;.* *tempore
Nam ueluti priuata cibo natura animantum
Diffluit amittens corpus, ſic omnia debent
Diſſolui, ſimul ac defecit ſuppeditare
*Materies aliqua ratione*auerſa uiai.* *aduerſa
Nec plagæ poſſent extrinſecus undiq; ſummam
Conſeruare omnem, quæcunq; eſt conciliata.
Cudere enim crebro poſſunt, partemq́; morari,
Dum ueniant aliæ, ac ſuppleri ſumma queatur.
Interdum reſilire tamen coguntur, & unà
Principijs rerum ſpatium, tempusq́; fugai
Largiri: ut poßint à cœtu libera ferri.
Quare etiam atq; etiam ſuboriri multa neceſſe'ſt.
Et tamen ut plagæ quoq; poßint ſuppetere ipſæ
Infinita opus eſt uis undiq; materiai.
Illud in his rebus longè fuge credere Memmi
In medium ſummæ (quod dicunt) omnia niti,
Atq; ideo Mundi naturam ſtare ſine ullis
Ictibus externis, neq; quoquàm poſſe reſolui
Summa atq; ima, quòd in medium ſint omnia nixa,
Ipſum ſi quicquam poſſe in ſe ſiſtere credis.
Et quæ pondera ſunt ſub terris, omnia ſurſum
Nitier, in terramq́; retro requieſſe repoſta.
Vt per aquas quæ nunc rerum ſimulacra uidemus,
*Et ſimili ratione animalia*ſuapte uagari* *cuncta
Contendunt, neq; poſſe è terris in loca cœli
**Decidere inferiora magis, quàm corpora noſtra* *Recidere

Sponte ſua poßint in cœli templa uolare.
Illic cum uideant ſolem, nos ſydera noctis
Cernere, & alternis nobiſcum tempora cœli
*diebus Diuidere: & noctes parileis agitare, *dieſq;.
Sed uanus ſtolidis hæc omnia parturit error:
*amplexis *Amplexi quòd hebent peruerſe prima uiaî.
Nam medium nihil eſſe poteſt, ubi inane, locuſq;
*et deniq; in omni. Infinita *neq; omnino, ſi iam medium ſit:
Poßit ibi quicquam hac potius conſiſtere cauſa:
*regione Quam quauis alia longe *ratione manere.
Omnis enim locus, ac ſpatium, quod inane uocamus,
Per medium, per non medium concedat oportet
Aequis ponderibus, motus quacunq; feruntur.
Nec quiſquam locus eſt, quò corpora cum uenêre,
Ponderis amiſſa ui poßint ſtare in inani.
*ullis Nec quod inane aut eſt *illis ſubſiſtere debet:
Quin ſua quod natura petit, concedere pergat.
Haud igitur poſſunt tali ratione teneri
Res in concilio medij cupedine uictæ.
Præterea quoniam non omnia corpora fingunt
In medium niti, ſed terrarum, atq; liquorum,
*magnaſq; Humorem ponti, *magniſq; è montibus undas,
Et quaſi terreno quæ corpore contineantur.
At contra tenueis exponunt aëris auras,
Et calidos ſimul à medio differrier igneis,
Atq; ideo totum circumtremere æthera ſignis,
Et ſolis flammam per cæli cærula paſci,
*omnis Quòd calor à medio fugiens ibi colligat *igneis.
Quippe etiam ueſci è terra mortalia ſæcla,

Nec

Nec prorſum arboribus ſummos frondeſcere ramos
Poſſe,niſi à terris paulatim cuiq; cibatum
Terra det,at ſupra circumtegere omnia cœlum,
Ne uolucrum ritu flammarum mœnia mundi
Diffugiant ſubitò magnum per inane ſoluta,
Et ne cætera conſimili ratione ferantur,
Ne'ue ruant cœli penetralia templa ſuperne,
Terraq; ſe pedibus raptim ſubducat,& omneis
Inter permiſtas rerum,cœliq; ruinas
Corpora ſoluentes,abeant per inane profundum,
Temporis ut puncto nihil extet relliquiarum,
Deſertum præter ſpatium,& primordia cæca.
*Nam quacunq; prius de parti*corpora deeſſe* *corpore
Conſtitues,hæc rebus erit pars ianua leti,
Hac ſe turba foras dabit omnis materiaï.
Hæc ſi pernoſces parua perductus opella,
**Nanq; alid ex alio clareſcet,non tibi cæca* *Atq;
Nox iter eripiet,quin ultima naturaï
Peruideas,ita res accendent lumina rebus.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA, LIBER SECVNDVS.

SVAVE, *mari magno turbantibus*
æquora uentis,
E terra magnũ alterius ſpectare laborẽ.
Non quia uexari quenquaſt iucunda
uoluptas,
Sed, quibus ipſe malis careas, quia cernere ſuaueſt.
Suaue etiam belli certamina magna tueri,
Per campos inſtructa tui ſine parte pericli:
Sed nil dulcius eſt, bene quàm munita tenere
Edita doctrina ſapientum templa ſerena.
Deſpicere unde quas alios, paßimq́; uidere
Errare, atq; uiam palantis quærere uitæ,
Certare ingenio, contendere nobilitate,
Noctes atq; dies niti præſtante labore
Ad ſummas emergere opeis, rerumq́; potiri.
O miſeras hominum menteis, ò pectora cæca,
Qualibus in tenebris uitæ, quantisq́; periclis
*Degitur hoc æui, quodcunq; eſt, non'ne*uidetis*
Nil aliud ſibi naturam latrare? niſi ut cui
Corpore ſeiunctus dolor abſit? mensq́; fruatur
Iucundo ſenſu, cura ſemota, metuq́;?
Ergo corpoream ad naturam pauca uidemus

**uidere eſt*

Eſſe

Eſſe opus omnino,quæ demant quenq; dolorem,
Delitias quoq; uti multas ſubſternere poßint.
Gratius interdum,neq; natura ipſa requirit,
Si non aurea ſunt iuuenum ſimulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur,
Nec domus argento fulgens,auroq́; renidens,
Nec citharis reboant laqueata,aurataq́; templa,
Cum tamen inter ſe proſtrati in gramine molli
Propter aquæ riuum,ſub ramis arboris altæ
Non magnis opibus iucundè corpora curant,
Præſertim cum tempeſtas arridet,& anni
Tempora conſpergunt uiridantes floribus herbas.
Nec calidæ citius decedunt corpore febres,
Textilibus ſi in picturis,oſtroq́; rubenti
Iacteris,quàm ſi plebeia in ueſte cubanduſt.
Quapropter quoniam nil noſtro in corpore gazæ
Proficiunt,neq; nobilitas,neq; gloria regni:
Quod ſupereſt animo quoq; nil prodeſſe putandum.
Si non fortè tuas legiones per loca campi
Feruere cum uideas belli ſimulachra cienteis:
Subſidijs magnis Epicuri conſtabilitas,
Ornatas armis *ſtatuas,ſtanteſq́; animatas. *charites
His tibi cum rebus tumefacto,relligiones
*Effugiunt animo pauidæ,mortiſq́; timores: *Cũ officiãt
Tum uacuum tempus linquunt,curaq́; ſolutum.
Quòd ſi ridicula hæc,ludibriaq́; eſſe uidemus:
Re ueraq́; metus hominum,curaſq́; ſequaces,
Nec metuunt ſonitus armorum,nec fera tela:

d 4 Audacterq́;

Audacterq; inter reges,rerumq; potenteis
Verſantur:neq; fulgorem reuerentur ab auro:
Nec clarum ueſtis ſplendorem purpureai:
Quid dubitas,quin omne ſit hoc rationis egeſtas?
Omnis cum in tenebris præſertim uita laboret?
Nam ueluti pueri trepidant:atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt:ſic nos in luce timemus
*minus *Interdum nihilò quæ ſunt metuenda*magis,quàm*
Quæ pueri in tenebris pauitant,finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi,tenebraſq; neceſſeſt
Non radij ſolis,neq; lucida tela diei
Diſcutiant:ſed naturæ ſpecies,ratioq;.
Nunc age quo motu genitalia materiai
Corpora res uarias gignant,genitaſq; reſoluant,
Et qua ui facere id cogantur,quæ'ue ſit ollis
Reddita mobilitas magnum per inane meandi,
Expediam:tu te dictis præbere memento.
Nam certe non inter ſe ſtipata cohæret
Materies:quoniam minui rem quanq; uidemus:
Et quaſi longinquo fluere omnia cernimus æuo:
Ex oculiſq; uetuſtatem ſubducere noſtris:
Cum tamen incolumis uideatur ſumma manere
Propterea,quia quæ decedunt corpora cuiq;,
Vnde abeunt,minunt:quo uenere,augmine donant:
Illa ſeneſcere,at hæc contrà floreſcere cogunt:
Nec remorantur ibi:ſic rerum ſumma nouatur
Semper:& inter ſe mortales mutua uiuunt,
Augeſcunt aliæ gentes,aliæ minuuntur:
Inq; breui ſpatio mutantur ſæcla animantum:

Et quaſi curſores uitaï lampada tradunt.
Si ceſſare putas rerum primordia poſſe,
Ceſſandoq; nouos rerum progignere motus:
Auius à uera longè ratione uagaris.
Nam, quoniam per inane uagantur cuncta: neceſſeſt
Aut grauitate ſua ferri primordia rerum:
*Aut ictu*fortè alterius. nam cita ſupernè* *auferri
Obuia cum fluxêre: fit, ut diuerſa repente
Diſsiliant: neq; enim mirum, duriſsima quæ ſint
Ponderibus ſolidis: neq; quicquam à tergibus obſtet.
Et quo iactari magis omnia materiaï
Corpora peruideas, reminiſcere totius imum
Nil eſſe in ſumma: neq; habere ubi corpora prima
Conſiſtant: quoniam ſpatium ſine fine, modo'queſt:
Immenſumq; patere in cunctas undiq; parteis,
Pluribus oſtendi, & certa ratione probatuſt.
Quod quoniam conſtat: nimirum nulla quies eſt
Reddita corporibus primis per inane profundum:
Sed magis aſsiduo, uarioq; exercita motu, *conflicta
*Partim interuallis magnis*conſulta reſultant:* *uexantur
*Pars etiam breuibus ſpatijs*nexantur ab ictu.*
Et quæcunq; magis condenſo conciliatu, *connexa
*Exiguis interuallis*conuecta reſultant,*
Indupedita ſuis perplexis ipſa figuris:
Hæc ualidas ſaxi radices, & fera ferri
Corpora conſtituunt: & cætera de genere horum
Paucula, quæ porrò magnum per inane uagantur.
Cætera diſsiliunt longè, longeq; recurſant
In magnis interuallis: hæc aëra rarum

Sufficiunt nobis, & ſplendida lumina ſolis.
Multaq; præterea magnum per inane uagantur:
Concilijs rerum, quæ ſunt reiecta: nec uſquàm
Conſociare etiam motus potuêre recepta.
Cuius, uti memoro, rei ſimulacrum, & imago
Ante oculos ſemper nobis uerſatur, & inſtat.
Contemplator enim, cum ſolis lumina cumq;
*radij *Inſertim fundunt *radios per opaca domorum:*
Multa minuta modis multis per inane uidebis
Corpora miſceri radiorum lumine in ipſo:
Et uelut æterno certamine prælia, pugnasq;
Edere turmatim certantia: nec dare pauſam,
Concilijs, & diſsidijs exercita crebris.
Conijcere ut poſsis ex hoc primordia rerum,
Quale ſit in magno iactari ſemper inani.
Duntaxat rerum magnarum parua poteſt res
Exemplare dare, & ueſtigia notitiaï.
Hoc etiam mage ad hæc animum te aduertere par eſt
Corpora, quæ in ſolis radijs turbare uidentur:
Quòd tales turbæ motus quoq; materiaï
Significant clandeſtinos, cæcosq; ſubeſſe.
Multa uidebis enim plagis ibi percita cæcis
Commutare uiam, retroq; repulſa reuerti
Nunc huc, nunc illuc, in cunctas deniq; parteis.
Scilicet hic à principijs eſt omnibus error.
Prima mouentur enim per ſe primordia rerum
Inde ea quæ paruo ſunt corpora conciliatu:
Et quaſi proxima ſunt ad uires principiorum:
Ictibus illorum cæcis impulſa cientur:

Ipſaq;

*Ipſaq;,quæ porrò paulò maiora laceſſunt. *Ictaq;.
Sic à principijs aſcendit motus,& exit
Paulatim noſtros ad ſenſus,ut moueantur.
Illa quoq; in ſolis quæ lumine cernere quimus:
Nec quibus id faciant plagis apparet apertè.
Nunc,quæ mobilitas ſit reddita materiai
Corporibus,paucis licet hinc cognoſcere Memmi.
Primum aurora nouo cum ſpargit lumine terras:
Et uariæ uolucres nemora auia peruolitantes
Aëra per tenerum liquidis loca uocibus opplent:
Quàm ſubito ſoleat ſol ortus tempore tali
Conueſtire ſua perfundens omnia luce:
Omnibus in promptu,manifeſtumq́; eſſe uidemus.
At uapor is,quem ſol mittit,lumenq; ſerenum,
Non per inane meat uacuum:quo tardius ire
Cogitur:aërias quòd ſol diuerberat undas:
Nec ſingillatim corpuſcula quæq; uapores,
Sed complexa meant inter ſe,conq́; globata.
Quapropter ſimul inter ſe*turbantur:& extra *retrahuntur
Officiuntur:uti cogantur tardius ire.
At,quæ ſunt ſolida primordia ſimplicitate,
Cum per inane meant uacuum:nec res remoratur
Vlla foris:atq; ipſa ſuis è partibus unum,
Vnum in quem cœpêre locum,connexa feruntur:
Debent nimirum præcellere mobilitate:
Et multò citius ferri,quàm lumina ſolis:
Multiplexq́; loci ſpatium tranſcurrere eodem
Tempore,quo ſolis peruolgant fulgura cœlum.
Nam neq; conſilio debent tardata morari:

*perſcrutari Nec*perſectari primordia ſingula quæq;,
Vt uideant, qua quidq; geratur cum ratione.
At quidam contra hæc ignari, materiaï
*reddi Naturam non poſſe deûm ſine numine*rentur
Tantopere humanis rationibus, ac moderatè
Tempora mutare annorum, frugesq́; creare:
Et iam cætera, mortaleis quæ ſuadet adire,
Ipſaq́; deducit dux uitæ dia uoluptas:
Vt res per Veneris blanditum ſæcla propagent:
Ne genus occidat humanum, quorum omnia cauſa
*confingunt Conſtituiſſe deos*fingunt: ſed in omnibus rebus
Magnopere à uera lapſi ratione uidentur.
86. Nam quamuis rerum ignorem primordia quæ ſint:
Hoc tamen ex ipſis cœli rationibus auſim
Confirmare, alijsq́; ex rebus reddere multis:
Nequaquàm nobis diuinitus eſſe creatam
*quanquam Naturam mundi: *quæ tanta eſt prædita culpa.
hæc ſunt Quæ tibi poſterius Memmi faciemus aperta.
Nunc id quod ſupereſt, de motibus expediemus.
Nunc locus eſt (ut opinor) in his illud quoq; rebus
Confimare tibi: nullam rem poſſe ſua ui
Corpoream ſurſum ferri, ſurſumq́; meare.
Ne tibi dent timeo flammarum corpora fraudem:
Surſus enim uerſus gignuntur, & augmina ſumunt:
Et ſurſum nitidæ fruges, arbuſtaq́; creſcunt:
Pondera quantum in ſe eſt, cum deorſum cuncta ferãtur:
Nec cum ſubſiliunt ignes ad tecta domorum:
Et celeri flamma deguſtant tigna trabeisq́;:
Sponte ſua facere id ſine ui ſubiecta putandum eſt.

Quod

Quod genus è noſtro cum miſſus corpore ſanguis
Emicat exultans altè, ſpargitq; cruorem.
Non'ne uides etiam, quanta ui tigna, trabeisq;
*Reſpuat humor aquæ: nam quo magis*urgimus altum* *urſimus
Directa, & magna ui multi preßimus ægrè:
Tam cupidè ſurſum reuomit magis, atq; remittit
Plus ut parte foras emergant, exiliantq;.
Nec tamen hæc quantuſt in ſe dubitamus opinor:
Quin uacuum per inane deorſum cuncta ferantur.
Sic igitur debent flammæ quoq; poſſe per auras
Aëris expreſſæ ſurſum ſuccedere, quanquàm
Pondera, quantum in ſe eſt, deorſum deducere pugnent.
Nocturnasq; faces cœli ſublime uolanteis,
Non'ne uides longos flammarum ducere tractus,
In quaſcunq; dedit parteis natura meatum?
Non cadere in terram ſtellas, & ſydera cernis?
Sol etiam ſummo de uertice dißipat omneis
Ardorem in parteis, & lumine conſerit arua.
In terras igitur quoq; ſolis uergitur ardor:
Tranſuerſosq; uolare per imbreis fulmina cernis.
Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes
Concurſant, cadit in terras uis flammea uulgo.
Illud in his quoq; te rebus cognoſcere auemus:
Corpora cum deorſum rectum per inane feruntur,
Ponderibus proprijs incerto tempore fermè
*Incertisq; locis ſpatio*decedere paulum;* *ſe pellere
Tantum, quod minimum mutatum dicere poßis.
Quòd niſi declinare ſolerent omnia deorſum,
Imbris uti guttæ caderent per inane profundum:

Nec

Nec foret offenſus natus,nec plaga creata
Principijs:ita nil unquàm natura creaſſet.
Quòd ſi fortè aliquis credit grauiora poteſſe
Corpora,quo citius rectum per inane ferantur:
Incidere è ſupero leuioribus:atq; ita plagis
*Gignere,quæ poßint genitaleis reddere*motus:* *mores
Auius à uera longè ratione recedit.
Nam per aquas quæcunq; cadunt,atq; aëra deorſum:
Hæc pro ponderibus caſus celerare neceſſeſt.
Propterea,quia corpus aquæ,naturáq; tenuis
Aëris haud poſſunt æque rem quanq; morari:
Sed citius cedunt grauioribus exuperatæ.
At contra nulli de nulla parte,neq; ullo
Tempore inane poteſt uacuum ſubſiſtere rei:
Quin ſua quod natura petit,concedere pergat.
Omnia quapropter debent per inane quietum
Aequè ponderibus non æquis concita ferri.
Haud igitur poterunt leuioribus incidere unquàm
Ex ſupero grauiora,neq; ictus gignere per ſe:
Qui uarient motus,per quos natura gerat res.
Quare etiam atq; etiam paulum inclinare neceſſeſt
Corpora,nec pluſquàm minimum,ne fingere motus
Obliquos uideamur,& id res uera refutet.
Namq; hoc in promptu,manifeſtumq; eſſe uidemus:
Pondera quantum in ſeſt,non poſſe obliqua meare,
*Ex ſupero cum præcipitant,*quod cernere poßis.* *quo
Sed nihil omnino recta regione uiaï
Declinare quis eſt,qui poßit cernere ſeſe?
Deniq; ſi ſemper motus connectitur omnis:

Et uetere

Et uetere exoritur ſemper nouus ordine certo:
Nec declinando faciunt primordia motus
Principium quoddam:quod fati fœdera rumpat:
Ex infinito ne cauſam cauſa ſequatur.
Libera per terras unde hæc animantibus extat,
*Vnde eſt hæc inquam fatis*auulſa uoluptas?* **auolſa uolū*
*Per quam progredimur,quò ducit*quæq; uoluntas:* *tas*
Declinamus item motus,nec tempore certo, **quenq;*
Nec regione loci certa,ſed ubi ipſa tulit mens.
Nam dubio procul his rebus ſua cuiq; uoluntas
*Principium dat:& hinc*motus per membra*rigantur,* **homines*
*Non'ne uides etiam patefactis*temporis puncto* **reguntur*
Carceribus,non poſſe tamen prorumpere equorum **tempore*
Vim cupidam tam de ſubitò,quàm mens auet ipſa?
Omnis enim totum per corpus materiaï
Copia conquiri debet,concita per artus
Omneis:ut ſtudium mentis connexa ſequatur.
Vt uideas initum motus à corde creari:
Ex animiq; uoluntate id procedere primum:
Inde dari porrò per totum corpus & artus.
Nec ſimileſt,ut cum impulſi procedimus ictu,
Viribus alterius magnis,magnoq; coactu.
Nam tum materiam totius corporis omnem
Perſpicuuſt nobis inuitis ire,rapiq;.
*Donec*eam refrænauit per membra uoluntas.* **clauſa*
Iam'ne uides igitur,quanquàm uis extima multos
Pellat,& inuitos cogat procedere ſæpe,
Præcipiteisq; rapit:tamen eſſe in pectore noſtro
Quiddam,quod contra pugnare,obſtareq; poſſit:

Cuius

Cuius ad arbitrium quoq; copia materiaĩ
Cogitur interdum flecti per membra, per artus:
Et proiecta refrænatur, retroq; reſidit.
Quare in ſeminibus quoq; idem fateâre neceſſeſt:
Eſſe aliam præter plagas, & pondera cauſam
*nobis Motibus: unde hæc eſt *ollis innata poteſtas:
De nihilo quoniam fieri nihil poſſe uidemus.
Pondus enim prohibet, ne plagis omnia fiant,
Externa quaſi ui, ſed ne res ipſa neceſſum
Inteſtinum habeat cunctis in rebus agendis:
Et deuicta quaſi cogatur ferre, patiq;:
Id facit exiguum clinamen principiorum.
Nec regione loci certa, nec tempore certo:
*fultam quàm Nec ſtipata magis *fuit unquàm materiaĩ
Copia, nec porrò maioribus interuallis.
Nam neq; adaugeſcit quicquam, nec deperit inde.
Quapropter quo nunc in motu principiorum
Corpora ſunt, in eodem anteacta ætate fuêre:
*hæc Et poſt *hac ſemper ſimili ratione ferentur,
Et quæ conſuerint gigni, gignentur eadem
Conditione: & erunt, & creſcent, inq; ualebunt:
Quantum cuiq; datum eſt per fœdera naturaĩ.
Nec rerum ſummam commutare ulla poteſt uis:
Nam neq; quo poſsit genus ullum materiaĩ
Effugere ex omni quicquaſt, neq; rurſus in omne,
Vnde coorta queat noua uis irrumpere, & omnem
Naturam rerum mutare, & uertere motus.
Illud in his rebus non eſt mirabile: quare,
Omnia cum rerum primordia ſint in motu:

Summa

Summa tamen ſumma uideatur ſtare quiete:
Præterquàm, ſi quid proprio dat corpore motus.
Omnis enim longè noſtris ab ſenſibus infra
*Primorum natura iacet, quapropter ubi*ipſam* *ipſos
*Cernere iam nequeas, motus quoq; *ſurpere debent.* *ſerpere
Præſertim cum quæ poßimus cernere, celent.
Sæpe tamen motus ſpatio diducta locorum.
Nam ſæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes, quò quanq; uocantes
Inuitant herbæ gemmantes rore recenti:
*Et ſatiati agni ludunt, blandeq; *chroniſcant.* *coniſcant
Omnia quæ nobis longè confuſa uidentur:
Et ueluti in uiridi candor conſiſtere colli.
Præterea magnæ legiones cum loca curſu
Camporum complent, belli ſimulacra cientes:
Fulgur ibi ad cœlum ſe tollit, totaq; circùm
Aere renideſcit tellus, ſubterq; uirum ui
Excitur pedibus ſonitus, clamoreq; montes
Icti reiectant uoces ad ſydera mundi,
Et circumuolitant equites, mediosq; repente
Tranſmittunt ualido quatientes impete campos.
Et tamen eſt quidam locus altis montibus, unde
Stare uidetur, & in campis conſiſtere fulgur.
Nunc age, iam deinceps cunctarum exordia rerum,
Qualia ſunt, & quàm longè diſtantia formis,
Percipe, multigenis quàm ſint uariata figuris,
Non quòd multa parum ſimili ſunt prædita forma,
Sed quia non uulgo paria omnibus omnia conſtant.
Nec mirum: nam cum ſit eorum copia tanta,

Vt neq; finis(uti docui)neq; ſumma ſit ulla:
Debent nimirum non omnibus omnia prorſum
Eſſe pari filo,ſimiliq́; affecta figura.
Præterea genus humanum,mutæq́; natantes
Squamigerum pecudes,& læta arbuſta,feræq́;,
Et uariæ uolucres lætantia quæ loca aquarum
*ipſos circũ *Concelebrant*circum ripas,fonteisq́;,lacusq́;:*
Et quæ peruolgant nemora auia peruolitantes:
Horum unum quoduis generatim ſumere perge:
Inuenies tamen inter ſe diſtare figuris.
Nec ratione alia proles cognoſcere matrem,
Nec mater poſſet prolem,quod poſſe uidemus:
*uoce *Nec minus,atq; homines inter ſe*nota cluere.*
Nam ſæpe ante deûm uitulus delubra decora
Thuricremas propter mactatus concidit aras,
Sanguinis expirans calidum de pectore flumen.
At mater uirideis ſaltus orbata peragrans,
Linquit humi pedibus ueſtigia preſſa biſulcis,
Omnia conuiſens oculis loca:ſi queat uſquàm
Conſpicere amiſſum fœtum:completq́; querelis
Frondiferum nemus aſsiſtens,& crebra reuiſit
Ad ſtabulum,deſiderio perfixa iuuenci.
Nec tenere ſalices,atq; herbæ rore uigentes,
Fluminaq́; ulla queunt ſummis labentia ripis
Oblectare animum,ſubitamq́; auertere curam.
Nec uitulorum aliæ ſpecies per pabula læta
Deriuare queunt animum,curamq́; leuare:
Vſqueadeò quiddam proprium,notumq́; requirit.
Præterea teneri tremulis cum uocibus hœdi

Cornigeras

Corrigeras norunt matres, agniq́; petulci
*Balatum pecudes, ita quod natura*pepoſcit,* *repoſcit
*Ad ſua quiſq;*ferè decurrunt ubera lactis.* *fieri
Poſtremo quoduis frumentum, non tamen omne
Quodq; ſuo genere inter ſe ſimile eſſe uidebis,
Quin intercurrat quædam diſtantia formis.
Concharumq́; genus parili ratione uidemus
Pingere telluris gremium, qua mollibus undis
Littoris incurui bibulam lauit æquor arenam.
Quare etiam atq; etiam ſimuli ratione neceſſeſt,
Natura quoniam conſtant, neq; facta manu ſunt,
Vnius ad certam formam primordia rerum,
Diſsimili inter ſe quædam uolitare figura.
Perfacile eſt animi ratione exoluere nobis,
Quare fulmineus multò penetralius ignis,
Quàm noſter fluat è tedis terreſtribus ortus;
Dicere enim poſsis cœleſtem fulminis ignem
*Subtilem magis*è paruis conſtare figuris:* *et
Atq; ideo tranſire foramina, quæ nequit ignis
*Noſter*de lignis ortus, tedaq́; creatus.* *hic è
Præterea lumen per cornua tranſit: at imber
Reſpuitur, quare? niſi luminis illa minora
Corpora ſunt, quàm de quibus eſt liquor almus aquarũ.
Et quamuis ſubitò per colum uina uidemus
Perfluere: at contra tardum cunctatur oliuum,
Aut quia nimirum maioribus eſt elementis,
Aut magis hamatis inter ſe perq́; plicatis.
Atq; ideo fit uti non tam diducta repente
Inter ſe poſsint primordia ſingula quæq;

Singula per cuiusq; foramina permanare.
Huc accedit, uti mellis, lactisq; liquores
Iucundo ſenſu linguæ tractentur in ore.
At contrà tetra abſynthi natura, feriq;
Centauri, fœdo pertorquent ora ſapore.
Vt facile agnoſcas è læuibus, atq; rotundis
Eſſe ea, quæ ſenſus iucundè tangere poſſunt.
At contrà quæ amara, atq; aſpera cunq; uidentur,
Hæc magis hamatis inter ſe nexa teneri,
** reſcindere* *Proptereaq́; ſolere uias*reſtringere noſtris*
Senſibus, introituq́; ſuo perrumpere corpus.
Omnia poſtremò bona ſenſibus, & mala tactu,
Diſsimili inter ſe pugnant perfecta figura.
Ne tu fortè putes ſerræ ſtridentis acerbum
Horrorem conſtare elementis leuibus, æquè
Ac muſæa mele per chordas, organici quæ
**Nobilibus* **Mobilibus digitis expergefacta figurant.*
Neu ſimili penetrare putes primordia forma
In nares hominum, cum tetra cadauera torrent,
Et cum ſcena croco Cilici perfuſa recens eſt,
Araq́; Panchæos exhalat propter odores.
Ne'ue bonos rerum ſimuli conſtare colores
Semine conſtituas, oculos qui paſcere poſſunt:
Et qui compungunt aciem, lacrymareq́; cogunt:
**mulcet cunq;* *Aut fœda ſpecie tetri, turpesq́; uidentur.*
*Omnis enim ſenſus quæ*multat cauſa, iuuatq́;:*
**Haud* **Aut ſine principali aliquo*leuiore creata eſt:*
**læuore* *Aut contra, quæcunq; moleſta, atq; aſpera conſtat,*
Non aliquo ſine materiæ ſqualore repertaſt.

At quæ lenis,& eſt iucundo prædita ſenſu:
Hæc aliquo ſine ſeminio grauiore creataſt.
Sunt etiam quæ iam nec leuia iure putantur
Eſſe,neq; omnino flexis mucronibus unca:
Sed magis*angellis paulum proſtantibus:& quæ *angulis
Titillare magis ſenſus,quàm lædere poſſunt.
Fæcula iam quo de genere eſt,*uiniq; ſapores. *uitiaq;
Deniq; iam calidos igneis,gelidamq; pruinam,
Diſſimuli*tentata modo compungere ſenſus *dentata
Corporis,indicio nobis eſt tactus uterq;.
Tactus enim,tactus,prò diuûm numina ſancta,
Corporis eſt ſenſus,uel cum res extera ſeſe
Inſinuat,uel cum lædit, quæ in corpore nataſt:
Aut iuuat egrediens genitaleis per Veneris res:
Aut ex offenſa cum turbant corpore in ipſo
Semina confunduntq; inter ſe concita ſenſum.
Vt ſi fortè manu quamuis iam corporis ipſe
Tute tibi partem ferias,*æquè experiare. *atq;
Quapropter longè formas diſtare neceſſeſt
Principijs:uarios quæ poſſunt*edere ſenſus. *lædere
Deniq; quæ nobis durata,ac ſpiſſa uidentur:
Hæc magis hamatis inter ſeſe eſſe neceſſeſt:
Et*quaſi per ramos altè compacta teneri. *quia ſunt hamis
In quo iam genere in primis adamantina ſaxa
Prima acie conſtant,ictus contemnere ſueta,
Et ualidi ſilices,ac duri robora ferri,
Aeraq;,quæ clauſtris reſtantia uociferantur.
Illa quidem debent ex leuibus atq; rotundis
Eſſe magis,fluido quæ corpore liquida conſtant.

Nanq; papaueris hauſtus item eſt facilis quod aquarum,
Nec retinentur enim inter ſe glomeramina quæq;:
percurſus Et procurſus item in procliue uolubilis extat.
Omnia poſtremò quæ puncto temporis cernis
Diffugere, ut fumum, nebulas, flammasq; neceſſeſt,
Si minus omnia ſunt è læuibus, atq; rotundis
At non eſſe tamen perplexis indupedita:
Pungere uti poßint corpus, penetrareq; ſaxa:
quodcunq; Nec tamen hærere inter ſe, quod quiſq; uidemus
Senſibus eſſe datum, facilè ut cognoſcere poßis
Non è perplexis, ſed acutis eſſe elementis.
Sed quòd amara uides, eadem quæ fluuida conſtant:
cuiquam Sudor uti matris, eſt minime mirabile habendum.
Nam quod fluuidum eſt, è læuibus, atq; rotundis
*è Eſt: *at læuibus, atq; rotundis miſta* doloris
*uolare Corpora: nec tamen hæc retinere hamata neceſſum,
Scilicet eſſe globoſa tamen, cum ſqualida conſtent:
Prouolui ſimul ut poßint, & lædere ſenſus.
Et quo miſta putes magis aſpera læuibus eſſe
Principijs, unde eſt Neptuni corpus acerbum:
Eſt ratio ſecernundi, ſeorſumq; uidendi.
Humor dulcis ubi per terras crebrius idem
Percolatur, ut in foueam fluat, ac manſueſcat.
Linquit enim ſupra tetri primordia uiri
horreſcere Aſpera, quo magis in terris hæreſcere poſſunt.
Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducat, primordia rerum
Finitas uariare figurarum rationes.
Quod ſi non ita ſit, rurſum iam ſemina quædam

Eſſe

Eſſe infinito debebunt corporis auctu.
*Namq;*eædem una cuiuſuis in breuitate,* *quòd eadē
Corporis inter ſe multum uariare figuræ
*Non poſſunt:*fáce enim minimis è partibus eſſe.* *fateor
Corpora prima tribus,uel paulò pluribus auge:
Nempe ubi eas parteis unius corporis omneis
Summa atq; ima locans,transmutans dextera læuis,
Omnimodè expertus fueris,quam quiſq; det ordo
Formarum ſpeciem totius corporis eius:
Quod ſupereſt,ſi fortè uoles uariare figuras:
Addendum parteis alias erit,inde ſequetur
A' ſimili ratione,alias ut poſtulet ordo:
Si tu fortè uoles etiam uariare figuras.
Ergo formarum nouitatem corporis augmen
Subſequitur:quare non eſt ut credere poſsis:
Eſſe infinitis diſtantia ſemina formis.
Ne quædam cogas immani maximitate
Eſſe:ſupra quod iam docui,non poſſe probari.
Iam tibi Barbaricæ ueſtes,Melibœaq; fulgens
*Purpura Theſſalico concharum*tincta colore,* *tecta
Aurea pauonum rident imbuta lepore.
**Sedulo quæ rerum ſuperata colore iacerent:* *Sed noua
*Et contemptus odor*myrrhæ,mellisq; ſapores,* *ſmyrnæ
Et cycnea mele,Phœbeaq; dædala chordis
Carmina conſimili ratione oppreſſa ſilerent.
Nanq; alijs aliud præſtantius exoreretur.
Cedere item retro poſſent in deteriores
Omnia ſic parteis,ut diximus,in meliores:
Nanq; alijs aliud retro quoq; tetrius eſſet

Naribus,auribus,atq; oculis,oriſq; ſapori.
Quæ quoniam non ſunt in rebus reddita,certa
Finis utrinq; tenet ſummam:fateâre neceſſeſt
Materiem quoq; finitis differre figuris.
Deniq; ab ignibus ad gelidas hyemiſq; pruinas
Finituſt,retroq; pari ratione remenſuſt.
*Omnis *Finis enim calor,ac frigus,mediÿq; tepores
Inter utrunq; iacent explentes ordine ſummam.
Ergo finita diſtant ratione creata:
Ancipiti quoniam mucrone utrinq; notantur:
*inſenſa *Hinc flammis,illinc rigidis*inſeßa pruinis.*
Quod quoniam docui,pergam connectere rem,quæ
Ex hoc apta fidem ducat:primordia rerum,
Inter ſe ſimuli quæ ſunt perfecta figura:
Infinita cluere:& enim diſtantia cum ſit
Formarum finita,neceſſeſt,quæ ſimiles ſint,
Eße infinitas:aut ſummam materiaï
Finitam conſtare:id quod non eße probaui.
Quod quoniam docui,nunc ſuauiloquis age paucis
Verſibus oſtendam corpuſcula materiaï
Ex infinito ſummam rerum uſq; tenere,
Vndiq; protelo plagarum continuato.
Nam quòd rara uides magis eße animalia quædam,
Fœcundamq; magis naturam cernis in illis.
At regione,locoq; alio,terriſq; remotis
Multa licet genera eße in eo:numerumq; repleri.
Sicuti quadrupedum cum primis eße uidemus
In genere anguimanos elephantos,India quorum
*Molibus *Milibus è multis uallo munitur eburno,*

Vt

Vt penitus nequeat penetrari: tanta ferarum
Vis eſt: quarum nos perpauca exempla uidemus.
Sed tamen id quoq; uti concedam, quamlibet eſſo
Vnica res quædam natiuo corpore ſola:
Cui ſimilis toto terrarum non ſit in orbe.
Infinita tamen niſi erit uis materiaï:
Vnde ea progigni poßit concepta, creari
Non poterit: neq; quod ſupereſt, procreſcere, aliq;.
Quippe & enim ſumant oculi finita per omne
Corpora iactari unius genitalia rei.
Vnde, ubi, qua ui, & quo pacto congreſſa coïbunt
Materiæ tanto in pelago, turbaq; aliena?
Non (ut opinor) habent rationem conciliandi:
Sed quaſi naufragijs magnis, uentisq; coortis,
Diſiectare ſolet magnum mare, tranſtra, carinas,
Antemnas, proram, malos, tonſasq; natanteis:
Per terrarum omneis oras fluitantia apluſtra
Vt uideantur, & indicium mortalibus edant:
Infidi maris inſidias, uireisq;, dolumq;
Vt uitare uelint: ne'ue ullo tempore credant:
Subdola cum ridet placidi pellacia ponti.
Sic tibi ſi finita ſemel primordia quædam
Conſtitues: æuum debebunt ſparſa per omne
Diſiectare æſtus diuerſi materiaï:
Nunquàm in concilium ut poßint compulſa coïre:
Nec remorari in concilio, nec creſcere audacta.
Quorum utrunq; palàm fieri manifeſta docet res:
Et res progigni, & genitas procreſcere poſſe.
Eſſe igitur genere in quouis primordia rerum

Infinita palamſt,unde omnia ſuppeditantur:
Nec ſuperare queunt motus utiq; exitialeis
Perpetuo:neq; in æternum ſepelire ſalutem.
Nec porrò rerum genitales,auctificiq;
Motus perpetuo poßunt ſeruare creata,
Sic æquo geritur certamine principiorum
Ex infinito contractum tempore bellum.
Nunc hic nunc illic ſuperant uitalia rerum:
*Et ſuperãt urnæ. *Et ſuperantur item,miſcetur funere uagor:
Quem pueri tollunt uiſentes luminis oras.
Nec nox ulla diem,neq; noctem aurora ſecutaſt:
Quæ non audierit miſtos uagitibus ægris
Ploratus,mortis comites,& funeris atri.
Illud in his obſignatum quoq; rebus habere
Conuenit:& memori mandatum mente tenere:
Nil eſſe in promptu quorum natura uidetur,
Quod genere ex uno conſiſtat principiorum:
Nec quicquam,quod non permiſto ſemine conſtet.
Et quo quicq; magis uis multas poßidet in ſe,
Atq; poteſtates:ita plurima principiorum
In ſeſe genera, ac uarias docet eſſe figuras.
Principio tellus habet in ſe corpora prima:
Vnde mare immenſum uoluentes flumina fontes
Aßidue renouent,habet ignes unde oriantur:
Nam multis ſuccenſa locis ardent ſola terræ.
*Eximijs *Ex imis uero furit ignibus impetus Aetnæ.
Tum porrò nitidas fruges arbuſtaq; læta
Gentibus humanis habet unde extollere poßit.
*fluuios Vnde etiam*fluidas frondes,& pabula læta
Montiuago

Montiuago generi poſsit præbere ferarum
Quare magna deûm mater, materq; ferarum,
Et noſtri genitrix hæc dictaſt corporis una.
Hanc ueteres Graiûm docti cecinere poëtæ
Sedibus in curru bijugos agitare leones:
Aëris in ſpatio magnam pendere docentes
Tellurem, neq; poſſe in terra ſiſtere terram.
Adiunxere feras: quòd quamuis effera proles,
Officijs debet molliri uicta parentum.
Muraliq; caput ſummum cinxere corona:
**Ex imis munita locis quòd ſuſtinet urbeis.* *Eximijs
Quo nunc inſigni per magnas prædita terras
Horrificè fertur diuinæ matris imago.
Hanc uariæ gentes antiquo more ſacrorum
Idæam uocitant matrem, Phrygiasq; cateruas
Dant comites, quia primum ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cœpiſſe creari.
Gallos attribuunt, quia numen qui uiolarint
Matris: & ingrati genitoribus inuenti ſunt:
Significare uolunt indignos eſſe putandos,
Viuam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
Concaua: rauciſonoq; minantur cornua cantu:
Et Phrygio ſtimulat numero caua tibia menteis:
Telaq; præportant uiolenti ſigna furoris:
Ingratos animos, atq; impia pectora uulgi
Conterrêre metu quæ poſsint numine diuæ.
Ergo cum primum magnas inuecta per urbeis
Munificat tacita mortaleis muta ſalute:

Aere

*mirum Aere atq; argento ſternunt iter,omnia*circum
*uinciuntq; Largifica ſtipe ditantes,*ninguntq; roſarum
Floribus,umbrantes matrem,comitumq; cateruas.
Hic armata manus(Curetas nomine Graij
Quos memorant Phrygios)inter ſe fortè caterua
*freti aut fleti Ludunt,in numerumq; exultant ſanguine*læti,
Terrificas capitum quatientes numine criſtas,
Dictæos referunt Curetas:qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultaſſe feruntur:
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum ſtarent:pernice chorea
Armati in numerum pulſarent æribus æra:
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus:
Aeternumq; daret matri ſub pectore uulnus.
*Præterea *Propterea magnam armati matrem comitantur.
Aut quia ſignificant diuam prædicere:ut armis
Ac uirtute uelint patriam defendere terram:
Præſidioq; parent,decoriq; parentibus eſſe.
Quæ bene,& eximiè quamuis diſpoſta ferantur,
Longè ſunt tamen à uera ratione repulſa.
Omnis enim per ſe diuûm natura neceſſeſt
Immortali æuo ſumma cum pace fruatur,
Semota à noſtris rebus,ſeiunctaq; longè.
Nam priuata dolore omni,priuata periclis
Ipſa ſuis pollens opibus,nihil indiga noſtri,
Nec bene pro meritis capitur,nec tangitur ira.
Terra quidem uero caret omni tempora ſenſu:
Et quia multarum potitur primordia rerum:
Multa modis multis effert in lumina ſolis.

Hic

*Hic ſi quis mare Neptunum, Cereremq́; uocare *Huc
Conſtituet fruges: & Bacchi nomine abuti
Mauult, quàm laticis proprium proferre uocamen:
Concedamus ut hic terrarum dictitet orbem
Eſſe deûm matrem, dum uera re tamen haud ſit.
Sæpe itaq; ex uno tondentes gramina campo
Lanigeræ pecudes, & equorum*duellica proles, *bellica
Buceriæq́; greges ſub eodem tegmine cœli,
Ex unoq́; ſitim ſedantes flumine aquaî,
Diſsimili uiuunt ſpecie, retinentq́; parentum
Naturam, & mores generatim quæq; imitantur:
Tantaſt in quouis genere herbæ materiaî
Diſsimilis ratio: tantaſt in flumine quoq;.
Hinc porrò quemuis animantem ex omnibus unum
Oſſa, cruor, uenæ, calor, humor, uiſcera, nerui
Conſtituunt, quæ ſunt porro diſtantia longè
Diſsimili perfecta figura principiorum.
Tum porro quæcunq; igni flammata cremantur:
Si nil prætereà, tamen hæc in corpore tradunt:
Vnde ignem iacere, & lumen ſubmittere poſsint:
Scintillasq́; agere, ac latè differre fauillam.
Cætera conſimili mentis ratione peragrans
Inuenies: igitur multarum ſemina rerum
Corpora cælare, & uarias cohibere figuras.
Deniq; multa uides, quibus eſt*odor, & ſapor unà: *calor
*Et tantum cupido contingere dente parato *Relligione animũ turpi contingere porro
Reddita ſunt, cum adolent in primis pleraq; dona.
Hæc igitur uarijs debent conſtare figuris:
Nidor enim penetrat, qua ſuccus non it in artus.

*rurſum Succus item*ſeorſum,& rerum ſapor inſinuatur
Senſibus,ut noſcas primis differre figuris.
Diſsimiles igitur formæ glomeramen in unum
Conueniunt:& res permiſto ſemine conſtant.
Quin etiam paſsim noſtris in uerſibus ipſis
Multa elementa uides multis communia uerbis:
Cum tamen inter ſe uerſus,ac uerba neceſſeſt
Confiteare alia ex alijs conſtare elementis.
Non quo multa parum communis littera currat:
*multa Aut*nulla inter ſe duo ſint ex omnibus*eadem:
*ijdem Sed quia non uulgo paria omnibus omnia conſtant.
Sic alijs in rebus item communia multa,
Multarum rerum cum ſint primordia:longè
Diſsimili tamen inter ſe conſiſtere ſumma
Poſſunt:ut merito ex alijs conſtare ferantur
Humanum genus,ac fruges arbuſtaq; læta.
Nec tamen omnimodis connecti poſſe putanduſt
Omnia:nam uulgo fieri portenta uideres:
Semiferas hominum ſpecies exiſtere:& altos
Interdum ramos è gigni corpore uiuo:
Multaq; connecti terreſtria membra marinis.
Tum flammam tetro ſpiranteis ore Chimæras
Paſcere naturam per terras omniparenteis.
Quorum nil fieri manifeſtuſt:omnia quando
Seminibus certis certa genitrice creata
Conſeruare genus creſcentia poſſe uidemus.
Scilicet id certa fieri ratione neceſſeſt.
Nam ſua cuiq; cibis ex omnibus intus in artus
Corpora deſcendunt:connexaq; conuenienteis

Efficiunt

Efficiunt motus:at contra aliena uidemus
Reijcere in terras naturam,multaq́; cæcis
Corporibus fugiunt è corpore percita plagis:
Quæ neq; connecti cuiquam potuêre:neq; intra
Vitaleis motus conſentire,atq; imitari.
Sed ne forte putes animalia ſola teneri
Legibus his:quædam ratio diſcriminat*omnia. *omneis
Nam ueluti tota natura diſsimiles ſunt
Inter ſe genitæ res quæq;:ita quanq; neceſſe eſt
Diſsimili conſtare figura principiorum.
Non quo multa parum ſimili ſint prædita forma:
Sed quòd non uulgo paria omnibus omnia conſtent.
Semina cum porrò diſtent:differre neceſſeſt
Interualla,uias,connexus,pondera,plagas,
Concurſus,*motus:quæ non animalia ſolum *motusq́; et.
Corpora ſeiungunt:ſed terras,ac mare totum
Secernunt,cœlumq́; à terris omne retentant.
Nunc age dicta meo dulci quæſita labore
Percipe:ne forte hæc ex albis alba rearis
Principijs eſſe,ante oculos quæ candida cernis:
Aut ea,quæ nigrant,nigro de ſemine nata:
Ne'ue alium quemuis quæ ſunt imbuta colorem,
Propterea gerere hunc credas:quòd materiaî
Corpora conſimili ſint eius tincta colore.
Nullus enim color eſt omnino materiaî
Corporibus,neq; par rebus,neq; deniq; diſpar:
In quæ corpora ſi nullus tibi forte uidetur
Poſſe animi iniectus fieri,procul auius erras.
Nam cum cæcigeni,ſolis qui lumina nunquàm

Aſpexêre

Aſpexêre,tamen cognoſcant corpora tactu,
* coniuncta Ex ineunte æuo nullo*contincta colore:
Scire licet menti quoq; noſtræ corpora poſſe
Verti in notitiam nullo circumlita fuco.
Deniq; nos ipſi cæcis quæcunq; tenebris
Tangimus,haud ullo ſentimus tincta colore.
Quod quoniam uinco fieri,nunc eſſe docebo.
Omnis enim color omnino mutatur in omni.
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam ſuperare neceſſeſt:
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunq; ſuis mutatum finibus exit:
Continuo hoc mors eſt illius,quod fuit antè.
Proinde colore caue contingas ſemina rerum:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes,
Præterea,ſi nulla coloris principijs eſt
Reddita natura:at uarijs ſunt prædita formis,
È quibus omnigenos gignunt,uariantq; colores.
*Præterea *Propterea(magni quod refert)ſemina quæq;
Cum quibus,& quali poſitura contineantur:
Et quos inter ſe dent motus,accipiantq;:
Perfacile exemplo rationem reddere poßis,
Cur ea,quæ nigro fuerint pauloantè colore:
Marmoreo fieri poſſunt candore repente.
Vt mare,cum magni commorunt æquora uenti:
Vertitur in canos candenti marmore fluctus.
Dicere enim poßis nigrum(quod ſæpe uidemus:
Materies ubi permiſta eſt illius,& ordo
Principijs mutatus:& addita,demptáq; quædam)

Continuo

Continuo id fieri ut candens uideatur, & album.
Quod ſi cæruleis conſtarent æquora ponti
Seminibus, nullo poſſent albeſcere pacto.
Nam quocunq; modo perturbes, cœrula quæ ſint,
Nunquàm in marmoreum poſſunt migrare colorem.
Sin alio, atq; alio ſunt ſemina tincta colore:
Quæ maris efficiunt unum, purumq́; nitorem:
Vt ſæpe ex alijs formis, uarijsq́; figuris
Efficitur quiddam quadratum, unaq́; figuraſt:* *quoddam
Conueniebat, uti in quadrato cernimus eſſe
Dißimuleis formas: ita cernere in æquore ponti,
Aut alio in quouis uno, puroq́; nitore
Dißimileis longè inter ſe, uariosq́; colores.
Præterea, nihil officiunt, obſtantq́; figuræ
Dißimules: quo quadratum minus eſſet in illis.
At uarij rerum impediunt, prohibentq́; colores:
Quo minus eſſe uno poßit res tota nitore.
Tum porrò, quod dicunt illicitum, hoc tribuamus.
Principijs rerum, nonnunquàm cauſa coloris
Occidit: ex albis quoniam non alba creantur:
Nec quæ nigra cluent, de nigris: ſed uariantur.
Quippe etenim multò procliuius exorientur
*Candida de*uillo, quàm nigro nata colore,* *pullo
Aut alio quouis, qui contra pugnet, & obſtet.
Præterea, quoniam nequeunt ſine luce colores
Eſſe: neq; in lucem exiſtunt primordia rerum:
Scire licet quàm ſint nullo uelata colore.
Qualis enim cæcis poterit color eſſe tenebris?
Lumine qui mutatur in ipſo, propterea quòd

Recta aut obliqua percuſſus luce refulget:
Pluma columbarum quo pacto in ſole uidetur:
Quæ ſita ceruices circum, collumq; coronat.
Namq; aliâs fit uti claro ſit rubra pyropo:
Interdum quodam ſenſu fit, uti uideatur
Inter cœruleum uirideis miſcere ſmaragdos.
Caudaq; pauonis, larga cum luce repletaſt:
Conſimili mutat ratione obuerſa colores.
Qui, quoniam quodam gignuntur luminis ictu:
Scire licet ſine eo fieri non poſſe putandum.
Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in ſe
Pupula, cum ſentire colorem dicitur album,
Atq; aliud porro, nigrum, cum & cætera ſentit,
*tangit *Nec refert ea quæ*tangis, quo fortè colore*
Prædita ſint, uerum quali magis apta figura.
Scire licet, nil principijs opus eſſe colore,
Sed uarijs formis uarianteis edere tactus.
Præterea, quoniam niſi certis certa figuris
Eſt natura coloris, & omnia principiorum
Formamenta queunt in quouis eſſe nitore,
Cur ea, quæ conſtant ex illis, non pariter ſunt
Omnigenis perfuſa coloribus in genere omni?
Conueniebat enim coruos quoq; ſæpe uolanteis
Ex albis album pennis iactare colorem,
Et nigros fieri nigro de ſemine cycnos,
Aut alio quouis uno, uarioq; colore.
Quin etiam quanto in parteis res quæq; minutas
Diſtrahitur magis, hoc magis eſt, ut cernere poſsis
Euaneſcere paulatim, ſtinguiq; colorem,

Vt ſit

Vt ſit ubi in paruas parteis diſcerpitur aurum,
*Purpura,phœniceuſq; color clariſsimus*multo,* *omni
*Filatim cum*diſtractus,diſperditur omnis,* *diſtrabitur.
Noſcere ut hinc poßis,prius omnem efflare colorem
*Particulas,quàm*diſcedant ad ſemina rerum.* *deſcendant
Poſtremò,quoniam non omnia corpora uocem
Mittere concedis,neq; odorem,propterea fit,
Vt non omnibus attribuas ſonitus,& odores.
Sic oculis,quoniam non omnia cernere quimus,
Scire licet,quædam tam conſtare orba colore,
Quàm ſine odore ullo quædam,ſonituq; remota.
Nec minus hæc animum cognoſcere poſſe ſagacem,
Quàm quæ ſunt alijs rebus priuata,notaq;.
Sed ne fortè putes ſolo ſpoliata colore
Corpora prima manere:etiam ſecreta teporis
Sunt,ac frigoris omnino,calidiq; uaporis:
Et ſonitu ſterilia,& ſucco ieiuna feruntur:
Nec iaciunt ullum proprio de corpore odorem.
Sicut amaracini blandum,ſtactæq; liquorem,
*Et nardi*florum,nectar qui naribus halant* *florem
Cum facere inſtituas:cum primis quærere par eſt,
Quod licet,ac poßis reperire inolentis oliui
Naturam:nullam quæ mittat naribus auram:
Quàm minime ut poßit miſtos in corpore odores,
Concoctoſq; ſuo contactos perdere uiro.
Propterea tandem debent primordia rerum
Non adhibere ſuum gignendis rebus odorem,
Nec ſonitum,quoniam nihil ab ſe mittere poſſunt.
Nec ſimili ratione ſaporem deniq; quenquam,

Nec frigus, neq; item calidum, tepidumq́; uaporem.
Cæteraq́; ita cum ſunt, tamen ut mortalia conſtent,
*Mollia, lenta, fragoſa, putricaua, corpore*raro,* *rara
Omnia ſint à principijs ſeiuncta neceſſeſt.
Immortalia ſi uolumus ſubiungere rebus
Fundamenta, quibus nitatur ſumma ſalutis:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes:
Nunc ea, quæ ſentire uidemus cunq;, neceſſeſt
Ex inſenſilibus, tamen omnia confiteâre
Principijs conſtare. neq; id manifeſta refutant,
Nec contra pugnant, in promptu cognita quæ ſunt,
Sed magis ipſa manu ducunt, & credere cogunt,
Ex inſenſilibus, quod duco, animalia gigni.
Quippe uidere licet uiuos exiſtere uermeis
Stercore de tetro, putorem cum ſibi nactaſt
Intempeſtiuis ex imbribus humida tellus.
Præterea cunctas itidem res uertere ſeſe.
Vertunt ſe fluuij in frondeis, & pabula læta
In pecudes: uertunt pecudes in corpora noſtra
Naturam, & noſtro de corpore ſæpe ferarum
Augeſcunt uires, & corpora pennipotentum.
Ergo omneis natura cibos in corpora uiua
Vertit, & hinc ſenſus animantum procreat omneis,
Non alia longè ratione, atq; arida ligna
Explicat in flammas, & in igneis omnia uerſat.
Iam'ne uides igitur, magni primordia rerum
Referre, in quali ſint ordine quæq; locata?
Et commiſta, quibus dent motus, accipiantq́;?
Tum porrò quid eſt, animum quod percutit ipſum?

Quod

Quod mouet? & uarios ſenſus expromere cogit?
Ex inſenſilibus ne credas ſenſile gigni.
Nimirum lapides, & ligna, & terra, quod unà
Miſta, tamen nequeunt uitalem reddere ſenſum.
Illud in his igitur rebus meminiſſe decebit,
Non ex omnibus omnino quæcunq; creant res,
Senſile, & extemplo me gigni dicere ſenſus:
Sed magni referre ea primum quantula conſtent,
Senſile quæ faciunt, & qua ſint prædita forma,
Motibus, ordinibus, poſituris, deniq; quæ ſint,
Quarum nil rerum in lignis, glebiſq; uidemus.
Et tamen hæc cum ſunt quaſi putrefacta per imbreis:
Vermiculos pariunt, quia corpora materiaî
Antiquis ex ordinibus permota noua re
Conciliantur ita, ut debent animalia gigni.
Deinde ex ſenſilibus qui ſenſile poſſe creari
Conſtituunt, porrò ex alijs ſentire ſueti:
Mollia quæ faciunt: nam ſenſus iungitur omnis
Viſceribus, neruis, uenis, quæcunq; uidemus
Mollia mortali conſiſtere corpore creta.
Sed tamen eſto iam poſſe hæc æterna manere:
Nempe tamen debent, aut ſenſum partis habere:
Aut ſimiles totis animalibus eſſe putarim.
Aut nequeant per ſe parteis ſentire neceſſeſt:
Nanq; alios ſenſus membrorum reſpuit omneis.
Nec manus à nobis potis eſt ſecreta, neq; ulla
Corporis omnino ſenſum pars ſola tenere.
Linquitur ut totis animalibus aſſimilentur:
Vitali ut poſſint conſentire undiq; ſenſu.

Qui poterunt igitur rerum primordia dici?
Et leti uitare uias? animalia cum ſint,
Atq; animalibus ſint mortalibus una, eademq;?
Quod tamen ut poßint, ab cœtu, concilioq;,
Nil facient, præter uulgum, turbamq; animantum.
Scilicet ut nequeant homines, armenta, feræq;,
Inter ſeſe ullam rem gignere conueniendo:
*ſentimus Sic itidem quæ*ſunt minimis ſentire neceſſeſt.
Quod ſi fortè ſuum demittunt corpore ſenſum:
Atq; alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod
Detrahitur? tum præcreaſt quod fugimus antè.
Quatenus in pullos animaleis uertier oua
Cernimus alituum, uermeisq; effcruere, terram
Intempeſtiuos cum putor cepit ob imbreis:
Scire licet gigni poſſe ex non ſenſile ſenſus.
Quod ſi fortè aliquis dicet, duntaxat oriri
Poſſe ea non ſenſu: ſed ſenſus mobilitate
Antè aliqua tangi partum, quàm proditur extra:
Huic ſatis illud erit planum facere, atq; probare:
Non fieri partum, niſi concilio ante coacto:
Nec quicquam commutari ſine conciliatu.
Principio nequeunt ullius corporis eſſe
Senſus ante ipſam genitam naturam animantis.
Nimirum quia materies disiecta tenetur
Aëre, fluminibus, terris, flammaq; creatis:
Nec congreſſa modo uitaleis conuenientes,
Contulit inter ſe motus, quibus omne tuentes
Accenſi ſenſus animantem quanq; tuentur.
Præterea quamuis animantem grandior ictus
Quàm

Quàm patitur natura, repente affligit, & omneis
Corporis, atq; animi pergit confundere ſenſus.
Diſſoluuntur enim poſituræ principiorum,
Et penitus motus uitales impediuntur,
Donec materies omnis concuſſa per artus
Vitaleis animæ nodos à corpore ſoluit,
Diſperſamq; foras per caulas eijcit omneis.
Nam quid præterea facere ictum poſſe reamur
Oblatum niſi diſcutere, ac diſſoluere quæq;?
Fit quoq;, uti ſoleant minus oblato acriter ictu,
Relliquiæ motus uitalis uincere, ſæpe
Vincere, & ingenteis plagæ ſedare tumultus:
Inq; ſuos quicquid rurſus reuocare meatus:
Et quaſi iam leti dominantem in corpore motum
Diſcutere, ac penè amiſſos accendere ſenſus.
Nam, quare potius leti iam limine ab ipſo
Ad uitam poßint coniecta mente reuerti:
Quàm quò decurſum propè iam ſiet ire, & abire?
Præterea quoniam dolor eſt ubi materiaï
Corpora ui quadam per uiſcera uiua, per artus
Sollicitata ſuis trepidant in ſedibus intus:
Inq; locum quando remigrant, fit blanda uoluptas;
Scire licet, nullo primordia poſſe dolore
Tentari: nullamq; uoluptatem capere ex ſe.
Quandoquidem non ſunt ex ullis principiorum
Corporibus: quorum motus nouitate laborent:
Aut aliquem fructum capiant dulcedinis almæ.
Haud igitur debent eſſe ullo prædita ſenſu.
Deniq;, uti poßint ſentire animalia quæq;

Principijs ſi iam eſt ſenſus tribuendus eorum:
Quid? genus humanum propritim de quibus auctumſt
Scilicet & riſu tremulo concuſſa cachinnant,
Et lacrymis ſpargunt rorantibus ora,genasq́;.
Multaq́; de rerum miſtura dicere callent,
Et ſibi proporro quæ ſint primordia quærunt.
Quandoquidem totis mortalibus aſſimulata
Ipſa quoq; ex alijs debent conſtare elementis:
Inde alia ex alijs,nuſquàm conſiſtere ut auſis.
*duces *Quippe ſequar,quodcunq; loqui,ridereq́;*dices*
Et ſapere,ex alijs eadem hæc facientibus,ut ſit:
Quod ſi delira hæc,furioſaq́; cernimus eſſe:
Et ridere poteſt non ex ridentibus auctus,
Et ſapere,& doctis rationem reddere dictis:
Non ex ſeminibus ſapientibus,atq; diſertis:
Qui minus eſſe queant ea,quæ ſentire uidemus
Seminibus permiſta carentibus undiq; ſenſu?
Deniq; cœlecti ſumus omnes ſemine oriundi:
Omnibus ille idem pater eſt:unde alma liquentes
Humorum guttas Mater cum terra recepit:
Fœta parit nitidas fruges,arbuſtaq́; læta,
Et genus humanum,parit omnia ſecla ferarum:
Pabula cum præbet quibus omnes corpora paſcunt:
Et dulcem ducunt uitam,prolemq́; propagant.
Quapropter merito maternum nomen adeptaſt.
Cedit item retro,de terra quod fuit ante,
In terras:& quod miſſumſt ex ætheris oris,
Id rurſum cœli rellatum templa receptant:
Nec ſic interimit mors res,ut materiaï

Corpora

Corpora conficiat, ſed cœtum diſſipat ollis.
*Inde alijs aliud *coniungit: & efficit omneis* *contingit
Res, ut conuertant formas, mutentq; colores:
Et capiant ſenſus, & puncto temporis reddant.
Vt noſcas referre eadem primordia rerum,
Cum quibus, & quali poſitura contineantur,
Et quos inter ſe dent motus, accipiantq;.
*Ne ue putes æterna *parum reſidere poteſſe* *penes
Corpora prima, quod in ſummis fluitare uidemus
Rebus: & interdum naſci, ſubitoq; perire.
Quin etiam refert noſtris in uerſibus ipſis,
Cum quibus, & quali ſint ordine quæq; locata.
Nanq; eadem cœlum, mare, terras, flumina, ſolem
Significant, eadem fruges, arbuſta, animanteis:
Si non omnia ſint, at multò maxima pars eſt
Conſimulis: uerum poſitura diſcrepitant res.
Sic ipſis in rebus item iam materiaï
Interualla, uiæ, connexus, pondera, plagæ,
Concurſus, motus, ordo, poſitura, figuræ
Cum permutantur, mutari res quoq; debent.
Nunc animum nobis adhibe ueram ad rationem,
Nam tibi uehementer noua res molitur ad aureis
Accidere: & noua ſe ſpecies oſtendere rerum.
Sed neq; tam facilis res ulla eſt, quin ea primum
Difficilis magis ad credendum conſtet: itemq;
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quicquam,
Quod non paulatim minuant mirarier omnes.
Principio cœli clarum, purumq; colorem
Quenq; in ſe cohibent palantia ſydera paſſim,

Lunæq́;,& ſolis præclara luce nitorem.
*Omnia quæ nunc ſi primum mortalibus*adſint,* *eſſent
Ex improuiſo ceu ſint obiecta repente:
Quid magis his rebus poterat mirabile dici?
Aut minus ante quod auderent fore credere gentes?
Nulli(ut opinor)ita hæc ſpecies miranda fuiſſet:
Quàm tibi.iam nemo feſſus ſatiate uidendi
Suſpicere in cœli dignatur lucida templa.
Deſine quapropter nouitate exterritus ipſa
Expuere ex animo rationem:ſed magis acri
Iudicio perpende,& ſi tibi uera uidetur,
Dede manus:aut ſi falſa eſt,accingere contrà.
Quærit enim rationem animus:cum ſumma loci ſit
Infinita foris hæc extra mœnia mundi:
Quid ſit ibi porrò,quò proſpicere uſq; uelit mens:
Atq; animi tractus liber quoquo uelit ire.
Principio nobis in cunctas undiq; parteis,
Et latere ex utroq; infra ſupráq;,per omne
Nullaſt finis,(uti docui)res ipſáq; per ſe
Vociferatur,& elucet natura profundi.
Nullo iam pacto ueriſimile eſſe putandumſt:
Vndiq; cum uorſum ſpatium uacet infinitum:
Semináq; innumero numero,ſummaq; profunda
Multimodis uolitent æterno percita motu:
Hunc unum terrarum orbem,cœlumq́; creatum:
Nil agere illa foris tot corpora materiaï:
Cum præſertim hic ſit natura factus:& ipſa
Sponte ſua fortè offenſando ſemina rerum
Multimodis temerè incaſſum,iactatáq; fruſtra,

Tandem

*Tandem*coierunt ea, quæ coniecta repente* *coarctarint
Magnarum rerum fierent exordia ſemper,
Terraï, maris, & cœli, generiſq; animantum.
Quare etiam atq; etiam tales fateâre neceſſeſt
Eſſe alios alibi congreſſus materiaï:
Qualis hic eſt, auido complexu quem tenet æther.
Præterea cum materies eſt multa parata:
Cum locus eſt præſtò: nec res, nec cauſa moratur
Vlla, geri debent nimirum, & confieri res.
Nunc & ſeminibus ſi tanta eſt copia, quantam
Enumerare ætas animantum non queat omnis:
*Viſq; eadem, & natura*manet, quæ ſemina rerum* *mouet
Conijcere in loca quæq; queat, ſimili ratione,
Atq; huc ſunt coniecta: neceſſeſt confiteâre
Eſſe alios alijs terrarum in partibus orbes,
Et uarias hominum gentes, & ſecla ferarum.
Huc accedit, ut in ſumma res nulla ſit una,
Vnica quæ gignatur: & unica ſolaq; creſcat:
Quin cuiuſq; ſient ſecli, permultaq; eodem
Sint genere: in primis animalibus indice mente.
Inuenies ſic montiuagum genus eſſe ferarum,
Sic hominum genitam prolem, ſic deniq; mutas
Squamigerûm pecudes, et corpora cuncta uolantum.
Quapropter cœlum ſimili ratione fatendumſt,
Terramq;, et ſolem, lunam, mare, cætera, quæ ſunt,
Non eſſe unica, ſed numero magis innumerali.
Quandoquidem uitæ depactus terminus altè
Tam manet, hæc etiam natiuo corpore conſtant:
Quàm genus omne, quod his generatim rebus abundat.

Quæ

Quæ bene cognita ſi teneas, natura uidetur
Libera continuo dominis priuata ſuperbis,
Ipſa ſua per ſe ſponte omnia Dis agere expers.
Nam prò ſancta Deûm tranquilla pectora pace,
Quæ placidum degunt æuum, uitamq; ſerenam,
Quis regere immenſi ſummam? quis habere profundi
Indu manu ualidas potis eſt moderanter habenas?
Quis pariter cœlos omneis conuertere? & omneis
Ignibus ætherijs terras ſuffire feraceis?
Omnibus inq; locis eſſe omni tempore præſto?
Nubibus ut tenebras faciat, cœliq; ſerena
Concutiat ſonitu: tum fulmina mittat: & ædeis
Sæpe ſuas diſturbet & in deſerta recedens
Sæuiat exercens telum, quod ſæpe nocentes
Præterit: exanimatq; indignos, inq; merenteis.
Multaq; poſt mundi tempus genitale, diemq;
Primigenum maris, & terræ, ſolisq; coortum,
Addita corpora ſunt extrinſecus, addita circùm
*contudit *Semina: quæ magnum iaculando *contulit omne:*
Vnde mare, & terræ poſſent augeſcere: & unde
Apparet ſpatium cœli domus, altaq; tecta
Tolleret à terris procul, & conſurgeret aër.
Nam ſua cuiq; locis ex omnibus omnia plagis
Corpora diſtribuuntur, & ad ſua ſecla recedunt:
Humor ad humorem, terreno corpore terra
Creſcit: & ignem ignes producunt, ætheraq; æther.
Deniq;, ad extremum creſcendi perſpice finem:
Omnia perduxit rerum natura creatrix.
Vt fit, ubi nihilo iam plus eſt, quod datur intra

Vitaleis

Vitaleis uenas, quàm quod fluit, atq; recedit:
Omnibus his ætas debet conſiſtere rebus.
Sic natura ſuis refrænat uiribus auctum.
Nam, quæcunq; uides hilarem grandeſcere ad auctum:
Paulatimq; gradus ætatis ſcandere adultæ:
Plura ſibi aſſumunt, quàm de ſe corpora mittunt:
Dum facile in uenas cibus omnis diditur: & dum
Non ita ſunt late diſperſa, ut multa remittant:
Et plus diſpendi faciant, quàm ueſcitur ætas.
Nam certe fluere, atq; recedere corpora rebus
Multa, manus dandumſt, ſed plura accedere debent:
Donec aleſcendi ſummum tetigere cacumen.
Inde minutatim uireis, & robor adultum
Frangit, & in partem peiorem liquitur ætas.
Quippe etenim quanto eſt res amplior augmine adēpto,
Et quo latior eſt, in cunctas undiq; parteis
Plura modo diſpergit, & à ſe corpora mittit:
Nec facile in uenas cibus omnis diditur ei:
Nec ſitis eſt, quæ per largos exæſtuat æſtus
Vnde queat tantum ſuboriri, ac ſuppeditare,
Quod ſatis eſt, & quantum opus eſt natura nouare.
Iure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo
Sunt: & cum externis ſuccumbunt omnia plagis:
Quandoquidem grandi cibus æuo deniq; deſit.
Nec tuditantia rem ceſſant extrinſecus ullam
Corpora conficere, & plagis infeſta domare. 82.2.13 Naso. Am. 82
Sic igitur magni quoq; circùm mœnia mundi
Expugnata dabunt labem, putreiſq; ruinas
Omnia: debet enim cibus integrare nouando,

Et

Et fulcire cibis, ac omnia ſuſtentare:
Ne quicquàm, quoniam nec uenæ perpetiuntur
Quod ſatis eſt, neq; quantum opus eſt, natura miniſtrat.
*fracta Iamq; adeò *effœtaſt ætas, effœtaq; tellus:
Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit
Secla, deditq; ferarum ingentia corpora partu.
Haud (ut opinor) enim mortalia ſecla supernè
Aurea de cœlo demiſit funis in arua:
Nec mare, nec fluctus plangentes ſaxa crearunt:
Sed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex ſe.
Præterea nitidas fruges, uinetaq; læta
Sponte ſua primum mortalibus ipſa creauit:
Ipſa dedit dulceis fœtus, & pabula læta:
Quæ nunc uix noſtro grandeſcunt aucta labore:
*uires Conterimusq; boues: & *uiribus agricolarum
*feris Conficimus *ferrum uix aruis ſuppeditati.
Vſqueadeò pereunt fœtus, augentq; labores.
Iamq; caput quaſſans grandis ſuſpirat arator
Crebrius incaſſum magnum cecidiſſe laborem:
Et cum tempora temporibus præſentia confert
Præteritis, laudat fortunas ſæpe parentum.
Triſtis item uetulæ uitis ſator æqua fatigat:
Temporis incuſat nomen, ſeclumq; fatigat,
Et crepat antiquum genus ut pietate repletum
Per facile anguſtis tolerarit finibus æuum:
Cum minor eſſet agri multi modus antè uiritim:
Nec tenet omnia paulatim, tabeſcere: & ire
Ad ſcopulum ſpatio ætatis defeſſa uetuſto.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA, LIBER TERTIVS.

E TENEBRIS tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuiſti, illuſtrans commoda uitæ:
Te ſequor ô Graiæ gentis decus, inq; tuis nunc
Fixa pedum pono preſſis ueſtigia ſignis,
Non ita certandi cupidus, quàm propter amorem,
Quòd te imitari aueo. quid enim contendat hirundo
Cycnis? aut quidnam tremulis facere artubus hœdi
Conſimile in curſu poſſint, ac fortis equi uis?
Tu pater es rerum inuentor, tu patria nobis
Suppeditas præcepta, tuisq; ex inclyte chartis,
Floriferis ut apes in ſaltibus omnia *libant: *limant
Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta:
Aurea, perpetua ſemper digniſſima uita.
Nam ſimulac ratio tua cœpit uociferari:
Naturam rerum diuina mente coortam:
Diffugiunt animi terrores: mœnia mundi
Diſcedunt, totum uideo per inane geri res.
Apparet diuûm numen, ſedesq; quietæ:
Quas neq; concutiunt uenti, nec nubila nimbis
Aſpergunt, neq; nix acri concreta pruina

Cana

Cana cadens uiolat:ſemperq́; innubilus æther
*Integer *Integit:& largè diffuſo lumine ridet.
Omnia ſuppeditat porrò natura,neq; ulla
Res animi pacem delibat tempore in ullo.
At contra nuſquàm apparent Acheruſia templa:
Nec tellus obſtat,quin omnia deſpiciantur:
Sub pedibus quæcunq; infra per inane geruntur.
His ubi me rebus quædam diuina uoluptas
*Percijt *Percipit,atq; horror,quod ſic natura tua ui
Tam manifeſta patens ex omni parte retecta es.
Et quoniam docui cunctarum exordia rerum
Qualia ſint:& quàm uarijs diſtantia formis
Sponte ſua uolitent alterno percita motu:
Quoq́; modo poſſunt res ex his quæq; creari:
Haſce ſecundum res animi natura uidetur,
Atq; animæ claranda meis iam uerſibus eſſe:
Et metus ille foras præceps Acherontis agendus
Funditus:humanam qui uitam turbat ab imo,
Omnia ſuffundens mortis nigrore:neq; ullam
Eſſe uoluptatem liquidam,puramq́; relinquit.
Nam,quod ſæpe homines morbos magis eſſe timendos,
Infamemq́; ferunt uitam,quàm tartara leti,
Et ſe ſcire animi naturam ſanguinis eſſe,
Nec prorſum quicquam noſtræ rationis egere,
Hinc licet aduertas animum magis omnia laudis,
Aut etiam uenti,ſi fert ita fortè uoluntas,
Iactari cauſa,quàm quod res ipſa probetur.
Extorres ijdem patria,longeq́; fugati
Conſpectu ex hominum,fœdati crimine turpi,

Omnibus ærumnis affecti deniq; uiuunt,
Et quocunq; tamen miſeri uenêre, parentant,
Et nigras mactant pecudes, quas manibus diuis
Inferias mittunt, multoq; in rebus acerbis
Acrius aduertunt animos ad relligionem.
Quo magis in dubijs homines ſpectare periclis
Conuenit, aduerſisq; in rebus noſcere qui ſint.
Nam ueræ uoces tum demum pectore ab imo
Eliciuntur, & eripitur perſona, manet res.
Deniq; auarities, & honorum cæca cupido,
Quæ miſeros homines cogunt tranſcendere fines
Iuris: & interdum ſocios ſcelerum, atq; miniſtros
Nocteis atq; dies niti præſtante labore
Ad ſummas emergere opeis: hæc uulnera uitæ
Non minimam partem mortis formidine aluntur.
Turpis enim famæ contemptus, & acris egeſtas
Semota ab dulci uita, ſtabiliq; uidetur:
Et quaſi iam leti portas cunctarier ante.
Vnde homines, dum ſe falſo terrore coacti
Effugiſſe uolunt longe, longeq; remoſſe:
Sanguine ciuili rem conflant: diuitiasq;
Conduplicant auidi, cædem cæde accumulates.
Crudeles gaudent in triſti funere fratres:
Et conſanguineûm menſas odere, timentq;.
Conſimili ratione ab eodem ſæpe timore
Macerat inuidia ante oculos illum eſſe potentem,
Illum aſpectari, claro qui incedit honore:
Ipſi ſe in tenebris uolui, cœnoq; queruntur.
Intereunt partim ſtatuarum, & nominis ergô:* *ſtatum

Et ſæpe uſqueadeò mortis formidine uitæ
Percipit humanos odium, lucisq́; uidendæ:
Vt ſibi conſciſcant mœrenti pectore letum,
Obliti fontem curarum hinc eſſe timorem:
Hunc uexare pudorem, hunc uincula amicitiaĩ
Rumpere: & in ſumma pietatem euertere ſuadet.
Nam iam ſæpe homines patriam, carosq́; parentes
Prodiderunt, uitare Acheruſia templa petentes.
Nam ueluti pueri trepidant, atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt, ſic nos in luce timemus
Interdum, nihilò quæ ſunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant, finguntq́; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq́; neceſſeſt,
Non radij ſolis, neq; lucida tela diei
Diſcutiant, ſed naturæ ſpecies ratioq́;.
Primum animum dico, mentem quam ſæpe uocamus,
In quo conſilium uitæ, regimenq́; locatumſt,
Eſſe hominis partem nihilo minus, ac manus, & pes
Atq; oculi, partes animanteis totius extant.
**putaret* *Quamuis multa quidem ſapientum turba*putarunt:*
Senſum animi certa non eſſe in parte locatum:
Verum habitum quendam uitalem corporis eſſe:
Harmoniam Graij quam dicunt, quòd faciat nos
Viuere cum ſenſu, nulla cum in parte ſiet mens.
Vt bona ſæpe ualetudo cum dicitur eſſe
Corporis, & non eſt tamen hæc pars ulla ualentis:
Sic animi ſenſum non certa parte reponunt.
Magnopere in quo mi diuerſi errare uidentur.
Sæpe utiq; in promptu corpus, quod cernitur, ægrum:

Cum

Cum tamen ex alia lætamur parte latenti.
Et retro fit,ubi contra ſit ſæpe uiciſsim:
Cum miſer ex animo lætatur corpore toto:
Non alio pacto,quàm ſi pes cum dolet ægri:
In nullo caput interea ſit forte dolore.
Præterea molli cum ſomno dedita membra:
Effuſumq; iacet ſine ſenſu corpus onuſtum:
Eſt aliud tamen in nobis,quod tempore in illo
Multimodis agitatur:& omneis accipit in ſe
Lætitiæ motus,& curas cordis inaneis.
Nunc animam quoq; ut in membris cognoſcere poßis
Eſſe:neq; harmoniam corpus retinere ſolere:
Principio fit,uti detracto corpore multo,
Sæpe tamen nobis in membris uita moretur.
Atq; eadem rurſus cum corpora pauca caloris
Diffugêre,foraſq; per os eſt editus aër:
Deſerit extemplo uenas,atq; oſſa relinquit,
Noſcere ut hinc poßis,non æquas omnia parteis
Corpora habere:neq; ex æquo fulcire ſalutem:
Sed magis hæc,uenti quæ ſunt,calidiq; uaporis
Semina,curare in membris ut uita moretur.
Eſt igitur calor,ac uentus uitalis in ipſo
Corpore:qui nobis moribundos deſerit artus.
Quapropter,quoniam eſt animi natura reperta,
Atq; animæ,quaſi pars hominis,redit harmoniã
Nomen ab organico ſaltu delatum Heliconis,
Siue aliunde ipſi porrò traxêre:& in illam
Tranſtulerint,proprio quæ tum res nomine egebat.
Quicquid id eſt,habeant:tu cætera percipe dicta.

g 2 Nunc

Nunc animum, atq; animam dico coniuncta teneri
Inter ſe: atq; unam naturam conficere ex ſe.
Sed caput eſſe quaſi, & dominari in corpore toto
Conſilium, quod nos animum, mentemq́; uocamus:
Idq́; ſitum media regione in pectoris hæret.
Hic exultat enim pauor, ac metus: hæc loca circum
Lætitiæ mulcent: hic ergo mens, animúsque ſt.
Cætera pars animæ per totum diſsita corpus
*nomenq́; Paret: & ad numen mentis, *momenq́; mouetur:
Idq́; ſibi ſolum per ſe ſapit, & ſibi gaudet:
*una Cum neq; res animam, neq; corpus commouet *ulla.
Et quaſi cum caput aut oculus tentante dolore
Læditur in nobis: non omni concruciamur
Corpore: ſic animus nonnunquàm læditur ipſe,
Lætitiaq́; uiget: cum cætera pars animaï
Per membra, atq; artus nulla nouitate cietur.
Verum ubi uehementi magis eſt commota metu mens;
Conſentire animam totam per membra uidemus:
Sudoresq́; ita, pallorem exiſtere toto
Corpore: & infringi linguam, uocemq́; aboriri:
Caligare oculos, ſonere aureis, ſuccidere artus.
Deniq; concidere ex animi terrore uidemus
Sæpe homines, facile ut quiuis hinc noſcere poſsit,
Eſſe animam cum animo coniunctam: quæ cum animi ui
*exin Percuſſa'ſt, *extra corpus propellit, & icit.
Hæc eadem ratio naturam animi, atq; animaï
Corpoream docet eſſe: ubi enim propellere membra,
Corripere ex ſomno corpus, mutareq; uultum,
Atq; hominem totum regere ac uerſare uidetur;

Quorum

Quorum nil fieri ſine tactu poſſe uidemus:
Nec tactum porrò ſine corpore:non'ne fatendumſt
Corporea natura animum conſtare,animamq́;?
Præterea pariter fungi cum corpore:& unà
Conſentire animum nobis in corpore cernis.
Si minus offendit uitam uis horrida leti
Oßibus ac neruis diſcluſis intus adacta:
Attamen inſequitur languor,terræq; petitus
Suauis,& in terra mentis qui gignitur æſtus,
Interdumq́; quaſi exurgendi incerta uoluntas.
Ergo corpoream naturam animi eſſe neceſſeſt:
Corporeis quoniam telis,ictuq; laborat.
Is tibi nunc animus quali ſit corpore:& unde
Conſtiterit:pergam rationem reddere dictis.
Principio eſſe aio perſubtilem,atq; minutis
Perquàm corporibus factum conſtare:id ita eſſe
Hinc licet aduertas,animum ut pernoſcere poßis.
Nil adeò fieri celeri ratione uidetur,
Quàm ſi mens fieri proponit,& inchoat ipſa.
Ocius ergo animus,quàm res ſe perciet ulla
Ante oculos quorum in promptu natura uidetur.
At quod mobile tantopere eſt,conſtare rotundis
Perquàm ſeminibus debet,perquamq́; minutis:
Momine uti paruo poßint impulſa moueri.
Nanq; mouetur aqua,& tantillo momine*fluctat, *flutat
Quippe uolubilibus,paruiſq́; creata figuris.
At contra mellis conſtantior eſt natura,
Et pigri latices magis,& cunctantior*actus. *ictus
Hæret enim inter ſe magis omnis materiai

Copia: nimirum quia non tam læuibus extat
Corporibus neq; tam ſubtilibus, atq; rotundis.
Namq; papauerum, aura poteſt ſuſpenſa leuisq;
Cogere, ut ab ſummo tibi diffluat altus aceruus:
*ſpicarũq; At contra lapidum coniectum, *ſpiculorumq;
*quæq; Nulla poteſt. igitur paruiſsima corpora *quanto,
Et læuiſsima ſunt, ita mobilitate fruuntur.
At contrà quæcunq; magis cum pondere magno,
Aſperaq; inueniuntur, eo ſtabilita magis ſunt.
Nunc igitur, quoniam eſt animi natura reperta
Mobilis egregiè, perquàm conſtare neceſſeſt
Corporibus paruis, & læuibus, atq; rotundis.
Quæ tibi cognita res in multis ò bone rebus
Vtilis inuenietur, & oportuna cluebit.
Hæc quoq; res etiam naturam dedicat eius,
Quàm tenui conſtet textura: quamq; loco ſe
Contineat paruo: ſi poſsit conglomerari.
Quod ſimul atq; hominem leti ſecura quies eſt
Indepta: atq; animi natura, animæq; receſsit:
Nil ibi libatum de toto corpore cernas
Ad ſpeciem, nihil ad pondus. mors omnia præſtat,
Vitalem præter ſenſum, calidumq; uaporem.
Ergo animam totam perparuis eſſe neceſſeſt
Seminibus nexam per uenas, uiſcera, neruos.
Quatenus omnis ubi è toto iam corpore ceſsit:
Extima membrorum circum cæſura tamen ſe
Incolumem præſtat: nec deſit ponderis hilum.
Quod genus eſt bacchi cum flos euanuit, aut cum
Spiritus unguenti ſuaueis diffugit in auras.

Aut

Aut aliquo cum iam ſuccus de corpore ceßit:
Nil oculis tamen eſſe minor res ipſa uidetur.
Præterea,neq; detractum de pondere quicquam.
Nimirum,quia multa,minutaq; ſemina ſuccos
Efficiunt,& odorem in toto corpore rerum.
Quare etiam atq; etiam mentis naturam,animæq;
Scire licet,perquàm pauxillis eſſe creatam
Seminibus:quoniam fugiens nil ponderis aufert.
Nec tamen hæc ſimplex nobis natura putandaſt:
Tenuis enim quædam moribundos deſerit aura
Miſta uapore:uapor porrò trahit aëra ſecum:
Nec calor eſt quiſquàm,cui non ſit miſtus & aër.
Rara quòd eius enim conſtat natura, neceſſeſt
*Aëris*inter eum primordia multa moueri.* *in cœtum
Iam triplex animiſt igitur natura reperta.
Nec tamen hæc ſat ſunt ad ſenſum cuncta creandum:
Nil horum quoniam recipit mens:poſſe creare
Senſiferos motus quædam,quæ mente uolutat.
Quarta quoq; his igitur quædam natura neceſſeſt
Attribuatur:eaſt omnino nominis expers:
Qua neq; mobilius quiquam,neq; tenuius extat,
Nec magis è paruis,aut læuibus ex elementis:
Senſiferos motus quæ dedit prima per artus.
Prima cietur enim paruis perfecta figuris:
Inde calor motus,& uenti cæca poteſtas
Accipit:inde aër,inde omnia mobilitantur.
**Concutitur tum ſanguis,uiſcera perſentiſcunt* *Concutitur ſanguis per uenas, uiſcera uiuunt
Omnia:poſtremis datur oßibus,atq; medullis
Siue uoluptas eſt,ſiueſt contrarius ardor.

Nec temerè huc dolor uſq; poteſt penetrare, neq; acre
Permanare malum, quin omnia perturbentur.
Vſqueadeò uitæ deſit locus, atq; animaï
Diffugiunt partes per caulas corporis omneis.
Sed plerunq; fit in ſummo quaſi corpore finis
Motibus: hanc ob rem uitam retinere ualemus.
Nunc ea quo pacto inter ſeſe miſta, quibuſq;
Compta modis uigeant, rationem reddere auentem
Abſtrahit inuitum patrij ſermonis egeſtas.
Sed tamen, ut potero ſummatim attingere, tangam.
Inter enim curſant primordia principiorum
Motibus inter ſe: nihil ut ſecernier unum
*diuerſa *Poſsit, nec ſpatio fieri*diuiſa poteſtas:*
Sed quaſi multa eius unius corporis extant.
*eſt uiſcere *Quod genus in quouis animantum*uiſcere uulgo:*
Eſt odor, & quidam calor, & ſapor: & tamen ex his
Omnibus eſt unum perfectum corporis augmen.
Sic calor, atq; aër, & uenti cæca poteſtas
Miſta creant unam naturam, & mobilis illa
*illis *Vis, initum motus ab ſe quæ diuidit*illos:*
Senſifer unde oritur primum per uiſcera motus.
Nam penitus prorſum latet hæc natura, ſubeſtq;:
Nec magis hac infra quicquam eſt in corpore noſtro:
Atq; animaſt animæ proporro totius ipſa.
Quod genus in noſtris membris, & corpore toto
Miſta latens animi uis eſt animæq; poteſtas:
Corporibus quia de paruis, paucisq; creataſt.
Sic tibi nominis hæc expers uis, facta minutis

*Corporibus latet:atq;*animus quaſi totius ipſa* *anima
Proporroſt animi,& dominatur copore toto.
Conſimuli ratione neceſſeſt uentus,& aër,
Et calor inter ſe uigeant commiſta per artus:
Atq; alijs aliud ſubſit magis,emineatq́;:
Vt quiddam fieri uideatur ab omnibus unum:
Ne calor,ac uentus ſeorſum,ſeorſumq́; poteſtas
*Aëris interimant*ſenſum,diductaq́; ſoluant.* *ſeorſum
Eſt etiam calor ille animo,quem ſumit in ira,
Cum feruescit,& ex oculis micat acrius ardor.
Eſt & frigida multa comes formidinis aura:
Quæ ciet horrorem membris,& concitat artus.
Eſt etiam quoq; pacati ſtatus aëris ille:
Pectore tranquillo qui fit,uultuq́; ſereno.
Sed calidi plus eſt illis,quibus acria corda,
Iracundaq́; mens facile efferueſcit in ira,
Quo genere in primis uis eſt uiolenta leonum:
Pectora qui fremitu rumpunt plerumq; gementes:
Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt.
At uentoſa magis ceruorum frigida mens eſt:
Et gelidas citius per uiſcera concitat auras:
Quæ tremulum faciunt membris exiſtere motum.
At natura boum placido magis aëre uiuit:
Nec nimis iraï fax unquàm ſubdita percit
Fumida ſuffundens cæcæ caliginis umbras,
Nec gelidi torpet telis perfixa pauoris,
Inter utroſq; ſitaſt ceruos,ſæuoſq́; leones.
Sic hominum genus eſt,quamuis doctrina politos
Conſtituat pariter quoſdam,tamen illa relinquit

Naturæ cuiuſq; animæ ueſtigia prima,
Nec radicitus euelli mala poſſe putandumſt:
Quin procliuius hic iras decurrat ad acreis:
Ille metu cuius paulò tentetur: at ille
Tertius accipiat quædam clementius æquo.
Inq; alijs rebus multis differre neceſſeſt
Naturas hominum uarias, moresq; ſequaces.
Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere cauſas:
Nec reperire figurarum tot nomina, quot ſunt
Principijs: unde hæc oritur uariantia rerum.
Illud in his rebus uideo firmare poteſſe:
Vſqueadeò naturarum ueſtigia linqui
Paruula: quæ nequeat ratio depellere dictis:
Vt nihil impediat dignam Dis degere uitam.
Hæc igitur natura tenetur corpore ab omni:
Ipſaq; corporis eſt cuſtos, & cauſa ſalutis.
Nam communibus inter ſe radicibus hærent:
Nec ſine pernicie diuelli poſſe uidentur.
Quod genus è thuris glebis euellere odorem
Haud facile eſt, quin intereat natura quoq; eius.
Sic animi, atq; animæ naturam corpore toto
Extrahere haud facile eſt, quin omnia diſſoluantur:
Implexis ita principijs ab origine prima
Inter ſe fiunt conſorti prædita uita:
Nec ſine ui quicquam alterius ſibi poſſe uidetur
**conſtare Corporis, atq; animi ſeorſum*ſentire poteſtas:*
Sed communibus inter eos conflatur utrinq;
Motibus accenſus nobis per uiſcera ſenſus.
Præterea corpus per ſe nec gignitur unquàm:

Nec

Nec creſcit, nec poſt mortem durare uidetur.
Non enim ut humor aquæ dimittit ſæpe ſaporem,
Qui datus eſt, neq; ab hac cauſa conuellitur ipſe:
Sed manet incolumis. non inquam ſic animaĩ
Dißidium poſſunt artus perferre relicti:
Sed penitus pereunt conuolſi, conq; putreſcunt.
Ex ineunte æuo, ſic corporis, atq; animaĩ
Mutua uitalis diſcunt contagia motus
Maternis etiam membris, aluoq; repoſta:
Dißidium ut nequeat fieri ſine peſte maloq;.
Vt uideas, quoniam coniunctaſt cauſa ſalutis:
Coniunctam quoq; naturam conſiſtere eorum.
Quod ſupereſt, ſi quis corpus ſentire refutat:
Atq; animam credit permiſtam corpore toto
Suſcipere hunc motum, quem ſenſum nominitamus:
Vel manifeſtas res contra, uerasq; repugnat.
Quid ſit enim corpus ſentire quis afferet unquàm?
Si non ipſa palàm quod res dedit, ac docuit nos?
At dimiſſa anima corpus caret undiq; ſenſu:
*Perdit enim*quod non proprium fuit eius in æuo:* **quid*
Multaq; præterea perdit cum expellitur æuo.
Dicere porrò oculos nullam rem cernere poſſe:
Sed per eos animum ut foribus ſpectare recluſis,
Difficile eſt, contrà cum ſenſus ducat eorum.
Senſus enim trahit, atq; acies detrudit ad ipſas,
Fulgida præſertim cum cernere ſæpe nequimus,
Lumina luminibus quia nobis præpediuntur.
Quod foribus non fit: neq; enim qua cernimus ipſi,
Oſtia ſuſcipiunt ullam recluſa laborem.

Præterea ſi pro foribus ſunt lumina noſtra,
Iam magis exemptis oculis debere uidetur
Cernere res animus ſublatis poſtibus ipſis.
Illud in his rebus nequaquàm ſumere poßis,
Democriti quod ſancta uiri ſententia ponit
Corporis atq; animi primordia ſingula primis
Appoſita alternis uariare, ac nectere membra.
Nam cum multo ſint animaĩ elementa minora,
Quàm quibus & corpus nobis, & uiſcera conſtant,
Tum numero quoq; concedunt, & rara per artus
*permittere Dißita ſunt, duntaxat ut hoc*promittere poßis,
Quantula prima queant nobis iniecta ciere
Corpora ſenſiferos motus in corpore, tanta
Interualla tenere exordia prima animaĩ.
Nam neq; pulueris interdum ſentimus adhæſum
Corpore, nec membris incuſſam ſydere cretam,
Nec nebulam noctu, neq; aranei tenuia fila
Obuia ſentimus, quando obretimur euntes:
Nec ſupra caput eiuſdem cecidiſſe uietam
Veſtem, nec plumas auium, papposq; uolanteis,
Qui nimia leuitate cadunt plerunq; grauatim.
Nec repentis itum cuiuſuis cunq; animantis
prima Sentimus, nec priua pedum ueſtigia quæq;,
Corpore quæ in noſtro culices, & cætera ponunt.
Vſqueadeò prius in nobis ſunt multa cienda
Semina, corporibus noſtris immiſta per artus,
Quàm primordia ſentiſcant concuſſa animaĩ,
Et quàm interuallis tantis tuditantia poßint
Concurſare, coire, & diſſultare uicißim.

Et

Et magis eſt animus uitaï clauſtra coërcens,
Et dominantior ad uitam, quàm uis animaï.
Nam ſine mente, animoq́; nequit reſidere per artus
Temporis exiguam partem pars ulla animaï:
Sed comes inſequitur facilè & diſcedit in auras,
Et gelidos artus in leti frigore linquit.
At manet in uita, cui mens, animusq́; remanſit,
Quamuis eſt circùm cæſis lacer undiq; membris,
Truncus, adempta anima circùm, membrisq́; remotis
Viuit, & ætherias uitaleis ſuſcipit auras,
Si non omnimodis, at magna parte animaï
Priuatus, tamen in uita cunctatur, & hæret.
Vt lacerato oculo circùm ſi pupula manſit
Incolumis, ſtat cernendi uiuata poteſtas,
Dummodo ne totum corrumpas luminis orbem:
**Sed circuncidas aciem, ſolamq́; relinquas:* *Et
Id quoq; enim ſine pernicie non fiet eorum.
At ſi tantula pars oculi media illa pereſaſt:
Incolumis quamuis alioqui ſplendidus orbis:
Occidit extemplò lumen, tenebræq́; ſequuntur.
Hoc anima atq; animus iuncti ſunt fœdere ſemper.
Nunc age, natiuos animantibus, & mortaleis
Eſſe animos, animasq́; leueis ut noſcere poſſis:
Conquiſita diu, dulciq́; reperta labore
Digna tua pergam diſponere carmina uita.
Tu fac utrunq; uno ſubiungas nomen eorum
Atq; animam: uerbi cauſa, cum dicere pergam
Mortalem eſſe docens: animum quoq; dicere credas:
Quatenus eſt unum inter ſe, coniunctaq́; res eſt.

Principio

Principio, quoniam tenuem conſtare minutis
Corporibus docui: multoq; minoribus eſſe
Principijs factam, quàm liquidus humor aquaī,
Aut nebula, aut fumus: nam longè mobilitate
Præſtat, & à tenui cauſa magis icta mouetur:
* mouentur Quippe ubi imaginibus fumi, nebulæq; *mouetur.
Quod genus in ſomnis ſopiti ubi cernimus alta
Exhalare uapore altaria, ferreq; fumum.
Nam procul hæc dubio nobis ſimulachra geruntur.
Nunc igitur quoniam quaſſatis undiq; uaſis
Diffluere humorem, & laticem diſcedere cernis:
Et nebula ac fumus, quoniam diſcedit in auras:
Crede animam quoq; diffundi, multoſq; perire
Ocyus, & citius diſſolui corpora prima:
Cum ſemel omnibus è membris ablata receßit:
Quippe etenim corpus, quod uas quaſi conſtitit eius,
Quum cohibere nequit conquaſſatum ex aliqua re,
Ac rarefactum, detracto ſanguine uenis,
Aëre qui credas poſſe hanc cohiberier ullo?
Corpore qui noſtro rarus magis, incohibeſcit?
Præterea gigni pariter cum corpore, & unà
Creſcere ſentimus, pariterq; ſeneſcere mentem.
Nam uelut infirmo pueri, teneroq; uagantur
*tempus Corpore, ſic animi ſequitur ſententia*tenuis.
Inde ubi robuſtis adoleuit uiribus ætas,
Conſilium quoq; maius, & auctior eſt animi uis.
Poſt ubi iam ualidis quaſſatumſt uiribus æui
Corpus, & obtuſis ceciderunt uiribus artus:
Claudicat ingenium, delirat linguaq;, menſq;,

Omnia

Omnia deficiunt atq; uno tempore deſunt.
Ergo diſſolui quoq; conuenit omnem animai
Naturam, ceu fumus in altas aëris auras:
Quandoquidem gigni pariter pariterq; uidemus
Creſcere, & (ut docui) ſimul æuo feſſa fatiſcit.
Huc accedit, uti uideamus corpus id ipſum
Suſcipere immanceis morbos, durumq; laborem:
Sic animum curas acreis, luctumq;, metumq;.
Quare participem leti quoq; conuenit eſſe.
Quinetiam morbis in corporis auius errat
*Sæpe animus: *dementit enim, deliraq; fatur:* *dementia
Interdumq; graui lethargo fertur in altum,
*Aeternumq; ſoporem, oculis *nutuq; cadenti.* *uultuq;.
Vnde neq; exaudit uoces: nec noſcere uultus
Illorum potis eſt, ad uitam qui reuocantes
Circunſtant lacrymis rorantes ora genaſq;.
Quare animum quoq; diſſolui fateâre neceſſeſt:
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi.
Nam dolor, ac morbus leti fabricator uterqueſt:
Multorum exitio perdocti quod ſumus antè.
Deniq; cur hominem, cum uini uis penetrauit
Acris: & in uenas diſceſſit diditus ardor,
Conſequitur grauitas membrorum? præpediuntur
Crura uacillanti? tardeſcit lingua? madet mens?
Nant oculi? clamor, ſingultus, iurgia gliſcunt?
Et iam cætera de genere hoc quæcunq; ſequuntur:
Cur ea ſunt? niſi quòd uehemens uiolentia uini
Conturbare animam conſueuit corpore in ipſo?
At quæcunq; queunt conturbari, imq; pediri:

Significant

Significant, paulo ſi durior inſinuarit
Cauſa, fore ut pereant, æuo priuata futuro.
Quin etiam ſubita ui morbi ſæpe coactus
Ante oculos aliquis noſtros, ut fulminis ictu
Concidit: & ſpumas agit, ingemit, & tremit artus:
Deſipit, extentat neruos, torquetur, anhelat:
Inconſtanter & in iactando membra fatigat.
Nimirum, quia uis morbi diſtracta per artus
*Turbat agens animam, *ſpumantes æquore ſalſo* *ſpumāti ut in
Ventorum ualidis feruescunt uiribus undæ.
Exprimitur porrò gemitus, quia membra dolore
Afficiuntur: & omnino quòd ſemina uocis
Eliciuntur, & ore foras glomerata feruntur,
Qua quaſi conſuerunt, & ſunt munita uiai.
*cum *Deſipientia fit: *quia uis animi, atq; animai*
Conturbatur: & (ut docui) diuiſa ſeorſum
Disiectatur eodem illo diſtracta ueneno.
Inde, ubi iam morbi reflexit cauſa, reditq́;
In latebras ater corrupti corporis humor:
Tum quaſi uacillans primum conſurgit: & omneis
Paulatim redit in ſenſus, animamq́; receptat.
Hæc igitur tantis ubi morbis corpore in ipſo
Iactentur, miſeriſq́; modis diſtracta laborent:
Cur eadem credis ſine corpore in aëre aperto
Cum ualidis uentis ætatem degere poſſe?
Et quoniam mentem ſanari, corpus ut ægrum
Cernimus: & flecti medicina poſſe uidemus,
Id quoq; præſagit mortalem uiuere mentem.
Addere enim parteis, aut ordine traijcere æquumſt,

Aut

*Aut aliquid prorſum de ſumma detrahere *illum,* *hilum
Commutare animum quicunq; adoritur,& ipſum
Aut aliam quamuis naturam flectere quærit.
At neq; transferri ſibi parteis,nec tribui uult,
Immortale quod eſt quicquam,neq; diffluere hilum.
Nam quodcunq; ſuis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors eſt illius,quod fuit antè.
Ergo animus ſiue ægreſcit,mortalia ſigna
Mittit(uti docui)ſeu flectitur à medicina,
Vſqueadeò falſæ rationi uera uidetur
Res occurrere,& effugium præcludere eunti:
Ancipitiq́; refutatu conuincere falſum.
*Deniq; ſæpe hominem paulatim*cernis obire,* *cernimus
Et membratim uitalem deperdere ſenſum, ire
In pedibus primum digitos liueſcere,& ungueis,
Inde pedes & crura mori,póſt inde per artus
Ire alios tractim gelidi ueſtigia leti.
*Scinditur,*atqui animi hæc quoniam natura,nec uno* *atq; animo
Tempore ſyncera exiſtit,mórtalis habendaſt.
Quod ſi fortè putas ipſam ſe poſſe per artus
Introrſum trahere,& parteis conducere in unum,
*Atq;*ideo cunctis ſenſum deducere membris:* *adeo
At locus ille tamen quo copia tanta animaĩ
Cogitur,in ſenſu debet maiore uideri.
Qui quoniam nuſquàmſt,nimirum(ut diximus ante)
Dilaniata foras diſpargitur,interit ergo.
Quin etiam,ſi iam libeat concedere falſum,
Et dare,poſſe animam glomerari in corpore eorum,
Lumina qui linquunt moribundi particulatim,

Mortalem tamen eſſe animan fatcâre neceſſeſt.
Nec refert,utrum pereat diſperſa per auras,
An contracta ſuis è partibus obbruteſcat.
Quando hominem totum magis, ac magis undiq; ſenſus
Deficit,& uitæ minus,& minus undiq; reſtat.
Et quoniam mens eſt hominis pars una,locoq́;
Fixa manet certo,uelut aures,atq; oculi ſunt,
Atq; alij ſenſus,qui uitam cunq; gubernant:
Et ueluti manus,atq; oculus,nares'ue ſeorſum
Secreta à nobis nequeunt ſentire,neq; eſſe:
Sed tamen in paruo linquuntur tempore tali:
Sic animus per ſe non quit ſine corpore,& ipſo
Eſſe homine,illius quaſi quod uas eſſe uidetur:
Siue aliud quiduis potius coniunctius ei
Fingere,quandoquidem connexu corpus adhæret.
Deniq; corporis,atq; animi uiuata poteſtas
Inter ſe coniuncta ualent,uitaq́; fruuntur:
Nec ſine corpore enim uitalis edere motus
Sola poteſt animi per ſe natura:nec autem
Caſſum anima corpus durare,& ſenſibus uti.
Scilicet auolſis radicibus,ut nequit ullam
Diſpicere ipſe oculus rem ſeorſum corpore toto:
Sic anima,atq; animus per ſe nil poſſe uidetur.
Nimirum,quia per uenas & uiſcera miſtim,
Per neruos,atq; oſſa tenentur corpore ab omni:
Nec magnis interuallis primordia poſſunt
Libera diſſultare:ideo concluſa mouebunt
Senſiferos motus,quos extra corpus in auras
Aëris haud poſſunt poſt mortem eiecta mouere:

Propterea

Propterea quia non ſimili ratione tenentur.
Corpus enim æquè animis erit aër:ſi cohibere* *atq; animā
Seſe anima,atq; in eos poterit concludere motus: ſerat aër
Quos ante in neruis,& in ipſo corpore agebat.* *uenis
Quare etiam atq; etiam reſoluto corporis omni
Tegmine,& eiectis extra uitalibus auris,
Diſſolui ſenſus animi fateare neceſſeſt,
Atq; animam,quoniam coniuncta eſt cauſa duobus.
Deniq; cum corpus nequeat perferre animaî
Diſsidium,quin in tetro tabeſcat odore:
Quid dubitas,quin ex imo,penitusq́; coorta
Emanarit uti fumus diffuſa animæ uis?
Atq; ideo tanta mutatum putre ruina* *pute
Conciderit corpus penitus:quia mota loco ſunt
Fundamenta foras animæ.manantq́; per artus,
Perq́; uiarum omneis flexus,in corpore qui ſunt,
Atq; foramina:multimodis ut noſcere poſsis
Diſpertitam animæ naturam exiſſe per artus:
Et prius eſſe ſibi diſtractam corpore in ipſo:
Quàm prolapſa foras enaret in aëris auras.
Quin etiam fineis dum uitæ uertitur intra:
Sæpe aliqua tamen è cauſa labefacta uidetur:
Et quaſi ſupremo langueſcere tempore uoltus:
Molliaq́; exangui cadere omnia corpore membra.
Quod genus eſt animo malefactum cum* perhibetur:* *aut
Aut animam liquiſſe ubi iam trepidatur:& omnes *perhiberet
Extremum cupiunt uires reprendere uinclum.
Conquaſsatur enim tum mens,animæq́; poteſtas
Omnis:& hæc ipſo cum corpore conlabefiunt:

Vt grauior paulò poſſit diſſoluere cauſa.
Quid dubitas tandem, quin extra prodita corpus
Imbecilla foras in aperto, tegmine dempto,
Non modo non omne ut poſſit durare per æuum:
Sed nunimum quoduis nequeat conſiſtere tempus?
Nec ſibi enim quiſquam moriens ſentire uidetur
Ire foras animam incolumem de corpore toto:
Nec prius ad iugulum, & ſuperas accedere fauceis:
Verum deficere in certa regione locatam:
Vt ſenſus alios in parti quenq; ſua ſcit
Diſſolui. quod ſi immortalis noſtra foret mens:
Non tam ſe moriens diſſolui conquereretur:
Sed magis ire foras, ueſtemq; relinquere, ut anguis,
Gauderet, prælonga ſenex aut cornua ceruus.
Deniq; cur animi nunquàm mens, conſiliumq;
*imis Gignitur in capite, aut pedibus, manibusúe? ſed *unis
Sedibus, & certis regionibus omnibus hæret?
Si non certa loca ad naſcendum reddita cuiq;
Sunt: & ubi quicquam poſſit durare creatum:
*de Atq; ita multimodis *pro totis artubus eſſe,
Membrorum ut nunquàm exiſtat præpoſterus ordo.
Vſqueadeò ſequitur res rem, neq; flamma creari
Fluminibus ſolita eſt, neq; in igni gignier algor.
Præterea, ſi immortalis natura animaïſt
Et ſentire poteſt ſecreta à corpore noſtro:
*Quando *Quinq; (ut opinor) eam faciundumſt ſenſibus auctam:
Nec ratione alia noſmet proponere nobis
uacare Poſſumus infernas animas Acheronte uocari.
Pictores itaq;, & ſcriptorum ſecla priora
Sic

Sic animas introduxerunt ſenſibus auctas.
At neq; ſeorſum oculi,neq; nares,nec manus ipſa
Eſſe poteſt anima,neq; ſeorſum lingua,neq; aures
Auditum per ſe poſſunt ſentire,neq; eſſe.
Et quoniam toto ſentimus corpore ineſſe
Vitalem ſenſum:& totum eſſe animale uidemus:
Si ſubitò medium celeri præciderit ictu
Vis aliqua,ut ſeorſum partem ſecernat utranq;:
Diſpertita proculdubio quoq; uis animaî
Et diſciſſa ſimul cum corpore diſijcietur.
At quod ſcinditur,& parteis diſcedit in ullas,
Scilicet æternam ſibi naturam abnuit eſſe.
Falciſtros memorant currus abſcindere membra
*Sæpe ita de ſubitò permiſta cæde*calenteis:* *cadenteis
Vt tremere in terra uideatur ab artubus id quod
Decidit abſciſſum:cum mens tamen,atq; hominis uis
Mobilitate mali non quit ſentire dolorem:
Et ſimul in pugnæ ſtudio quòd dedita mens eſt,
Corpore cum reliquo pugnam,cædesq́; peteſcit:
Nec tenet amiſſam læuam cum tegmine ſæpe
Inter equos abſtraxe rotas,falceisq́; rapaces:
Nec cecidiſſe alius dextram,cum ſcandit,& inſtat.
Inde alius conatur adempto ſurgere crure:
Cum digitos agitat propter moribundus humi pes:
Et caput abſciſſum calido,uiuenteq́; trunco,
Seruat humi uoltum uitalem,oculosq́; patentes
Donec relliquias animaï reddidit omnes.
Quin etiam tibi ſi lingua uibrante minacem,
Serpentem,& caudæ procero corpore,utrunq;

*Sit libitum in multas parteis diſcindere ferro:
Omnia iam ſeorſum cernes inciſa recenti
Volnere tortari, & terram conſpargere tabo.
Ipſam ſeq; retro partem petere ore priorem,
Volneris ardenti ut morſu premat icta dolore.
Omnibus eſſe igitur totas dicemus in illis
Particulis animas: at ea ratione ſequetur
Vnam animantem animas habuiſſe in corpore multas.
Ergo diuiſaſt ea, quæ fuit una ſimul cum
Corpore: quapropter mortale utrunq; putandum eſt,
In multas quoniam parteis diſcinditur æquè.
Præterea ſi immortalis natura animaî
Conſtat: & in corpus naſcentibus inſinuatur:
Cur ſuper anteactam ætatem meminiſſe nequimus
Interiſſe? & quæ nunc eſt, nunc eſſe creatam?
Nec ueſtigia geſtarum rerum ulla tenemus?
*uitiata Nam ſi tantopere eſt animi *mutata poteſtas:
*Omnium *Omnis ut actarum exciderit retinentia rerum:
Non (ut opinor) id ab leto iam longius errat.
Quapropter fateâre neceſſeſt, quæ fuit antè,
Interiſſe, & quæ nunc eſt, nunc eſſe creatam.
Præterea ſi iam perfecto corpore nobis
Inferri ſolita eſt animi uiuata poteſtas:
Tum cum gignimur, & uitæ cum limen inimus:
Haud ita conueniebat, uti cum corpore, & unà
Cum membris uideatur in ipſo ſanguine creſſe:
Sed uelut in cauea per ſe ſibi uiuere ſolam
Conuenit, ut ſenſu corpus tamen affluat omne.
Quare etiam atq; etiam neq; originis eſſe putandumſt*

Experteis

Experteis animas, nec leti lege ſolutas.
Nam neq; tantopere adnecti potuiſſe putandumſt
Corporibus noſtris extrinſecus inſinuatas,
Quod fieri totum contrà manifeſta docet res.
Nanq; ita connexaſt per uenas, uiſcera, neruos,
Oſſáq;: uti dentes quoq; ſenſu participentur:
Morbus ut indicat, & gelidaï ſtringor aquaï,
Et lapis oppreſſus ſubitis è frugibus aſper.
Nec tam contextæ cum ſint, exire uidentur
Incolumes poſſe, & *ſaluas exoluere ſeſe *ſolas
Omnibus è neruis, atq; oßibus, articuliſq;.
Quod ſi fortè putas extrinſecus inſinuatam
Permanare animam nobis per membra ſolere:
Tanto quæq; magis cum corpore fuſa peribit.
Quod permanat enim, diſſoluitur, interit ergo,
Diſpertitur enim per caulas corporis omneis.
Vt cibus in membra, atq; artus cum diditur omneis:
Diſperit, atq; aliam naturam ſufficit ex ſe:
Sic anima, atq; animus quanuis integra recens in
Corpus eunt: tamen in manando diſſoluuntur:
Dum quaſi per caulas omneis diduntur in artus
Particulæ: quibus hæc animi natura creatur:
Quæ nunc in noſtro dominatur corpore nata
Ex illa quæ tunc *periijt partita per artus. *peritat
Quapropter neq; natali priuata uidetur
Eſſe die natura animæ, nec funeris expers.
Semina præterea linquuntur nec'ne animaï
Corpore in exanimo? quod ſi linquuntur, et inſunt:
Haud erit, ut merito immortalis poßit haberi:

Partibus amiſsis quoniam libata receßit.
Sin ita ſynceris membris ablata profugit:
Vt nullas parteis in corpore liquerit ex ſe:
*uiuere *Vnde cadauera rancenti iam*uiſcere uermes*
*corpora *Expirant? atq; unde animantum*copia tanta*
Exos,& exanguis tumidos perfluctuat artus?
Quod ſi forte animas extrinſecus inſinuari
Vermibus:& priuas in corpora poſſe uenire
Credis:nec reputas cur mulia multa animarum
Conueniant,unde una receſſerit:hoc tamen eſt,ut
Quærendum uideatur,& in diſcrimen agendum:
Vtrum tandem animæ uenentur ſemina quæq;
Vermiculorum? ipſæq; ſibi fabricentur ubi ſint?
An quaſi corporibus perfectis inſinuentur?
At neq;,cur faciant ipſæ,quare'ue laborent
Dicere ſuppeditat:neq; enim ſine corpore cum ſunt
Sollicitæ uolitant morbis,algoq; fameq;.
Corpus enim magis his uitijs,& fine laborat:
Et mala multa animus contagia fungitur eius.
Sed tamen his eſto quamuis facere utile corpus
Cum ſubeant:at qua poßint,uia nulla uidetur.
Haud igitur faciunt animæ ſibi corpora & artus.
Nec tamen ut qui cum perfectis inſinuentur
Corporibus:neq; enim poterunt ſubtiliter eſſe
Connexæ:ne conſenſu contagia fiant.
Deniq; cur acris uiolentia triſte leonum
Seminium ſequitur? uulpes dolus? & fuga ceruis
A patribus datur? & patrius pauor incitat artus?
Et iam cætera de genere hoc,cur omnia membris

Ex ineunte æuo generaſcunt, ingenioq́;?
Si non certa ſuo quia ſemine, ſeminioq́;
Vis animi pariter creſcit cum corpore quoq;?
Quod ſi immortalis foret, & mutare ſoleret
Corpora: permiſtis animantes moribus eſſent.
Effugeret canis Hircano de ſemine ſæpe
Cornigeri incurſum cerui, tremeretq́; per auras
Aëris accipiter fugiens ueniente columba:
Deſiperent homines, ſaperent fera ſecla ferarum.
Illud enim falſa fertur ratione, quod aiunt
Immortalem animam mutato corpore flecti:
Quod mutatur enim diſſoluitur: interit ergo,
Traijciuntur enim partes, atq; ordine migrant:
Quare diſſolui quoq; debent poſſe per artus:
Deniq; ut intereant unà cum corpore cunctæ.
Sin animas hominum dicent in corpora ſemper
Ire humana, tamen quæres cur è ſapienti
Stulta queat fieri? nec prudens ſit puer ullus?
*Nec tam doctus equæ pullus, quàm*fortis equi uis?* *doctus equus ſit.
Si non certa ſuo quia ſemine, ſeminioq́;
Vis animi pariter creſcit cum corpore quoq;,
Scilicet in tenero teneraſcere corpore mentem
**Confugient: quod ſi iam fit, fateâre neceſſeſt,* *Cõfingent
Mortalem eſſe animam, quoniam mutata per artus
Tantopere amittit uitam, ſenſumq́; priorem.
Quo'ue modo poterit pariter cum corpore quoq;
Confirmata cupitum ætatis tangere florem
Vis animi? niſi erit conſors in origine prima?
*Quid'ue foras ſibi uult membris exire*ſenectis?* *ſenectus

An metuit concluſa manere in corpore putri?
Et domus ætatis ſpatio ne feſſa uetuſto
Obruat? at non ſunt immortali ulla pericla.
Deniq; connubia ad ueneris,partusq; ferarum
Eſſe animas præſtò,deridiculum eſſe uidetur:
Et ſpectare immortaleis mortalia membra
*eas *Innumero numero,certareq́;*præproperanter*
Inter ſe quæ prima,potiſsimaq; inſinuetur.
Si non fortè ita ſunt animarum fœdera pacta:
Vt quæ prima uolans aduenerit,inſinuetur
Prima,neq; inter ſe contendant uiribus hilum.
Deniq; in æthere non arbor,non æquore in alto
Nubes eſſe queunt,nec piſces uiuere in aruis,
Nec cruor in lignis,nec ſaxis ſuccus ineſſe:
Certum ac diſpoſitumſt,ubi quicquam creſcat et inſit.
Sic animi natura nequit ſine corpore oriri
Sola,neq; à neruis,& ſanguine longius eſſe.
Hoc ſi poſſet enim,multò prius ipſa animi uis
In capite,aut humeris,aut imis calcibus eſſe
Poſſet,& innaſci quauis in parte ſoleret:
Tandem in eodem homine,atq; in eodem uaſe maneret.
Quod quoniam noſtro quoq; conſtat corpore,certum,
Diſpoſitumq; uidetur,ubi eſſe,& creſcere poſſit
Seorſum anima,atq; animus:tanto magis inficiandum
Totum poſſe extra corpus durare,geniq;.
Quare,corpus ubi interijt,perijſſe neceſſeſt
Confiteâre animam diſtractam in corpore toto.
Quippe etenim mortale æterno iungere,& unà
Conſentire putare,& fungi mutua poſſe,

Deſipereſt

Deſipereſt.quid enim diuerſius eſſe putandumſt?
Aut magis inter ſe diſiunctum,diſcrepitansq́;?
Quàm mortale quod eſt,immortali,atq; perenni
Iunctum,in concilio*ſæuas tolerare procellas? *ſaluas
Præterea quæcunq; manent æterna,neceſſeſt,
Aut quia ſunt ſolido cum corpore,reſpuere ictus,
Nec penetrare pati ſibi quicquam,quod queat arctas
Diſſociare intus partes,aut materiaï
Corpora ſunt:quorum naturam oſtendimus antè:
Aut ideo durare ætatem poſſe per omnem,
Plagarum quia ſunt expertia,ſicut inaneſt:
Quod manet intactum,neq; ab ictu*frangitur hilum. *figitur
Aut ideo,quia nulla loci ſit copia circum:
Quo quaſi res poßint diſcedere,diſſoluiq́;:
Sicut ſummarum ſumma eſt æterna:neq; extra
Quis locus eſt,quò diffugiant:neq; corpora ſunt,quæ
Poßint incidere,& ualida diſſoluere plaga.
At neq; (uti docui)ſolido cum corpore mentis
Naturaſt:quoniam admiſtumſt in rebus inane.
Nec tamen eſt ut inane,neq; autem corpora deſunt
Ex infinito quæ poßint fortè coorta
Corruere hanc mentis uiolento turbine molem:
Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
Nec porrò natura loci,ſpatiumq́; profundi
Deficit:expergi quò poßit uis animaï:
Aut alia quauis poßint ui pulſa*perire. *teneri
Haud igitur leti præcluſa eſt ianua menti.
Quod ſi fortè ideo magis immortalis habendaſt
Quòd uitalibus ab rebus munita tenetur:

Scilicet

Scilicet à uera longè ratione remotumſt.
Aut quia non ueniunt omnino plena ſalutis:
Aut quia quæ ueniunt aliqua ratione recedunt
Pulſa prius, quàm quî noceat ſentire queamus.
Præter enim quàm quod morbi eſt, cum corpus ægrotat:
Aduenit id, quòd eam de rebus ſæpe futuris
Macerat, inq; metu malè habet, curiſq; fatigat:
Præteritiſq; admiſſa malis peccata remordent.
Adde furorem animi proprium, atq; obliuia rerum:
Adde quòd in nigras lethargi mergitur undas.
Nil igitur mors eſt, ad nos neq; pertinet hilum,
Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
Et uelut anteacto nil tempore ſenſimus ægri,
Ad confligendum uenientibus undiq; pœnis:
Omnia cum belli trepido concuſſa tumultu
Horrida contremuêre ſub altis ætheris auris:
In dubioq; fuêre utrorum ad regna cadendum
Omnibus humanis eſſet, terraq;, mariq;.
Sic ubi non erimus: cum corporis, atq; animaï
Diſſidium fuerit, quibus hæſimus uniter apti:
Nam ſi materiam noſtram conlegerit ætas,
Scilicet haud nobis quicquam, cum non erimus, tum
Accidere omnino poterit, ſenſumq; mouere:
Non ſi terra mari miſcebitur, & mare cœlo.
Et ſi iam noſtro ſentit de corpore, poſtquam
Diſtractaſt animi natura, animæq; poteſtas:
**comptu* *Nil tamen hoc ad nos, qui*coïtu, coniugioq;*
Corporis, atq; animæ conſiſtimus uniter apti.
Nec ſi materiam noſtram conlegerit ætas

Poſt

Poſt obitum,rurſumq; redegerit,ut ſita nunc eſt:
Atq; iterum nobis fuerint data lumina uitæ,
Pertineat quicquàm tamen ad nos id quoq; factum,
*Interrupta ſemel cum ſit*repentia noſtra.* *retinentia nobis
Et nunc nil ad nos de nobis attinet,ante
Qui fuimus,nec iam de illis nos afficit angor,
Quos de materia noſtra noua proferet ætas.
Nam cum reſpicias immenſi temporis omne
Præteritum ſpatium:tum motus materiaî
Multimodi quàm ſint,facile hoc adcredere poßis,
Semina ſæpe in eodem,ut nunc ſunt,ordine poſta,
Nec memori tamen id quimus deprendere mente:
Inter enim iectaſt uitaî pauſa,uagæq;
Deerrarunt paßim motus ab ſenſibus omnes.
Debet enim,miſerè cum fortè ægreq; futurum eſt,
Ipſe quoq; eſſe in eo tum tempore,cui malè poßit
Accidere,id quoniam mors eximit id,prohibetq;* *eſſe perinde
Illum cui,poßint incommoda conciliari
Hæc eadem,quibus ægri nunc ſumus,ante fuiſſe.* *& nunc nos
Scire licet nobis nihil eſſe in morte timendum,
Nec miſerum fieri,qui non eſt,poſſe,neq; hilum
Differre,an nullo fuerit iam tempore natus,
Mortalem uitam mors cum immortalis ademit.
Proinde ubi ſe uideas hominem indignarier ipſum
Poſt mortem fore,ut aut putreſcat corpore poſto,
Aut flammis interfiat,malis'ue ferarum,
Scire licet,non ſyncerum ſonere:atq; ſubeſſe
Cæcum aliquem cordi ſtimulum:quamuis neget ipſe
Credere ſe quenquam ſibi ſenſum inm orte futurum.

Non

*& inde Non(ut opinor)enim dat,quod promittit*abunde:
Nec radicitus è uita ſe tollit,& icit:
Sed facit eſſe ſui quiddam ſuper ipſius ipſe.
*Vnus. *Viuus enim ſibi cum proponit quiſq;,futurum,
Corpus uti uolucres lacerent in morte,feræq;:
Ipſe ſui miſeret:neq; enim ſe diuidit hilum.
*hilum Nec remouet ſatis à proiecto corpore:&*illum
Se fingit:ſenſuq; ſuo contaminat aſtans.
Hinc indignatur ſe mortalem eſſe creatum:
Nec uidet in uera nullum fore morte alium ſe:
Qui poßit uiuus ſibi ſe lugere peremptum,
*ſe Stanſq; iacentem:*nec lacerari,uri'ue dolore.
Nam ſi in morte malumſt,malis morſuq; ferarum
Tractari:non inuenio qui non ſit acerbum
Ignibus impoſitum calidis torreſcere flammis:
*molle Aut in*melle ſitum ſuffocari,atq; rigere
Frigore,cum ſummo gelidi cubat æquore ſaxi.
Vrgeri'ue ſupernè obtritum pondere terræ.
At iam non domus accipiet te læta,neq; uxor
Optima,nec dulces occurrent oſcula nati
Præripere,& tacita pectus dulcedine tangent.
*fatis Non poteris*factis florentibus eſſe,tuiſq;
*miſer ò miſer Præſidium,*miſero miſerè,aiunt omnia ademit
Vna dies infeſta tibi tot præmia uitæ.
Illud in his rebus non addunt,nec tibi earum
Iam deſyderium rerum ſuper inſidet unà.
Quod bene ſi uideant animo,dictiſq; ſequantur,
Diſſoluant animi magno ſe angore,metuq;.
*leto Tu quidem ut es*lecto ſopitus,ſic eris æui

Quod ſupereſt, cunctis priuatus doloribus ægris:
At nos horrifico cineſactum te propè buſto
Inſatiabiliter deflebimus, æternumq́;
Nulla dies nobis mœrorem è pectore demet.
Illud ab hoc igitur quærendum eſt, quid ſit amari
Tantopere, ad ſomnum ſi res redit, atq; quietem?
Cur quiſquam æterno poßit tabeſcere luctu?
Hoc etiam faciunt, ubi diſcubuêre, tenentq́;
Pocula ſæpe homines, & inumbrant ora coronis,
Ex animo, ut dicant, breuis hic eſt fructus homullis,
Iam fuerit, neq; pòſt unquam reuocare licebit.
Tanquàm in morte mali cum primis hoc ſit eorum
Quòd ſitis exurat miſeros, atq; arida torrat,
Aut alia, cuius deſyderium inſideat, res.
Nec ſibi enim quiſquam tum ſe, uitamq́; requiret,
Cum pariter mens, & corpus ſopita quieſcunt,
Nam licet æternum per nos ſic eſſe ſoporem,
Nec deſyderium noſtri nos attigit ullam,
Et tamen haud quaquam noſtros tunc illa per artus
Longè ab ſenſiferis primordia motibus errant,
Quin correptus homo ex ſomno ſe colligit ipſe.
Multò igitur mortem minus ad nos eſſe putandum,
Si minus eſſe poteſt, quàm quod nihil eſſe uidemus.
Maior enim turbæ deſiectus materiaï
Conſequitur leto, nec quiſquam expergitus extat,
Frigida quem ſemel eſt uitaï pauſa ſecuta.
Deniq; ſi uocem rerum natura repente
Mittat, & hoc alicui noſtrum ſic increpet ipſa:
Quid tibi tantopere eſt mortalis, quod nimis ægris

Luctibus

Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
Nam ſi grata fuit tibi uita anteacta, priorq́;,
Et non omnia pertuſum congeſta quaſi in uas
Commoda perfluxere, atq; ingrata interiere,
Cur non ut plenus uitæ conuiua recedis?
Aequo animoq́; capis ſecuram ſtulte quietem?
Sin ea quæ functus cunq; es, periere profuſa:
Vitaq́; in offenſoſt, cur amplius addere quæris?
Rurſum quod pereat malè, & ingratum occidat omne?
Non potius uitæ finem facis, atq; laboris?
Nam tibi præterea quod machiner, inueniam'queſt
Quod placeat, nihil eſt: eadem ſunt omnia ſemper.
Si tibi non annis corpus iam marcet, & artus
Confecti languent: eadem tamen omnia reſtant:
Omnia ſi perges uiuendo uincere ſecla,
Atq; etiam potius, ſi nunquàm ſis moriturus.
Quid reſpondemus? niſi iuſtam intendere litem
Naturam? & ueram uerbis exponere cauſam?
At qui obitum lamentetur miſer amplius æquo:
Non meritò inclamet magis, & uoce increpet acri?
*bande *Aufer ab hinc lacrymas*barathro, & cōpeſce querelas.*
Grandior hic uero ſi iam, ſeniorq́; queratur,
Omnia perfunctus uitaī præmia marces:
Sed quia ſemper aues, quod abeſt: præſentia temnis:
Imperfecta tibi elapſaſt, ingrataq́; uita:
Et nec opinanti mors ad caput aſtitit, antè,
Quàm ſatur, ac plenus poßis diſcedere rerum.
Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte:
Aequo animoq́; agedum iam alijs concede: neceſſeſt,

Iure

Iure (ut opinor) agat, iure increpet, inciletq́;.
Cedit enim rerum nouitate extruſa uetuſtas
Semper: & ex alijs aliud reparare neceſſeſt:
Nec quiſquam in barathrum, nec tartara deditur atra:
Materies opus eſt, ut creſcant poſtera ſecla:
Quæ tamen omnia te uita perfuncta ſequentur.
Nec minus ergo ante hæc, quàm tunc cecidêre, cadentq́;:
Sic alid ex alio nunquam deſiſtit oriri:
Vitaq́; mancipio nulli datur, omnibus uſu.
Reſpice item quàm nil ad nos anteacta uetuſtas
Temporis æterni fuerit, quàm naſcimur ante.
Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri
Temporis exponit: poſt mortem deniq; noſtram
Num quid ibi horribile apparet: num triſte uidetur
Quicquam? non'ne omni ſomno ſecurius extat?
Atqui animarum etiam quæcunq; Acheronte profundo
Prodita ſunt eſſe, in uita ſunt omnia nobis.
Nec miſer impendens magnum timet aëre ſaxum
Tantalus (ut fama ſt) caſſa formidine torpens:
Sed magis in uita diuûm metus urget inanis
Mortales, caſumq́; timent, quem cuiq; ferat fors.
Nec Tityon uolucres ineunt Acheronte iacentem:
Nec, qui ſub magno ſcrutentur pectore, quicquam
Perpetuam ætatem poterunt reperire profecto:
Quamlibet immani proiectu corporis extet:
Qui non ſola nouem diſperſis iugera membris
Obtineat, ſed qui terraī totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem:
Nec præbere cibum proprio de corpore ſemper.

i Sed

Sed Tityus nobis hic eſt, in amore iacentem,
Quem uolucres lacerant,atq; exeſt anxius angor:
Aut alia quauis ſcindunt torpedine curæ.
Siſyphus in uita quoq; nobis ante oculos eſt:
Qui petere à populo faſces,ſæuasq; ſecures
Imbibit:& ſemper uictus,triſtisq; recedit.
Nam petere imperium,quod inaneſt,nec datur unquam:
Atq; in eo ſemper durum ſufferre laborem;
Hoc eſt aduerſo nixantem trudere monte
Saxum,quod tamen à ſummo iam uertice rurſum
Voluitur,& plani raptim petit æquora campi.
Deinde animi ingratam naturam paſcere ſemper:
Atq; explere bonis rebus,ſatiareq; nunquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora,circum
Cum redeunt:fœtusq; ferunt,uariosq; lepores:
Nec tamen explemur uitai fructibus unquam,
Hoc(ut opinor)id eſt æuo florente puellas:
Quod memorant,laticem pertuſum congerere in uas:
Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur.
Cerberus & Furiæ iam uerò,& lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æſtus,
Hæc neq; ſunt uſquam,neq; poſſunt eſſe profectò.
Sed metus in uita pœnarum pro malefactis
*numella *Eſt inſignibus inſignis,ſcelerisq;*luela,*
Carcer,& horribilis de ſaxo iactus eorum,
Verbera,carnifices,robur,pix,lamina,tedæ:
Quæ tamen etſi abſunt,at mens ſibi conſcia facti
Præmetuens,adhibet ſtimulos,torretq; flagellis;
Nec uidet interea,qui terminus eſſe malorum

Poſsit

Poßit,nec quæ ſit pœnarum deniq; finis:
Atq; eadem metuit magis hæc ne in morte grauescant.
Hinc Acheruſia fit ſtultorum deniq; uita.
Hoc etiam tibi tute interdum dicere poßis.
Lumina ſic oculis etiam bonus Ancus reliquit,
Qui melior multis,quàm tu,fuit improbe,rebus.
Inde alij multi reges,rerumq́; potentes
Occiderunt,magnis qui gentibus imperitarunt.
Ille quoq; ipſe,uiam qui quondam per mare magnum
Strauit:iterq́; dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus ſalſas docuit ſuperare lacunas:
Et contempſit equis inſultans murmura ponti.
Lumine adempto animam moribundo corpore fudit.
Scipiades belli fulmen,Carthaginis horror,
Oſſa dedit terræ proinde ac famul infimus eſſet.
Adde repertores doctrinarum,atq; leporum:
Adde Heliconiadum comites:quorum unus Homerus
Sceptra potitus,eadem alijs ſopitus quieteſt.
Deniq; Democritum poſtquam matura uetuſtas
Admonuit memores motus langueſcere mentis:
Sponte ſua leto caput obuius obtulit ipſe.
Ipſe Epicurus obijt decurſo lumine uitæ:
Qui genus humanum ingenio ſuperauit:& omneis
Reſtrinxit ſtellas exortus uti*ætherius ſol. *äërius
Tu uero dubitabis,& indignabere obire?
Mortua cui uita eſt propè iam uiuo,atq; uidenti?
Qui ſomno partem maiorem conteris æui:
Et uigilans ſtertis:nec ſomnia cernere ceſſas:
Sollicitamq́; geris caſſa formidine mentem:

Sed Tityus nobis hic eſt, in amore iacentem,
Quem uolucres lacerant, atq; exeſt anxius angor:
Aut alia quauis ſcindunt torpedine curæ.
Siſyphus in uita quoq; nobis ante oculos eſt:
Qui petere à populo faſces, ſæuasq; ſecures
Imbibit: & ſemper uictus, triſtisq; recedit.
Nam petere imperium, quod inaneſt, nec datur unquam:
Atq; in eo ſemper durum ſufferre laborem;
Hoc eſt aduerſo nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à ſummo iam uertice rurſum
Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.
Deinde animi ingratam naturam paſcere ſemper:
Atq; explere bonis rebus, ſatiareq; nunquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt: fœtusq; ferunt, uariosq; lepores:
Nec tamen explemur uitaï fructibus unquam,
Hoc (ut opinor) id eſt æuo florente puellas:
Quod memorant, laticem pertuſum congerere in uas:
Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur.
Cerberus & Furiæ iam uerò, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æſtus,
Hæc neq; ſunt uſquam, neq; poſſunt eſſe profecto.
Sed metus in uita pœnarum pro malefactis
**numella* *Eſt inſignibus inſignis, ſcelerisq; *luela,*
Carcer, & horribilis de ſaxo iactus eorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ:
Quæ tamen etſi abſunt, at mens ſibi conſcia facti
Præmetuens, adhibet ſtimulos, torretq; flagellis;
Nec uidet interea, qui terminus eſſe malorum

Poſſit

Poſsit,nec quæ ſit pœnarum deniq; finis:
Atq; eadem metuit magis hæc ne in morte graueſcant.
Hinc Acheruſia fit ſtultorum deniq; uita.
Hoc etiam tibi tute interdum dicere poſsis.
Lumina ſic oculis etiam bonus Ancus reliquit,
Qui melior multis,quàm tu,fuit improbe,rebus.
Inde alij multi reges,rerumq́; potentes
Occiderunt,magnis qui gentibus imperitarunt.
Ille quoq; ipſe,uiam qui quondam per mare magnum
Strauit:iterq́; dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus ſalſas docuit ſuperare lacunas:
Et contempſit equis inſultans murmura ponti.
Lumine adempto animam moribundo corpore fudit.
Scipiades belli fulmen,Carthaginis horror,
Oſſa dedit terræ proinde ac famul infimus eſſet.
Adde repertores doctrinarum,atq; leporum:
Adde Heliconiadum comites:quorum unus Homerus
Sceptra potitus,eadem alijs ſopitus quieteſt.
Deniq; Democritum poſtquam matura uetuſtas
Admonuit memores motus langueſcere mentis:
Sponte ſua leto caput obuius obtulit ipſe.
Ipſe Epicurus obijt decurſo lumine uitæ:
Qui genus humanum ingenio ſuperauit:& omneis
Reſtrinxit ſtellas exortus uti*ætherius ſol. *aërius
Tu uero dubitabis,& indignabere obire?
Mortua cui uita eſt propè iam uiuo,atq; uidenti?
Qui ſomno partem maiorem conteris æui:
Et uigilans ſtertis:nec ſomnia cernere ceſſas:
Sollicitamq́; geris caſſa formidine mentem:

Nec reperire potes,quid ſit tibi ſæpe mali,cum
Ebrius urgeris multis miſer undiq; curis:
Atq; animo incerto fluitans errore uagaris.
*uidere Si poſſent homines,proinde ac ſentire *uidentur
Pondus,ineſſe animo quod ſe grauitate fatiget:
E`quibus id fiat cauſis quoq; noſcere:& unde
Tanta mali tanquàm moles in pectore conſtet:
Haud ita uitam agerent,ut nunc plerunq; uidemus,
Quod ſibi quiſq; uelit,neſcire,& quærere ſemper:
Commutare locum quaſi onus deponere poßit.
Exit ſæpe foras magnis ex ædibus ille:
Eſſe domi quem pertæſumſt,ſubitoq́; reuertit:
Quippe foris nihilo melius qui ſentiat eſſe.
Currit agens mannos ad uillam hic præcipitanter,
Auxilium tectis quaſi ferre ardentibus inſtans:
Oſcitat extemplo tetigit cum limina uillæ:
Aut abit in ſomnum grauis,atq; obliuia quærit:
Aut etiam properans urbem petit,atq; reuiſit.
Hoc ſe quiſq; modo fugit:at,quod ſcilicet,ut fit,
*inuitus ad- Effugere haud potis eſt,*ingratius hæret:& angit,
hæret & o- Propterea morbi quia cauſam non tenet æger:
dit Quàm bene ſi uideat:iam rebus quiſq; relictis
Naturam primum ſtudeat cognoſcere rerum:
*uelut Temporis æterni quoniam*non unius horæ
Ambigitur ſtatus:in quo ſit mortalibus omnis
Aetas poſt mortem,quæ reſtat cunq; manendo.
Deniq; tantopere in dubijs trepidare periclis,
*Certa qui- Quæ mala nos ſubigit uitaĩ tanta cupido?
dem *Certe equidem finis uitæ mortalibus aſtat:

Nec

Nec deuitari letum pote, quin obeamus.
Præterea, uerſamur ibidem, atq; inſumus uſq;:
Nec noua uiuendo procuditur ulla uoluptas,
Sed dum abeſt, quod auemus: id exuperare uidetur
Cætera: poſt aliud, cum contigit illud, auemus:
Et ſitis æqua tenet uitāi ſemper hianteis.
Poſteráq; in dubioſt, fortunam quam uehat ætas:
Quid'ue ferat nobis caſus, qui'ue exitus inſtet.
Nec prorſum uitam ducendo, demimus hilum
*Tempore de mortis, nec*delibare ualemus,* *delibrare
Quo minus eſſe diu poßimus ſorte perempti.
Proinde licet quot uis uiuendo condere ſecla:
Mors æterna tamen nihilo minus illa manebit:
Nec minus ille diu iam non erit ex hodierno
Lumine, qui finem uitāi fecit: & ille
Menſibus, atq; annis qui multis occidit ante.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA, LIBER QVARTVS.

AVIA Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita ſolo: iuuat ĩtegros accedere fontes,
Atq; haurire: iuuatq; nouos decerpere flores:
Inſignemq; meo capiti petere inde coronam:
Vnde prius nulli uelarint tempora Muſæ.
Primum quòd magnis doceo de rebus: & arctis
Relligionum animum nodis exoluere pergo:
Deinde, quòd obſcura de re tam lucida pango
Carmina, muſæo contingens cuncta lepore:
Id quoq; enim non ab nulla ratione uidetur.
Nam ueluti pueris abſynthia tetra medentes
Cum dare conantur: prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauoq; liquore,
Vt puerorum ætas improuida ludificetur,
Labrorum tenus: interea perpotet amarum
Abſynthi laticem, deceptaq; non capiatur:
Sed potius tali tactu recreata ualeſcat:
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerunq; uidetur
*ideoq; Triſtior eſſe, quibus non eſt tractata, *retroq;
Volgus abhorret ab hac, uolui tibi ſuauiloquenti

Carmine

Carmine Pierio rationem exponere noſtram:
Et quaſi muſæo dulci contingere melle.
Si tibi fortè animum tali ratione tenere
*Verſibus in noſtris poſſem: dum*percipis omnem* *perſpicis
*Naturam rerum: ac*præſentis utilitatem.* *perſentis
Sed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia ſint: & quàm uarijs diſtantia formis
Sponte ſua uolitent æterno percita motu:
Quoq; modo poßint res ex his quæq; creari.
Atq; animi quoniam docui natura quid eſſet:
Et quibus è rebus cum corpore compta uigeret:
Quo'ue modo diſtracta rediret in ordia prima:
Nunc agere incipiam tibi, quod uehementer ad has res
Attinet: eſſe ea, quæ rerum ſimulacra uocamus:
Quæ quaſi membranæ ſummo de corpore rerum
Direptæ uolitant ultro, citroq; per auras.
Atq; eadem nobis uigilantibus obuia menteis
Terrificant, atq; in ſomnis, cum ſæpe figuras
Contuimur miras, ſimulacraq; luce carentum:
Quæ nos horrifice languenteis ſæpe ſopore
Excierunt, ne fortè animas Acheronte reamur
Effugere: aut umbras inter uiuos uolitare:
Ne'ue aliquid noſtri poſt mortem poſſe relinqui:
Cum corpus ſimul atq; animi natura perempta
In ſua diſceſſum dederint primordia quæq;.
Dico igitur rerum effigies, tenueisq; figuras
Mittier ab rebus ſummo de cortice earum:
Quæ quaſi membranæ, uel cortex nominitandaſt:
Quod ſpeciem, ac formam ſimilem gerit eius imago:

 Cuiuſcunq;

Cuiuſcunq; cluet de corpore fuſa uagari.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoſcere corde.
Principio, quoniam mittunt in rebus apertis
*ſolutæ Corpora res multæ, partim diffuſa *ſolutè:
Robora ceu fumum mittunt, ignesq́; uaporem:
Et partim contexta magis, condenſaq́;, ut olim
*teretes Cum *ueteres ponunt tunicas æſtate cicadæ:
Et uituli cum membranas de corpore ſummo
Naſcentes mittunt, & item cum lubrica ſerpens
Exuit in ſpinis ueſtem: nam ſæpe uidemus
Illorum ſpolijs uepres uolitantibus auctas.
Quæ quoniam fiunt, tenuis quoq; debet imago
Ab rebus mitti ſummo de corpore rerum:
Nam, cur illa cadant magis, ab rebusq́; recedant,
Quàm quæ tenuia ſunt, oſtendit nulla poteſtas,
Præſertim cum ſint in ſummis corpora rebus
*rerum Multa minuta, iaci quæ poßint ordine *eodem,
Quo fuerint, ſolitam & formæ ſeruare figuram,
Et multò citius, quanto minus indupediri
*ut Pauca queunt, *& ſunt in prima fronte locata.
Nam certe iacere, ac iaculari multa uidemus,
Non ſolum ex alto penitus ceu diximus ante,
Verum de ſummis ipſum quoq; ſæpe colorem,
Et uulgo faciunt id lutea, ruſaq́; uela,
Et ferrugina, cum magnis intenta theatris
Per malos uulgata, trabesq́; trementia pendent,
Nanq; ibi conſeſſum caueaï ſubter, & omnem
Scenalem ſpeciem patrum, matrumq́;, Deorumq́;
Inficiunt, coguntq́; ſuo fluitare colore.

Et quanto circum mage ſunt incluſa theatri
Mœnia,tam magis hæc intus perfuſa lepôre
Omnia corrident concepta luce diei.
Ergo lintea de ſummo ceu corpore fucum
Mittunt,effigies quoq; debent mittere tenueis,
Res quæq; ex ſummo quoniam iaculantur utræq;.
*Sunt igitur iam formarum ueſtigia*certa,* *cæca
Quæ uulgo uolitant ſubtili prædita filo,
Nec ſingillatim poſſunt ſecreta uideri.
Præterea,omnis odor,fumus,uapor,atq; aliæ res
Conſimules,ideo diffuſæ rebus abundant,
Ex alto quia dum ueniunt extrinſecus ortæ
Scinduntur per iter flexum,nec recta uiarum
Oſtia ſunt,qua contendunt exire coorta.
At contra,tenuis ſummi membrana coloris
Cum iacitur,nihil eſt quod eam diſcerpere poßit
In promptu,quoniamſt in prima fronte locata.
Poſtremo in ſpeculis,in aqua,ſplendoreq́; in omni
Quæcunq; apparent nobis ſimulacra:neceſſeſt,
Quandoquidem ſimili ſpecie ſunt prædita rerum;
Eſſe in imaginibus mißis conſiſtere corum.
Nam cur illa cadant magis,ab rebusq; [illegible]cedant
*Corpora:res*multa, quæ [illegible]unt corpore aperto:* *multas
Quàm quæ tenuia ſunt,oſtendit nulla poteſtas.
Sunt igitur tenues formarum,dißimilesq́;
Effigies:ſingillatim quas cernere nemo
Cum poßit:tamen aßiduo,crebroq́; repulſu
Reiectæ reddunt ſpeculorum ex æquore uiſum:
Nec ratione alia ſeruari poſſe uidentur

Tantopere, ut ſimiles reddantur cuiq; figuræ.
Nunc age, quàm tenui natura conſtet imago,
Percipe: & in primis quoniam primordia tantum
Sunt infra noſtros ſenſus, tantoq́; minora:
Quàm quæ primum oculi cœptant non poſſe tueri.
Nunc tamen id quoq;, uti confirmem: exordia rerum
Cunctarum quàm ſint ſubtilia, percipe paucis.
Primum animalia ſunt iam partim tantula, ut horum
Tertia pars nulla poßit ut ratione uideri.
Horum inteſtinum quoduis quale eſſe putandumſt?
Quid cordis globus, aut oculi? quid membra? quid artus?
Quantula ſunt? quid præterea primordia quæq;?
Vnde anima, atq; animi conſtet natura, neceſſumſt.
Non'ne uides, quàm ſint ſubtilia, quamq́; minuta?
Præterea quæcunq; ſuo de corpore odorem
Expirant acrem, panaces, abſynthia tetra,
Abrotaniq́; graues, & triſtia centaurea,
*Quorum *Horum unum quoduis leuiter ſi fortè mouebis,
Quamprimum noſcas rerum ſimulachra uagari
Multa modis multis, nulla ui, caſſaq́; ſenſu.
Quorum quantula pars ſit imago, dicere nemoſt
Qui poßit, neq; eam rationem reddere dictis.
Sed ne fortè putes ea demum ſola uagari:
Quæcunq; ab rebus rerum ſimulachra recedunt:
Sunt etiam quæ ſponte ſua gignuntur, & ipſa
Conſtituuntur in hoc cœlo, qui dicitur aër:
Vt nubes facilè interdum concreſcere in alto
Cernimus: & mundi ſpeciem uiolare ſerenam.
Quæ multis formata modis ſublime feruntur,

Aëra

Aëra mulcentes:magnorum ſæpe gigantum
Ora uolare uidentur,& umbram ducere latè:
Interdum montes magnos,auolſaq́; ſaxa
Montibus anteire,& ſolem ſuccedere præter,
Inde alios trahere,atq; inducere bellua nimbos.
Nec ſpeciem mutare ſuam liquentia ceſſant:
*Et cuiuſcemodi formarum uertere in*ora.* *oras
Nunc ea quàm facili,& celeri ratione gerantur:
Perpetuoq́; fluant ab rebus,lapſaq́; cedant.
Semper enim ſummum quicquid de rebus abundat,
Quod iaculetur, & hoc alias cum peruenit in res,
Tranſit,ut in primis ueſtem:ſed ubi aſpera ſaxa,
Aut in materiem ligni peruenit,ibi iam
Scinditur,ut nullum ſimulacrum reddere poßit.
At cum,ſplendida quæ conſtant,oppoſita fuerunt,
*Denſaq́;,ut in primis ſpeculum eſt,nihil*accidit horum.* *occidit
Nam neq; uti ueſtem poſſunt tranſire,neq; ante
Scindi,quàm meminit læuor præſtare ſalutem.
*Quapropter fit,ut hinc nobis ſimulacra*redundent.* *gerantur
Et quamuis ſubitò quouis in tempore,quanq;
Rem contra ſpeculum ponas,apparet imago:
Perpetuo fluere ut noſcas è corpore ſummo
Texturas rerum tenueis,tenueisq́; figuras.
Ergo multa breui ſpatio ſimulacra geruntur.
*Vt merito*celer his rebus dicatur origo.* *celeris
Et ceu multa breui ſpatio ſubmittere debet
Lumina ſol,ut perpetuò ſint omnia plena,
Sic à rebus item ſimili ratione neceſſeſt
Temporis in puncto rerum ſimulacra ferantur

Multa modis multis in cunctas undiq; parteis.
Quandoquidem ſpeculum quocunq; obuertimus illud,
Res ibi reſpondent ſimuli forma, atq; colore.
Præterea modo cum fuerit liquidiſsima cœli
Tempeſtas, per quam ſubitò fit turbida fœdè
*Acheronte retecto Vndiq;, uti tenebras omneis *Acheronta reamur
Liquiſſe, & magnas cœli compleſſe cauernas,
Vſqueadeò tetra nimborum nocte coorta,
Impendent atræ formidinis ora ſupernè.
Quorum quantula pars ſit imago, dicere nemoſt,
Qui poſsit, neq; eam rationem reddere dictis.
Nunc age, quàm celeri motu ſimulacra ferantur,
Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita ſit longo ſpatio ut breuis ora teratur,
*numine In quem quæq; locum diuerſo *momine tendit,
inf. 165. Suauidicis potius, quàm multis uerſibus edam:
Paruus ut eſt cycni melior canor, ille gruum quàm
Clamor in ætherijs diſperſis nubibus auſtri.
Principio perſæpe leueis res, atq; minutis
*ſtanteis Corporibus *factas, celeres licet eſſe uidere,
In quo iam genereſt ſolis lux, & uapor eius,
Propterea quia ſunt è primis facta minutis,
Quæ quaſi cuduntur, perq; aëris interuallum
Non dubitant tranſire ſequenti concita plaga.
Suppeditatur enim confeſtim lumine lumen,
Et quaſi protelo ſtimulatur fulgure fulgur.
Quapropter ſimulacra pari ratione neceſſeſt
Immemorabile per ſpatium tranſcurrere poſſe
Temporis in puncto, primum quòd paruula cauſa

Eſt

Eſt*ſatis à tergo quæ prouehat,atq; propellat. *procul
Deinde,quòd uſqueadeò textura prædita rara
Mittuntur:facilè ut quaſuis penetrare queant res:
Et quaſi permanare per aëris interuallum.
Præterea ſi quæ penitus corpuſcula rerum
Ex alto*in terras mittuntur,ſolis uti lux, *q; foras
Ac uapor,hæc puncto cernuntur lapſa diei
Per totum cœli ſpatium diffundere ſeſe:
Perq; uolare mare,ac terras,cœlumq; rigare.
Quod ſupereſt,ubi tam uolucri hæc leuitate feruntur:
Quid quæ ſunt igitur,iam prima fronte parata,
Cum iaciuntur,& emiſſum res nulla moratur?
Non'ne uides citius debere,& longius ire?
Multiplexq; loci ſpatium tranſcurrere eodem
Tempore,quo ſolis peruulgant lumina cœlum?
Hoc etiam in primus ſpecimen uerum eſſe uidetur:
Quàm celeri motu rerum ſimulacra ferantur:
Quòd ſimul ac primum ſub*diuo ſplendor aquaï *dio
Ponitur:extemplò cœlo ſtellante,ſerena.
Sydera reſpondent in aqua radiantia mundi.
Iam'ne uides igitur,quàm puncto temporis imago
Aetheris ex oris in terrarum incidat oras?
Quare etiam atq; etiam*minima hæc fateare neceſſeſt *mira
Corpora,quæ feriant oculos,uiſumq; laceſſant:
Perpetuoq; fluant certis ab rebus odores:
Frigus ut à fluuijs,calor à ſole,æſtus ab undis
Aequoris exeſor*murorum littora circùm. *mœrorum
Nec uariæ ceſſant uoces uolitare per auras.
Deniq;,in os ſalſi uenit humor ſæpe ſaporis:

Cum

Cum mare uerſamur propter,dilutaq; contra
Cum tuimur miſceri abſynthia,tangit amaror.
Vſqueadeò omnibus ab rebus res quæq; fluenter
Fertur:& in cunctas dimittitur undiq; parteis,
Nec mora,nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuo quoniam ſentimus,& omnia ſemper
**ſonare Cernere,odorari licet:& ſentire*ſonorem.*
Præterea quoniam manibus tractata figura
In tenebris quædam,cognoſcitur eſſe eadem,quæ
Cernitur in luce,& claro candore,neceſſeſt
Conſimili cauſa tactum,uiſumq; moueri.
Nunc igitur,ſi quadratum tentamus:& id nos
Commouet in tenebris,in luci quæ poterit res
Accidere ad ſpeciem,quadrata niſi eius imago?
Eſſe in imaginibus quapropter cauſa uidetur
Cernendi:neq; poſſe ſine his res ulla uideri.
Nunc ea quæ dico rerum ſimulacra feruntur
Vndiq;:& in cunctas iaciuntur didita parteis.
Verum nos oculis quia ſolis cernere quimus:
Propterea fit,uti ſpeciem quo uertimus:omnes
Res ibi eam contra feriant forma,atq; colore.
Et quantum quæq; à nobis res abſit,imago
Efficit,ut uideamus,& internoſcere curat.
Nam cum mittitur,extemplò procudit,agitq;
Aëra,qui inter ſe cunq; eſt,oculoſq; locatus.
Iſq; ita per noſtras acies perlabitur omneis:
** præterget Et quaſi*perterget pupillas,atq; ita tranſit.*
Propterea fit,uti uideamus quàm procul abſit
Res quæq;:& quanto plus aëris antè agitatur,

Et noſtros oculos perterget longior aura,
Tam procul eſſe magis res quæq; remota uidetur.
*Scilicet hæc*ſumme celeri ratione geruntur:* *ſumma &
Quale ſit,ut uideamus,& unà quàm procul abſit.
Illud in his rebus minimè mirabile habendumſt,
Cur ea,quæ feriant oculos ſimulacra,uideri
Singula cum nequeant,res ipſæ perſpiciantur.
Ventus enim quoq; paulatim cum uerberat,& cum
Acre ferit frigus,non primam quanq; ſolemus
Particulam uenti ſentire,& frigoris eius:
*Sed magis*unuerſum:fieriq; perinde uidemus* *inuorſum
Corpore tum plagas in noſtro,tanquàm aliqua res
Verberet,atq; ſui det ſenſum corporis extrà.
Præterea lapidem digito cum tundimus,ipſum
Tangimus extremum ſaxi,ſummumq́; colorem,
Nec ſentimus eum tactu:uerum magis ipſam
Duritiem penitus ſaxi ſentimus in alto.
Nunc age,cur ultra ſpeculum uideatur imago,
Percipe:nam certe penitus ſemota uidetur:
Quod genus illa foris,quæ uerè tranſpiciuntur,
Ianua cum per ſe tranſpectum præbet apertum,
Multa facitq́; foris ex ædibus ut uideantur.
Is quoq; enim duplici,geminoq́; fit aëre uiſus.
*Primus enim,citra poſtes*qui cernitur aër,* *cum
Inde fores ipſæ dextra,læuaq́; ſequuntur.
Poſt extraria lux oculos pertinget,& aër
Alter,& illa foris quæ uerè tranſpiciuntur.
Sic ubi ſe primum ſpeculi proiecit imago,
Dum uenit ad noſtras acies,procudit,agitq́;

Aëra, qui inter ſe cunqueſt, oculoſq́; locatus:
Et facit, ut prius hunc omnem ſentire queamus,
Quàm ſpeculum: ſed ubi ſpeculum quoq; ſenſimus ipſum
Continuo à nobis in eum quæ fertur imago,
Peruenit, & noſtros oculos reiecta reuiſit,
Atq; alium præ ſe propellens aëra uoluit,
Et facit ut prius hunc, quàm ſe uideamus, eoq́;
Diſtare à ſpeculo tantum ſemota uidetur.
Quare etiam atq; etiam minimè mirari par eſt
Illis, qui reddunt ſpeculorum ex æquore uiſum,
*Aciebus *Aëribus binis quoniam res conſit *utroq;.
*utrinq;. Nunc ea quæ nobis membrorum dextera pars eſt,
In ſpeculis fit ut in læua uideatur, eo quòd
Planiciem ad ſpeculi ueniens cum offendit imago,
Non conuertitur incolumis: ſed recta retrorſum
Sic eliditur, ut ſi quis prius, arida quàm ſit
*Cretæ perſonam *Cerea perſona, allidat pilæ'ue, trabi'ue:
Atq; ea continuo rectam ſi fronte figuram
Seruet: & eliſam retro ſeſe exprimat ipſa:
Fiet, ut antè oculus fuerit qui dexter, hic idem
Nunc ſit læuus, & è læuo ſit mutua dexter.
Splendida porrò oculi fugitant, uitantq́; tueri
Sol etiam cæcat, contra ſi tendere pergas:
Propterea quia uis magnaſt ipſius: & altè
Aëra per purum grauiter ſimulacra feruntur:
Et feriunt oculos turbantia compoſituras.
Præterea ſplendor, quicunqueſt acer adurit
Sæpe oculos: ideo quòd ſemina poſsidet ignis
Multa: dolorem oculis quæ gignunt inſinuando.
Lurida

Lurida prætereà fiunt, quæcunq; tuentur
Arquati, quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt ſimulacris obuia rerum:
Multaq; ſunt oculis in eorum deniq; miſta:
Quæ contage ſua palloribus omnia pingunt.
È tenebris autem quæ ſunt in luce tuemur,
Propterea quia cum propior caliginis aër
Ater init oculos prior, & poſſedit apertos:
Inſequitur candens confeſtim lucidus aër:
Qui quaſi purgat eos: ac nigras diſcutit umbras
Aëris illius: nam multis partibus hic eſt
Mobilior, multiſq; minutior, & mage pollens.
Qui ſimul atq; uias oculorum luce repleuit:
Atq; patefecit, quas antè obſederat ater:
Continuo rerum ſimulachra adaperta ſequuntur: *quidam ſimulacra
Quæ ſita ſunt in luce, laceſſuntq; ut uideamus.
Quod contra facere in tenebris à luce nequimus
Propterea, quia poſterior caliginis aër
Craßior inſequitur, qui cuncta foramina complet:
Obſiditq; uias oculorum: ne ſimulacra
Poßint ullarum rerum coniecta moueri.
Fit quoq; de ſpeculo in ſpeculum ut tradatur imago:
Quinq; etiam, ſex'ue ut fieri ſimulacra ſuërint:
Nam quæcunq; retro parte interiore latebunt:
Inde tamen, quamuis tortè, penituſq; remota
Omnia: per flexos aditus educta licebit
Pluribus hæc ſpeculis uideantur in ædibus eſſe.
Vſqueadeò è ſpeculo in ſpeculum tralucet imago:
Et cum læua data'ſt, fit rurſum, ut dextera fiat:

Indeq; retrorſum redit, & conuertit côdem.
Quinetiam quæcunq; latuſcula ſunt ſpeculorum
A ſimili lateris flexura prædita noſtri:
Dextera ea propter nobis ſimulacra remittunt:
Aut quia de ſpeculo in ſpeculum tranſfertur imago:
Inde ad nos eliſa bis aduolat: aut etiam quòd
Circumagitur, cum uenit imago, propterea quòd
Flexa figura docet ſpeculi conuertier ad nos.
Quadratasq; procul turres cum cernimus urbis,
Propterea fit, uti uideantur ſæpe rotundæ,
Angulus obtuſus quia longè cernitur omnis:
Siue etiam potius non cernitur, ac perit eius
Plaga, nec ad noſtras acies illabitur ictus.
Aëra per multum quia dum ſimulacra feruntur,
Cogit hebeſcere eum crebris offenſibus aër.
Hinc, ubi ſuffugit ſenſum ſimul angulus omnis,
*turrim Fit quaſi ut ad *tornum ſaxorum ſtructa tuantur:
Non tamen ut coràm quæ ſunt, uereq; rotunda,
Sed quaſi adumbratim paulum ſimulata uidentur.
Indugredi porrò pariter ſimulacra pedemq;
Ponere nobiſcum credas, geſtumq; imitari,
Propterea quia de ſpeculi qua parte recedas,
Continuò nequeant illinc ſimulacra reuerti,
Omnia quandoquidem cogit natura referri,
Ac reſilire ab rebus ad æquos reddita flexus:
Vmbra uidetur item nobis in ſole moueri,
Et ueſtigia noſtra ſequi, geſtumq; imitari,
Aëra ſi credas priuatum lumine poſſe
*frequentem Indugredi, motus hominum, geſtumq; *ſequentem.

Nam

Nam nihil eſſe poteſt aliud niſi lumine caſſus
Aër,id quod nos umbram perhibere ſuemus.
Nimirum,quia terra locis ex ordine certis
Lumine priuatur ſolis,quacunq; meantes
Officimus:repletur item,quod liquimus eius.
Propterea fit,uti uideatur quæ fuit umbra
Corporis,è regione eadem nos uſq; ſecuta.
Semper enim noua ſe radiorum lumina fundunt,
Primaq; diſpereunt quaſi margine lana trahatur.
Propterea facile & ſpoliatur lumine terra:
Et repletur item,nigraſq; ſibi abluit umbras.
Nec tamen hic oculos falli concedimus hilum:
Nam quocunq; loco ſit lux,atq; umbra,tueri
Illorum eſt,eadem uero ſint lumina nec'ne:
Vmbraq;,quæ fuit hic,eadem num tranſeat illuc:
An potius fiat paulo quod diximus antè:
Hoc animi demum ratio diſcernere debet:
Nec poſſunt oculi naturam noſcere rerum.
Proinde animi uitium hoc oculis affingere noli.
Qua uehimur naui,fertur,cum ſtare uidetur:
Quæ manet in ſtatione,ea præter creditur ire:
Et fugere ad puppim colles,campiq; uidentur,
Quos agimus præter nauim,uelisq; uolamus.
Sydera ceſſare ætherijs affixa cauernis
Cuncta uidentur,& aßiduo ſunt omnia motu:
Quandoquidem longos obitus exorta reuiſunt:
Cum permenſa ſuo ſunt cœlum corpore claro,
Solq; pari ratione manere,& luna uidetur
In ſtatione:ea quæ ferri res indicat ipſa.

Extantesq; procul medio de gurgite monteis
*aquas Claßibus inter*quos liber patet exitus:ijdem
Apparent:& longè diuulſi licet,ingens
Inſula coniunctis tamen ex his una uidetur.
Atria uerſari,& circumcurſare columnæ
Vſqueadeò fit uti pueris uideantur:ubi ipſi
Deſierunt uerti,uix ut iam credere poßint,
Non ſupra ſeſe ruere omnia tecta minari.
Iamq; rubrum tremulis iubar ignibus erigere altè
Cum cœptat natura:ſupraq; extollere monteis:
Quos tibi tum ſupra ſol monteis eſſe uidetur,
Cominus ipſe ſuo contingens feruidus igni:
Vix abſunt nobis miſſus bis mille ſagittæ:
Vix etiam curſus quingentos ſæpe ueruti.
Inter eos ſolemq; iacent immania ponti
*æternis Aequora,ſubſtrata*ætherijs ingentibus oris,
Interiectaq; ſunt terrarum millia multa,
Quæ uariæ retinent gentes,& ſecla ferarum.
*commictus *At*coniectus aquæ digitum non altior unum
Qui lapides inter ſiſtit per ſtrata uiarum:
Deſpectum præbet ſub terras impete tanto:
A terris quantum cœli patet altus hiatus:
Nubila deſpicere,& cœlum uideare uidere,
Corpora mirando ſub terras abdita cœlo.
Deniq;,ubi medio nobis equus acer adhæſit
Flumine,& in rapidas amnis deſpeximus undas:
Stantis equi corpus tranſuerſum ferre uidetur
Vis,& in aduerſum flumen contrudere raptim.
Et quocunq; oculos traiecimus,omnia ferri,

Et

*Et fluere*aſsimili nobis ratione uidentur.* **hac ſimili*
Porticus æquali quamuis eſt deniq; ductu:
Stansq́; in perpetuum paribus ſuffulta columnis:
Longa tamen parte ab ſumma cum tota uidetur:
Paulatim trahit anguſti faſtigia coni
Tecta ſolo iungens,atq; omnia dextera læuis:
Donec in obſcurum coni conduxit acumen.
In pelago nautis ex undis ortus,in undis
Sol fit uti uideatur obire,& condere lumen:
Quippe ubi nil aliud niſi aquam,cœlumq́; tuentur.
Ne leuiter credas labefactari undiq; ſenſus.
*At maris ignaris,in portu*clauda uidentur* **clauſa*
Nauigia apluſtris fractis,obnitier undis.
Nam quæcunq; ſupra rorem ſalis edita pars eſt
*Remorum,recta'ſt:& recta*ſupernè gubernacla* **ſuperna gubernat*
Quæ demerſa liquore obeunt,refracta uidentur
Omnia conuerti,ſurſumq́; ſupina reuerti:
Et reflexa propè in ſummo fluitare liquore.
Raraq́; per cœlum cum uenti nubila portant
Tempore nocturno:tum ſplendida ſigna uidentur
Labier aduerſum nimbos,atq; ire ſupernè
Longè aliam in partem,quàm quò ratione feruntur.
At ſi fortè oculo manus uni ſubdita ſubter
Preſsit eum,quodam ſenſu fit,uti uideantur
Omnia,quæ tuimur,fieri tum bina tuendo:
Bina lucernarum flagrantia lumina flammis,
Binaq́; per totas ædeis geminare ſupellex:
Et duplices hominum facies,& corpora bina.
Deniq; cum ſuaui deuinxit membra ſopore

Somnus: & in ſumma corpus iacet omne quiete:
Tum uigilare tamen nobis, & membra mouere
Noſtra uidemur, & in noctis caligine cæca
Cernere cenſemus ſolem, lumenq́; diurnum:
Concluſoq́; loco, cœlum, mare, flumina, monteis
*Nutare *Mutare: & campos pedibus tranſire uidemur,
Et ſonitus audire (ſeuera ſilentia noctis
Vndiq; cum conſtent) & reddere dicta tacentes.
Cætera de genere hoc mirando multa uidemus:
Quæ uiolare fidem quaſi ſenſibus omnia quærunt:
Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit
Propter opinatus animi, quos addimus ipſi:
Pro uiſis ut ſint, quæ non ſunt ſenſibus uiſa.
*eſt cernere Nam nihil egregius, quàm res *ſecernere apertas
*abdit A' dubijs, animus quas ab ſe protinus *addit.
Deniq; nil ſciri ſiquis putat, id quoq; neſcit
An ſciri poſſit, quo ſe nil ſcire fatetur.
*Nunc *Hunc igitur contra mittam contendere cauſam,
Qui capite ipſe ſuo inſtituit ueſtigia retro.
Et tamen hoc quoq; uti concedam ſcire: ad id ipſum
Quæram, cum in rebus ueri nil uiderit antè:
Vnde ſciat, quid ſit ſcire, & neſcire uiciſſim:
Notitiam ueri quæ res, falſiq́; crearit:
Et dubium certo quæ res differre probarit.
Inuenies primis ab ſenſibus eſſe creatam
Notitiam ueri, neq; ſenſus poſſe refelli.
Nam maiore fide debet reperirier illud,
Sponte ſua ueris quod poſſit uincere falſa.
Quid maiore fide porrò, quàm ſenſus haberi

Debet

Debet?an ab ſenſu falſo ratio orta ualebit?
Dicere*eos contra,quæ tota ab ſenſibus orta'ſt? *nos
Qui niſi ſint ueri,ratio quoq; falſa fit omnis.
An poterunt oculos aures reprendere?an aures
Tactus?an hunc porrò tactum ſapor arguet oris?
An confutabunt narcis?oculi'ue reuincent?
Non(ut opinor)ita'ſt:nam ſeorſum cuiq; poteſtas
Diuiſa eſt: ſua uis cuique'ſt: ideoq; neceſſe'ſt,
Id,quod molle ſit,*& gelidum,feruens'ue uideri *egelidum
Et ſeorſum uarios rerum ſentire colores,
Et quæcunq; coloribus ſunt coniuncta neceſſ'eſt
Seorſus item ſapor oris habet uim,ſeorſus odores,
Naſcuntur ſeorſum ſonitus:ideoq; neceſſe'ſt
Non poſsint alios alij conuincere ſenſus.
Nec porrò poterunt ipſi reprendere ſeſe:
Aequa fides quoniam debebit ſemper haberi:
Proinde quod in quoquo'ſt his uiſum tempore, uerum'ſt.
Et ſi non poterit ratio diſſoluere cauſam,
Cur ea quæ fuerint iuxtim quadrata,procul ſint
Viſa rotunda:tamen,præſtat rationis egentem
Reddere mendoſe cauſas utriuſq; figuræ:
Quàm manibus manifeſta ſuis emittere quoquam:
Et uiolare fidem primam,& conuellere tota
Fundamenta,quibus nixatur uita,ſalusq;.
Non modo enim ratio ruat omnis,uita quoq; ipſa
Concidat extemplò,niſi credere ſenſibus auſis
Præcipitesq; locos uitare,& cætera quæ ſint
In genere hoc fugienda,ſequi contraria quæ ſint.
Illa tibi eſt igitur uerborum copia caſſa

Omnis:quæ contra ſenſus inſtructa parata'ſt.
Deniq; ut in fabrica,ſi praua'ſt regula prima:
Normaq; ſi fallax rectis regionibus exit:
Et libella aliqua ſi ex parte claudicat hilum:
Omnia mendoſe fieri,atq; obſtipa neceſſumſt,
*obſona Praua,cubantia,prona,ſupina,atq;*abſona tecta:
Iam ruere ut quædam uideantur uelle,ruantq;,
Prodita iudicijs fallacibus omnia primis.
Sic igitur ratio tibi rerum praua neceſſeſt,
Falſaq; ſit,falſis quæcunq; ab ſenſibus ortaſt.
Nunc alij ſenſus quo pacto quiſq; ſuam rem
Sentiat:haud quaquàm ratio ſcrupoſa relictaſt.
Principio auditur ſonus,& uox omnis:in aureis
Inſinuata ſuo pepulêre ubi corpore ſenſum.
Corpoream quoq; enim uocem conſtare fatendumſt,
Et ſonitum quoniam poßint impellere ſenſus.
*Præterea radit uox *Præterradit enim uox fauceis ſæpe:facitq;
Aſperiora foras gradiens arteria clamor.
*coarcta Quippe per anguſtum turba maiore*coorta,
Ire foras ubi cœperunt primordia uocum:
Scilicet expletis quoq; ianua redditur oris
*radit Rauca ſuis:& iter*lædit,qua uox it in auras.
Haud igitur dubium eſt,quin uoces,uerbaq; conſtent
Corporeis è principijs,ut lædere poßint,
Nec te fallit item,quid corporis auferat,& quid
Detrahat ex hominum neruis,ac uiribus ipſis
Perpetuus ſermo nigraï noctis ad umbram,
Auroræ perductus ab exoriente nitore:
Præſertim ſi cum ſummoſt clamore profuſus.

Ergo

Ergo corpoream uocem conſtare neceſſeſt:
Multa loquens quoniam amittit de corpore partem.
Nec ſimili penetrant aureis primordia forma:
Cum tuba depreſſo grauiter ſub murmure mugit:
*Et*reuocat raucum retro cita barbara bombum:* *reflexa retro dant cornua barbita
**Et gelida cycni nece torti ex antro Heliconis,*
Cum liquidam tollunt lugubri uoce querelam.
Haſce igitur penitus uoces cum corpore noſtro
Exprimimus, rectoq́; foras emittimus ore: *Vallibus &
*Mobilis articulat*neruorum dædala lingua:*
Formaturaq́; labrorum pro parte figurat. *uerborum
Aſperitas autem uocis fit ab aſperitate
Principiorum: & item læuis læuore creatur.
Ac ubi non longum ſpatiumſt, unde illa profecta
Perueniat uox quæq;, neceſſeſt uerba quoq; ipſa
Planè exaudiri, diſcerniq́; articulatim:
Seruat enim formaturam, ſeruatq́; figuram:
At ſi interpoſitum ſpatium ſit longius æquo
Aëra permultum confundi uerba neceſſeſt:
Et conturbari uocem, dum tranſuolat auras.
Ergo fit, ſonitum ut poßis ſentire: neq; illam
Internoſcere, uerborum ſententia quæ ſit:
Vſqueadeò confuſa uenit uox, inq́; pedita.
*Præterea edictum ſæpe unum*perciet aureis* *prociet
Omnibus in populo miſſum præconis ab ore.
In multas igitur uoces uox una repentè
Diffugit, in priuas quoniam ſe diuidit aureis,
Obſignans formam uerbis, clarumq́; ſonorem.
At quæ pars uocum non aureis incidit ipſas

Cum loquimur clauſis foribus:quod ſæpe uidemus.
Nimirum,quia uox per flexa foramina rerum
*Incolumis tranſire poteſt,ſimulacra*remutant.* *remittant
Perſcinduntur enim,niſi recta foramina tranant.
*Qualia ſunt uitri,ſpecies quæ*tranſuolat omnis:* *trauiat
Præterea parteis in cunctas diuiditur uox.
Ex alijs aliæ quoniam gignuntur:ubi iam
Diſsiluit ſemel in multas exorta,quaſi ignis
Sæpe ſolet ſcintilla ſuos ſe ſpargere in igneis.
Ergo replentur loca uocibus abdita retrò
Omnia quæ circum fuerint,ſonituq; cientur.
At ſimulacra uijs directis omnia tendunt:
Vt ſunt miſſa ſemel:quapropter cernere nemo
Se ſupra potis eſt,at uoces accipere extrà.
Et tamen ipſa quoq; hæc dum tranſit clauſtra uiarum
Vox,obtunditur,atq; aureis confuſa penetrat,
Et ſonitum potius,quàm uerba audire uidemur.
Nec,queis ſentimus ſuccum,lingua atq; palatum
Pluſculum habent in ſe rationis,plus operaî.
Principio ſuccum ſentimus in ore:cibum cum
Mandendo exprimimus:ceu plenam ſpongiam aquaî
*Si quis fortè manu premere,*ac ſiccare recepit.* *exiccareq́; cœpit
Inde,quod exprimimus per caulas omne palati
Diditur,& raræ perplexa foramina linguæ:
Hæc ubi læuia ſunt manantis corpora ſucci
Suauiter attingunt,& ſuauiter omnia tractant
Humida linguaî circum ſudanti a templa.
*At contrà pungunt ſenſum,lacerantq́;*coorta* *coarcta
Quanto quæq; magis ſunt aſperitate repleta.

Deinde

Deinde uoluptas eſt è ſucco fine palati.
Cum uerò deorſum per fauceis præcipitauit:
Nulla uoluptas eſt, dum diditur omnis in artus.
Nec refert quicquàm, quo uictu corpus alatur:
Dummodo quod capias concoctum didere poßis
Artubus: & ſtomachi humectum ſeruare tenorem.
Nunc alijs alius cur ſit cibus, ut uideamus
Expediam: quare'ue alijs quod triſte, & amarumſt:
Hoc tamen eſſe alijs poßit prædulce uideri.
Tantaq; in his rebus diſtantia differitas'que'ſt:
Vt quod alis cibus eſt, alijs fuat acre uenenum.
Eſt utiq;, ut ſerpens hominis quæ tacta ſaliuis
Diſperit, ac ſeſe mandendo conficit ipſa.
Præterea nobis ueratrum eſt acre uenenum,
At capris adipes, & coturnicibus auget.
Id quibus ut fiat rebus cognoſcere poßis,
Principio meminiſſe decet, quæ diximus antè,
Semina multimodis in rebus miſta teneri.
Porrò omnes, quæcunq; cibum capiunt animantes,
Vt ſunt dißimiles extrinſecus, & generatim
**textura* *Extima membrorum circum*cæſura coërcet,*
Proinde ex ſeminibus conſtant, uariantq; figura.
Semina cum porrò diſtent, differre neceſſeſt
Interualla, uiasq;, foramina quæ perhibemus
Omnibus in membris, & in ore, ipſoq; palato.
Eſſe minora igitur quædam, maioraq; debent,
Eſſe triquetra alijs, alijs quadrata neceſſeſt
Multa rotunda, modis multis multangula quædam,
Nanq; figurarum ut ratio, motusq; repoſcunt,
Proind

Proinde foraminibus debent differre figuræ.
*Et uariare*uiæ proinde ac textura coërcet.* *uias
Hoc ubi quod ſuaueſt alijs, alijs fit amarum:
Illi, cui ſuaueſt, læuiſsima corpora debent *Contrecta-
**Contrectabiliter caulas intrare palati.* bilis in
At contrà, quibus eſt eadem res intus acerba,
Aſpera nimirum penetrant, hamataq́; fauces.
Nunc facile ex his eſt rebus cognoſcere quæq;.
Quippe, ubi cui febris bili ſuperante coortaſt:
Aut alia ratione aliquaſt uis excita morbi,
Perturbatur ibi totum iam corpus, & omnes
Commutantur ibi poſituræ principiorum:
Fit prius ad ſenſum ut quæ corpora conueniebant,
Nunc non conueniant, & cætera ſint magis apta,
*Quæ penetrata queunt ſenſum*progignere acerbum:* *propingere
Vtraq; enim ſunt in mellis commiſta ſapore,
Id quod iam ſuprà tibi ſæpe oſtendimus antè.
Nunc age, quo pacto nareis adiectus odoris
Tangit, agam. Primum res multas eſſe neceſſeſt,
Vnde fluens uoluat uarius ſe fluctus odorum.
**Nam fluere, & mitti uulgo, ſpargiq́; putandumſt.* *Et
Verum alijs alius magis eſt animantibus aptus,
Diſsimileis propter formas. ideoq́; per auras
Mellis apes quamuis longo ducuntur odore,
Vulturijq́; cadaueribus, tum fiſſa ferarum
Vngula quò tulerit greſsum, promiſſa canum uis
Ducit, & humanum longè præſentit odorem
Romulidarum arcis ſeruator candidus anſer.
Sic alijs alius nidor datus, ad ſua quenq;

Pabula ducit,& à tetro reſilire ueneno
Cogit,eoq́; modo ſeruantur ſecla ferarum.
Hic odor ipſe igitur,nareis quicunq; laceßit,
Eſt aliò ut poßit permitti longius alter.
Sed tamen haud quiſquam tam longè fertur eorum,
Quàm ſonitus,quàm uox,mitto iam dicere,quàm res,
Quæ feriunt oculorum acies,uiſumq́; laceſſunt.
Errabundus enim tardè uenit,ac perit antè
Paulatim facilis diſtractus in aëris auras:
*Ex alto primum,quia uix emittitur ex*re:* *ſe
Nam penitus fluere,ac procedere rebus odores
Significat,quòd fracta magis redolere uidentur
*Omnia,quod contrita,quod igni*conlabefacta.* *concaleſacta
Deinde uidere licet maioribus eſſe creatum
Principijs,quàm uox:quoniam per ſaxea ſepta
Non penetrat,quà uox uolgò,ſonitusq́; feruntur.
Quare etiam quod olet,non tam facile eſſe uidebis
Inueſtigare in qua ſit regione locatum.
Refrigeſcit enim,cunctando plaga per auras:
Nec calida ad ſenſus decurrunt nuntia rerum.
Errant ſæpe canes itaq;,& ueſtigia quærunt.
Nec tamen hoc ſolis in odoribus,atq; ſaporum
In genere eſt:ſed item ſpecies rerum,atq; colores
Non ita conueniunt ad ſenſus omnibus omnes:
Vt non ſint alijs quædam magis acria uiſu.
Quinetiam gallum nocte explaudentibus alis
Auroram clara conſuetum uoce uocare,
Hunc nequeunt rapidi contra conſtare leones,
Inq́; tueri:ita continuò meminere fugaï:

Nimirum

Nimirum,quia ſunt gallorum in corpore quædam
Semina:quæ cum ſunt oculis immiſſa leonum,
Pupillas interfodiunt,acremq́; dolorem
Præbent,ut nequeant contrà durare feroces.
Cum tamen hæc noſtras acies nil lædere poſſint:
Aut quia non penetrant,aut quòd penetrantibus illis,
Exitus ex oculis liber datur in remeando
Lædere ne poſſint ex ulla lumina parte.
Nunc age,quæ moueant animum res accipe:& unde,
Quæ ueniunt,ueniant in mentem,percipe paucis.
Principiò hoc dico,rerum ſimulacra uagari
Multa modis multis in cunctas undiq; parteis:
Tenuia quæ facile inter ſe iunguntur in auris:
Obuia cum ueniunt,ut aranea,bracteaq́; auri.
Quippe etenim multò magis hæc ſunt tenuia textu,
Quàm quæ percipiunt oculos,uiſumq́; laceſſunt.
Corporis hæc quoniam penetrant per rara:cientq́;
Tenuem animi naturam intus,ſenſumq́; laceſſunt.
Centauros itaq;,& Scyllarum membra uidemus
Cerbereasq́; canum facies,ſimulacraq́; eorum,
Quorum morte obita tellus amplectitur oſſa:
Omnigenum quoniam paſſim ſimulacra feruntur
Partim ſponte ſua,quæ fiunt aëre in ipſo,
Partim quæ uarijs ab rebus cunq; recedunt,
Et quæ conficiunt ex horum facta figuris:
Nam certè ex uiuo Centauri non fit imago:
Nulla fuit quoniam talis natura animaì.
Verum ubi equi,atq; hominis caſu conuenit imago:
Hæreſcit facilè extemplò,quod diximus antè,

Propter

Propter ſubtilem naturam,& tenuia texta.
Cætera de genere hoc eadem ratione creantur.
Quæ cum mobiliter ſumma leuitate feruntur,
Vt prius oſtendi,facile uno commouet ictu
Quælibet una animum nobis ſubtilis imago.
Tenuis enim mens eſt,& mire mobilis ipſa.
Hæc fieri(ut memoro)facilè hinc cognoſcere poßis,
Quatenus hoc ſimile eſt illi,quod mente uidemus,
Atq; oculis,ſimilis fieri ratione neceſſeſt.
Nunc igitur docui quoniam me forte leones
Cernere per ſimulacra,oculos quæcunq; laceſſunt,
Scire licet mentem ſimili ratione moueri
Per ſimulacra leonum,& cætera,quæ uidet æquè,
Nec minus atq; oculi,niſi quid mage tenuia cernit.
Nec ratione alia,cum ſomnus membra profudit,
Mens animi uigilat,niſi quòd ſimulacra laceſſunt
*tum Hæc eadem noſtros animos,quæ,*cum uigilamus,
Vſqueadeò certè,ut uideamur cernere eum,quem
Reddita uitaî iam mors,& terra potitaſt.
Hoc ideo fieri cogit natura,quòd omnes
Corporis affecti ſenſus per membra quieſcunt,
Nec poſſunt falſum ueris conuincere rebus.
Præterea*meminiſſe iacet,languetq́; ſopore,
*mens ipſa Nec diſſentit eum mortis,letiq́; potitum
Impridem,quem mens uiuum ſe cernere credit.
Quod ſupereſt,non eſt mirum ſimulacra moueri,
Brachiaq́; in numerum iactare,& cætera membra.
Nam fit,ut in ſomnis facere hoc uideatur imago.
Quippe ubi prima perit,alioq́; eſt altera nata:

Inde ſtatu, prior hic geſtum mutaſſe uidetur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum'ſt:
Tanta eſt mobilitas, & rerum copia tanta,
Tantaq; ſenſibili quouis eſt tempore in uno
Copia particularum, ut poßit ſuppeditare.
Multaq; in his rebus quæruntur, multaq; nobis
Clarandum eſt, planè ſi res exponere auemus.
Quæritur in primis, quare quod cuiq; libido
Venerit, extemplò mens cogitet eius idipſum.
An'ne uoluntatem noſtram ſimulacra tuentur?
Et ſimulac uolumus, nobis occurrit imago?
Si mare, ſi terram cordi'ſt, ſi deniq; cœlum,
Conuentus hominum, pompam, conuiuia, pugnas,
Omnia ſub uerbo'ne creat natura, paratq;?
Cum præſertim alijs eadem in regione, locoq;
Longè dißimuleis animus res cogitet omnis.
Quid porrò, in numerum procedere cum ſimulacra
Cernimus in ſomnis? & mollia membra mouere,
Mollia mobiliter cum alternis brachia mittunt?
Et repetunt oculis geſtura pede conuenienti?
Scilicet arte ualent ſimulacra? & docta uagantur?
Nocturno facere ut poßint in tempore ludos?
An magis illud erit uerum? quia tempore in uno
*Cum ſentimus id: ut cum uox emittitur una, *Conſentimus, id eſt
Tempora multa latent, ratio quæ comperit eſſe.
Propterea fit, uti quouis in tempore quæq;
Præſtò ſint ſimulacra locos in quoſq; parata:
Tanta eſt mobilitas, & rerum copia tanta.
Hoc, ubi prima perit, alioq; eſt altera nata,

Inde ſtatu, prior hic geſtum mutaſſe uidetur:
Et quia tenuia ſunt, niſi quæ contendit acutè
Cernere non potis eſt animus: proinde omnia quæ ſunt
Præterea pereunt, niſi quæ ex ſeſe ipſe parauit:
Ipſe parat ſeſe porrò, ſperatq́; futuram,
Vt uideat, quod conſequitur, rem quanq;: fit ergo.
Non'ne uides oculos etiam, cum tenuia quæ ſint,
Cernere cœperunt: contendere ſe, atq; parare,
Nec ſine eo fieri poſſe, ut cernamus acutè?
Et tamen in rebus quoq; apertis noſcere poßis:
Si non aduertas animum, proinde eſſe: quaſi omni
Tempore ſemotum fuerit, longeq́; remotum.
Cur igitur mirum eſt, animus ſi cætera perdit
**Præter* **Præterea, quàm quis eſt rebus deditus ipſe?*
quàm, qui= *Deinde adopinamur de ſignis maxima paruis:*
bus eſt in *Ac nos in fraudem induimus *fruſtra nimis ipſi.*
**fruſtramur* *Fit quoq;, ut interdum non ſuppeditetur imago*
id *Eiuſdem generis: ſed fœmina quæ fuit antè,*
In manibus uir tum factus uideatur adeſſe:
Aut alia ex alia facies, ætasq́; ſequatur:
Quod ne miremur, ſopor, atq; obliuia curant.
Illud in his rebus uitium uehementer ineſto
**præmedite* *Effugere errorem illorum, qui hæc *præmeditantur.*
mur *Lumina ne facias oculorum clara creata*
Proſpicere ut poßimus: & ut proferre uiaī
**ueſtigia* *Proceros paſſus, ideo *fſtigia poſſe*
Surarum, ac feminum pedibus fundata plicari.
Brachia tum porrò ualidis ex apta lacertis
Eſſe, manusq́; datas utraq; à parte miniſtras:

Vt

Vt facere ad uitam poſſimus, quæ foret uſus.
Cætera de genere hoc inter quæcunq; pretantur:
Omnia peruerſa præpoſtera ſunt ratione.
Nil ideo quoniam natum'ſt in corpore: ut uti
Poſſemus: ſed quod natum'ſt, id procreat uſum.
Nec fuit antè uidere oculorum lumina nata:
Nec dictis orare prius, quàm lingua creata'ſt:
Sed potius longè linguæ præcedit origo
Sermonem: multóq; creatæ ſunt prius aures,
Quàm ſonus eſt auditus: & omnia deniq; membra
Antè fuêre (ut opinor) eorum quàm foret uſus.
Haud igitur potuêre utendi creſcere cauſa.
At contrà conferre manu certamina pugnæ,
Et lacerare artus, fœdareq; membra cruore,
Antè fuit multò, quàm lucida tela uolarent.
Et uulnus uitare prius natura coëgit:
Quàm daret obiectum parmaï læua per artem.
Scilicet & feſſum corpus mandare quieti,
Multò antiquius eſt, quàm lecti mollia ſtrata,
Et ſedare ſitim prius eſt, quàm pocula, natum.
Hæc igitur poſſunt utendi cognita cauſa
Credier: ex uſu quæ ſunt, uitáq; reperta.
Illa quidem ſeorſum ſunt omnia, quæ prius ipſa
Nata, dedere ſuæ pòſt notitiam utilitatis.
Quo genere in primis ſenſus, & membra uidemus:
Quare etiam atq; etiam procul eſt, ut credere poſſis
Vtilitatis ob officium potuiſſe creari.
Illud item non eſt mirandum: corporis ipſa
Quòd natura cibum quærit cuiuſq; animantis.

Quippe etenim fluere,atq; recedere corpora rebus
Multa,modis multis docui:ſed plurima debent
Ex animalibus his quæ ſunt exercita motu:
Multaq; per ſudorem ex alto preſſa feruntur:
Multa per os exhalantur,cum languida anhelant.
His igitur rebus rareſcit corpus:& omnis
Subruitur natura,dolor quam conſequitur rem.
Homer. Virg. Propterea capitur cibus,ut ſuffulciat artus:
Et recreet uireis interdatus,atq; patentem
Per membra ac uenas,ut amorem obduret edendi.
Humor item diſcedit in omnia,quæ loca cunq;
Poſcunt humorem:glomerataq; multa uaporis
Corpora,quæ ſtomacho præbent incendia noſtro,
Diſsipat adueniens liquor,ac reſtinguit,ut ignem:
Vrere ne poſsit calor amplius aridus artus.
Sic igitur tibi anhela ſitis de corpore noſtro
Abluitur,ſic expletur ieiuna cupido.
Nunc,qui fiat,uti paſſus proferre queamus,
Cum uolumus,uarieq; datum ſit membra mouere:
*protendere Et quæ res tantum hoc oneris*protrudere noſtri
Corporis inſuerit:dicam,tu percipe dicta.
Dic animo noſtro primum ſimulacra meandi
Accidere:atq; animum pulſare,ut diximus antè:
Inde uoluntas fit neq; enim facere incipit ullam
Rem quiſquam,quam mens prouidit,quid uelit,ante
Id,quod prouidet,illius rei conſtat imago.
Ergo animus cum ſeſe ita commouet,ut uelit ire
Inq; gredi:ferit extemplò quæ in corpore toto
Per membra,atq; artus animai diſsita uis eſt:

Et

Et facile'ſt factu, quoniam coniuncta tenetur.
Inde ea proporrò corpus ferit: atq; ita tota
Paulatim moles protruditur, atq; mouetur.
Præterea tum rareſcit quoq; corpus, & aër
Scilicet ut debet, qui ſemper mobilis extat:
Per patefacta uenit, penetratq́; foramina largus,
Et diſpergitur ad parteis ita quaſq; minutas
Corporis: hinc igitur rebus fit utrinq; duabus,
Corpus ut, ac nauis uelis, uentoq́;, feratur.
Nec tamen illud in his rebus mirabile conſtat:
Tantula quòd tantum corpus corpuſcula poſſunt
Contorquere: & onus totum conuertere noſtrum.
Quippe etenim uentus ſubtili corpore tenuis
Trudit agens magnam magno molimine nauim:
Et manus una regit quantouis impete euntem:
*Atq; gubernaclum contorquet quolibet*unum.* *unus
Multaq; per trocleas, & tympana pondere magno
Commouet, atq; leui ſuſtollit machina niſu.
Nunc quibus ille modis ſomnus per membra quietem
Irriget, atq; animi curas è pectore ſoluat:
Suauidicis potius, quàm multis uerſibus edam:
Paruus ut eſt cycni melior canor ille, gruum quàm
Clamor in ætherijs diſperſus nubibus Auſtri.
Tu mihi da tenueis aureis, animumq́; ſagacem:
Ne fieri negites, quæ dicam, poſſe: retroq;
Vera repulſanti diſcedant pectore dicta:
Tutemet in culpa cum ſis, ne cernere poßis.
Principiò ſomnus fit, ubi eſt diſtracta per artus
Vis animæ, partimq; foras eiecta receßit:

Et partim contruſa magis conceßit in altum:
Diſſoluuntur enim tum demum membra, fluuntq́;:
Nam dubium non eſt, animai quin opera ſit
Senſus hic in nobis, quem cum ſopor impedit eſſe,
Tum nobis animam perturbatam eſſe putandum'ſt:
Et eiectamq́; foras non omnem: namq; iaceret
Aeterno corpus perfuſum frigore leti.
Quippe ubi nulla latens animai pars remaneret
In membris: cinere ut multo latet obrutus ignis:
Vnde reconflari ſenſus per membra repentè
Poßit: ut ex igni tecto conſurgere flamma?
Sed quibus hæc rebus nouitas conflatur: & unde
Perturbari anima, & corpus langueſcere poßit,
Expediam: tu fac ne uentis uerba profundam.
Principiò externa corpus de parte neceſſum'ſt,
Aëriis quoniam uicinum tangitur auris,
Tundier: atq; eius crebro pulſarier ictu.
Proptereaq́; ferè res omnes, aut corio ſunt,
Aut cute concluſæ, aut callo, aut cortice tectæ.
Interiorem etiam partem ſpirantibus aër
Verberat: hic idem cum ducitur, atq; reflatur.
Quare utrinq; ſecus cum corpus uapulet: & cum
Perueniant plagæ per parua foramina nobis
Corporis ad primas parteis, elementaq́; prima:
Fit quaſi paulatim nobis per membra ruina.
Conturbantur enim poſituræ principiorum
Corporis, atq; animi ſic, ut pars inde animai
Eliciatur, & introrſum pars abdita cedat,
Pars etiam diſtracta per artus, non queat eſſe

Coniuncta

Coniunctaq; inter ſe, nec motu mutua fungi:
*Inter enim ſepit*ſeptus natura, uiaſq;.* *& cœtus
Ergo ſenſus abit mutatis motibus altè.
Et quoniam non eſt, quaſi quod ſuffulciat artus:
Debile fit corpus, langueſcunt omnia membra:
Brachia, palpebræq́; cadunt: poplitesq́; cubanti
Sæpe etiam ſummittuntur, uiresq́; reſoluunt.
Deinde cibum ſequitur ſomnus: quia quæ facit aër,
Hæc eadem cibus, in uenas dum diditur omnis,
Efficit: & multò ſopor ille grauiſſimus extat,
Quem ſatur, aut laſſus capias: quia plurima tum ſe
Corpora conturbant magno contuſa labore.
Fit ratione eadem coniectus porrò animaï
Altior, atq; foras eiectus largior eius,
*Et*diuitior inter ſe, ac diſtractior intus.* *cliuoſior
Et quo quiſq; ferè ſtudio defunctus adhæret:
Aut quibus in rebus multum ſumus antè morati:
Atq; in qua ratione fuit contenta magis mens:
In ſomnis eadem plerunq; uidemur obire.
Cauſidici cauſas agere, & componere leges:
Induperatores pugnare, ac prælia obire:
Nautæ contractum cum uentis degere bellum:
Nos agere hoc autem: & naturam quærere rerum
Semper: & inuentam patrijs exponere chartis.
Cætera ſic ſtudia, atq; artes plerunq; uidentur
In ſomnis animos hominum fruſtrata tenere.
Et quicunq; dies multas ex ordine ludis
Aſſiduas dederint operas: plerunq; uidemus,
Cum iam deſtiterint, ea ſenſibus uſurpare:

At reliquas tamen eſſe uias in mente patenteis,
Quà poßint eadem rerum ſimulacra uenire.
Per multos itaq; illa dies eadem obuerſantur
Ante oculos, etiam uigilantes ut uideantur
Cernere ſaltanteis, & mollia membra mouenteis,
Et citharæ liquidum carmen, chordasq; loquenteis
**conſenſum Auribus accipere, & *conſeßum cernere eundem,*
Scenaiq; ſimul uarios ſplendere decores.
Vſqueadeò magni refert ſtudium, atq; uoluntas
Et quibus in rebus conſuerint eſſe operati,
Non homines ſolum, ſed uerò animalia cuncta.
Quippe uidebis equos forteis, cum membra iacebunt,
In ſomnis ſudare tamen, ſpirareq; ſæpe,
Et quaſi de palmis ſummas contendere uireis,
Tunc quaſi carceribus patefactis ſæpe quiete.
Venantumq; canes in molli ſæpe quiete
Iactant crura tamen ſubitò, uocesq; repentè
Mittunt, & crebras redducunt naribus auras,
Vt ueſtigia ſi teneant inuenta ferarum.
Expergefactiq; ſequuntur inania ſæpe
Ceruorum ſimulacra, fugæ quaſi dedita cernant:
Donec diſcußis redeant terroribus ad ſe.
At conſueta domi catulorum blanda propago
Diſcutere, & corpus de terra corripere inſtant:
Proinde quaſi ignotas facies, atq; ora tuantur.
** ſeminiorũ Et quo quæq; magis ſunt aſpera *ſemina eorum:*
Tam magis in ſomnis eadem ſæuire neceſſum'ſt.
At uariæ fugiunt uolucres, pennisq; repentè
Sollicitant diuûm nocturno tempore lucos:

Accipi

*Accipitres ſomno in*leui ſi prælia, pugnasq́;* *leni ſic
Edere ſunt perſectantes, uiſæq́; uolantes.
Porrò hominum mentes magnis quæ motibus edunt?
Magna etenim ſæpe in ſomnis, faciuntq́;, geruntq́;.
Reges expugnant, capiuntur, prælia miſcent:
Tollunt clamores, quaſi ſi iugulentur ibidem.
Multi depugnant, gemitusq́; doloribus edunt:
Et quaſi pantheræ morſu, ſæui'ue leonis
Mandantur: magnis clamoribus omnia complent.
Multi de magnis per ſomnum rebus loquuntur:
*Indicioq́; ſui*facti perſæpe fuêre.* *fati
Multi mortem obeunt, multi de montibus altis
Se quaſi præcipitent ad terram corpore toto,
Exterrentur, & ex ſomno quaſi mentibus capti,
Vix ad ſe redeunt permoti corporis æſtu.
Flumen item ſitiens, aut fontem propter amœnum
Aſsidet: & totum propè faucibus occupat amnem.
**Pueri ſæpe lacum propter ſe, ac dolia curta* *Multi
Somno deuincti credunt extollere ueſtem:
*Totius humorem*ſiccatum ut corporis fundant:* *ſacratum
**Cum Babylonica magnifico ſplendore rigantur.* *Ceu
Tum quibus ætatis freta primitus inſinuantur:
Semen ubi ipſa dies membris matura creauit,
Conueniunt ſimulacra foris è corpore quæq;
Nuntia præclari uultus, pulchriq; coloris:
Quæ ciet irritans loca turgida ſemine multo:
Vt quaſi tranſactis ſæpe omnibus rebus profundant
Fluminis ingentes fluctus, ueſtemq́; cruentent.
*Sollicitatur*id in nobis, quod diximus antè,* *idem

Semen: adulta ætas cum primum roborat artus:
Nanq; alias aliud res commouet, atq; laceßit:
Ex homine humanum ſemen ciet una hominis uis.
Quod ſimulatq; ſuis eiectum ſedibus exit:
Per membra, atq; artus decedit corpore toto
In loca conueniens neruorum certa, cietq;
Continuo parteis genitaleis corporis ipſas.
Irritata tument loca ſemine: fitq; uoluntas
Eijcere id, quò ſe contendit dira libido:
Incitat irritans loca turgida ſemine multo,
Idq; petit corpus mens, unde'ſt ſaucia amore.
Nanq; omnes plerunq; cadunt in uulnus: & illam
Emicat in partem ſanguis, unde icimur ictu,
**hoſtem Et ſi comminus eſt, *os tum ruber occupat humor.*
Sic igitur Veneris qui telis accipit ictum,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur:
Seu mulier toto iactans è corpore amorem,
Vnde feritur, eò tendit, geſtitq; coire:
Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.
Nanq; uoluptatem præſagit multa cupido.
Hæc Venus eſt nobis: hinc autem'ſt nomen amoris:
Hinc illæc prius Veneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta, & succeßit frigida cura.
Nam ſi abeſt quod ames: præſtò ſimulacra tamen ſunt
Illius, & nomen dulce obuerſatur ad aureis.
Sed fugitare decet ſimulacra, & pabula amoris
Abſterrere ſibi, atq; aliò conuertere mentem.
Et iacere humorem coniectum in corpora quæq;.
Nec retinere ſemel conuerſum unius amorem:

Et

Et ſeruare ſibi curam,certumq́; dolorem.
Vlcus enim uiueſcit,& inueteraſcit alendo,
Inq́; dies gliſcit furor,atq; ærumna graueſcit,
Si non prima nouis conturbes uulnera plagis,
Volgiuagáq; uagus Venere antè recentia cures,
Aut aliò poßis animi traducere motus.
Nec Veneris fructu caret is,qui uitat amorem,
Sed potius,quæ ſunt ſine pœna,commoda ſumit:
Nam certa,& pura eſt ſanis magis inde uoluptas,
Quàm miſeris:etenim potiundi tempore in ipſo
Fluctuat incertis erroribus ardor amantum,
Nec conſtat quid primum oculis,manibusq́; fruantur,
Quod petiêre,premunt arctè,faciuntq́; dolorem Horat. Plaut
Corporis,& dentes illidunt ſæpe labellis, 2.196.
Oſculáq; affigunt,quia non eſt pura uoluptas,
Et ſtimuli ſubſunt,qui inſtigant lædere id ipſum,
Quodcunq; eſt,rabies unde illa hæc germinat urgens. *illi hæc germina ſurgūt
Sed leuiter pœnas frangit Venus inter amorem,
Blandáq; refrænat morſus admiſta uoluptas.
Nanq; in eo ſpes eſt,unde'ſt ardoris origo,
Reſtingui quoq; poſſe ab eodem corpore flammam.
*Quod fieri contra*coràm natura repugnat:* *potum
Vnáq; res hæc eſt,cuius quo pluria habemus,
Tam magis ardeſcit dira cuppedine pectus.
Nam cibus,atq; humor membris aſſumitur intus,
Quæ quoniam certas poſſunt obſidere parteis,
Hoc facilè expletur laticum,frugumq́; cupido.
Ex hominis uerò facie,pulcroq́; colore,
Nil datur in corpus præter ſimulacra fruendum

Tenuia

Tenuia, quæ uento ſpes raptat ſæpe miſella.
*qui Vt bibere in ſomnis ſitiens *cum quærit, & humor
Non datur: ardorem qui membris ſtinguere poßit.
Sed laticum ſimulacra petit, fruſtraq; laborat:
In medioq; ſitit torrenti flumine potans.
Sic in amore Venus ſimulacris ludit amantes:
Nec ſatiare queunt ſpectando corpora coràm:
Nec manibus quicquam teneris abradere membris
Poſſunt, errantes incerti corpore toto.
Deniq; cùm membris collatis flore fruuntur
Aetatis: iam tum præſagit gaudia corpus:
Atq; in eo eſt Venus, ut muliebria conſerat arua:
Affigunt auidè corpus, iunguntq; ſaliuas
Oris: & inſpirant preſſantes dentibus ora
Nequicquàm, quoniam nihil inde abradere poſſunt:
Nec penetrare, & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum uelle, & certare uidentur:
Vſqueadeò cupidè Veneris compagibus hærent,
Membra uoluptatis dum ui labefacta liqueſcunt.
Tandem ubi ſe erupit neruis coniecta cupido,
Parua fit ardoris uiolenti pauſa parumper:
Inde redit rabies eadem, & furor ille reuiſit,
Cum ſibi, quod cupiant ipſi contingere quærunt,
Nec reperire malum id poſſunt quæ machina uincat:
Vſqueadeò incerti tabeſcunt uulnere cæco.
*neruos Adde quòd abſumunt *uireis, pereuntq; labore.
Adde quòd alterius ſub nutu degitur ætas.
*Babylonia Labitur interea res, & *uadimonia fiunt.
Languent officia, atq; ægrotat fama uacillans:

Vnguenta

Vnguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia rident:
Scilicet & grandes uiridi cum luce ſmaragdi
Auro includuntur, teriturq́; Thalaßina ueſtis
Aßiduè: & Veneris ſudorem exercita potat:
Et bene parta patrum fiunt anademata, mitræ:
*Interdum in pallam, * & qualos, & iacchia uertunt.* ** et ſtlitas et iāthina uertunt*
Eximia ueſte, & uictu, conuiuia, ludi,
Pocula crebra, unguenta, coronæ, ſerta parantur
Nequicquam: quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipſis floribus angat:
Aut cum conſcius ipſe animus ſe fortè remordet:
Deſidioſe agere ætatem, luſtriſq́; perire.
Aut quod in ambiguo uerbum iaculata reliquit:
Quod cupido affixum cordi uiueſcit, ut ignis.
Aut nimium iactare oculos, aliuḿue tueri
Quod putat, in uultuq́; uidet ueſtigia riſus.
Atq; in amore mala hæc proprio, ſummeq́; ſecundo
Inueniuntur: in aduerſo uerò, atq; inopi ſunt,
Prendere quæ poßis oculorum lumine aperto:
Innumerabilia: ut melius uigilare ſit antè,
Qua docui ratione, cauereq́;, ne illiciaris.
Nam uitare, plagas in amoris ne iaciamur:
Non ita difficile eſt, quàm captum retibus ipſis
Exire: & ualidos Veneris perrumpere nodos.
Et tamen implicitus quoq; poßis, imq́; peditus
Effugere infeſtum, niſi tute tibi obuius obſtes,
*Vt prætermittas animi uitia omnia * primum:* ** praui*
*Tum quæ corporis ſunt eius, quam * præpetis, ac uis.* ** perpetis*
Nam faciunt homines plerunq; cupidine cæci,

Et tribuunt ea, quæ non ſunt his commoda uerè.
Multimodis igitur prauas, turpeisq́; uidemus
Eſſe in delitijs, ſummoq́; in honore uigere.
Atq; alios alij irrident, Veneremq́; ſuadent,
Vt placent, quoniam fœdo afflictantur amore:
Nec ſua reſpiciunt miſeri mala maxima ſæpe.
*μελίχλωρος *Nigra* *μελίχροος *eſt: immunda, & fœtida,* ἄκοσμος:
*neruoſa *Cæſia,* παλλάδιον: *neuoſa, & lignea, δορκάς:
Paruula, pumilio: charitonia tota, merum ſal:
Magna, atq; immanis κατάπληξις *plenaq́; honoris:*
Balba loqui non quit, τραυλίζει: *muta, pudens eſt.*
*ſit *At flagrans, odioſa, loquacula,* λαμπάδιον *ſit:
*ſit Ισχνὸς, ἐρωμάνιον *tum* *ſit, cum uiuere non quit*
*ῥοδάνη *Præ macie,* *ῥαδινὴ, *uerò eſt, iam mortua* *tuſſi.
tuſſit **At* λάβρα *immanis acrisq́; eſt icta ab Iaccho,*
*At lamiaſt *Simula,* σιλήνη *ac ſatyra'ſt,* *labroſa φίλημα.
manioſa de= *Cætera de genere hoc longum'ſt, ſi dicere coner.*
oſt certe ip= *Sed tamen eſto iam quantouis oris honore,*
ſa ab Iaccho *Cui Veneris membris uis omnibus exoriatur,*
*λελῦσα φι= *Nempe aliæ quoq; ſunt, nempe hac ſine uiximus antè,*
λοῖνη *Nempe eadem facit, & ſcimus facere omnia. turpis*
Et miſeram tetris ſe ſuffit odoribus ipſa:
Quam famulæ longè fugitant, furtimq́; cachinnant.
At lacrymans excluſus amator limina ſæpe
Floribus & ſertis operit, poſteisq́; ſuperbos
Vnguit amaracino, & foribus miſer oſcula figit.
Quem ſi iam admiſſum ueniens offenderit aura
Vna modo, cauſas abeundi quærat honeſtas:
Et meditata diu cadet altè ſumpta querela:

Stultitiæq; ibi ſe damnet: tribuiſſe quòd illi
Plus uideat, quàm mortali concedere par eſt.
Nec Veneres noſtras hoc fallit, quo magis ipſæ
*Omnia ſummopere hos uitæ*proſcenia celant.* *poſt tenia
Quos retinere uolunt aſtrictosq; eſſe in amore:
Nequicquam, quoniam tu animo tamen omnia poßis
*Protrahere in lucem, atq; omneis inquirere*in uſus.* *riſus
Et ſi bello animo'ſt, & non odioſa uicißim,
Prætermittet te humanis concedere rebus.
Nec mulier ſemper ficto ſuſpirat amore:
Quæ complexa uiri corpus cum corpore iungit:
Et tenet aſſuetis humectans oſcula labris:
Nam facit ex animo ſæpe: & communia quærens
Gaudia, ſollicita ſpatium decurrere amoris.
Nec ratione alia uolucres, armenta, feræq;,
Et pecudes, & equæ maribus ſubſidere poſſent:
Si non ipſa quòd illorum ſubitò ardet abundans
*Natura, & Venerem ſalientum*læta retractant.* * nectere tractat
*Non'ne uides,*ſubitò quos mutua ſæpe uoluptas*
Vinxit, ut in uinclis communibus excrucientur? *etiam
In triuijs quin ſæpe canes diſcedere auenteis,
Diuerſi cupidè ſummis ex uiribus tendunt:
Cum interea ualidis Veneris compagibus hærent:
Quod facerent nunquàm, niſi mutua gaudia noſſent
Quæ iacere in fraudem poſſent, uinctosq; tenere.
Quare etiam atq; etiam (ut dico) eſt communis uoluptas.
Et commiſcendo cum ſemen fortè uirile
Fœmineum mulſit ſubita ui, corripuitq;,
Tum ſimiles matrum materno ſemine fiunt:

Vt patribus patrio: ſed quos utriuſq; figuræ
Eſſe uides mistim, miſcentes uulta parentum,
Corpore de patrio, & materno ſanguine creſcunt,
Semina cum Veneris ſtimulis excita per artus
Obuia conflixit conſpirans mutuus ardor,
Et neq; utrum ſuperauit eorum, nec ſuperatum'ſt.
Fit quoq;, ut interdum ſimiles exiſtere auorum
Poßint, & referant proauorum ſæpe figuras,
Propterea, quia multimodis primordia multis
Miſta ſuo cælant in corpore ſæpe parentes,
Quæ patribus patres tradunt à ſtirpe profecta.
Inde Venus uariè producit ſorte figuras:
Maiorumq; refert uultus, uocesq;, comasq;.
Quandoquidem nihilo magis hæc de ſemine certo
Fiunt, quàm facies, & corpora, membraq; nobis.
Et muliebre oritur patrio de ſemine ſeclum:
Maternoq; mares exiſtunt corpore creti.
Semper enim partus duplici de ſemine conſtat:
Atq; utri ſimile eſt magis id, quodcunq; creatur,
*quod *Eius habet plus parte æqua, *quæ cernere poßis:*
Siue uirûm ſoboles, ſiue'ſt muliebris origo.
Nec diuina ſatum genitalem numina cuiquam
Abſterrent: pater à gnatis ne dulcibus unquam
Appelletur: & ut ſterili Venere exigat æuum:
**multas Quod pleriq; putant: & *multo ſanguine mœſti*
Conſpergunt aras: adolentq; altaria donis.
Vt grauidas reddant uxores ſemine largo:
Necquicquam diuum numen, ſorteisq; fatigant.
Nam ſteriles nimium craſſo ſunt ſemine partim:

Et liquido præter iuſtum, tenuiq; uiciſſim.
Tenue, locis quia non potis eſt affigere adhæſum,
Liquitur extemplò, & reuocatum cedit ab ortu.
Craſſius hoc porrò, quoniam concretius æquo
Mittitur: aut non tam prolixo prouolat ictu:
Aut penetrare locos æquè nequit: aut penetratum
Aegrè admiſcetur muliebri ſemine ſemen.
Nam multum harmoniæ Veneris differre uidentur:
Atq; alias alij complent magis: ex aliiſq;
Suſcipiunt aliæ pondus magis, inq; graueſcunt.
Et multæ ſteriles hymenæis antè fuerunt
*Pluribus: & * nactæ poſſunt tamen inde puellos* *natæ
Suſcipere: & partu poſſunt diteſcere dulci.
Et quibus antè domi fœcundæ ſæpe nequiſſent
Vxores parere: inuenta'ſt illis quoq; compar
Natura, ut poſſent gnatis munire ſenectam.
Vſqueadeò magni refert, ut ſemina poßint
Seminibus commiſceri genitaliter apta:
Craſſaq; conueniant liquidis, & liquida craßis.
Atq; in eo refert, quo uictu uita colatur:
Nanq; alijs rebus concreſcunt ſemina membris:
Atq; alijs extenuantur, tabentq; uiciſſim.
Et quibus ipſa modis tractetur blanda uoluptas,
Id quoq; permagni refert: nam more ferarum,
Quadrupedumq; magis ritu, plerunq; putantur
Concipere uxores: quia ſic loca ſumere poſſunt,
Pectoribus poſitis, ſublatis ſemina lumbis.
*Nec molles * opus ſunt motus uxoribus hilum:* *proſunt
Nam mulier prohibet ſe concipere, atq; repugnat:

Clunibus ipſa uiri Venerem ſi læta retractet:
Atq; exoſſato ciet omni pectore fluctus:
*Ieit enim ſultum *Eijcit enim ſulcum recta regione, uiaſq; Virg.
*Vomeris: atq; locis auertit ſeminis ictum:
*Volneris Idq; ſua cauſa conſuerunt ſcorta moueri:
Ne complerentur crebro, grauidæq; iacerent:
Et ſimul ipſa uiris Venus ut concinnior eſſet:
Coniugibus quod nil noſtris opus eſſe uidetur.
Nec diuinitus interdum, Venerisq; ſagittis,
Deteriore fit ut forma muliercula ametur.
Nam facit ipſa ſuis interdum fœmina factis,
*moris Morigerisq; *modis, & mundo corpore culta,
Vt facilè inſueſcat ſecum uir degere uitam.
Quod ſupereſt, conſuetudo concinnat amorem.
Nam leuiter quamuis, quod crebro tunditur ictu:
Vincitur in longo ſpatio tamen: atq; labaſcit.
Non'ne uides etiam guttas in ſaxa cadenteis
Humoris longo in ſpatio pertundere ſaxa?

T. LVCR

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER QVINTVS.

QVIS potis eſt dignum*pollenti pecto= *palanti
re carmen
Condere pro rerũ maieſtatiſq; repertis?
Quis'ue ualet uerbis tantum, quis fin=
gere laudes
Pro meritis eius poſsit? qui talia nobis
Pectore parta ſuo, quæſitaq; præmia liquit?
Nemo (ut opinor) erit mortali corpore cretus:
*Nam ſi ut ipſa petit maieſtas cognita rerum *Nemo
Dicendum'ſt: Deus ille fuit, deus inclyte Memmi,
Qui princeps uitæ rationem inuenit eam, quæ
Nunc appellatur Sapientia, quiq; per artem
Fluctibus è tantis uitam, tantiſq; tenebris,
In tam tranquillo, & tam clara luce locauit.
Confer enim diuina aliorum antiqua reperta.
Nanq; Ceres fertur fruges, Liberq; liquoris
Vitigeni laticem mortalibus inſtituiſſe:
Cum tamen his poſſet ſine rebus uita manere:
Vt fama'ſt, aliquas etiam nunc uiuere genteis.
At bene non poterat ſine puro pectore uiui.
Quo magis hic meritò nobis Deus eſſe uidetur:
Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis

Dulcia permulcent animos ſolatia uitæ.
Herculis antiſtare autem ſi facta putabis:
Longius à uera multo ratione ferere.
Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obeſſet? & horrens Arcadius ſus?
Deniq; quid Cretæ taurus, Lernæaq́; peſtis
Hydra uenenatis poſſet uallata colubris?
*quoq; Geryonæ uis — *Quid'ue tripectora tergemini*uis Geryonaï?*
Et Diomedis equi ſpirantes naribus ignem,
Thracen, Biſtoniasq; plagas, atq; Iſmara propter,
Tantopere officerent nobis? uncisq; timendæ
Vnguibus Arcadiæ uolucres Stymphāla colentes?
Aureaq́; Heſperidum ſeruans fulgentia mala
Aſper acerba tuens, immani corpore ſerpens,
*ſtipites — *Arboris amplexus*ſtirpem? quid deniq; obeſſet,*
Oceani propter litus, pelagiq; ſonora,
Quò neq; noſter adit quiſquam, nec Barbarus audet?
Cætera de genere hoc quæ ſunt portenta perempta,
Si non uicta forent, quid tandem uiua nocerent?
Nil, ut opinor, ita ad ſatiatem terra ferarum
*ſenet — *Nunc etiam*ſcatet, & trepido terrore repleta'ſt*
Per nemora ac monteis magnos, ſyluasq; profundas:
Quæ loca uitandi plerunq; eſt noſtra poteſtas.
Ac niſi purgatum'ſt pectus, quæ prælia nobis
Atq; pericula ſunt ingratis inſinuandum?
Quantæ conſcindunt hominem cuppedinis acres
Sollicitum curæ? quantiq; perinde timores?
Quid'ue ſuperbia, ſpurcitia, ac petulantia, quantas
Efficiunt clades? quid luxus, deſidiæq́;?

Hæc

Hæc igitur qui cuncta ſubegerit, ex animoq́;
Expulerit dictis, non armis, nonne decebit
Hunc hominem numero diuûm dignarier eſſe?
Cum bene præſertim multa, ac diuinitus ipſis
Immortalibus è diuis dare dicta ſuërit:
Atq; omnem rerum naturam pandere dictis.
Cuius ego ingreſſus ueſtigia, dum rationes
Perſequor: ac doceo dictis, quo quæq; creata
Fœdere ſint, in eo quàm ſit durare neceſſum:
Nec ualidas æui ualeant reſcindere leges.
Quo genere in primis animi natura reperta'ſt,
Natiuo primum conſiſtere corpore creta:
Nec poſſe incolumem magnum durare per æuum:
Sed ſimulacra ſolere in ſomnis fallere mentem,
Cernere cum uideamur eum, quem uita reliquit.
Quod ſupereſt, nunc huc rationis detulit ordo,
Vt mihi mortali conſiſtere corpore mundum,
Natiuumq́; ſimul ratio reddunda ſit, eſſe:
Et quibus ille modis congreſſus materiaï
Fundarit terram, cœlum, mare, ſydera, ſolem,
Lunaïq́; globum: tum quæ tellure animantes
Extiterint: & quæ nullo ſint tempore natæ:
Quóue modo genus humanum uariante loquela
Cœperit inter ſe noſci per nomina rerum,
Et quibus ille modis diuûm metus inſinuarit
Pectora, terrarum qui in orbi ſancta tuetur
Fana, lacus, lucos, aras, ſimulacraq́; diuûm.
Præterea ſolis curſus, lunæq́; meatus
Expediam, qua ui flectat natura gubernans.

Ne fortè hic inter cœlum, terramq́; reamur
Libera ſponte ſua curſus luſtrare perenneis
Morigera ad fruges augendas, atq; animanteis:
Ne'ue aliqua diuûm uolui ratione putemus.
Nam benè qui didicere deos ſecurum agere æuum,
Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæq; geri poßint, præſertim rebus in illis,
ſupera Quæ ſupra caput ætherijs cernuntur in oris,
Rurſus in antiquas referuntur relligiones,
Et dominos acreis aſciſcunt, omnia poſſe
Quos miſeri credunt, ignari quid queat eſſe,
Quid nequeat, finita poteſtas deniq; cuiq;
Quánam ſit ratione, atq; altè terminus hærens.
Quod ſupereſt, ne te in promißis plura moremur,
Principio, maria ac terras, cœlumq́; tuere,
Quorum naturam triplicem, tria corpora Memmi,
Treis ſpecies tam dißimuleis, tria talia texta,
Vna dies dabit exitio, multosq́; per annos 93. 213. Naso
Suſtentata ruet moles, & machina mundi. Am. 82.
Nec me animi fallit, quàm res noua, miráq; menti
Accidit, exitium cœli, terræq́; futurum,
* permittere Et quàm difficile id mihi ſit* peruincere dictis,
Vt fit, ubi inſolitam rem adportes auribus antè,
Nec tamen hanc poßis oculorum ſubdere uiſu,
Nec iacere indu manus, uia qua munita fidei
Proxima fert humanum in pectus, templáq; mentis.
Sed tamen effabor, dictis dabit ipſa fidem res
Forſitan, & grauiter terrarum motibus ortis
Omnia conquaſſari in paruo tempore cernes;

Quod

Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans:
Et ratio potius,quàm res perſuadeat ipſa:
Succidere horriſono poſſe omnia uicta fragore.
*Qua prius aggrediar quàm de re fundere fata *Quæ
Sanctius,& multò certa ratione magis,quàm
Pythia,quæ tripode è Phœbi,lauroq; profatur:
Multa tibi expediam doctis ſolatia dictis:
Relligione refrænatus ne fortè rearis
Terras,& ſolem, & cœlum,mare, ſydera,lunam
Corpore diuino debere æterna meare:
Proptereaq; putes ritu par eſſe gigantum:
Pendere eos pœnas immani pro ſcelere omneis:
Qui ratione ſua diſturbent mœnia mundi:
Præclarumq; uelint cœli reſtinguere ſolem,
Immortalia mortali ſermone notantes.
Quæ procul uſqueadeò diuino ab numine diſtent:
Inq; deûm numero quæ ſint indigna uideri:
Notitiam potius præbere ut poſſe putentur:
Quid ſit uitali motu,ſenſuq; remotum.
Quippe etenim non eſt cum quouis corpore,ut eſſe
Poſſe animi natura putetur,conſiliumq;.
Sicut in æthere non arbor,non æquore ſalſo
Nubes eſſe queunt,neq; piſces uiuere in aruis:
Nec cruor in lignis,nec ſaxis ſuccus ineſſe,
Certum,ac diſpoſitum eſt,ubi quicquam creſcat,& inſit:
Sic animi natura nequit ſine corpore oriri
Sola,neq; à neruis,& ſanguine longius eſſe.
Hoc ſi poſſet enim,multò prius ipſa animi uis
In capite,aut humeris,aut imis calcibus eſſe

Poſſet,& innaſci quauis in parte ſoleret:
Tandem in eodem homine, atq; in eodem uaſe maneret.
Quod quoniam noſtro quoq; conſtat corpore, certum
Diſpoſitumq́; uidetur,ubi eſſe & creſcere poßit
Seorſum anima,atq; animus: tanto magis inficiandum
Totum poſſe extra corpus,formamq́; animalem
Putribus in glebis terrarum, aut ſolis in igni,
Aut in aqua durare,aut altis ætheris oris.
Haud igitur conſtant diuino prædita ſenſu:
Quandoquidem nequeunt uitaliter eſſe animata.
Illud item non eſt,ut poßis credere:ſedes
Eſſe Deûm ſanctas in mundi partibus ullis.
Tenuis enim natura Deûm,longeq́; remota
Senſibus à noſtris animi uix mente uidetur.
Quæ quoniam manuum tactum ſuffugit & ictum,
Tactile nil nobis quod ſit contingere debet.
Tangere enim non quit,quod tangi non licet ipſum.
Quare etiam ſedes quoq; noſtris ſedibus eſſe
Dißimiles debent tenues de corpore eorum,
Quæ tibi poſterius largo ſermone probabo.
Dicere porrò hominum cauſa uoluiſſe parare
Præclaram mundi naturam,proptereaq́;
Id laudabile opus diuûm laudare decere,
Aeternumq́; putare,atq; immortale futurum,
Nec fas eſſe Deum,quòd ſit ratione uetuſta
Gentibus humanis fundatum perpetuo æuo,
*ulla ui ex ſenſibus Sollicitare ſuis*ullum de ſedibus unquam,
Nec uerbis uexare,& ab imo euertere ſumma,
Cætera de genere hoc affingere,& addere Memmi,

Deſipe

Deſipere'ſt:quid enim immortalibus,atq; beatis
Gratia noſtra queat largirier emolumenti?
Vt noſtra quicquam cauſa gerere aggrediantur?
Quid'ue noui potuit tanto pòſt antè quietos
Illicere,ut cuperent uitam mutare priorem?
Nam gaudere nouis rebus debere uidetur,
Cui ueteres obſunt:ſed cui nil accidit ægri
Tempore in anteacto,cum pulchrè degeret æuum,
Quid potuit nouitatis amore accedere tali?
Quid'ue mali fuerat nobis non eſſe creatis?
An credo in tenebris uita,ac mœrore iacebat,
Donec diluxit rerum genitalis origo?* **diduxit*
Natus enim debet quicunque'ſt,uelle manere
In uita,donec retinebit blanda uoluptas:
Qui nunquàm uerò uitæ guſtauit amorem,
Nec fuit in numero,quid obeſt non eſſe creatum?
Exemplum porrò gignundis rebus,& ipſa
Notities hominum, diuis unde inſita primum?
Quid uellent facere ut ſcirent?animoq; uiderent?
Quo'ue modo eſt inquam uis cognita principiorum,
Quidq; inter ſeſe permutato ordine poſſent?
Si non ipſa dedit ſpeciem natura creandi?
Nanq; ita multimodis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore percita plagis,
Ponderibusq; ſuis conſuerunt concita ferri,
Omnimodisq; coire,atq; omnia pertentare
Quæcunq; inter ſe poſſint congreſſa creare:
Vt non ſit mirum ſi in taleis diſpoſituras
Deciderint quoq;, & in taleis uenère meatus,

Qualibus hæc rerum geritur nunc ſumma nouando.
Quod ſi iam rerum ignorem primordia quæ ſint,
Hoc tamen ex ipſis cœli rationibus auſim
Confirmare, alijsq́; ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis diuinitus eſſe paratam
Naturam rerum, tanta ſtat prædita culpa.
*quam tum Principiò, *quantum cœli tegit impetus ingens,
Inde auidam partem montes, ſyluæq́; ferarum
Poſſedêre, tenent rupes, uaſtæq́; paludes,
Et mare, quod late terrarum diſtinet oras.
Inde duas porrò propè parteis feruidus ardor,
Aßiduusq́; geli caſus mortalibus aufert.
Quod ſupereſt arui, tamen id natura ſua ui
Sentibus obducat: ni uis humana reſiſtat,
Vitai cauſa ualido conſueta bidenti
Ingemere: & terram preßis proſcindere aratris.
Si non fœcundas uertentes uomere glebas,
Terraiq́; ſolum ſubigentes cimus ad ortus:
Sponte ſua nequeant liquidas exiſtere in auras.
Et tamen interdum magno quæſita labore,
Cum iam per terras frondent: atq; omnia florent:
Aut nimijs torret feruoribus ætherius ſol:
Aut ſubiti perimunt imbres, gelidæq́; pruinæ:
Flabraq́; uentorum uiolento turbine uexant.
Præterea genus horriferum natura ferarum,
Humanæ genti infeſtum, terraq́;, mariq́;,
Cur alit? atq; auget? cur anni tempora morbos
Apportant? quare mors immatura uagatur?
Tum porrò puer, ut ſæuis proiectus ab undis

Nauita

Nauita, nudus humi iacet, infans, indigus omni
Vitali auxilio: cum primum in luminis oras
Nixibus ex aluo matris natura profudit:
Vagituq; locum lugubri complet: ut æquum'ſt,
Cui tantum in uita reſtet tranſire malorum.
At uariæ creſcunt pecudes, armenta, feræq;:
Nec*crepitacillis opus eſt, nec cuiquam adhibenda'ſt *crepitacula eis
Almæ nutricis blanda, atq; infracta loquela:
Nec uarias quærunt ueſtes pro tempore cœli.
Deniq; non armis opus eſt, non mœnibus altis
Queis ſua tutentur, quando omnibus omnia largè
Tellus ipſa parit, naturaq; dædala rerum.
Principiò quoniam terraï corpus, & humor,
Aurarumq; leues animæ, calidiq; uapores, Horat. 75. b.
E' quibus hæc rerum conſiſtere ſumma uidetur:
Omnia natiuo ac mortali corpore conſtant:
Debet eadem omnis mundi natura putari.
Quippe etenim quorum parteis, & membra uidemus
Corpore natiuo mortalibus eſſe figuris:
Hæc eodem fermè mortalia cernimus eſſe,
Et natiua ſimul. quapropter maxima mundi
Cum uideam membra, ac parteis conſumpta regigni:
Scire licet, cœli quoq; idem, terræq; fuiſſe
Principale aliquod tempus, cladem q; futuram.
Illud in his rebus ne corripuiſſe rearis
Memmi, quod terram, atq; ignem mortalia ſumpſi
Eſſe: neq; humorem dubitaui, aurasq; perire:
Atq; eadem gigni, rurſusq; augeſcere dixi.
Principio pars terraï nonnulla peruſta
Solibus

Solibus aßiduis, multa pulſata pedum ui
Pulueris exhalat nebulam, nubeisq; uolanteis,
Quas ualidi toto diſpergunt aëre uenti.
Pars etiam glebarum ad diluuiem reuocatur
Imbribus, & ripas radentia flumina rodunt.
Præterea, pro parte ſua quodcunq; alit, auget,
Redditur: & quoniam dubio procul eſſe uidetur
Omniparens, eadem rerum commune ſepulcrum,
Ergo terra tibi libatur, & aucta recreſcit.
Quod supereſt, humore nouo mare, flumina, fonteis
Semper abundare, & latices manare perenneis,
Nil opus eſt uerbis, magnus decurſus aquarum
Vndiq; declarat: ſed primum quicquid aquaī
Tollitur, in ſummaq; fit, ut nil humor abundet,
Partim quòd ualidi uerrentes æquora uenti
Diminuunt, radijsq; retexens æthereus ſol,
Partim quòd ſubter per terras diditur omneis.
Percolatur enim uirus, retroq; remanat
Materies, humoris & ad caput amnibus omnis
Conuenit, inde ſuper terras fluit agmine dulci,
Qua uia ſecta ſemel liquido pede detulit undas.
Aëra nunc igitur dicam, qui corpore toto
Innumerabiliter priuas mutatur in oras.
Semper enim quodcunq; fluit de rebus, id omne
Aëris in magnum fertur mare, qui niſi contrà
Corpora retribuat rebus recreetq; fluenteis,
Omnia iam reſoluta forent, & in aëra uerſa.
Haud igitur ceſſat gigni de rebus, & in res
Recidere aßiduè, quoniam fluere omnia conſtat.

Largus item liquidi fons luminis ætherius ſol
Irrigat aſsiduè cœlum candore recenti,
Suppeditatq; nouo conſeſtim lumine lumen.
Nam primum quicquid fulgoris diſperit ei,
Quocunq; accidit, id licet hinc cognoſcere poßis,
Quòd ſimulac primum nubes ſuccedere ſoli
Cœpere, & radios inter quaſi rumpere lucis,
Extemplò inferior pars horum diſperit omnis
Terraq; inumbratur, qua nimbi cunq; feruntur,
Vt noſcas ſplendore nouo res ſemper egere:
Et primum iactum fulgoris quenq; perire,
Nec ratione alia res poſſe in ſole uideri,
Perpetuò ni ſuppeditet lucis caput ipſum.
Quin etiam nocturna tibi, terreſtria quæ ſunt,
Lumina, pendentes lychni, claræq; coruſcis
Fulguribus pingues multa caligine tedæ,
Conſimili properant ratione, ardore miniſtro
Suppeditare nouum lumen, tremere ignibus inſtant.
Inſtant, nec loca lux inter quaſi rupta relinquit:
Vſqueadeo properanter ab omnibus ignibus eius
Exitium celeri toleratur origine flammæ.
Sic igitur, ſolem, lunam, ſtellasq; putandum
Ex alio, atq; alio lucem iactare ſub ortu:
Et primum quicquid flammaî perdere ſemper:
Inuiolabilia hæc ne credas fortè uigere.
Deniq; non lapides quoq; uinci cernis ab æuo?
Non altas turres ruere? & putreſcere ſaxa?
Non delubra Deûm, ſimulacraq; feſſa fatiſci?
Nec ſanctum numen fati protollere fineis

Poſſe? neq; aduerſus naturæ fœdera niti?
Deniq; non monimenta uirûm dilapſa uidemus,
credas Cedere proporrò? ſubitoq; ſeneſcere caſu?
Non ruere auolſos ſilices à montibus altis?
Nec ualidas æui uireis perferre, patiq;
Finiti? neq; enim caderent auolſa repentè,
Ex infinito quæ tempore pertoleraſſent
Omnia tormenta ætatis priuata fragore.
ruere Deniq; iam tuere hoc circum, ſupraq;: quod omnem
Continet amplexu terram, quod procreat ex ſe
Omnia (quod quidam memorant) recipitq; perempta:
Totum natiuum mortali corpore conſtat.
Nam quodcunq; alias ex ſe res auget, alitq;,
Diminui debet, recreari cum recipit res.
Præterea ſi nulla fuit genitalis origo
Terrarum & cœli, ſemperq; æterna fuere:
Cur ſupra bellum Thebanum, & funera Troiæ,
Non alias alij quoq; res cecinêre poëtæ?
Quò tot facta uirûm toties cecidere? nec uſquam
Aeternis famæ monimentis inſita florent?
Verum (ut opinor) habet nouitatem ſumma, recensq;
Natura'ſt mundi, neq; pridem exordia cepit.
Quare etiam quædam nunc artes expoliuntur:
Nunc etiam augeſcunt, nunc addita nauigijs ſunt
Multa: modo organici melicos peperere ſonores.
Deniq; natura hæc rerum, ratioq; reperta'ſt
Nuper, & hanc primus cum primis ipſe repertus
Nunc ego ſum, in patrias qui poßim uertere uoces.
Quod ſi fortè fuiſſe antehac eadem omnia credis:

Sed

Sed periiſſe hominum torrenti ſecla uapore:
Aut cecidiſſe urbeis magno uexamine mundi:
Aut ex imbribus aßiduis exiſſe rapaceis
Per terras, amneis, atq; oppida cooperuiſſe:
Tanto quippe magis uictus fateâre neceſſe'ſt:
Exitium quoq; terrarum, cœliq; futurum.
Nam cum res tantis morbis, tantisq; periclis
Tentarentur: ibi ſi triſtior incubuißet
Cauſa, darent latè cladem, magnasq; ruinas:
Nec ratione alia mortaleis eſſe uidemur
Inter nos: niſi quòd morbis ægreſcimus idem,
Atq; illi, quos à uita natura remouit.
Præterea quæcunq; manent æterna, neceſſe'ſt,
Aut quia ſunt ſolido cum corpore, reſpuere ictus,
Nec penetrare pati ſibi quicquam, quod queat arctas
Dißociare intus parteis, ut materiaï
Corpora ſunt, quorum naturam oſtendimus antè:
Aut ideo durare ætatem poſſe per omnem,
Plagarum quia ſunt expertia, ſicut inane'ſt,
*Quod manet intactum, neq; ab ictu *frangitur hilum:* **figitur*
Aut etiam, quia nulla loci ſit copia circum,
Quo quaſi res poßint diſcedere, diſſoluiq;,
Sicut ſummarum ſumma'ſt æterna, neq; extra
Quis locus eſt, quo dißiliant, neq; corpora ſunt, quæ
Poßint incidere, & ualida diſſoluere plaga,
At neq; (ut docui) ſolido cum corpore mundi
Natura'ſt, quoniam admiſtum'ſt in rebus inane.
Nec tamen eſt ut inane, neq; autem corpora deſunt,
Ex infinito quæ poßint fortè coorta

Corru

Corruere hanc rerum uiolento turbine ſummam,
Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
Nec porrò natura loci,ſpatiumq́; profundi
Deficit,expargi quo poßint mœnia mundi,
Aut alia quauis poßint ui pulſa perire.
Haud igitur leti præcluſa'ſt ianua cœlo,
Nec ſoli,terræq́;,nec altis æquoris undis:
Sed patet immani,& uaſto reſpectat hiatu.
Quare etiam natiua neceßum'ſt confiteâre
Hæc eadem:neq; enim mortali corpore quæ ſunt,
Ex infinito iam tempore adhuc potuißent
Immenſi ualidas æui contemnere uireis.
Deniq; tantopere inter ſe cum maxima mundi
Pugnent membra,pio nequaquam concita bello:
Non'ne uides aliquam longi certaminis ollis
Poſſe dari finem? uel cum ſol,& uapor omnis
Omnibus epotis humoribus exuperarint:
Quod facere intendunt,neq; adhuc conata patrantur:
Tantum ſuppeditant amnes,ultroq́; minantur
Omnia diluuiare ex alto gurgite ponti:
Nequicquam quoniam uerrentes æquora uenti
Diminuunt,radijsq́; retexens ætherius ſol:
Et ſiccare prius confidunt omnia poſſe,
Quàm liquor incepti poßit contingere finem:
Tantum ſpirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter ſe cernere certant.
Cum ſemel in terra fuerit ſuperantior ignis:
Et ſemel(ut fama'ſt)humo regnarit in aruis
Ignis enim ſuperauit,& ambens multa perußit:

Auia

Auia cum Phaëthonta rapax uis ſolis equorum
Aethere raptauit toto, terraſq; per omneis.
At pater omnipotens ira tum percitus acri
Magnanimum Phaëthonta repenti fulminis ictu
Deturbauit equis in terram, ſolq; cadenti
Obuius æternam ſuſcepit lampada mundi:
Diſiectoſq; redegit equos, iunxitq; trementeis:
Inde ſuum per iter recreauit cuncta gubernans,
Scilicet ut ueteres Graiûm cecinere poëtæ:
Quod procul à uera'ſt animi ratione repulſum.
Ignis enim ſuperare poteſt, ubi materiaï
Ex infinito ſunt corpora plura coorta:
Inde cadunt uires aliqua ratione reuictæ:
Aut pereunt res exuſtæ torrentibus auris.
Humor item quondam cœpit ſuperare coortus,
Vt fama'ſt, hominum multos quando obruit undis.
Inde ubi uis aliqua ratione auerſa receſſit,
Ex infinito fuerat quæcunq; coorta,
Conſtiterunt imbres, & flumina uim minuerunt.
Sed quibus ille modis coniectus materiaï
Fundarit cœlum, ac terram, pontiq; profunda,
Soliſq;, & lunæ curſus, ex ordine ponam.
Nam certè neq; conſilio primordia rerum
Ordine quæq; ſuo, atq; ſagaci mente locarunt,
Nec quos quæq; darent motus pepigere profectò,
Sed quia multa modis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore percita plagis,
Ponderibuſq; ſuis conſuerunt concita ferri,
Omnimodiſq; coire, atq; omnia pertentare,

Quæcunq; inter ſe poſſent congreſſa creare.
Propterea fit uti magnum uolgata per æuum
Omnigenos cœtus, & motus experiundo,
Tandem conueniant ea, quæ conuenta repentè
Magnarum rerum fiant exordia ſæpe,
Terraî, maris, & cœli, generisq; animantum.
Hic neq; tum ſolis rota cerni lumine largo
*Altiuolans *Alta uolans poterat, nec magnis ſydera mundi,
Nec mare, nec cœlum, nec deniq; terra, neq; aër,
Nec ſimilis noſtris rebus res ulla uideri.
Sed noua tempeſtas quædam, molesq; coorta.
Diffugere inde loci partes cœpere, pareisq;
Cum paribus iungi res, & diſcludere mundum,
Membra diuidere, & magnas diſponere parteis
Omnigenis è principijs, diſcordia quorum,
Interualla, uias, connexus, pondera, plagas,
Concurſus, motus, turbabat, prælia miſcens
Propter diſsimileis formas, uariasq; figuras,
Quòd non omnia ſic poterant coniuncta manere,
Nec motus inter ſeſe dare conuenienteis.
Hoc eſt à terris altum ſecernere cœlum,
Et ſeorſum mare uti ſecreto humore pateret,
Seorſus item, puri ſecretiq; ætheris ignes.
Quippe etenim primum terraî corpora quæq;,
Propterea, quòd erant grauia, & perplexa, coibant,
In medioq; imas capiebant omnia ſedes.
Quæ quanto magis inter ſe perplexa coibant,
Tam magis expreſſère ea, quæ mare, ſydera, ſolem,
Lunamq; efficerent, & magni mœnia mundi.

Omnia

*Omnia enim magis hæc*è læuibus,atq; rotundis* **ſunt*
Seminibus,multóq; minoribus ſunt elementis,
Quàm tellus.ideo per rara foramina terræ
Partibus erumpens primus ſe ſuſtulit æther
Signifer, & multos ſecum leuis abſtulit ignes:
Non alia longè ratione,ac ſæpe uidemus,
Aurea cum primum gemmanteis rore per herbas
Matutina rubent radiati lumina ſolis:
Exhalantq; lacus nebulam,fluuijq; perennes.
Ipſáq; ut interdum tellus fumare uidetur.
Omnia quæ ſurſum,cum conciliatur in alto:
Corpore concreto ſubtexunt nubila cœlum.
Sic igitur cum ſe leuis,ac diffuſilis æther
Corpore concreto circundatus undiq; ſepſit:
Et latè diffuſus in omneis undiq; parteis,
Omnia ſic auido complexu cætera ſepſit.
Hunc exordia ſunt ſolis,lunæq; ſecuta:
Inter utraſq; globi quorum uertuntur in auras:
Quæ neq; terra ſibi aſciuit,nec maximus æther:
Quòd neq; tam fuerint grauia,ut depreſſa ſederent:
Nec leuia,ut poſſent per ſummas labier oras:
Et tamen inter utraſq; ita ſunt,ut corpora uiua
Verſent,& partes ut mundi totius extent.
Quod genus in nobis quædam licet in ſtatione
Membra manere,tamen cum ſint ea , quæ moueant nos.
His igitur rebus retractis,terra repentè,
Maxima qua nunc ſe ponti plaga cærula tendit:
Succidit,& ſalſo ſuffodit gurgite foſſas.
Inq; dies quanto circum magis ætheris æſtus,

Et radij ſolis cogebant undiq; terram
Verberibus crebris extrema ad limina partem,
In medio ut propulſa ſuo condenſa coïret,
Tam magis expreſſus ſalſus de corpore ſudor
*mandando Augebat mare*manando,camposq́; natanteis:
Et tanto magis illa foras elapſa uolabant
Corpora multa uaporis,& aëris,altaq́; cœli
Denſabant procul à terris fulgentia templa.
Sidebant campi,creſcebant montibus altis
Aſcenſus,neq; enim poterant ſubſidere ſaxa:
Nec pariter tantundem omnes ſuccumbere partes.
Sic igitur terræ concreto corpore pondus
Conſtitit,atq; omnis mundi quaſi limus in imum
Confluxit grauis,& ſubſedit funditus,ut fex.
Inde mare,inde aër,inde æther ignifer ipſe,
Corporibus liquidis ſunt omnia pura relicta,
Et leuiora alijs alia,& liquidiſsimus æther,
Atq; leuiſsimus aërias ſuper influit auras,
Nec liquidum corpus turbantibus aëris auris
*Comitti ſi- *Commiſcet:ſinit hæc uiolentis omnia uerti
nit,ac Turbinibus,ſinit incertis turbare procellis:
Ipſe ſuos igneis certo fert impete labens.
Nam modicè fluere,atq; uno poſſe æthera niſu,
Significat ponto mare:certo quod fluit æſtu,
Vnum labendi conſeruans uſq; tenorem.
Motibus aſtrorum nunc quæ ſit cauſa canamus,
Principiò magnus cœli ſi uertitur orbis:
Ex utraq; polum parte premere aëra nobis
Dicendum'ſt:& utraq; tenere,& claudere utrinq;:

Inde

Inde alium ſuprà fluere, atq; intendere eôdem:
Quò uoluenda micant æterni ſydera mundi:
Aſt alium ſubter, contrà qui ſubuehat orbem:
Vt fluuios uerſare rotas, atq; hauſtra uidemus.
Eſt etiam quoq;, uti poßit cœlum omne manere
In ſtatione, tamen cum lucida ſigna ferantur:
Siue quòd incluſi rapidi ſunt ætheris æſtus,
Quærentesq; uiam circumuerſantur, & ignes
Paßim per cœli uoluunt *ſe inania templa. *ſub
Siue aliunde fluens alicunde extrinſecus aër
Verſat agens igneis: ſiue ipſi ſerpere poſſunt,
Quò cuiuſq; cibus uocat: atq; inuitat eunteis
Flammea per cœlum paſcentes corpora paßim.
Nam quid in hoc mundo ſit eorum, ponere certum,
Difficile'ſt: ſed quid poßit, fiatq; per omne
In uarijs mundis uaria ratione creatis,
Id doceo: plureisq; ſequor diſponere cauſas
Motibus aſtrorum: quæ poßint eſſe per omne.
E quibus una tamen ſit & hæc quoq; cauſa neceſſe'ſt:
Quæ uigeat motum ſignis: ſed quæ ſit earum
Præcipere, haud quaquam'ſt pedetentim progredientes,
Terraq; ut in media mundi regione quieſcat.
Euaneſcere paulatim, & decreſcere pondus
Conuenit: atq; aliam naturam ſubter habere
Ex ineunte æuo coniunctam, atq; uniter aptam
Partibus aërijs mundi, quibus inſita uiuit.
Propterea non eſt oneri, neq; deprimit auras:
Vt ſua cuiq; homini nullo ſint pondere membra:
Nec caput eſt oneri collo, nec deniq; totum

Corporis in pedibus pondus ſentimus ineſſe.
At quæcunq; foris ueniunt, impoſtáq; nobis
Pondera ſunt: lædunt, permultò ſæpe minora:
Vſqueadeo magni refert, quid quæq; queat res.
Sic igitur tellus non eſt aliena repente
Allata: atq; auris aliunde obiecta alienis:
Sed pariter prima concepta ab origine mundi,
Certáq; pars eius: quaſi nobis membra uidentur.
Præterea grandi tonitru concuſſa repente
Terra, ſupra ſe quæ ſunt, concutit omnia motu:
Quod facere haud ulla poſſet ratione, niſi eſſet
Partibus aërijs mundi, cœlóq; reuincta.
Nam communibus inter ſe radicibus hærent
*Ex ineunte æuo coniuncta, atq; uniter*apta.* *aucta
Non'ne uides etiam, quàm magno pondere nobis
Suſtineat corpus tenuiſsima uis animaï?
Propterea quia tam coniuncta, atq; uniter apta'ſt.
Deniq; iam ſaltu pernici tollere corpus
Quis potis eſt, niſi uis animæ, quæ membra gubernat?
Iam'ne uides quantum tenuis natura ualere
Poſsit, ubi eſt coniuncta graui cum corpore, ut aër
Coniunctus terris, & nobis eſt animi uis?
Nec nimio ſolis maior rota, nec minor ardor
Eſſe poteſt, noſtris quàm ſenſibus eſſe uidetur.
Nam quibus è ſpatijs cunq; ignes lumina poſſunt
Allicere, & calidum membris adflare uaporem,
*Nil ipſis ex interuallis de corpore*libant* *librant
Flammarum, nihil ad ſpeciem'ſt contractior ignis.
Proinde calor quoniam ſolis, lumenq; profuſum

Perue

Perueniunt noſtros ad ſenſus, & loca fulgent,
Forma quoq; hinc ſolis debet* lumenq; uideri, *lunæq;
Nil adeò ut poſſis plus, aut minus addere uerè.
Lunaq; ſiue notho fertur loca lumine luſtrans,
Siue ſuam proprio iactat de corpore lucem,
Quicquid id eſt, nihilo fertur maiore figura,
Quàm noſtris oculis* quàm cernimus, eſſe uidetur. *qua
Nam prius omnia quæ longè ſemota tuemur
Aëra per multum ſpecie confuſa uidentur
Quàm minimum filum. quapropter luna neceſſe'ſt,
Quandoquidem claram ſpeciem, certamq; figuram
Præbet, ut eſt oris extremis cunq; notata,
Quanta quoq; eſt, tanta hinc nobis uideatur in alto.
Poſtremo quoſcunq; uides hinc ætheris ignes,
Quandoquidem, quoſcunq; in terris cernimus ignes,
Dum tremor eſt clarus, dum cernitur ardor eorum,
Perparuum quiddam interdum mutare uidetur
Alterutram in partem, filum, quo longius abſit,
Scire licet, perquam pauxillo poſſe minores
Eſſe uel exigua maiores parte, breuiq;.
Illud item non eſt mirandum, qua ratione
Tantulus ille queat tantum ſol mittere lumen,
Quod maria, ac terras omneis, cœlumq; rigando
Compleat, & calido perfundat cuncta uapore.
Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
Largifluum fontem ſcatere, atq; erumpere flumen
Ex omni mundo, qua ſic elementa uapore
Vndiq; conueniunt, & ſic coniectus eorum
Confluit, ex uno capite hic ut profluat ardor.

Non'ne uides etiam, quàm latè paruus aquaï
Prata riget fons interdum? campuſq; redundet?
Eſt etiam quoq;, uti non magno ſolis ab igni
*præripiat Aëra *percipiat calidis feruoribus ardor:
Opportunus ita'ſt ſi fortè, & idoneus aër:
Vt queat accendi paruis ardoribus ictus,
Quod genus interdum ſegetes, ſtipulamq; uidemus
Accendi ex una ſcintilla incendia paßim.
Forſitan & roſea ſol altè lampade lucens
Poßideat multum cæcis feruoribus ignem
Circum ſe, nullo qui ſit fulgore notatus,
*exaugeat Aeſtiferum ut tantum radiorum *exaudiat ictum.
Nec ratio ſolis ſimplex, ac recta pateſcit,
Quo pacto æſtiuis è partibus Aegocerotis
Brumaleis adeat flexus, atq; inde reuertens
Canceris ut uertat metas ad ſolſtitialeis:
Lunaq; menſibus id ſpatium uideatur obire:
Annua ſol in quo conſumit tempora curſu.
*Nonnũquã *Non inquam ſimplex his rebus reddita cauſa'ſt.
Nam fieri uel cum primis id poſſe uidetur:
Democriti quod ſancta uiri ſententia ponit.
Quanto quæq; magis ſint terram ſydera propter,
Tanto poſſe minus cum cœli turbine ferri.
Euaneſcere enim rapidas illius, & acreis
Imminui ſubter uireis, ideoq; relinqui,
*ignis Paulatim ſolem cum poſterioribus ſignis
Inferior multum quòd ſit, quàm feruida ſigna:
Et magis hoc lunam, quanto demißior eius
Curſus abeſt procul à cœlo, terriſq; propinquat:

Tanto

Tanto poſſe minus cum ſignis tendere curſum,
Flaccidiore etiam quanto iam turbine fertur
Inferior quàm ſol:tanto magis omnia ſigna
Hanc adipiſcuntur,circùm prætereq; feruntur.
Propterea fit,ut hæc ad ſignum quodq; reuerti
Mobilius uideatur,ad hanc quia ſigna reuiſunt.
Fit quoq;,ut è mundi tranſuerſis partibus aër
Alternis certo fluere alter tempore poßit.
Qui queat æſtiuis ſolem detrudere ſignis
Brumaleis uſq; ad flexus,gelidumq; rigorem:
Et qui reijciat gelidis à frigoris umbris,
Aeſtiferas uſq; in parteis,& feruida ſigna.
Et ratione pari lunam,ſtellasq; putandum'ſt
Quæ uoluunt magnos in magnis orbibus annos:
Aëribus poſſe alternis à partibus ire.
Non'ne uides etiam diuerſis nubila uentis
Diuerſas ire in parteis,inferna ſupernis?
Quî minus illa queant per magnos ætheris orbeis
Aeſtibus inter ſe diuerſis ſydera ferri?
At nox obruit ingenti caligine terras:
Aut ubi de longo curſa ſol extima cœli
Impulit,atq; ſuos efflauit languidis igneis,
Concuſſos itere,& labefactos aëre multo.
Aut quia ſub terras curſum conuertere cogit
*Vis eadem,*ſupra quæ terras pertulit orbem.* *ſupera
Tempore item certo roſeam Matuta per oras
Aetheris auroram defert,& lumina pandit.
Aut quia ſol idem ſub terras ille reuertens
Anticipat cœlum radijs accendere tentans.

Aut quia conueniunt ignes, & ſemina multa,
Confluere ardoris conſuerunt tempore certo,
Quæ faciunt ſolis noua ſemper lumina gigni.
Quod genus Idæis fama eſt è montibus altis
Diſperſos igneis orienti lumine cerni,
Inde coire globum quaſi in unum, & conficere orbem.
Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Eſſe, quod hæc ignis tam certo tempore poſſint
Semina confluere, & ſolis reparare nitorem.
Multa uidemus enim certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus, floreſcunt tempore certo
Arbuſta, & certo demittunt tempore florem.
Nec minus incerto dentes cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubeſcere ueſte,
Et pariter mollem malis demittere barbam.
Fulmina poſtremò, nix, imbres, nubila, uenti,
Non minus incertis fiunt in partibus anni.
**fuerint* *Nanq; ubi ſic*fuerunt cauſarum exordia prima,*
Atq; ita res mundi cecidêre ab origine prima,
* Conſequi= **Conſequa natura eſt iam rerum ex ordine certo.*
tur quodq; *Creſcere, itemq; dies licet, & tabeſcere noctеis:*
eſt *Et minui luces, cum ſumant augmina noctes:*
Aut quia ſol idem ſub terras, atq; supernè,
Imparibus currens anfractibus ætheris oras
Partit: & in parteis non æquas diuidit orbem:
Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit
Eius in aduerſa tanto plus parte relatus:
Donec ad id ſignum cœli peruenit, ubi anni
**Almis* **Nodus nocturnas exæquat lucibus umbras.*

Nam

Nam medio curſu flatus Aquilonis, & Auſtri,
Diſtinet æquato cœlum diſcrimine metas,
Propter ſigniferi poſituram totius orbis.
Annua ſol in quo contundit tempora ſerpens,
Obliquo terras, & cœlum lumine luſtrans:
Vt ratio declarat eorum, qui loca cœli
Omnia diſpoſitis ſignis ornata notarunt.
Aut quia craſsior eſt certis in partibus aër:
Sub terris ideo tremulum iubar hæſitat ignis:
Nec penetrare poteſt facilè, atq; emergere ad ortus.
Propterea noctes hyberno tempore longæ
Ceſſant, dum ueniat radiatum inſigne diei.
Aut etiam, quia ſic alternis partibus anni
Tardius & citius conſuerunt confluere ignes,
Qui faciant ſolem certa deſurgere parte.
Luna poteſt ſolis radijs perculſa nitere,
*Inq́; dies *magis, & lumen conuertere nobis* *maius
Ad ſpeciem, quantum ſolis ſecedit ab orbe,
Donec eum contra pleno bene lumine fulſit:
Atq; oriens obitus eius ſuper edita uidit.
Inde minutatim retrò quaſi condere lumen
Debet item, quanto propius iam ſolis ad ignem
Labitur ex alia ſignorum parte per orbem.
Vt faciunt lunam qui fingunt eſſe pilaî
Conſimilem, curſusq́; uiam ſub ſole tenere.
Propterea fit, uti uideantur dicere uerum.
Eſt etiam quare proprio cum lumine poſsit
Voluier, & uarias ſplendoris reddere formas.
Corpus enim licet eſſe aliud, quod fertur, & unà

Labitur omnimodis occurſans, officiensq́;,
Nec potis eſt cerni, quia caſſum lumine fertur.
Verſariq́; poteſt, globus ut ſi forte pilaï
Dimidia ex parte candenti lumine tinctus,
Verſandoq́; globum uarianteis edere formas.
Deniq; eam partem, quæcunq; eſt ignibus aucta,
Ad ſpeciem uertit nobis, oculosq́; patenteis,
Inde minuatim retrò contorquet, & aufert
Luciferam partem glomeraminis atq; pilaï.
*Chaldæum Vt Babylonica' Chaldæam doctrina refutans
Aſtrologorum artem contrà conuincere tendit.
*utrinque Proinde quaſi fieri nequeat, quod pugnat' uterq;,
Aut minus hoc illo ſit, cur amplectier auſis?
Deniq;, cur nequeat ſemper noua luna creari
Ordine formarum certo, certisq́; figuris:
*aboriri Inq́; dies priuos *aboleſci quæq; creata,
Atq; alia illius reparari in parte, locoq́;,
Difficile eſt ratione docere, & uincere uerbis:
Ordine cum uideas tam certo multa creari.
It uer, & Venus, & Veneris prænuntius antè
Pennatus graditur Zephyrus ueſtigia propter:
Flora quibus mater præſpargens antè uiaï
Cuncta coloribus egregijs, & odoribus opplet.
Inde loci ſequitur calor aridus, & comes unà
Puluerulenta Ceres, & Eteſia flabra Aquilonum.
Inde Autumnus adit: graditur ſimul Euhyus Euan:
Inde aliæ tempeſtates, uentiq́; ſequuntur
Altitonans Vulturnus & Auſter fulmine pollens.
Tandem bruma niues affert, pigrumq́; rigorem

Reddit

*Reddit, hyems ſequitur crepitans*accentibus algi.* *ac dentibus algit
Quo minus eſt mirum, ſi certo tempore luna
Gignitur, & certo deletur tempore rurſus,
Cum fieri poßint tam certo tempore multa.
Solis item quoq; defectus, lunæq; latebras,
Pluribus è cauſis fieri tibi poſſe putandum'ſt.
Nam cur luna queat terram ſecludere poſces
Lumine, & à terris altum caput obſtruere, ei
Obijciens cæcum radijs ardentibus orbem?
*Tempore eodem aliud facere id non poſſe*putetur* *putemus
Corpus, quod caſſum labatur lumine ſemper?
Solq; ſuos etiam dimittere languidus igneis
Tempore cur certo nequeat? recreareq; lumen?
Cum loca præterijt flammis infeſta per auras:
Quæ faciunt ignes interſtingui, atq; perire.
Et cur terra queat lunam ſpoliare uiciſsim
Lumine? & oppreſſum ſolem ſuper ipſa tenere,
Menſtrua dum rigidas coni perlabitur umbras?
Tempore eodem aliud nequeat ſuccurrere lunæ
Corpus? uel ſupra ſolis perlabier orbem?
Quod radios interrumpat, lumenq; profuſum.
Et tamen ipſa ſuo ſi fulget luna nitore,
*Cur nequeat*tetra mundi langueſcere parte?* *certa
Dum loca luminibus proprijs inimica perexit,
Menſtrua cum rigidis coni perlabitur umbras.
Quod ſupereſt, quoniam magni per cærula mundi
Qua fieri quicquid poſſet ratione, reſolui:
Solis uti uarios curſus, lunæq; meatus
Noſcere poſſemus, quæ uis, & cauſa cieret:

Quo'ue

Quo'ue modo ſoleant effœto lumine obire,
Et neq; opinantes tenebris obducere terras:
Cum quaſi conniuent,& aperto lumine rurſum
*condita Omnia conuiſunt clara loca *candida luce:
Nunc redeo ad mundi nouitatem,& mollia terræ
Arua nouo fœtu quid primum in luminis oras
Tollere,& incertis tendat committere uentis.
Principiò genus herbarum,uiridemq; nitorem
Terra dedit circum colleis,camposq; per omneis
Florida fulſerunt uiridanti prata colore.
Arboribusq; datum'ſt uarijs exinde per auras
Creſcendi magnum immiſsis certamen habenis.
Vt pluma,atq; pili primum,ſetæq; creantur
Quadrupedum membris, & corpore pennipotentum:
Sic noua tum tellus herbas,uirgultaq; primum
Suſtulit,inde loci mortalia ſecla creauit
*creata Multa modis multis uaria ratione *coorta.
Nam neq; de cœlo cecidiſse animalia poſſunt:
Nec terreſtria de ſalſis exiſse lacunis.
Linquitur ut meritò maternum nomen adepta
Terra ſit,è terra quoniam ſunt cuncta creata.
Multaq; nunc etiam exiſtunt animalia terris,
Imbribus,& calido ſolis concreta uapore.
Quo minus eſt mirum,ſi tum ſunt plura coorta,
Et maiora,noua tellure,atq; æthere adulta.
Principiò genus alituum, uariæq; uolucres
Oua relinquebant excluſæ tempore uerno:
Folliculos ut nunc teretes æſtate cicadæ
Linquunt ſponte ſua uictum,uitamq; petentes.

Tum

*Tum tibi terra dedit primum mortalia ſecla, *Tunc ibi
Multus enim calor, atq; humor ſuperabat in aruis.
*Ecce ubi quæq; loci regio opportuna dabatur, *Hinc
Creſcebant uteri terræ radicibus apti,
Quos ubi tempore maturo pateſecerat ætas
Infantum, fugiens humorem, auraſq́; petiſcens,
Conuertebat ibi natura foramina terræ,
Et ſuccum uenis cogebat fundere apertis
Conſimilem lactis, ſicut nunc fœmina quæq;
Cum peperit, dulci repletur lacte, quòd omnis
Impetus in mammas conuertitur ille alimenti.
Terra cibum pueris, ueſtem uapor, herba cubile
Præbebat multa & molli lanugine abundans.
At nouitas mundi nec frigora dura ciebat,
Nec nimios æſtus, nec magnis uiribus auras:
Omnia enim pariter creſcunt, & robora ſumunt.
Quare etiam atq; etiam maternum nomen adepta
Terra tenet meritò, quoniam genus ipſa creauit
Humanum, atq; animal propè certo tempore fudit
Omne, quod in magnis bacchatur montibus paſſim,
Aëriaſq́; ſimul uolucres uariantibus formis.
Sed quia finem aliquam pariendi debet habere,
Deſtitit, ut mulier ſpatio defeſſa uetuſto:
Mutat enim mundi naturam totius ætas,
Ex alioq; alius ſtatus excipere omnia debet,
Nec manet ulla ſui ſimilis res: omnia migrant,
Omnia commutat natura, & uertere cogit.
Nanq; aliud putreſcit, & æuo debile languet.
Porrò aliud concreſcit, & è contentibus exit.

Sic

Sic igitur mundi naturam totius ætas
Mutat, & ex alio terram ſtatus excipit alter.
Quod potuit, nequeat, poßit quod non tulit antè.
Multaq́; tum tellus etiam portenta creare
Conata'ſt, mira facie, membriſq́; coorta.
**utrunq; & utrunque* *Androgynum inter utras, nec*utranq; utrinq; remotum,*
Orba pedum partim, manuum uiduata uicißim,
Muta ſine ore etiam, ſine uultu cæca reperta,
Vinctaq́; membrorum per totum corpus adhæſu,
Nec facere ut poſſent quicquam, nec cedere quoquam,
Nec uitare malum, nec ſumere quod uolet uſus.
Cætera de genere hoc monſtra, ac portenta creabat
Nequicquam, quoniam natura abſterruit auctum,
Nec potuêre cupitum ætatis tangere florem,
Nec reperire cibum, nec iungi per Veneris res.
Multa uidemus enim, rebus concurrere debere,
Vt propagando poßit procudere ſecla.
Pabula primum ut ſint, genitalia deinde per artus
Semina quà poßint membris manare remißis:
Fœminaq́;, ut maribus coniungi poßit, habere,
Mutua queis nectant inter ſe gaudia uterq;.
Multaq́; tum interijſſe animantum ſecla neceſſe'ſt:
Nec potuiße propagando procudere prolem.
Nam quæcunq; uides ueſci uitalibus auris,
Aut dolus, aut uirtus, aut deniq; mobilitas eſt,
Ex ineunte æuo genus id tutata reſeruans.
Multaq́; ſunt, nobis ex utilitate ſua, quæ
Commendata manent tutelæ tradita noſtræ.
Principiò genus acre leonum, ſæuaq́; ſecla

Tutata

Tutta'ſt uirtus,uulpes dolus,& fuga ceruos.
Et leuiſomna canum fido cum pectore corda,
Et genus omne,quod eſt ueterino ſemine partum:
Lanigeræq; ſimul pecudes,& bucera ſecla,
Omnia ſunt hominum tutelæ tradita Memmi.
Nam cupidè fugêre feras,pacemq; ſecutæ
Sunt,& larga ſuo ſine pabula parta labore:
Quæ damus utilitatis eorum præmia cauſa.
At queis nil horum tribuit natura,nec ipſa
Sponte ſua poſſent ut uiuere,nec dare nobis
Vtilitatem aliquam,quare pateremur eorum
Præſidio noſtro paſci genus,eſſeq; tutum?
Scilicet hæc alijs prædæ,lucroq; iacebant
Indupedita ſuis fatalibus omnia uinclis:
Donec ad interitum genus id natura redegit.
Sed neq; Centauri fuerant,nec tempore in ullo
Eſſe queunt duplici natura,& corpore bino,
Ex alienigenis membris compacta poteſtas,
*Hinc illinc*par uis ut non par eſſe potis ſit.* **paribus*
Id licet hinc quamuis hebeti cognoſcere corde.
Principiò circùm tribus actis impiger annis
Floret equus,puer haudquaquam,quin ſæpe etiam nunc
Vbera mammarum in ſomnis lactantia quærit.
Poſt ubi equum ualidæ uires ætate ſenecta,
Membraq; deficiunt fugienti languida uita:
*Tum demum*puerili æuo florente,iuuentas*
Occipit,& molli ueſtit lanugine malas. **pueris*
Ne fortè ex homine,& ueterino ſemine equorum
Confieri credas Centauros poſſe,neq; eſſe:

Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis
Corporibus Scyllas, & cætera de genere horum,
Inter ſe quorum diſcordia membra uidemus:
Quæ neq; floreſcunt pariter, nec robora ſumunt
Corporibus, neq; proficiunt ætate ſenecta:
Nec ſimili Venere ardeſcunt, nec moribus unis
Conueniunt, neq; ſunt eadem iucunda per artus.
Quippe uidere licet, pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ'ſt acre uenenum.
Igneaflā= ma quidem *Flamma quidem uero cum corpora fulua leonum*
Tam ſoleat torrere, atq; urere quàm genus omne
Viſceris in terris quodcunq; & ſanguinis extet,
Qui fieri potuit triplici cum corpore ut una
Prima leo, poſtrema draco, media ipſa Chimæra
*fras Ore *foras acrem flaret de corpore flammam?*
Quare etiam tellure noua, cœloq; recenti
Talia qui fingit potuiſſe animalia gigni:
Nixus in hoc uno nouitatis nomine inani,
Multa licet ſimili ratione effutiat ore.
Aurea tum dicat per terras flumina uolgo
Fluxiſſe, & gemmis florere arbuſta ſuêſſe:
Aut hominem tanto membrorum eſſet impete natum:
*pandere Trans maria alta pedum niſus ut *ponere poſſet:*
Et manibus totum circum ſe uertere cœlum.
Nam quòd multa fuêre in terris ſemina rerum:
Tempore quo primum tellus animalia fudit:
Nil tamen eſt ſigni, miſtas potuiſſe creari
Inter ſe pecudes, compactaq; membra animantum:
Propterea, quia quæ de terris nunc quoq; abundant

Herbarum genera, ac fruges, arbuſtaq; læta,
Non tamen inter ſe poſſunt complexa creari.
Sed ſic quæq; ſuo ritu procedit: & omnes
Fœdere naturæ certo diſcrimina ſeruant.
Et genus humanum multò fuit illud in aruis
Durius, ut decuit, tellus quod dura creaſſet:
Et maioribus, & ſolidis magis oßibus intus
Fundatum, & ualidis aptum per uiſcera neruis.
Nec facilè ex æſtu, nec frigore quod caperetur,
Nec nouitate cibi, nec labi corporis ulla.
Multaq; per cœlum ſolis uoluentia luſtra
Volgiuago uitam tractabant more ferarum.
Nec robuſtus erat curui moderator aratri
Quiſquam: nec ſcibat ferro mollirier arua:
Nec noua defodere in terram uirgulta, neq; altis
Arboribus ueteres decidere falcibus ramos.
Quod ſol, atq; imbres dederant, quod terra crearat
Sponte ſua, ſatis id placabat pectora donum.
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerunq;, & quæ nunc hyberno tempore cernis
Arbuta puniceo fieri matura colore:
Plurima tum tellus etiam maiora ferebat,
Multaq; præterea nouitas tum florida mundi
Pabula dia tulit, miſeris mortalibus ampla.
Ad ſedare ſitim fluuij, fonteſq; uocabant:
Vt nunc montibus è magnis decurſus aquaî
Clarior accitat ſitientia ſecla ferarum.
Deniq; *noctiuagi ſylueſtria templa tenebant
Nympharum, quibus exibant humore fluenta

* nota uagis

Lubrica, proluuie larga lauère humida ſaxa,
Humida ſaxa ſuper uiridi ſtillantia muſco:
Et partim plano ſcatère, atq; erumpere campo.
Nec dum res igni ſcibant tractare: neq; uti
Pellibus, & ſpolijs corpus ueſtire ferarum:
Sed nemora, atq; cauos monteis, ſyluasq́; colebant,
Et frutices inter condebant ſquallida membra,
Verbera uentorum uitare, imbreisq́; coacti.
Nec commune bonum poterant ſpectare, neq; ullis
Moribus inter ſe ſcibant, nec legibus uti.
*cunq; Quod *cuiq; obtulerat prædæ fortuna, ferebat,*
Sponte ſua, ſibi quiſq; ualere, & uiuere doctus.
Et Venus in ſyluis iungebat corpora amantum,
Conciliabat enim uel mutua quanq; cupido,
Vel uiolenta uiri uis, atq; impenſa libido,
Vel pretium, glandes, atq; arbuta, uel pira lecta.
Et manuum mira freti uirtute, pedumq́;,
Conſectabantur ſylueſtria ſecla ferarum,
Miſsilibus ſaxis, & magno pondere clauæ,
Multaq́; uincebant, uitabant pauca latebris,
Setigerisq́; pares ſuibus ſylueſtria membra
Nudabant terræ nocturno tempore capti,
Circùm ſe folijs ac frondibus inuoluentes,
Nec plangore diem magno, ſolemq́; per agros
Quærebant pauidi, palantes noctis in umbris,
Sed taciti reſpectabant, ſomnoq́; ſepulti,
Dum roſea face ſol inferret lumina cœlo.
*quoniam À paruis *quòd enim conſuerant cernere ſemper*
Alterno tenebras, & lucem tempore gigni,

Non

Non erat, ut fieri poſſet mirarier unquàm,
Nec diffidere, ne terras æterna teneret
Nox in perpetuum detracto lumine ſolis.
Sed magis illud erat curæ, quòd ſecla ferarum
Infeſtam miſeris faciebant ſæpe quietem:
Eiectiq; domo fugiebant ſaxea tecta
Spumigeri ſuis aduentu, ualidiq; leonis:
Atq; intempeſta cedebant nocte pauentes
Hoſpitibus ſæuis inſtrata cubilia fronde.
Nec nimio tum plus, quàm nunc mortalia ſecla
Dulcia linquebant lamentis lumina uitæ.
Vnus enim tum quiſq; magis deprenſus eorum
Pabula uiua feris præbebat dentibus hauſtus:
Et nemora ac monteis gemitu ſyluaſq; replebat
Viua uidens uiuo ſepeliri uiſcera buſto.
At quos effugium ſeruarat, corpore adeſo,
Poſterius tremulas ſuper ulcera tetra tenentes
Palmas, horriferis accibant uocibus orcum:
Donec eos uita priuarant uermina ſæua,
Expertes opis, ignaros quid uulnera uellent.
At non multa uirûm ſub ſignis millia ducta 93 . 182 Halo . am . 82
Vna dies dabat exitio: nec turbida ponti
Aequora lædebant naueis ad ſaxa, uiroſq;.
Nec temere incurſu fluctus mare ſæpe coortum,
Sæuibat, leuiterq; minas ponebat inaneis.
Nec poterat quenquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis.
Improba nauigij ratio tum cæca iacebat.
Tum penuria deinde cibi, languentia leto

Membra dabat, contrà nunc rerum copia merſat.
Illi imprudentes ipſis ſibi ſæpe uenenum
*letum *Vergebant: nunc dant *alijs ſolertius ipſi*
Inde caſas poſtquam, ac pelleis ignemq́; pararunt:
Et mulier coniuncta uiro conceſsit in unum:
Caſtaq́; priuatæ Veneris connubia læta
Cognita ſunt, prolemq́; ex ſe uidere creatam:
Tum genus humanum primum molleſcere cœpit.
Ignis enim curauit, ut algida corpora frigus
Non ita iam poſſent cœli ſub tegmine ferre,
Et Venus imminuit uireis, puerîq́; parentum
Blanditijs facilè ingenium fregere ſuperbum.
Tunc & amicitiam cœperunt iungere habentes
Finitima inter ſe, nec lædere nec uiolare.
Et pueros commendarunt, muliebreq́; ſeclum
Vocibus, & geſtu cum balbe ſignificarent,
Imbecillorum eſſe æquum miſererier omnium.
Non tamen omnimodis poterat concordia gigni:
Sed bona magnaq́; pars ſeruabant fœdera caſti.
Aut genus humanum iam tum foret omne peremptum:
Nec potuiſſet adhuc perducere ſecla propago.
At uarios linguæ ſonitus natura ſubegit
Mittere: & utilitas expreſsit nomina rerum.
Non alia longè ratione, atq; ipſa uidetur
Protrahere ad geſtum pueros infantia linguæ:
Cum facit, ut digito, quæ ſint præſentia, monſtrent.
Sentit enim uim quiſq; ſuam, quod poſsit abuti.
Cornua nata prius uitulo quàm frontibus extent
Illis iratus petit, atq; infenſus inurget.

At catuli pantherarum,ſcymniq; leonum
Vnguibus,ac pedibus iam tum,morſuq; repugnant:
Vix iam cum ipſis ſunt dentes,unguesq́; creati.
Alituum porrò genus alis omne uidemus
Fidere:& à pennis tremulum petere auxiliatum:
Proinde putare aliquem tum nomina diſtribuiſſe
Rebus:& inde homines didiciſſe uocabula prima,
Deſipere eſt:nam cur hic poſſet cuncta notare
Vocibus,& uarios ſonitus emittere linguæ?
Tempore eodem alij facere id non quiſſe putentur?
Præterea,ſi non alij quoq; uocibus uſi
Inter ſe fuerant:unde inſita notities eſt
Vtilitatis?& unde data eſt huic prima poteſtas?
Quid uellet,facere ut ſcirent?animoq; uiderent?
Cogere item plureis unus,uictosq́; domare
Non poterat,rerum ut perdiſcere nomina uellent:
Nec ratione docere ulla,ſuadereq́; ſurdis,
Quid ſit opus facto:faciles neq; enim paterentur:
Nec ratione ulla ſibi ferrent amplius aureis
Vocis inauditos ſonitus obtundere fruſtra.
Poſtremo quid in hac mirabile tantopere eſt re?
*Si genus humanum,cui uox,& lingua*uigeret:* **uigetur*
Pro uario ſenſu uarias res uoce notaret,
Cum pecudes mutæ,cum deniq; ſecla ferarum
Diſsimuleis ſoleant uoces,uariasq́; ciere,
Cum metus,aut dolor eſt,& cum iam gaudia gliſcunt.
Quippe etenim licet in rebus cognoſcere apertis.
Irritata canum cum primum magna moloſſum
*Mollia ricta*premunt duros nudantia denteis:* **fremunt*

Longè alio ſonitu rabie diſtracta minantur:
Et cum iam latrant, & uocibus omnia complent,
Aut catulos blandè cum lingua lambere tentant:
Aſt ubi eos lactant, pedibus, morſuq; petentes,
Suſpenſis teneros imitantur dentibus hauſtus:
Longè alio pacto gannitu uocis adulant:
Et cum deſerti baubantur in ædibus, aut cum
Plorantes fugiunt ſummiſſo corpore plagas.
Deniq; non hinnitus item differre uidetur?
Inter equas ubi equus florenti ætate iuuencus
Penniger i ſæuit calcaribus ictus amoris?
Et fremitum patulis ſub naribus edit ad arma?
Et cum ſic aliàs concuſsis artubus hinnit?
Poſtremò genus alituum, uariæq; uolucres,
Accipitres, atq; oſsifragæ, mergiq; marinis
Fluctibus in ſalſo uictum, uitamq; petentes
Longè alias alio iaciunt in tempore uoces:
**prædæq; Et cum de uictu certant *prædaq; repugnant,*
Et partim mutant cum tempeſtatibus unà
Rauciſonos cantus, cornicum ut ſecla uetuſta
Coruorumq; greges, ubi aquam dicuntur, & imbreis
Poſcere, & interdum uentos, aurasq; uocare.
Ergo ſi uarij ſenſus animalia cogunt,
Muta tamen cum ſint, uarias emittere uoces:
Quanto mortales magis æquum'ſt, tum potuiſſe
Diſsimileis alia, atq; alia res uoce notare?
Illud in his rebus tacitus ne forte requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus, inde omnis flammarum diditur ardor.

Multa

*Multa uidemus enim cœleſtibus*incita flammis* *inſita
Fulgĕre, cum cœli donauit plaga uapores.
Et ramoſa tamen cum uentis pulſa uacillans
Aeſtuat in ramos incumbens arboris arbor,
Exprimitur ualidis extritus uiribus ignis:
Et micat interdum flammaï feruidus ardor,
Mutua dum inter ſe rami ſtirpesq́; teruntur.
Quorum utrunq; dediſſe poteſt mortalibus ignem.
Inde cibum coquere, ac flammæ mollire uapore,
Sol docuit, quoniam miteſcere multa uidebant
Verberibus radiorum, atq; æſtu uicta per agros.
Inq́; dies magis hi uictum, uitamq́; priorem
*Commutare nouis monſtrabant rebus, & *igni,* *acri
Ingenio qui præſtabant, & corde uigebant.
Condere cœperunt urbeis, arcemq́; locare
Præſidium reges ipſi ſibi, perfugiumq́;:
Et pecudes, & agros diuiſere, atq; dedêre
Pro facie cuiuſq;, & uiribus, ingenioq́;.
Nam facies multum ualuit, uireisq́; uigebant.
Poſterius res inuenta'ſt, aurumq́; repertum:
Quod facilè & ualidis, & pulchris dempſit honorem:
Diuitioris enim ſectam plerunq; ſequuntur
Quamlibet & fortes, & pulchro corpore creti.
Quòd ſiquis uera uitam ratione gubernat:
Diuitiæ grandes homini ſunt, uiuere parcè
*Aequo animo, neq; *enim'ſt unquam penuria parui.* *æs tanquã
At claros, homines uoluerunt ſe, atq; potentes,
Vt fundamento ſtabili fortuna maneret,
Et placidam poſſent opulenti ducere uitam,

Nequicquam, quoniam ad ſummum ſuccedere honorem
Certantes, iter infeſtum fecere uiaï.
Et tamen è ſummo quaſi fulmen deijcit ictos
Inuidia interdum contemptim in tartara tetra.
Vt ſatius multò iam ſit parere quietum,
Quàm regere imperio res uelle, & regna tenere.
Proinde ſine incaſſum defeßi ſanguine ſudent
Anguſtum per iter luctantes ambitionis.
*uaporat *Inuidia quoniam ceu fulmine ſumma* uaporant*
Plerunq;, & quæ ſunt altis magis edita cunq;.
Quandoquidem ſapiunt alieno ex ore: petuntq́;
Res ex auditis potius, quàm ſenſibus ipſis:
Nec magis id nunc eſt, neq; erit mox, quàm fuit antè.
Ergo regibus occiſis ſubuerſa iacebat
Priſtina maieſtas ſoliorum, & ſceptra ſuperba:
Et capitis ſummi præclarum inſigne cruentum,
Sub pedibus uolgi magnum lugebat honorem,
Nam cupidè conculcatur nimis ante metutum.
Res itaq; ad ſummam fecem, turbasq́; redibat:
Imperium ſibi cum, ac ſummatum quiſq; petebat.
Inde magiſtratum partim docuere creare:
Iuraq́; conſtituere, ut uellent legibus uti.
Nam genus humanum defeſſum ui colere æuum,
Ex inimicitijs languebat, quo magis ipſum
Sponte ſua cecidit ſub leges arctaq́; iura.
Acrius ex ira quòd enim ſe quiſq; parabat
Vlciſci, quàm nunc conceſſum eſt legibus æquis:
Hanc ob rem eſt homines pertæſum ui colere æuum:
Vnde metus maculat pœnarum præmia uitæ:

Circumretit enim uis,atq; iniuria quenq;:
Atq; unde exorta eſt,ad eum plerunq; reuertit:
Nec facilè eſt placidam,ac pacatam degere uitam,
Qui uiolat factis communia fœdera pacis.
Et ſi fallit enim diuûm genus,humanumq́;:
Perpetuò tamen id fore clàm diffidere debet.
Quippe ubi ſe multi per ſomnia ſæpe loquentes,
*Aut morbo delirantes*protraxe ferantur:* *prograxe ferruntur
Et cælata diu in medium peccata dediſſe.
Nunc quæ cauſa deûm per magnas numina genteis
Peruulgarit,& ararum compleuerit urbes,
Suſcipiendaq; curarit ſolennia ſacra,
*Quæ nunc in magnis florent*ſacra rebus,locisq́;:* *rebusq́; locisq́;
Vnde etiam nunc eſt mortalibus inſitus horror,
Qui delubra deûm noua toto ſuſcitat orbi
Terrarum,& feſtis cogit celebrare diebus:
Non ita difficile eſt rationem reddere uerbis.
Quippe etenim iam tum diuûm mortalia ſecla
Egregias animo facies uigilante uidebant,
*Et magis in ſomnis mirando corporis*auctu.* *auctus
His igitur ſenſum tribuebant propterea,quòd
Membra mouere uidebantur,uocesq́; ſuperbas
Mittere pro facie præclara,& uiribus amplis:
Aeternamq́; dabant uitam,quia ſemper eorum
Suppeditabatur facies,& forma manebat.
Et tamen omnino,quòd tantis uiribus auctos
Non temere ulla ui conuinci poſſe putabant:
Fortunisq́; ideo longè præſtare putabant:
Quòd mortis timor haud quenquam uexaret eorum:

Et ſimul in ſomnis quia multa, & mira uidebant
Efficere, & nullum capere ipſos inde laborem.
Præterea cœli rationes ordine certo,
Et uaria annorum cernebant tempora uerti:
Nec poterant quibus id fieret cognoſcere cauſis.
Ergo perfugium ſibi habebant omnia diuis
Tradere, & illorum nutu facere omnia flecti,
In cœloq; Deûm ſedes, & templa locarunt:
Per cœlum uolui quia nox, & luna uidetur:
*ſerena Luna, dies, & nox, & noctis ſigna *ſeuera,
Noctiuagæq; faces cœli, flammæq; uolantes,
*imber. Nubila, ſol, *imbres, nix, uenti, fulmina, grando,
Et rapidi fremitus, & murmura magna minarum.
Ò genus infœlix humanum: talia diuis
Cum tribuit facta, atq; iras adiunxit acerbas,
Quantos tum gemitus ipſi ſibi? quantaq; nobis
Vulnera? quas lacrymas peperêre minoribus noſtris?
*cælatum Nec pietas ulla'ſt *uelatum ſæpe uideri
Vertier ad lapidem, atq; omneis accedere ad aras,
Nec procumbere humi proſtratum, & pandere palmas,
Ante Deûm delubra, nec aras ſanguine multo
Spargere quadrupedum, nec uotis nectere uota,
Sed mage placata poſſe omnia mente tueri.
Nam cum ſuſpicimus magni cœleſtia mundi
Templa ſuper, ſtelliſq; micantibus æthera fixum,
Et uenit in mentem ſolis, lunæq; uiarum:
Tunc alijs oppreſſa malis in pectore, cura
Illa quoq; expergefactum caput erigere infit,
Ecquæ fortè Deûm nobis immenſa poteſtas

Sit

Sit? uario motu quæ candida ſydera uerſet?
Tentat enim dubiam mentem rationis egeſtas:
Ecquæ nam fuerit mundi genitalis origo?
Et ſimul, ecquæ ſit finis? quoad mœnia mundi,
*Et *taciti motus hunc poſsint ferre laborem?* *tanti
An diuinitus æterna donata ſalute,
Perpetuò poſsint æui labentia tractu,
Immenſi ualidas æui contemnere uireis?
Præterea cui non animus formidine diuûm
Contrahitur? cui non correpunt membra pauore?
Fulminis horribili cum plaga torrida tellus
Contremit? & magnum percurrunt murmura cœlum?
Non populi, genteſq́; tremunt? regeſq́; ſuperbi
Corripiunt diuûm perculſi membra timore?
Ne quod ob admiſſum fœdè, dictum'ue ſuperbè
Pœnarum graue ſit ſoluendi tempus adactum?
Summa etiam cum uis uiolenti per mare uenti
*Induperatorem claßis ſuper*æquora uerrit,* *æthera
Cum ualidis pariter legionibus, atq; elephantis,
Non diuûm pacem uotis adit? ac prece quæſit
Ventorum pauidus paces, animaſq́; ſecundas?
Nequicquàm, quoniam uiolento turbine ſæpe
Correptus nihilò fertur minus ad uada leti:
Vſqueadeò res humanas uis abdita quædam
Obterit, & pulchros faſces, ſæuaſq́; ſecureis
Proculcare, ac ludibrio ſibi habere uidetur.
Deniq; ſub pedibus tellus cum tota uacillat,
Concuſſæq́; cadunt urbes, dubiæq́; minantur:
Quid mirum ſi ſe temnunt mortalia ſecla?

Atq;

Atq; poteſtatis magnas, mirasq́; relinquunt
In rebus uireis diuûm, quæ cuncta gubernent?
Quod supereſt, æs atq; aurum, ferrumq́; repertum eſt,
Et ſimul argenti pondus, plumbiq́; poteſtas:
Ignis ubi ingenteis ſyluas ardore cremarat
Montibus in magnis, ſeu cœli fulmine miſſo:
Siue quòd inter ſe bellum ſyluestre gerentes,
Hoſtibus intulerant ignem formidinis ergò:
Siue quòd inducti terræ bonitate, uolebant
Pandere agros pingueis, & paſcua reddere rura:
Siue feras interficere, & diteſcere præda:
Nam fouea, atq; igni prius eſt uenarier ortum,
Quàm ſæpire plagis ſaltum, canibusq́; ciere.
Quicquid id eſt, quacunq; è cauſa flammeus ardor
Horribili ſonitu ſyluas exederat altis
Ab radicibus, & terram percoxerat igni.
Manabat uenis feruentibus in loca terræ
Concaua conueniens argenti riuus, & auri,
Aeris item, & plumbi: quæ cum concreta uidebant
Poſterius claro in terras ſplendere colore,
Tollebant nitido capti, læuiq́; lepore,
Et ſimili formata uidebant eſſe figura,
Atq; lacunarum fuerant ueſtigia cuiq;.
**fauore* *Tum penetrabat eos, poſſe hæc liquefacta*calore*
Quamlibet in formam, & faciem decurrere rerum,
Et prorſum quamuis in acuta, ac tenuia poſſe
Mucronum duci faſtigia procudendo,
Vt ſibi tela parent, ſyluasq́; excidere poſsint,
Materiemq́; dolare, & læuia radere tigna,

Et

Et terebrare etiam, ac pertundere, perq́; forare.
Nec minus argento facere hæc, auroq́; parabant,
Quàm ualidi primum uiolentis uiribus æris,
Nequicquam, quoniam cedebat uicta poteſtas,
Nec poterant pariter durum ſufferre laborem.
Nam fuit in pretio magis æs, aurumq́; iacebat
Propter inutilitatem hebeti mucrone retuſum.
Nunc iacet æs, aurum in ſummum ſucceßit honorem.
Sic uoluenda ætas commutat tempora rerum:
Quod fuit in pretio, fit nullo deniq; honore,
Porrò aliud ſuccedit, & è contemptibus exit,
Inq́; dies magis appetitur, floretq́; repertum
Laudibus, & miro'ſt mortaleis inter honore.
Nunc tibi quo pacto ferri natura reperta
*Sit, facilè eſt *ipſi per te cognoſcere Memmi.* **ipſum*
Arma antiqua manus, ungues, dentesq́; fuerunt,
Et lapides, & item ſyluarum fragmina rami,
Et flammæ, atq; ignes, poſtquam ſunt cognita primum:
Poſterius ferri uis eſt, ærisq́; reperta:
Et prior æris erat quàm ferri cognitus uſus:
Quo facilis magis eſt natura, & copia maior.
Aere ſolum terræ tractabant, æreq́; belli
Miſcebant fluctus, & uulnera uaſta ſerebant,
Et pecus, atq; agros adimebant: nam facilè ollis
Omnia cedebant armatis nuda & inerma.
Inde minutatim proceßit ferreus enſis.
Verſaq́; in opprobrium ſpecies eſt falcis ahenæ,
Et ferro cœpere ſolum proſcindere terræ,
Exæquataq́; ſunt creperi certamina belli.

Et prius eſt armatum in equi conſcendere coſtas,
Et moderarier hunc frænis,dextraq; uigere,
Quàm bijugo curru belli tentare pericla.
Et bijugo prius eſt,quàm bis coniungere binos,
*armatum Et quàm falciferos*inuentum aſcendere currus.
*aurito Inde boues lucas*turrito corpore tetros,
Anguimanes belli docuerunt uulnera Pœni
Sufferre,& magnas Martis turbare cateruas.
Sic alid ex alio peperit diſcordia triſtis:
Horribile humanis quod gentibus eſſet in armis.
Inq; dies belli terroribus addidit augmen.
Tentarunt etiam tauros in munera belli:
Expertiq; ſues ſæuos ſunt mittere in hoſteis:
Et ualidos partim præ ſe miſere leones
Cum ductoribus armatis,ſæuisq; magiſtris:
Qui moderarier his poſſent,uinclisq; tenere,
Nequicquàm,quoniam permiſta cæde calentes
Turbabant ſæui nullo diſcrimine turmas,
Terrificas capitum quatienteis undiq; criſtas.
Nec poterant equites fremitu perterrita equorum
Pectora mulcere,& frænis conuertere in hoſteis.
Irritata leæ iaciebant corpora ſaltu
*patebant Vndiq;,& aduerſum uenientibus ora*petebant:
Et nec opinanteis à tergo diripiebant,
Deplexæq; dabant in terram uulnere uictos
Morſibus affixæ ualidis,atq; unguibus uncis:
Iactabantq; ſues tauri,pedibusq; terebant,
Et latera,ac uentres hauribant ſubter equorum
Cornibus,ad terramq; minanti mente ruebant.

At

At ualidis ſocios cædebant dentibus apri,
Tela infracta ſuo tingentes ſanguine ſæui:
Permiſtasq́; dabant equitum, peditumq́; ruinas.
Nam tranſuerſa feros exibant dentis ad ictus
Iumenta: aut pedibus uentos erecta petebant
Nequicquam: quoniam à neruis ſucciſa uideres
Concidere: atq; graui terram conſternere caſu.
Si quos antè domi domitos ſatis eſſe putabant:
Efferueſcere cernebant in rebus agundis,
Vulneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu:
Nec poterant ullam partem reducere eorum.
Diffugiebat enim uarium genus omne ferarum,
*Vt nunc ſæpe boues lucæ, ferro male*mactatæ* *mactæ
Diffugiunt, fera facta ſuis cum multa dedêre.
Sic fuit, ut facerent. ſed uix adducor, ut antè
Non quierint animo præſentire: atq; uidere,
Quàm commune malum fieret, fœdumq́; futurum.
Et magis id poßis factum contendere in omni,
In uarijs mundis, uaria ratione creatis,
Quàm certo, atq; uno terrarum quolibet orbi.
Sed facere id non tam uincendi ſpe uoluerunt,
*Quàm dare quod gemerent hoſtes, ipſiq́;*perire,* perirent
Qui numero diffidebant, armisq́; uocabant.
Nexilis antè fuit ueſtis, quàm textile tegmen:
Textile poſt ferrum'ſt: quia ferro tela paratur:
Nec ratione alia poſſunt tam leuia gigni
Inſilia, ac fuſi, radij, ſcapiq́; ſonantes.
Et facere antè uiros lanam natura coëgit,
Quàm muliebre genus: nam longè præſtat in arte,

Et ſolertius eſt multò genus omne uirile:
Agricolæ donec uitio uertere ſeueri:
Vt muliebribus id manibus concedere uellent:
Atq; ipſi pariter durum ſufferre laborem:
Atq; opere in duro durarunt membra,manuſq;.
Ad ſpecimen ſationis,& inſitionis origo
Ipſa fuit rerum primum natura creatrix.
Arboribus quoniam baccæ,glandeſq; caducæ
Tempeſtiua dabant pullorum examina ſubter:
Vnde etiam libitum'ſt ſtirpeis committere ramis:
Et noua defodere in terram uirgulta per agros.
Inde aliam,atq; aliam culturam dulcis agelli
Tentabant,fructuſq; feros manſueſcere terra
Cernebant indulgendo,blandeq; colendo.
Inq; dies magis in montem ſuccedere ſyluas
**ſitum* *Cogebant,infraq; *locum concedere cultis.*
Prata,lacus,riuos,ſegetes,uinetaq; læta
Collibus,& campis ut haberent,atq; olearum
Cærula diſtinguens inter plaga currere poſſe
Per tumulos,& conualleis,campoſq; profuſa.
Vt nunc eſſe uides uario diſtincta lepore
Omnia,quæ pomis interſita dulcibus ornant:
Arbuſtiſq; tenent felicibus obſita circum.
At liquidas auium uoces imitarier ore
Antè fuit multò,quàm lenia carmina cantu
Concelebrare homines poſſent,aureiſq; iuuare.
Et Zephyri caua per calamorum ſibila primum
Agreſteis docuere cauas inflare cicutas.
Inde minutatim dulceis didicere querelas:

Tibia

Tibia quas fundit digitis pulſata canentum,
Auia per nemora,ac ſyluas,ſaltusq́; reperta,
Per loca paſtorum deſerta,atq; otia dia.
Sic unum quiduis paulatim protrahit ætas
In medium,ratioq́; in luminis eruit oras.
Hæc animos ollis mulcebant,atq; iuuabant
Cum ſatiate cibi:nam tum ſunt omnia cordi.
Sæpe itaq; inter ſe proſtrati in gramine molli
Propter aquæ riuum,ſub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus iucundè corpora habebant.
Præſertim cum tempeſtas ridebat,& anni
Tempora pingebant uiridanteis floribus herbas.
Tum ioca,tum ſermo,tum dulces eſſe cachinni
Conſuerant,agreſtis enim tum muſa uigebat.
Tum caput,atq; humeros plexis redimire coronis
Floribus,& folijs laſciuia læta monebat:
Atq; extra numerum procedere membra mouentes
Duriter,& duro terram pede pellere matrem:
Vnde oriebantur riſus,dulcesq́; cachinni:
Omnia quòd noua tum magis hæc & mira uigebant.
Et uigilantibus hinc aderant ſolatia ſomno
Ducere multimodis uoces,& flectere cantus:
Et ſupra calamos unco percurrere labro.
Vnde etiam uigiles nunc hæc accepta tuentur:
Et numerûm ſeruare genus didicêre,neq; hilo
Maiore interea capiunt dulcedine fructum:
Quàm ſylueſtre genus capiebat terrigenarum.
Nam quod adeſt præſtò(niſi quid cognouimus antè
Suauius)in primis placet,& pollere uidetur.

Poſteriorq́; ferè melior res, illa reperta
Perdit, & immutat ſenſus ad priſtina quæq́;.
Sic odium cœpit glandis, ſic illa relicta
Strata cubilia ſunt herbis, & frondibus aucta.
Pellis item cecidit ueſtis contempta ferina:
Quam reor inuidia tali tunc eſſe repertam:
Vt letum inſidijs, qui geſſit primus, obiret,
Et tamen inter eos diſtractam ſanguine multo
Diſperijſſe, neq́; in fructum conuertere quiſſe.
Tunc igitur pelles, nunc aurum, & purpura curis
Exercent hominum uitam, belloq́; fatigant.
Quo magis in nobis (ut opinor) culpa reſedit.
Frigus enim nudos ſine pellibus excruciabat
Terrigenas: at nos nil lædit ueſte carere
**uigentibus* *Purpurea, atq́; auro, ſignisq́; *ingentibus apta:*
Dum plebeia tamen ſit, quæ defendere poſſit.
Ergo hominum genus incaſſum, fruſtraq́; laborat
Semper, & in curis conſumit inanibus æuum:
Nimirum, quia non cognouit, quæ ſit habendi
Finis, & omnino quoad creſcat uera uoluptas:
Idq́; minutatim uitam prouexit in altum:
Et belli magnos commouit funditus æſtus.
At uigiles mundi magnum & uerſatile templum
Sol & luna ſuo luſtrantes lumine circum
Perdocuere homines annorum tempora uerti:
Et certa ratione geri rem, atq́; ordine certo.
**ueliuolis flo* *Iam ualidis ſepti degebant turribus æuum,*
rebat pro= *Et diuiſa colebatur, diſcretaq́; tellus.*
pter odores. *Tum mare *ueliuolum florebat nauibus pandis:*

Auxilia

Auxilia, & ſocios iam pacto fœdere habebant:
Carminibus cum res geſtas cœpere poëtæ
Tradere: nec multò prius ſunt elementa reperta.
Propterea, quid ſit prius actum reſpicere ætas
Noſtra nequit, niſi qua ratio ueſtigia monſtrat.
Nauigia, atq; agri culturas, mœnia, leges,
Arma, uias, ueſtes, & cætera de genere horum
Præmia, delitias quoq; uitæ funditus omneis,
Carmina, picturas, & dædala ſigna polire,
Vſus, & impigræ ſimul experientia mentis
Paulatim docuit pedetentim progredientis:
Sic unum quicquid paulatim protrahit ætas
In medium, ratioq́; in luminis eruit oras.* *erigit
Nanq; alid ex alio clareſcere corde uidebant
Artibus, ad ſummum donec uenere cacumen.

Partim quòd tetro quaſi conſpurcare ſapore
Omnia cernebat, quæcunq; receperat intus.
Veridicis igitur purgauit pectora dictis,
Et finem ſtatuit cupedinis atq; timoris,
Expoſuitq; bonum ſummum, quò tendimus omnes,
Quid foret, atq; uiam monſtrauit tramite paruo,
*Qua poſſemus ad id recto *concedere curſu,* *contendere
Quid'ue mali foret in rebus mortalibus paßim,
Quod flueret naturali uiro, atq; ueniret,
Seu caſu, ſeu ui, quod ſic natura paraſſet,
Et quibus è portis occurri cuiq; deceret,
Et genus humanum fruſtra plerunq; probauit
Voluere curarum triſteis in pectore fluctus.
Nam ueluti pueri trepidant, atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt: ſic nos in luce timemus
Interdum, nihilò quæ ſunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant, finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſq; neceſſ'eſt
Non radij ſolis, nec lucida tela diei
Diſcutiant, ſed naturæ ſpecies, ratioq;,
Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.
Et quoniam docui mundi mortalia templa
Eſſe, & natiuo conſiſtere corpore cœlum:
Et quæcunq; in eo fiunt, fieriq; neceſſ'eſt,
Pleraq; diſſolui, quæ reſtant percipe porrò.
Quandoquidem ſemel inſignem conſcendere currum
**Votorum exhortantur ſpes, atq; obuia rurſum* *Ventorum
Quæ fuerant, ſint placato conuerſa fauore.
Cætera quæ fieri in terris, cœloq; tuentur

 Mortales,

Mortales, pauidis cum pendent mentibus ſæpe,
Efficiunt animos humileis formidine diuûm,
Depreſſosq́; premunt ad terram, propterea quòd
Ignorantia cauſarum conferre Deorum
Cogit ad imperium res, & concedere regnum.
Quorum operum cauſas nulla ratione uidere
Poſſunt, ac fieri diuino numine rentur:
Nam bene qui didicere Deos ſecurum agere æuum:
Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæq; geri poßint, præſertim rebus in illis,
Quæ ſupra caput ætherijs cernuntur in oris:
Rurſus in antiquas referuntur relligiones:
Et dominos acreis aſciſcunt, omnia poſſe
Quos miſeri credunt, ignari quid queat eſſe:
Quid nequeat, finita poteſtas deniq; cuiq;
Quanam ſit ratione, atq; altè terminus hærens:
**cæca* *Quò magis errantes*tota ratione feruntur.*
Quæ niſi reſpuis ex animo, longeq́; remittis
Dis indigna putare, alienaq́; pacis eorum:
Delibata Deûm per te tibi numina ſancta
Sæpe aderunt. non quo uiolari ſumma deûm uis
Poßit, ut ex ira pœnas petere imbibat acreis:
**quietus* *Sed quia tute tibi placida cum pace*quietos*
Conſtitues magnos irarum uoluere fluctus:
Nec delubra Deûm placido cum pectore adibis,
Nec de corpore quæ ſancto ſimulacra feruntur
In menteis hominum diuinæ nuntia formæ,
Suſcipere hæc animi tranquilla pace ualebis.
Inde uidere licet, qualis iam uita ſequatur.

Quam

Quam quidem ut à nobis ratio uerißima longè
Reijciat, quanquàm ſunt à me multa profecta,
Multa tamen reſtant, & ſunt ornanda politis
Verſibus, & ratio cœli, ſpeciesq; tenenda:
Sunt tempeſtates, & fulmina clara canenda,
Quid faciant, & qua de cauſa cunq; ferantur,
Ne trepides cœli diuiſis partibus amens,
Vnde uolans ignis peruenerit, aut in utram ſe
Verterit hinc partem, quo pacto per loca ſepta
Inſinuarit, & hinc dominatus ut extulerit ſe.
Quorum operum cauſas nulla ratione uidere
Poſſunt, ac fieri diuino numine rentur.
Tu mihi ſupremæ præſcripta ac candida callis
Currenti ſpatium præmonſtra callida Muſa,
Calliope, requies hominum, diuûmq; uoluptas,
Te duce ut inſigni capiam cum laude coronam.
Principiò tonitru quatiuntur cœrula cœli
Propterea, quia concurrunt ſublime uolantes
Aetheriæ nubes contrà pugnantibus uentis.
Nec fit enim ſonitus cœli de parte ſerena,
Verum ubicunq; magis denſo ſunt agmine nubes,
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure ſæpe.
Præterea neq; tam condenſo corpore nubes
*Eſſe queunt, quàm ſunt lapides, ac*tigna: neq; autem* *ligna
Tam tenues, quàm ſunt nebulæ, fumiq; uolantes:
*Nam cadere*aut bruto deberent pondere*preſſæ,* *abrupto
Vt lapides, aut ut fumus, conſtare nequirent, *preßi
Nec cohibere niueis gelidas, & grandinis imbreis.
Dant etiam ſonitum patuli ſuper æquora mundi:

 Carbaſus

Carbaſus ut quondam magnis intenta theatris
*muros Dat crepitum *malos inter iactata, trabeiſq;,*
Interdum perſciſſa furit petulantibus auris,
Et fragilis ſonitus chartarum commeditatur.
Id quoq; enim genus in tonitru cognoſcere poßis,
Aut ubi ſuſpenſam ueſtem, chartas'ue uolanteis
Verberibus uenti uerſant, planguntq; per auras.
Fit quoq; enim interdum, non tam concurrere nubes
Frontibus aduerſis poßint, quàm de latere ire
Diuerſo motu radentes corporis tractum.
Aridus unde aureis terget ſonus ille, diuq;
Ducitur, exierit donec regionibus arctis.
Hoc etiam pacto tonitru concuſſa uidentur
Omnia ſæpe graui tremere, & diuolſa repentè
Maxima dißoluiſſe capacis mœnia mundi:
Cum ſubitò ualidi uenti collecta procella
Nubibus intorſit ſeſe, concluſaq; ibidem
Turbine uerſanti magis ac magis undiq; nubem
Cogit, uti fiat ſpiſſo caua corpore circum.
Poſt ubi commouit uis eius, & impetus acer:
Tum perterricrepo ſonitu dat miſſa fragorem.
Nec mirum, cum plena animæ ueſicula parua
Sæpe ita dat pariter ſonitum diſploſa repentè.
Eſt etiam ratio cum uenti nubila perflant,
Vt ſonitus faciant, etenim ramoſa uidemus
Nubila ſæpe modis multis, atq; aſpera ferri.
Scilicet ut crebram ſyluam cum flamina cauri
Perflant, dant ſonitum frondes, ramiq; fragorem.
Fit quoq;, ut interdum ualidi uis incita uenti

Perſcindat

Perſcindat nubem perfringens impete recto:
Nam quid poßit ibi flatus, manifeſta docet res:
Hic, ubi lenior eſt, in terra, cum tamen alta
Arbuſta euoluens radicibus haurit ab imis.
Sunt etiam fluctus per nubila, qui quaſi murmur
Dant infringendo grauiter: quod item fit in altis
Fluminibus, magnoq; mari, cum frangitur æſtu.
Fit quoq;, ubi è nube in nubem uis incidit ardens
Fulminis: hæc multò ſi fortè humore recepit
Ignem, continuò magno clamore trucidet.
Vt calidis candens ferrum è fornacibus olim
Stridit, ubi in gelidum properè demerſimus imbrem.
Aridior porrò ſi nubes accipit ignem,
Vritur ingenti ſonitu ſuccenſa repentè.
Lauricomos ut ſi per monteis flamma uagetur,
Turbine uentorum comburens impete magno.
Nec res ulla magis quàm Phœbi Delphica laurus
Terribili ſonitu flamma crepitante crematur.
Deniq; ſæpe geli multus fragor, atq; ruina
Grandinis, in magnis ſonitum dat nubibus altè.
Ventus enim cum *confercit, franguntur in *arctum *conuertit *altum
Concreti montes nimborum, & grandine miſti.
Fulgit item, nubes ignis cum ſemina multa
Excuſſere ſuo concurſu, ceu lapidem ſi
Percutiat lapis, aut ferrum: nam tum quoq; lumen
Exilit, & claras ſcintillas dißipat ignis.
Sed tonitrum fit, uti poſt auribus accipiamus,
Fulgere quàm cernant oculi: quia ſemper ad aureis
Tardius adueniunt, quàm uiſum quæ moueant res,

Id lice

Id licet hinc etiam cognoſcere, cædere ſi quem
*uideat Ancipiti*uideas ferro procul arboris*auctum:
*ictum Antè fit, ut cernas ictum, quàm plaga per*aureis
*auras Det ſonitum: ſic fulgorem quoq; cernimus antè
Quàm tonitum accipimus, pariter qui mittitur igni,
*Et *E' ſimili cauſa concurſu natus eodem.
Hoc etiam pacto uolucri loca lumine tingunt
Nubes, & tremulo tempeſtas impete fulgit.
Ventus ubi inuaſit nubem, & uerſatus ibidem
Fecit ut antè cauam docui ſpiſſeſcere nubem:
Mobilitate ſua feruescit, ut omnia motu
Percalefacta uides ardeſcere: plumbea uerò
Glans etiam longo curſu uoluenda liqueſcit.
Ergo feruidus hic nubem cum pérſcidit atram,
Diſsipat ardoris quaſi per uim expreſſa repentè
Semina, quæ faciunt nictantia fulgura flammæ,
Inde ſonus ſequitur, qui tardius allicit aureis,
Quàm quæ perueniunt oculorum ad limina noſtra.
Scilicet hoc denſis fit nubibus, & ſimul altè
Extructis alijs alias ſuper impete miro.
Nec tibi ſit fraudi, quòd nos infernè uidemus
*quòd Quàm ſint lata magis, quàm ſurſum extructa*qd extent.
Contemplator enim cum montibus aſsimulata
Nubila portabunt uenti tranſuerſa per auras:
*collata Aut ubi per magnos monteis*cumulata uidebis
Inſuper eſſe alijs alia, atq; urgere ſuperna
In ſtatione locata ſepultis undiq; uentis:
(Tum poteris magnas moleis cognoſcere eorum,
Speluncaſq; uelut ſaxis pendentibus ſtructas

Cernere

Cernere, quas uenti cum tempeſtate coorta
Complerunt, magno indignantur murmure clauſi
Nubibus, in caueisq́; ferarum more minantur.
Nunc hinc, nunc illinc fremitus per nubila mittunt:
Quærentesq́; uiam circumuerſantur: & ignis
Semina conuoluunt è nubibus: atq; ita cogunt
Multa, rotantq́; cauis flammam fornacibus intus
Donec diuulſa fulſerunt nube coruſci.
Hac etiam fit uti de cauſa mobilis ille
Deuolet in terram liquidi color aureus ignis:
Semina quòd nubes ipſas permulta neceſſe'ſt
Ignis habere: etenim cum ſunt humore ſine ullo:
Flammeus eſt plerunq; colos, & ſplendidus ollis.
Quippe etenim ſolis de lumine multa neceſſe'ſt
Concipere, ut meritò rubeant, ignesq́; profundant.
Has igitur cum uentus agens contruſit in unum,
Compreßitq́; locum cogens, expreſſa profundunt
*Semina, quæ faciunt flammæ*fulgere colores.* **fulgore*
Fulgit item, cum rareſcunt quoq; nubila cœli:
Nam cum uentus eas leuiter diducit eunteis,
Diſſoluitq́;, cadant ingratiis illa neceſſe'ſt
Semina, quæ faciunt fulgorem: tum ſine tetro
Terrore, & ſonitu fulgit, nulloq́; tumultu.
Quod ſupereſt, quòd ſic natura prædita conſtent
Fulmina, declarant ictus, & inuſta uapore
*Signa, notæq́; graues halantis ſulfuris*auras:* **aureis*
Ignis enim ſunt hæc, non uenti ſigna, neq; imbris.
Præterea per ſe accendunt quoq; tecta domorum,
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipſis.

Hunc

Hunc tibi ſubtilem cum primis ignibus ignem
Conſtituit natura minutis,mobilibusq́;
*abſiſtere *Corporibus,cui nil omnino*obſiſtere poßit.*
Tranſit enim ualidè fulmen per ſepta domorum:
Clamor uti uocis tranſit per ſaxa,per æra:
Et liquidum puncto facit æs in tempore,& aurum.
Curat item uaſis integris uina repentè
Diffugiant:quia nimirum facilè omnia circum
Conlaxat,rareq́; facit latera omnia uaſis:
Adueniens calor eius ut inſinuatur in ipſum:
Mobiliter ſoluens differt primordia uini.
Quod ſolis uapor ætatem non poſſe uidetur
Efficere,uſqueadeò candens feruore coruſco,
Tanto mobilior uis,& dominantior hæc eſt.
Nunc ea quo pacto gignantur,& impete tanto
Fiant,ut poßint ictu diſcludere turreis,
Diſturbare domos,auellere ligna,trabeisq́;,
Et monimenta uirûm demoliri,atq; ciere,
Exanimare homines,pecudes proſternere paßim,
Cætera de genere hoc,qua ui facere omnia poſſunt,
Expediam,neq; in promißis plura morabor.
Fulmina gignier è craßis,alteq́; putandum'ſt
Nubibus extractis.nam cœlo nulla ſereno,
Nec leuiter denſis mittuntur nubibus unquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifeſta docet res,
Quod tunc per totum concreſcunt aëra nubes
Vndiq;,uti tenebras omneis Acheronta reamur
Liquiſſe,& magnas cœli compleſſe cauernas,
Vſqueadeo tetra nimborum nocte coorta

Impendent atræ formidinis ora ſupernè,
Cum commoliri tempeſtas fulmina cœptat.
Præterea perſæpe niger quoq; per mare nimbus,
Vt picis è cœlo demiſſum fulmen,in undas
Sic cadit,& fertur tenebris procul,& trahit atram
Fulminibus grauidam tempeſtatem,atq; procellis,
Ignibus,ac uentis cum primis ipſe repletur,
In terra quoq; ut horreſcant,ac tecta requirant.
Sic igitur ſupera noſtrum caput eſſe putandum'ſt
Tempeſtatem altam.neq; enim caligine tanta
Obruerent terras,niſi inædificata ſupernè
Multa forent multis exempto nubila ſole.
Nec tanto poſſent terras opprimere imbri,* *uenientes
**Flumina,abundare ut facerent,campoſq́; natare,* *Fulmina
Si non extructis foret altè nubibus æther.
His igitur uentis,atq; ignibus omnia plena
Sunt,ideo paſsim fremitus,& fulgura fiunt.
Quippe etenim ſuprà docui permulta uaporis
Semina habere cauas nubeis,& multa neceſſe'ſt
Concipere ex ſolis radijs,ardoreq́; eorum.
Hic ubi uentus eas idem qui cogit in unum
Forte locum quemuis,expreſsit multa uaporis
Semina,ſeq́; ſimul cum in eo commiſcuit igni,
Inſinuatus ibi uortex uerſatur in alto,
Et calidis acuit fulmen fornacibus intus.
Nam duplici ratione accenditur ipſe,ſua cum
Mobilitate caleſcit,& è contagibus ignis.
*Inde ubi percaluit*uis uenti,uel grauis ignis* *grauius iam uentus in
Impetus inceſsit,maturum tum quaſi fulmen ignis.

Perſcindit

Perſcindit ſubitò nubem,fertur'q; coruſcis
Omnia luminibus luſtrans loca percitus ardor.
Quem grauis inſequitur ſonitus,diſploſa repentè
Opprimere ut cœli uideantur templa ſupernè.
Inde tremor terras grauiter pertentat,& altum
Murmura percurrunt cœlum,nam tota ferè tum
Tempeſtas concuſſa tremit,fremitusq; mouentur.
Quo de concuſſu ſequitur grauis imber,& uber,
Omnis uti uideatur in imbrem uertier æther:
Atq; ita præcipitans ad diluuiem reuocare:
Tantus diſsidio nubis uentiq; procella,
Mittitur ardenti ſonitus cum prouolat ictu.
Eſt etiam cum uis extrinſecus incita uenti
Incidit in ualidam maturo fulmine nubem:
Quam cum perſcidit,extemplò cadit igneus ille
*quem Vortex,*quod patrio uocitamus nomine fulmen.
*idem Hoc fit*item in parteis alias,quocunq; tulit uis.
Fit quoq;,ut interdum uenti uis miſſa ſine igni,
Igneſcat tamen in ſpatio,longoq; meatu:
Dum uenit,amittens in curſu corpora quædam
Grandia:quæ nequeunt pariter penetrare per auras:
Atq; alia ex ipſo corradens aëre portat
Paruula,quæ faciunt ignem commiſta uolando.
Non alia longè ratione,ac plumbea ſæpe
Feruida fit glans in curſu,cum multa rigoris
Corpora dimittens ignem concepit in auris.
Fit quoq;,ut ipſius plagæ uis excitet ignem:
Frigida cum uenti pepulit uis miſſa ſine igni:
Nimirum,quia cum uehementi perculit ictu,
Confluere

Confluere ex ipſo poſſunt elementa uapores:
Et ſimul ex illa,quæ tum res excipit*ictum. *illum
Vt lapidem ferro cum cædimus,euolat ignis:
Nec quòd frigida uis ſit ferri,hoc ſecius illa
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum.
Sic igitur quoq; res accendi fulmine debet:
Opportuna fuit ſi fortè, & idonea flammis.
Nec temerè omnino planè uis frigida uenti
Eſſe poteſt,ex quo tanta ui immiſſa ſuperne'ſt:
Quin prius in curſu ſi non accenditur igni:
At tepefacta tamen ueniat commiſta calore.
Mobilitas autem fit fulminis,& grauis ictus:
Et celeri firmè pergunt ſic fulmina lapſu:
Nubibus ipſa quòd omnino prius inſita ſe uis
Colligit,& magnum conamen ſumit eundi.
Inde ubi non potuit nubes capere impetis auctum:
Exprimitur uis,atq; ideo uolat impete miro:
Vt ualidis quæ de tormentis miſſa feruntur.
Adde quòd è paruis,ac leuibus eſt elementis:
Nec facile'ſt tali naturæ obſiſtere quicquam:
Inter enim fugit ac penetrat per rara uiarum.
Non igitur multis offenſibus in remorando
Hæſitat:hanc ob rem celeri uolat impete labens.
Deinde, quòd omnino natura pondera deorſum
Omnia nituntur:cum plaga ſit addita uerò,
Mobilitas duplicatur,& impetus ille graueſcit:
Vt uehementius,& citius quæcunq; morantur
Obuia diſcutiat plagis,itinerq́; ſequatur.
Deniq;,quod longo uenit impete,ſumere debet

Mobilitatem,etiam atq; etiam quæ creſcit eundo,
Et ualidas auget uireis, & roborat ictum.
Nam facit,ut quæ ſint illius ſemina cunq;
E' regione,locum quaſi in unum cuncta ferantur,
Omnia conijciens in eum uoluentia curſum.
Forſan,& ex ipſo ueniens trahat aëre quædam
Corpora,quæ plagis intendunt mobilitatem,
Incolumisq; uenit per res,atq; integra tranſit
**trauiat Multa, foraminibus liquidis quia*tranſuolat ignis.*
Multaq; perfringit,cum corpora fulminis ipſa
**quæ Corporibus rerum inciderint,*qua texta tenentur.*
Diſſoluit porrò facile æs,aurumq; repentè
Confcruefacit:è paruis quia facta minutè
Corporibus uis eſt,& leuibus ex elementis,
Quæ facile inſinuantur,& inſinuata repentè
Diſſoluunt nodos omneis,& uincla relaxant.
Autumnoq; magis ſtellis fulgentibus alta
Concutitur cœli domus undiq;,totaq; tellus,
Et cum tempora ſe ueris florentia pandunt,
Frigore enim deſunt ignes,uentiq; calore
Deficiunt,neq; ſunt tam denſo corpore nubes.
Inter utrunq; igitur cum cœli tempora conſtant,
Tum uariæ cauſæ concurrunt fulminis omnes.
**frigidus æſtum Nam fretus ipſe anni permiſcet*frigus,& æſtum.*
Quorum utrunq; opus eſt fabricanda ad fulmina nobis:
Vt diſcordia ſit rerum,magnoq; tumultu
Ignibus,& uentis furibundus fluctuet aër.
*Prima caloris enim pars,& poſtrema*rigoris,*
** liquoris Tempus*id eſt uernum: quare pugnare neceſſe'ſt*
**adeſt*

Diſsimileis

Diſsimileis inter ſe res, turbareq́; miſtas,
Et calor extremus primo cum frigore miſtus
Voluitur, autumni quod fertur nomine tempus,
Hic quoq; confligunt hyemes æſtatibus acres.
Propterea ſunt hæc bella anni nominitanda.
Nec mirum ſi in eo iam tempore plurima fiunt
Fulmina, tempeſtasq́; cietur turbida cœlo,
Ancipiti quoniam bello turbatur utrinq;
Hinc flammis, illinc uentis, humoreq́; miſto.
Hoc eſt igniferi naturam fulminis ipſam
Perſpicere, & qua ui faciat rem quanq; uidere,
Non Tyrrhena retro uoluentem carmina fruſtra
**Indicia occultæ diuûm perquirere mentis,* **Indicia*
Vnde uolans ignis peruenerit, aut in utram ſe
Verterit hic partem, quo pacto per loca ſepta
Inſinuarit, & hinc dominatus ut extulerit ſe,
Quid'ue nocere queat de cœlo fulminis ictus.
Quod ſi Iuppiter, atq; alij fulgentia diui
Terrifico quatiunt ſonitu cœleſtia templa,
Et iaciunt ignes, quo cuiq; eſt cunq; uoluptas,
Cur, quibus incautum ſcelus aduerſabile cunque'ſt:
Non faciunt ictu flammas ut fulguris halent
Pectore perfixo documen mortalibus acre?
Et potius nulla ſibi turpi conſcius in re
Voluitur in flammis innoxius? inq́; peditur,
Turbine cœleſti ſubito correptus, & igni?
Cur etiam loca ſola petunt, fruſtraq́; laborant?
An tum brachia conſueſcunt? firmantq́; lacertos?
In terrasq́; patris cur telum perpetiuntur

Obtundit? cur ipſe ſinit, neq; parcit in hoſteis?
Deniq;, cur nunquàm cœlo iacit undiq; puro
Iuppiter in terras fulmen? ſonituſq; profundit?
An ſimul ac nubes ſucceſſere, ipſus in æſtum
Deſcendit? propè ut hinc teli determinet ictus?
In mare qua porrò mittit ratione? quid undas
Arguit, & liquidam molem, campoſq; natanteis?
Præterea, ſi uult caueamus fulminis ictum:
Cur dubitat facere, ut poßimus cernere miſſum?
Si nec opinantes autem uult opprimere igni:
Cur tonat ex illa parte, ut uitare queamus?
Cur tenebras antè, & fremitus, & murmura concit?
Et ſimul in multas parteis qui credere poßis
Mittere? an hoc auſis nunquàm contendere factum?
Vt fierent ictus uno ſub tempore plures?
At ſæpe'ſt numero factum, fieriq; neceſſe'ſt:
Vt pluere in multis regionibus: & cadere imbreis,
Fulmina ſic uno fieri ſub tempore multa.
Poſtremò, cur ſancta Deûm delubra, ſuaſq;
Diſcutit infeſto præclaras fulmine ſedes?
Et benefacta Deûm frangit ſimulacra? ſuiſq;
Demit imaginibus uiolento uulnere honorem?
Altaq; cur plerunq; petit loca? plurima quo plus
Montibus in ſummis ueſtigia cernimus ignis?
Quod ſupereſt, facile'ſt ex his cognoſcere rebus:
Πρηστῆρας Graij quos ab re nominitarunt:
In mare qua mißi ueniant ratione ſuperne.
Nam fit, ut interdum tanquàm demiſſa columna
In mare de cœlo deſcendat: quam freta circum

Feruescũt

Feruescunt grauiter ſpirantibus incita flabris:
Et quæcunq; in eo tum ſint deprenſa tumultu
Nauigia, in ſummum ueniunt uexata periclum.
Hoc fit, ubi interdum non quit uis incita uenti
Rumpere quam cœpit nubem: ſed deprimit: ut ſit
In mare de cœlo tanquàm demiſſa columna
Paulatim: quaſi quid pugno brachijq; supernè
Coniectu trudatur: & extendatur in undas.
Quam cum diſcidit: hinc prorumpitur in mare uenti
Vis, & feruorem mirum concinnat in undis.
Verſabundus enim turbo deſcendit: & illam
Deducit pariter lento cum corpore nubem.
Quam ſimulac grauidam detrudit ad æquora ponti,
Ille in aquam ſubitò totum ſe immittit, & omne
Excitat ingenti ſonitu mare feruere cogens.
Fit quoq;, ut inuoluat uentis è nubibus ipſe
Vortex corradens ex aëre ſemina nubis,
Et quaſi demiſſum cœlo preſtéra imitetur.
Hic ubi ſe in terras demiſit, diſſoluitq;,
Turbinis immanem uim prouomit, atq; procellæ.
Sed quia fit rarò omnino, montisq; neceſſe'ſt
Officere in terris: apparet crebrius idem
Proſpectu maris in magno, cœloq; patenti.
Nubila concreſcunt: ubi corpora multa uolando
Hoc ſuper in cœli ſpatio coïere repentè
Aſperiora, modis quæ poſſint indupedita
Exiguis, tamen inter ſe compreſſa teneri:
Hæc faciunt primum paruas conſiſtere nubeis,
Inde ea comprendunt inter ſe, conq; gregantur,

Et coniungendo creſcunt, uentisq́; feruntur
Vſqueadeo, donec tempeſtas ſæua coorta'ſt.
Fit quoq; uti montis uicina cacumina cœlo
Quàm ſint quæq; magis, tanto magis edita fument,
Aßiduè fuluæ nubis caligine craſſa,
Propterea, quia tum conſiſtunt nubila primum,
Ante uidere oculi quàm poßint tenuia, uenti
Portantes cogunt ad ſumma cacumina montis.
Hic demum fit, uti turba maiore coorta,
Et condenſa, atq; arcta, apparere, & ſimul ipſo
Vertice de montis uideatur ſurgere in æthram.
Nam ſe declarat ſurſum uentoſa patere
Res ipſa ad ſenſum, monteis cum aſcendimus altos.
Præterea permulta mari quoq; tollere toto
Corpora naturam, declarant littore ueſtes
Suſpenſæ, cum concipiunt humoris adhæſum.
Quo magis ad nubeis augendas multa uidentur
Poſſe quoq; è ſalſo conſurgere momine ponti.
*adeſt *Nam ratio cum ſanguine* abeſt humoribus omnis.*
Præterea, fluuijs ex omnibus, & ſimul ipſa
Surgere de terra nebulas, æſtumq́; uidemus,
Quæ uelut halitus hinc ita ſurſum expreſſa feruntur,
Suffunduntq́; ſua cœlum caligine, & altas
Sufficiunt nubeis paulatim conueniundo.
*Surgit **Vrget enim quoq; ſignifcri ſuper ætheris æſtus,*
Et quaſi denſendo ſubtexit cœrula nimbis.
*huc *Fit quoq;, ut hunc ueniant in cœtum extrinſecus illa*
Corpora, quæ faciunt nubeis, nimboſq́; uolanteis.
Innumerabilem enim numerum, ſummamq́; profundi

Eſſe infinitam docui, quantaq́; uolarent
Corpora mobilitate oſtendi, quanq́; repentè
Immemorabile per ſpatium tranſire ſolerent.
Haud igitur mirum eſt, ſi paruo tempore ſæpe
Tam magnos monteis tempeſtas, atq; tenebræ
Cooperiant maria, ac terras, inpenſa ſupernè.
Vndiq; quandoquidem per caulas ætheris omneis,
Et quaſi per magni circum ſpiracula mundi
Exitus introituſq́; elementis redditus extat.
Nunc age, quo pacto pluuius concreſcat in altis
Nubibus humor, & in terras dimiſſus ut imber
Decidat, expediam: Primum iam ſemina aquaï
Multa ſimul uincam conſurgere nubibus ipſis
Omnibus ex rebus, pariterq́; ita creſcere utrumq;,
Et nubeis, & aquam, quæcunq; in nubibus extat:
Vt pariter nobis corpus cum ſanguine creſcit:
Sudor item atq; humor quicunq; eſt deniq; membris.
Concipiunt etiam multum quoq; ſæpe marinum
Humorem, ueluti pendentia uellera lanæ,
Cum ſupra magnum uenti mare nubila portant.
Conſimili ratione ex omnibus amnibus humor
Tollitur in nubeis: quò cum bene ſemina aquarum
Multa modis multis conuenere undiq; adaucta:
Confertæ nubes ui uenti mittere certant
Dupliciter, nam uis uenti contrudit, & ipſa
Copia nimborum turba maiore coacta
Vrget, & è ſupero premit, ac facit effluere imbreis.
Præterea cum rareſcunt quoq; nubila uentis:
Aut diſſoluuntur ſolis ſuper icta calore:

Mittunt humorem pluuium: ſtillante quaſi igni
Cera ſuper calido tabeſcens multa liqueſcat.
*utrinque Sed uehemens imber fit, ubi uehementer *utroq;,
Nubila ui cumulata premuntur, & impete uenti.
At retinere diu pluuiæ, longumq́; morari
Conſuerunt, ubi multa fuerunt ſemina aquarum:
Atq; alijs aliæ nubes, nimbiq́; rigantes,
Inſuper atq; omni uulgo de parte feruntur.
*conſumens Terraq́; *cum fumans humorem tota rehalat.
Hic ubi ſol radijs tempeſtatem inter opacam
Aduerſa fulſit nimborum aſpergine contra,
*arquus Tum color in nigris exiſtit nubibus *arci.
Cætera quæ ſurſum creſcunt, ſurſumq; creantur:
Et quæ concreſcunt in nubibus omnia, prorſum
Omnia, nix, uenti, grando, gelidæq; pruinæ,
Et uis magna geli, magnum duramen aquarum:
Et mora, quæ fluuios paßim refrænat euntes.
Perfacile'ſt tamen hæc reperire, animoq́; uidere:
Omnia quo pacto fiant, quare'ue creentur,
*bone Cum * bene cognoris elementis reddita quæ ſint.
Nunc age, quæ ratio terraï motibus extet,
Percipe, & in primis terram fac ut eſſe rearis
Subter item, ut ſupra'ſt, uentis, atq; undiq; plenam
Speluncis, multosq́; lacus, multasq; lacunas
In gremio gerere, & rupes, deruptaq́; ſaxa:
Multaq́; ſub tergo terraï flumina tecta
Voluere ui fluctus, ſubmerſaq́; ſaxa putandum'ſt.
Vndiq; enim ſimilem eſſe ſui, res poſtulat ipſa.
His igitur rebus ſubiunctis, ſuppoſitisq́;,

Terra

Terra ſupernè tremit magnis concuſſa ruinis
Subter, ubi ingentes ſpeluncas ſubruit ætas.
Quippe cadunt toti montes, magnoq́; repentè
Concuſſu latè diſcerpunt inde tremores,
Et meritò, quoniam plauſtris concuſſa tremiſcunt
Tecta uiam propter non magno pondere tota.
*Nec minus *exultant, ubi currus cunq; equitum ui* * exultantia
Ferratos utrinq; rotarum ſuccutit orbeis. ſunt, fortis
*Fit quoq;, ubi*in magnas æque, uaſtasq́; lacunas* quàm ubi e-
Gleba uetuſtate è terra prouoluitur ingens quum uis
Vt iactetur, aquæ fluctu quoq; terra uacillet. *magnas in
**Vt uas in terra non quit conſtare, niſi humor* aquas.
Deſtitit in dubio fluctu iactarier intus. *Et uis
Præterea uentus cum per loca ſubcaua terræ
Collectus parti ex una procumbit, & urget
Obnixus magnis ſpeluncas uiribus altas,
Incumbit tellus, quo uenti prona premit uis:
Tum ſupra terram quæ ſunt extructa domorum
Ad cœlumq́; magis quanto ſunt edita quæq;,
*Inclinata *minant in eandem prodita partem,* *micant
Protractæq́; trabes impendent ire paratæ.
Et metuunt magni naturam credere mundi
Exitiale aliquod tempus, cladem q́; manere,
Cum uideant tantam terrarum incumbere molem.
Quòd niſi reſpirent uenti, ſi nulla refrænet
Res, neq; ab exitio poſſit deprendere eunteis.
Nunc quia reſpirant alternis, inq́; graueſcunt,
Et quaſi collecti redeunt, ceduntq́; repulſi,
Sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinas,

Quàm facit: inclinatur enim, retroq; recellit,
Et recipit prolapſa ſuas in pondere ſedeis.
Hac igitur ratione uacillant omnia tecta,
Summa magis medijs, media imis, ima per hilum.
Eſt hæc eiuſdem quoq; magni cauſa tremoris,
Ventus ubi, atq; animæ ſubitò uis maxima quædam,
Aut extrinſecus, aut ipſa tellure coorta
In loca ſe caua terraï coniecit, ibiq;
Speluncas inter magnas fremit ante tumultu,
Verſabundaq; portatur pòſt incita cum uis,
Exagitata foras erumpitur, & ſimul altam
Diffindens terram magnum concinnat hiatum.
In Syria Sidone quod accidit, & fuit Aegis
In Peloponneſo, quas exitus hic animaï
Diſturbans urbeis, & terræmotus obortus.
Multaq; præterea ceciderunt mœnia magnis
Motibus in terris, & multæ per mare peſſum
Subſedere ſuis pariter cum ciuibus urbes.
Quod niſi prorumpit, tamen impetus ipſe animaï
Et fera uis uenti per crebra foramina terræ
Diſpertitur, ut horror, & incutit inde tremorem.
Frigus uti noſtros penitus cum uenit in artus:
Concutit inuitos cogens tremere, atq; mouere.
Ancipiti trepidant igitur terrore per urbeis:
**inferna cauernas* *Tecta ſuperna timent, metuunt* infernè, cauerna:*
Terraï ne diſſoluat natura repente:*
**diſsiliat* *Neu diſtracta ſuum latè diſpandat hiatum:*
Idq; ſuis confuſa uelit complere rüinis.
Proinde licet quamuis cœlum, terramq; reantur
Incorrupta

Incorrupta fore æternæ mandata ſaluti:
Attamen interdum præſens uis ipſa pericli
*Subditat hunc ſtimulum quadam de parte timoris: *Subdit &
Ne pedibus raptim tellus ſubtracta feratur
In barathrum, rerumq; ſequatur prodita ſumma
Funditus, & fiat mundi confuſa ruina.
Nunc ratio reddenda, augmen cur neſciat æquor.
Principiò mare mirantur non reddere maius
Naturam, quò ſit tantus decurſus aquarum:
Omnia quò ueniant ex omni flumina parte.
Adde uagos imbreis, tempeſtatesq; uolanteis:
Omnia quæ maria, ac terras ſparguntq; rigantq;,
Adde ſuos fonteis, tamen ad maris omnia ſummam
Guttaì uix inſtar erunt unius ad augmen:
Quo minus eſt mirum, mare non augeſcere magnum.
Præterea magnam ſol partem detrahit æſtu.
Quippe uidemus enim ueſteis humore madenteis
Exiccare ſuis radijs ardentibus ſolem.
At pelago multa, & latè ſubſtrata uidemus.
Proinde licet quamuis ex uno quoq; loco ſol
Humoris paruam delibet ab æquore partem:
*Largiter in tanto ſpatio tamen auferet undis. *Largius
Tum porrò uenti magnam quoq; tollere partem
Humoris poſſunt uerrentes æquora ponti:
Vna nocte uias quoniam perſæpe uidemus
Siccari, mollisq; luti concreſcere cruſtas.
Præterea, docui multum quoq; tollere nubeis
Humorem magno conceptum ex æquore ponti:
Et paßim toto terrarum ſpargere in orbe,

Cum pluit in terris, & uenti nubila portant.
Poſtremò, quoniam raro cum corpore tellus
Eſt, & coniuncta'ſt oras maris undiq; cingens:
Debet, ut in mare de terris uenit humor aquaï
In terras itidem manâre ex æquore ſalſo.
Percolatur enim uirus, retroq; remánat
Materies humoris, & ad caput amnibus omnis
Confluit, inde ſuper terras redit agmine dulci:
Qua uia ſecta ſemel liquido pede detulit undas.
Nunc ratio quæ ſit, per fauces montis ut Aetnæ
Expirent ignes interdum turbine tanto,
Expediam, neq; enim media de clade coorta
Flammæ tempeſtas Siculûm dominata per agros
Finitimis ad ſe conuertit gentibus ora,
Fumida cum cœli ſcintillare omnia templa
*Cernentes *pauida complebant pectora cura,*
*panda *Quid moliretur rerum natura nouarum.*
Hiſce tibi in rebus latè'ſt, altéq; uidendum,
Et longè cunctas in parteis diſpiciendum,
Vt reminiſcaris ſummam rerum eſſe profundam,
Et uideas cœlum ſummaï totius unum,
Quàm ſit paruula pars, & quàm multeſima conſtet,
*quota *Nec *ſit pars homo terraï quota totius *unus.*
*unum *Quod *bene propoſitum ſi plane contueare,*
*bone *Ac uideas planè, mirari multa relinquas.*
Numquis enim noſtrum miratur,, ſi quis in artus
Accepit calido febrim feruore coortam?
Aut alium quemuis morbi per membra dolorem?
Obturgeſcit enim ſubitò pes, arripit acer

Sæpe

Sæpe dolor denteis, oculos inuadit in ipſos, *Exurit
*Exiſtit ſacer ignis, & urit corpore ſerpens
Quancunq; arripuit partem, repitq́; per artus,
Nimirum, quia ſunt multarum ſemina rerum.
Et ſatis hæc tellus morbi, cœlumq́; mali fert
Vnde queat uis immenſi procreſcere morbi.
Sic igitur toti cœlo, terræq́; putandum'ſt,
Ex infinito ſatis omnia ſuppeditari
Vnde repentè queat tellus concuſſa moueri,
Perq́; mare, & terras rapidus percurrere turbo,
Ignis abundare Aetneus, flammeſcere cœlum,
Id quo enim fit, & ardeſcunt cœleſtia templa.
Et tempeſtates pluuiæ grauiore coortu
Sunt, ubi fortè ita ſe tetulerunt ſemina aquarum.
At nimis eſt ingens incendij turbidus ardor.
Scilicet & fluuius, qui uiſus maximus ei,
Qui non antè aliquem maiorem uidit, & ingens
Arbor, homoq́; uidetur, & omnia de genere omni,
Maxima quæ uidit quiſq;, hæc ingentia fingit.
Cum tamen omnia cum cœlo, terraq́; mariq́;
Nil ſint ad ſummam ſummaï totius omnem.
Nunc tamen, illa modis quibus irritata repentè
Flamma foras uaſtis Aetnæ fornacibus efflet,
Expediam. Primum totius ſubcaua montis
Eſt natura, ferè ſilicum ſuffulta cauernis.
Omnibus eſt porrò in ſpeluncis uentus & aër.
Ventus enim fit, ubi eſt agitando percitus aër.
Hic ubi percaluit, calefecitq́; omnia circùm
Saxa furens, qua contingit, terramq́;, & ab illis

Excuſſit

Excuſsit calidum flammis uelocibus ignem,
Tollit ſe, ac rectis ita faucibus eijcit altè,
Funditq; ardorem longè, longeq; fauillam
Differt, & craſſa uoluit caligine fumum:
Extruditq; ſimul mirando pondere ſaxa:
Ne dubites, quin hæc animaĩ turbida ſit uis.
Præterea magna ex parte mare montis ad eius
Radices frangit fluctus: æſtumq; reſorbet.
Ex hoc uſq; mari ſpeluncæ montis ad altas
Perueniunt ſubter fauceis, hac ire fatendum'ſt.
*res cogit aperto — *Et penetrare mare: & penitus* ſe cogier arcto:*
Atq; efflare foras: ideoq; extollere flammas,
Saxaq; ſubiectare, & arenæ tollere nimbos.
In ſummo ſunt uertice item crateres: ut ipſi
Nominitant, nos quas fauceis perhibemus, & ora.
Sunt aliquot quoq; res, quarum unam dicere cauſam
Non ſatis eſt, uerum plureis, unde una tamen ſit.
Corpus ut exanimum, ſi quod procul ipſe iacere
Conſpicias hominis: fit ut omneis dicere cauſas
Conueniat leti, dicatur ut illius una:
Nam neq; eum ferro, nec frigore uincere poſsis
Interijſſe: neq; à morbo, neq; forte ueneno:
Verum eſſe ex genere hoc aliquid, quod concio credat,
Scimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.
Nilus in æſtate creſcit: campiſq; redundat
Vnicus in terris Aegypti totius amnis:
Is rigat Aegyptum medium per ſæpe calorem:
Aut quia ſunt æſtate Aquilones oſtia contra,
*effiare — *Anni tempore eo, qui Eteſiæ* eſſe feruntur:*

Et

Et contra fluuium flantes remorantur, & undas
Cogentes *ſurſus replent, coguntq́; manere. *rurſus
Nam dubio procul hæc aduerſo flabra feruntur
Flumine, quæ gelidis à ſtellis axis aguntur.
Ille ex æſtifera parti uenit amnis ab Auſtro
Inter nigra *uirûm percocto ſecla colore, *nigrum
Exoriens penitus media ab regione diei.
Eſt quoq;, uti poſsit magnus congeſtus arenæ
Fluctibus aduerſis oppilare oſtia contra:
Cum mare permotum uentis ruit intus arenam.
Quo fit uti pacto liber minus exitus amni,
Et procliuis item fiat minus impetus undis.
Fit quoq;, uti pluuiæ forſan magis ad caput eius
Tempore eo fiant, quo Eteſia flabra Aquilonum
Nubila coniiciunt in eas tunc omnia parteis.
Scilicet ad mediam regionem eiecta diei
Cum conuenerunt, ibi ad altos deniq; monteis
Contruſæ nubes coguntur, uiq́; premuntur.
Forſitan Aethiopum penitus de montibus altis
Creſcit, ubi in campos *albas decedere ningues
Tabificis ſubigit radijs ſol omnia luſtrans. *albos dece= dere ĩ igneis
Nunc age, Auerna tibi quæ ſint cunq;, lacusq́;,
Expediam, quali natura prædita conſtent.
Principiò, quòd Auerna uocantur, nomen id ab re
Impoſitum eſt, quia ſunt auibus contraria cunctis,
È regione ea quòd loca cum uenere uolantes,
Remigij oblitæ pennarum uela remittunt,
Præcipitesq́; cadunt molli ceruice profuſæ
In terram, ſi fortè ita fert natura locorum.

Aut

Aut in aquam,ſi fortè lacus ſubſtratus Auerni.
*eius ſub pe Is locus eſt Cumas apud,*Hetruſcos & monteis,
de montis Oppleti calidis ubi fumant fontibus aucti.
*montibus Eſt & Athenæis in *mœnibus,arcis in ipſo
Vertice,Palladis ad templum Tritonidos almæ,
Quò nunquàm pennis appellunt corpora raucæ
Cornices,non cum fumant altaria donis:
Vſque adeò fugitant non iras Palladis acreis
Peruigili cauſa,Graiûm ut cecinere poëtæ,
Sed natura loci opus efficit ipſa ſuapte.
In Syria quoq; fertur item locus eſſe uideri,
Quadrupedes quoq; quo ſimulac ueſtigia primum
Intulerint,grauiter uis cogat concidere ipſa,
Manibus ut ſi ſint diuis mactata repentè,
Omnia quæ naturali ratione geruntur,
Et quibus è cauſis fiant,apparet origo.
*portis Ianua ne*potius Orci regionibus eſſe
Credatur,poſthinc animas Acherontis in oras
Ducere fortè Deos maneis inferna reamur:
Naribus alipedes ut cerui ſæpe putantur
Ducere de latebris ſerpentia ſecla ferarum.
Quod procul à uera quàm ſit ratione repulſum
Percipe:namq; ipſa de re nunc dicere conor.
Principiò hoc dico, quod dixi ſæpe quoq; antè,
In terra cuiuſq; modi rerum eſſe figuras:
Multa,cibos,quæ ſunt uitalia:multaq; morbos
Incutere,& mortem quæ poßint accelerare,
Et magis eſſe alijs alias animantibus aptas
Res ad uitaî rationem oſtendimus antè

Propter

Propter diſsimilem naturam, diſsimileisq́;
Texturas inter ſeſe, primasq́; figuras.
Multa meant inimica per aureis, multa per ipſas
Inſinuant nareis infeſta, atq; aſpera tactu.
Nec ſunt multa parum tactu uitanda, neq; autem
Aſpectu fugienda, ſaporeq́; triſtia quæ ſint.
Deinde uidere licet, quàm multæ ſint homini res
Acriter infeſto ſenſu ſpurcæq́;, grauesq́;.
Arboribus primum certis grauis umbra tributa'ſt
Vſqueadeò, capitis faciant ut ſæpe dolores,
Si quis eas ſubter iacuit proſtratus in herbis.
Eſt etiam magnis Heliconis montibus arbos
Floris odore hominem tetro conſueta necare.
Scilicet hæc ideo terris ex omnia ſurgunt,
Multa modis multis multarum ſemina rerum,
Quòd permiſta gerit tellus, diſcretaq́; tradit.
Nocturnumq́; recens extinctum lumen, ubi acreis
Nidore offendit nareis, conſopit ibidem:
*Concidere ut*pronos qui*morbus mittere ſueuit:* *primos
Caſtoreoq́; graui mulier ſopita recumbit: *morbos
Et manibus nitidum teneris opus effluit ei:
Tempore eo ſi odorata'ſt, quo menſtrua ſoluit.
Multaq́; præterea languentia membra per artus
Soluunt: atq; animam labefactant ſedibus intus.
*Deniq; ſi calidis etiam*cunctere lauari:* *cum te rela
Plenior& fueris ſolio feruentis aquaï:* uaris
Quàm facilè in medio fit, uti des ſæpe ruinas? *effueris
Carbonumq́; grauis uis, atq; odor inſinuatur
Quàm facile in cerebrum, niſi aquam præcepimus ante?

Aut in aquam, ſi fortè lacus ſubſtratus Auerni.
*eius ſub pe Is locus eſt Cumas apud, *Hetruſcos & monteis,
de montis Oppleti calidis ubi fumant fontibus aucti.
*montibus Eſt & Athenæis in *mœnibus, arcis in ipſo
Vertice, Palladis ad templum Tritonidos almæ,
Quò nunquàm pennis appellunt corpora raucæ
Cornices, non cum fumant altaria donis:
Vſque adcò fugitant non iras Palladis acreis
Peruigili cauſa, Graiûm ut cecinère poëtæ,
Sed natura loci opus efficit ipſa ſuapte.
In Syria quoq; fertur item locus eſſe uideri,
Quadrupedes quoq; quo ſimulac ueſtigia primum
Intulerint, grauiter uis cogat concidere ipſa,
Manibus ut ſi ſint diuis mactata repentè,
Omnia quæ naturali ratione geruntur,
Et quibus è cauſis fiant, apparet origo.
*portis Ianua ne *potius Orci regionibus eſſe
Credatur, poſthinc animas Acherontis in oras
Ducere fortè Deos maneis inferna reamur:
Naribus alipedes ut cerui ſæpe putantur
Ducere de latebris ſerpentia ſecla ferarum.
Quod procul à uera quàm ſit ratione repulſum
Percipe: namq; ipſa de re nunc dicere conor.
Principiò hoc dico, quod dixi ſæpe quoq; antè,
In terra cuiuſq; modi rerum eſſe figuras:
Multa, cibos, quæ ſunt uitalia: multaq; morbos
Incutere, & mortem quæ poßint accelerare,
Et magis eſſe alijs alias animantibus aptas
Res ad uitai rationem oſtendimus antè

Propter

Propter diſſimilem naturam, diſſimileisq;
Texturas inter ſeſe, primasq; figuras.
Multa meant inimica per aureis, multa per ipſas
Inſinuant nareis infeſta, atq; aſpera tactu.
Nec ſunt multa parum tactu uitanda, neq; autem
Aſpectu fugienda, ſaporeq; triſtia quæ ſint.
Deinde uidere licet, quàm multæ ſint homini res
Acriter infeſto ſenſu ſpurcæq;, grauesq;.
Arboribus primum certis grauis umbra tributa'ſt
Vſqueadeò, capitis faciant ut ſæpe dolores,
Si quis eas ſubter iacuit proſtratus in herbis.
Eſt etiam magnis Heliconis montibus arbos
Floris odore hominem tetro conſueta necare.
Scilicet hæc ideo terris ex omnia ſurgunt,
Multa modis multis multarum ſemina rerum,
Quòd permiſta gerit tellus, diſcretaq; tradit.
Nocturnumq; recens extinctum lumen, ubi acreis
Nidore offendit nareis, conſopit ibidem:
Concidere ut *pronos qui *morbus mittere ſueuit: *primos *morbos
Caſtoreoq; graui mulier ſopita recumbit:
Et manibus nitidum teneris opus effluit ei:
Tempore eo ſi odorata'ſt, quo menſtrua ſoluit.
Multaq; præterea languentia membra per artus
Soluunt: atq; animam labefactant ſedibus intus.
Deniq; ſi calidis etiam *cunctere lauari: *cum te rela uaris
Plenior *& fueris ſolio feruentis aquaï: *efflueris
Quàm facilè in medio fit, uti des ſæpe ruinas?
Carbonumq; grauis uis, atq; odor inſinuatur
Quàm facile in cerebrum, niſi aquam præcepimus ante?

*Al's ſic: At cum mẽbra domus perce pit feruidus ignis, Tum fit odor uiri &c.

*At cum membra minus pertexit feruida ſeruus,
Tum fit odor uini, plagæ *mactabilis inſtar.
Non'ne uides etiam terra quoq; ſulfur in ipſa
Gignier? & tetro concreſcere odore bitumen?
Deniq; ubi argenti uenas, auriq; ſequuntur,
Terraï penitus ſcrutantes abdita ferro:
Qualeis expiret ſcaptenſula ſubter odores?
*manabilis
Quid'ue mali ſit, ut exhalent aurata metalla?
Quas hominum reddunt facies? qualeisq́; colores?
Non'ne uides audis'ue perire in tempore paruo
Quàm ſoleant? & quàm uitaï copia deſit?
Quos opere in tali cohibet uis magna *uacare?
*neceſſe'ſt
Hos igitur tellus omneis exæſtuat æſtus:
Expiratq́; foras in aperta promptaq́; cœli.
Sic & Auerna loca alitibus ſummittere debent
Mortiferam uim, de terra quæ ſurgit in auras,
Vt ſpatium cœli quadam de parte uenenet,
Quò ſimul ac primùm pennis delata ſit ales
Impediatur ibi cæco correpta ueneno,
Vt cadat è regione loci, qua dirigit æſtus:
Quo cum corruit, hic eadem uis illius æſtus,
Relliquias uitæ membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primò quaſi quendam conciet æſtum:
Poſterius fit, uti cum iam cecidere uenena
In fonteis ipſos, ibi ſit quoq; uita uomenda:
Propterea quòd magna mali ſit copia circum.
Fit quoq;, ut interdum uis hæc, atq; æſtus Auerni,
Aëra, qui inter aueis cunq; eſt, terramq́; locatus,
Diſcutiat, propè uti locus hinc linquatur inanis:

Cuius

Cuius ubi è regione loci uenêre uolantes,
Claudicat extemplò pennarum niſus inanis:
Et conamem utrinq; alarum perditur omne.
Hic, ubi uexari nequeunt, inſiſtereq́; alis:
Scilicet in terram delabi pondere cogit
Natura, & uacuum propè iam per inane iacentes
Diſpergunt animas per caulas corporis omneis.
Frigidior porrò in puteis æſtate ſit humor:
Areſcit quia terra calore, & ſemina, ſi qua
Fortè uaporis habet, properè dimittit in auras.
Quo magis eſt igitur tellus effœta calore:
Fit quoq; frigidior, qui in terra'ſt abditus, humor.
Frigore cum premitur porrò omnis terra, coitq́;,
Et quaſi concreſcit, ſit ſcilicet in coëundo
Exprimat in puteos, ſi quem gerit ipſa calorem.
Eſt apud Hammonis ſanum ſons luce diurna
Frigidus, at calidus nocturno tempore fertur.
Hunc homines fontem nimis admirantur, & acri
Sole putant ſubter terras ferueſcere partim,
Nox ubi terribili terras caligine texit,
Quod nimis à uera'ſt longè ratione remotum.
Quippe ubi ſol udum contractans corpus aquaï,
Non quierit calidum ſupera de reddere parte,
Cum ſuperum lumen tanto feruore fruatur,
Qui queat hic ſubter tam craßi corporis terram
Percoquere humorem? & calido ſociare uapore?
Præſertim cum uix poßit per ſepta domorum
Inſinuare ſuum radijs ardentibus æſtum.
Quæ ratio eſt igitur? nimirum terra magis quòd

Pura tenet circùm fontem, quàm cætera tellus.
Multaq; ſunt ignis prope ſemina corpus aquai.
*Hoc *Hinc ubi roriferis terram nox obruit *umbris,
*undis Extemplò ſubtus frigeſcit terra, coïtq;.
Hac ratione fit, ut tanquàm compreſſa manu ſit,
Exprimat in fontem, quæ ſemina cunq; habet ignis,
Quæ calidum faciunt laticis tactum atq; uaporem.
Inde ubi ſol radijs terram dimouit obortis,
Et rareſecit calido miſcente uapore,
Rurſus in antiquas redeunt primordia ſedes
Ignis, & in terram cedit calor omnis aquai:
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Præterea ſolis radijs iactatur aquai
Humor, & in lucem tremulo rareſcit ab æſtu,
*quaſi Propterea fit, uti quæ ſemina cunq; habet ignis
*Nutat Demittat, *cum ſæpe gelum, quod continet in ſe
*Mutat, & exoluit glaciem, nodosq; relaxat.
Frigidus eſt etiam fons, ſupra quem ſita ſæpe
Stupa iacit flammas concepto protinus igni,
Tedaq; conſimili ratione accenſa per undas
Collûcet, quocunq; natans impellitur auris,
Nimirum quia ſunt in aqua permulta uaporis
Semina, de terraq; neceſſe'ſt funditus ipſa
Ignis corpora per totum conſiſtere fontem,
Et ſimul expirare foras, exireq; in auras,
Non tam uiua tamen, calidus queat ut fieri fons.
Præterea, diſperſa foras erumpere cogit
Vis per aquam ſubitò, ſurſumq; ea conciliare:
Quod genus inde mari ſpirat fons dulcis aquai;

Qui

Qui ſcatit: & ſalſas circum ſe dimouet undas.
*Et multis alijs*præbet regionibus æquor* *pariter
Vtilitatem opportunam ſitientibus nautis:
Quòd dulceis inter ſalſas interuomit undas.
Sic igitur per eum poſſunt erumpere fontem,
Et ſcatere illa foras in ſtupam ſemina: quæ cum
Conueniunt: aut in teda cum corpora adhærent:
Ardeſcunt facilè extemplo: quia multa quoq; in ſe
Semina habent ignis ſtupæ, tedæq́; tenentes.
*Non'ne uides etiam nocturna ad lumina*linum* *lychnum
Nuper ubi extinctum admoueas, accendier ante,
Quàm tetigit flammam? tedamq́; pari ratione?
Multaq́; præterea, prius ipſo tacta uapore
Eminus ardeſcunt, quàm comminus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoq; in illo fonte putandum'ſt.
Quod ſupereſt, agere incipiam, quo fœdere fiat
Naturæ lapis hic ut ferrum ducere poßit:
Quem magnêta uocant patrio de nomine Graij,
Magnêtum quia ſit patrijs in finibus ortus.
Hunc homines lapidem mirantur, quippe catenam
Sæpe ex anellis reddit pendentibus ex ſe:
Quinq; etenim licet interdum, pluresq́; uidere
Ordine demiſſo leuibus iactarier hamis:
Vnus ubi ex uno dependet ſubter adhærens:
Ex alioq; alius lapidis uim, uinclaq́; noſcit.
Vſqueadeò permananter uis perualet eius.
Hoc genus in rebus firmandum'ſt multa prius, quàm
Ipſius rei rationem reddere poßis:
Et nimium longis ambagibus eſt adeundum:

Quo magis attentas aureis, animumq́; repoſco.
Principio omnibus à rebus quæcunq; uidemus:
Perpetuò fluere, ac mitti, ſpargiq́; neceſſe'ſt
Corpora, quæ feriant oculos, uiſumq́; laceſſant,
Perpetuoq́; fluunt certis ab rebus odores,
Frigus ut à fluuijs, calor à ſole, æſtus ab undis
Aequoris, exeſor murorum littora propter,
Nec uarij ceſſant ſonitus manare per auras.
Deniq; in os ſalſi uenit humor ſæpe ſaporis,
Cum mare uerſamur propter, dilutaq; contra
Cum tuimur miſceri abſynthia, tangit amaror.
Vſqueadeò omnibus ab rebus res quæq; fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undiq; parteis:
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi,
Perpetuò quoniam ſentimus, & omnia ſemper
**ſonare Cernere odorari licet, & ſentire*ſonorem.*
Nunc omnes repetam quàm raro corpore ſint res,
Commemorare, quod in primo quoq; carmine claret.
Quippe etenim, quanquam multas hoc pertinet ad res
Noſcere, cum primis hanc ad rem protinus ipſam,
Qua de diſſerere aggredior, firmare neceſſe'ſt,
Nil eſſe in promptu, niſi miſtum corpus inani.
Principiò fit, ut in ſpeluncis ſaxa ſuperna
Sudent humore, & guttis manantibus ſtillent.
Manat item nobis è toto corpore ſudor,
Creſcit barba, piliq́; per omnia membra, per artus,
Diditur in uenas cibus omneis, auget, alitq́;
Corporis extremas quoq; parteis, unguiculoſq́;.
Frigus item tranſire per æs, calidumq́; uaporem

Sentimus,

Sentimus:ſentimus item tranſire per aurum,
Atq; per argentum,cum pocula plena tenemus.
Deniq; per diſſepta domorum ſaxea uoces
Peruolitant,permanat odor,frigusq́; uaporq́;
Ignis,quin ferri quoq; uim penetrare ſuëuit.
*Deniq; qua circum colli lorica*coërcet,* *cohæret
Morbida uisq́; ſimul cum extrinſecus inſinuatur,
Et tempeſtates terra,cœloq́; coortæ
In cœlum,terrasq́; remotæ iure faceſſunt,
Quandoquidem nihil eſt,niſi raro corpore nexum.
Huc accedit,uti non omnia quæ iaciuntur
Corpora cunq; ab rebus,eodem prædita ſenſu,
Atq; eodem pacto rebus ſint omnibus apta.
Principiò terram ſol excoquit,& ſicitare,
At glaciem diſſoluit,& altis montibus altè
*Extructas*ningueis radijs tabeſcere cogit.*
*Deniq; cera liqueſcit in*eius poſita uapore.* *que niueis
Ignis item liquidum facit æs,aurumq́; reſoluit, *ignis.
At coria,& carnem trahit,& conducit in unum.
Humor aquæ porrò ferrum condurat ab igni,
At coria,& carnem mollit durata calore,
Barbigeras oleaſter eo iuuat uſq; capellas.
Effluat ambroſia quaſi uero,& nectare tinctus,
**Qua nihil eſt homini,*quod amarum frondeat æque.* *At
Deniq; amaracinum fugitat ſus,& timet omne *fronde hac
Vnguentum,nam ſetigeris ſubus acre uenenum'ſt, quod amari-
Quod nos interdum tanquam recreare uidetur. us extet.
At contrà nobis cœnum teterrima cum ſit
Spurcities,eadem ſuibus hæc munda uidetur,

*tuti Inſatiabiliter*toti ut uoluantur ibidem.
Hoc etiam ſupereſt,ipſa quia dicere de re
Aggredior,quod dicendum prius eſſe uidetur.
Multa foramina cum uarijs ſint reddita rebus,
Diſsimili inter ſe natura prædita debent
Eſſe,& habere ſuam naturam quæq;,uiasq́;.
Quippe etenim uarij ſenſus animantibus inſunt,
Quorum quiſq; ſuam propriè rem percipit in ſe.
Nam penetrare aliò ſonitus,alioq́; ſaporem
Cernimus è ſuccis,aliò nidoris odores:
Scilicet id fieri cogit natura uiarum
Multimodis uarians,ut paulo oſtendimus antè:
Propter diſsimilem naturam,textaq́; rerum.
Præterea manâre aliud per ſaxa uidetur:
Atq; aliud tignis,aliud tranſire per aurum:
Argentoq́; foras aliud,uitroq́; meare.
Nam fluere hac ſpecies,illac calor ire uidetur:
Atq; alijs aliud citius tranſmittere eandem.
Scilicet id fieri cogit natura uiarum
Multimodis uarians,ut paulò oſtendimus antè.
Quapropter bone ubi hæc confirmata,atq; locata
Omnia conſtiterint nobis præpoſta,parata:
Quod ſupereſt,facilè hinc ratio reddetur:& omnis
Cauſa patefiet,quæ ferri pelliciat uim.
·Principiò,fluere è lapide hoc permulta neceſſe'ſt
Semina,ſiue æſtum,qui diſcutit aëra plagis:
Inter qui lapidem,ferrumque'ſt cunq; locatus.
Hoc ubi inanitur ſpatium,multusq́; uaceſit
In medio locus,extemplò primordia ferri

In uacuum prolapſa cadunt coniuncta, fit utq;
Annulus ipſe ſequatur, eatq; ita corpore toto:
Nec res ulla magis primoribus ex elementis
Indupedita ſuis arctè connexa cohæret:
Quàm ualidi ferri naturæ frigidus horror.
Quo minus eſt mirum, quod dicitur, ex elementis
Corpora ſi nequeunt de ferro plura coorta
In uacuum ferri, quin annulus ipſe ſequatur:
Quod facit, & ſequitur donec peruenit ad ipſum
Iam lapidem, cæcisq; in eo compagibus hæſit.
Hoc fit item cunctas in parteis, unde uaceſit
Cunq; locus, ſiue ex tranſuerſo, ſiue ſupernè,
Corpora continuo in uacuum uicina feruntur.
Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipſa
Sponte ſua ſurſum poſſunt conſurgere in auras.
Huc accedit item, quare queat id magis eſſe,
Hæc quoq; res adiumento, motuq; iuuatur:
Quod ſimulac fronte'ſt anelli rarior aër
Factus, inanitusq; locus magis, ac uacuatus:
Continuo fit, uti qui poſt eſt cunq; locatus
Aër, à tergo quaſi prouehat, atq; propellat.
Semper enim circumpoſitus res uerberat aër.
Sed tali fit uti propellat tempore ferrum:
Parte quòd ex una ſpatium uacat, & capit in ſe.
*Hic*ubi quem memoro, per crebra foramina ferri* *tibi
Pronas ad parteis ſubtiliter inſinuatus
*Trudit, & impellit quaſi nauim, uelaq; *uentis.* *uentus
Deniq; res omnes debent in corpore habere *rareſcunt
*Aëra, quandoquidem*raró ſunt corpore, & aër* corpora ut

Omnibus eſt rebus circundatus, appoſituſq́;.
Hic igitur, penitus qui in ferro'ſt abditus aër,
Sollicito motu ſemper iactatur, eoq́;
Verberat anellum dubio procul: & ciet intus
Scilicet: atq; eodem fertur, quò præcipitauit
Iam ſemel: & uacuam in partem conamina ſumpſit.
Fit quoq; ut à lapide hoc ferri natura recedat
Interdum, fugere, atq; ſequi conſueta uiciſsim:
Exultare etiam Samothracia ferrea uidi:
Et ramenta ſimul ferri furere intus ahenis
In ſcaphijs: lapis hic magnes cum ſubditus eſſet:
Vſqueadeò fugere à ſaxo geſtire uidetur:
Aere interpoſito diſcordia tanta creatur.
Propterea quia nimirum prius æſtus ubi æris
Percepit: ferriq; uias poſſedit apertas:
Poſterior lapidis uenit æſtus: & omnia plena
Inuenit in ferro: neq; habet qua tranet, ut antè.
Cogitur offenſare igitur, pulſareq́; fluctu
Ferrea texta ſuo: quo pacto reſpuit ab ſe:
Atq; per æs agitat ſine eo, quod ſæpe reſorbet.
Illud in his rebus mirari mitte, quòd æſtus
Non ualet è lapide hoc alias impellere item res.
Pondere enim fretæ partim ſtant, quod genus aurum:
Ac partim rarò quia ſunt cum corpore, ut æſtus
Peruolet intactus: nequeunt impellier uſquàm:
Lignea materies in quo genere eſſe uidetur.
**cum ſic* *Inter utraſq; igitur ferri natura locata,*
**magnetis* *Aeris ubi accepit quædam corpuſcula, *tum fit*
ſemina ſaxi. *Impellant ut eam magneſia flamine ſaxa.*

Nec

Nec tamen hæc ita ſunt aliarum rerum aliena,
Vt mihi multa parum genere ex hoc ſuppeditentur:
Quæ memorare queam inter ſe ſinglariter apta:
Saxa uides primum ſola coaleſcere calce:
Glutine materies taurino iungitur una:
Vt uitio uenæ tabularum ſæpius hiſcant,
Quàm laxare queant compages taurea uincla.
Vitigeni latices, in aquai fontibus audent
Miſceri, cum pix nequeat grauis, & leue oliuum.
*Purpureuſq; colos conchyli*iungitur unà* *mergitur
Corpore cum lanæ, dirimi qui non queat uſquàm:
Non ſi Neptuni fluctu renouare operam des:
Non mare ſi totum uelit eluere omnibus undis.
*Deniq; res auro*argentum copulat unà,* * fit uti aurũ
**Aeráq;, nec plumbo fit uti iungatur ab albo.* *Aes æque
Cætera iam quàm multa licet reperire? quid ergo?
Nec tibi tam longis opus eſt ambagibus uſquàm:
Nec me tam multam hic operam conſumere par eſt:
Sed breuiter paucis reſtat comprendere multa,
Quorum ita texturæ ceciderunt, mutua contra
Vt caua conueniant plenis, hæc illius, illa
Huiuſq;, inter ſe iunctura hæc optima conſtat.
Eſt etiam, quaſi ut anellis, hamiſq; plicata
*Inter ſe quædam poſſint*compacta teneri.* *coplata
Quod magis in lapide hoc fieri, ferroq; uidetur.
Nunc, ratio quæ ſit morbis, aut unde repentè
Mortiferam poſſit cladem conflare coorta
Morbida uis, hominum generi, pecudumq; cateruis,
Expediam. Primum multarum ſemina rerum

Eſſe

Eſſe ſuprà docui,quæ ſint uitalia nobis:
Et contrà,quæ ſint morbo,mortiq́;,neceſſe'ſt
Multa uolare:ea cum caſu ſunt fortè coorta:
Et perturbarunt cœlum:fit morbidus aër.
Atq; ea uis omnis morborum,peſtilitasq́;,
Aut extrinſecus,ut nubes,nebulæq́; ſupernè
Per cœlum ueniunt,aut ipſa ſæpe coorta
De terra ſurgunt,ubi putrorem humida nacta'ſt:
Intempeſtiuis pluuijsq́; & ſolibus icta.
Non'ne uides etiam cœli nouitate,& aquarum
Tentari,procul à patria quicunq́;,domoq́;
**diſcrepat Adueniunt?ideo quia longe *diſcrepitant res.*
aër Nam quid Britannis cœlum differre putamus?
Et quod in Aegypto'ſt,qua mundi claudicat axis?
Quid'ue quod in Ponto'ſt differre,à Gadibus,atq;
**colore Vſq; ad nigra uirûm percoctaq́; ſecla *calore?*
Quæ cum quattuor inter ſe diuerſa uidemus,
Quattuor à uentis,& cœli partibus eſſe,
Tum color,& facies hominum diſtare uidetur
Largiter,& morbi generatim ſecla tenere.
Eſt elephas morbus,qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypti in medio,neq; præterea uſquàm.
Attide tentantur greſſus,oculiq́; in Achæis
Finibus,inde alijs alius locus eſt inimicus
Partibus,ac membris,uarius concinnat id aër.
Proinde ubi ſe cœlum,quod nobis fortè alienum:
Commouet,atq; aër inimicus ſerpere cœpit:
Vt nebula,ac nubes paulatim repit,& omne
Qua graditur,conturbat,& immutare coactat.

Fit

Fit quoq;,ut in noſtrum cum uenit deniq; cœlum:
Corrumpat,reddatq́; ſui ſimile,atq; alienum.
Hæc igitur ſubitò clades noua,peſtilitasq́;,
Aut in aquas cadit,aut fruges perſidit in ipſas,
Aut alios hominum paſtus,pecudumq́; cibatus:
Aut etiam ſuſpenſa manet uis aëre in ipſo.
Et cum ſpiranteis miſtas hinc ducimus auras,
Illa quoq; in corpus pariter ſorbere neceſſe'ſt.
Conſimuli ratione uenit bubus quoq; ſæpe
*Peſtilitas,etiam*pecudum balatibus ægris.* **pigris tala-*
Nec refert utrum nos in loca deueniamus *ribus ægre*
Nobis diuerſa,& cœli mutemus amictum:
*An cœlum nobis*intro natura corruptum* **natura ul-*
Deferat,aut aliquid,quo non conſueuimus uti: *tro*
Quod nos aduentu poßit tentare recenti.
Hæc ratio quondam morborum,& mortifer æſtus,
Finibus in Cecropis funeſtos reddidit agros:
Vaſtauitq́; uias,exhauſit ciuibus urbem.
*Nam penitus ueniens Aegypti finibus*ortus,* **Orcus*
Aëra permenſus multum,camposq́; natanteis,
*Incubuit tandem populo Pandionis,*omnes* **omni*
Inde cateruatim morbo mortiq́; dabantur.
Principio caput incenſum feruore gerebant:
Et duplices oculos ſuffuſa luce rubenteis.
*Sudabant etiam fauces intrinſecus*atræ* **atro*
Sanguine,& ulceribus uocis uia ſepta coïbat
Atq; animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis,motu grauis,aſpera tactu.
Inde ubi per fauceis pectus complerat,& ipſum

Morbida uis in cor mœſtum confluxerat ægris:
Omnia tum uerò uitaĩ clauſtra lababant.
Spiritus ore foras tetrum uoluebat odorem
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.
Atq; animi prorſum uires totius, & omne
Languebat corpus, leti iam limine in ipſo.
Intolerabilibusq; malis erat anxius angor
Aſsiduè comes, & gemitu commiſta querela.
Singultusq; frequens noctem perſæpe, diemq;
Corripere aſsiduè neruos, & membra coactans,
Diſſoluebat eos defeſſos antè fatigans.
Nec nimio cuiquam poſſes ardore tueri
Corporis in ſummo ſummam feruescere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum,
Et ſimul ulceribus quaſi inuſtis omne rubere
Corpus, ut eſt, per membra ſacer cum diditur ignis.
*Intima pars homini uerò flagrabat *ad oſſa:* **adeſa*
Flagrabat ſtomacho flamma, ut fornacibus, intus.
Nil adeò poſſes cuiquam leue, tenueq; membris
**Verteret utilitatem ad uentum, & frigora ſemper:* **Vertere in utilitatem*
In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in undas.
Multi præcipites lymphis putealibus altè
Inciderunt ipſo uenientes ore patente.
Inſedabiliter ſitis arida corpora merſans
Aequabat multum paruis humoribus imbrem.
Nec requies erat ulla mali, defeſſa iacebant
Corpora, muſſabat tacito medicina timore.
Quippe patentia cum toties ardentia morbis

Lumina

Lumina uerſarent oculorum expertia ſomno.
Multáq; præterea mortis tum ſigna dabantur.
Perturbata animi mens in mœrore,metuq;:
Triſte ſupercilium,furioſus uultus,& acer:
Sollicitæ porrò,plenæq; ſonoribus aures:
Creber ſpiritus,haud ingens,raroq; coortus:
Sudoriſq; madens per collum ſplendidus humor:
Tenuia ſputa,minuta,croci contacta colore,
Salſaq;,per fauceis raucas uix edita tuſsi.
In manibus uero nerui trahere,& tremere artus:
À pedibuſq; minutatim ſuccedere frigus
Non dubitabat,item ad ſupremum deniq; tempus,
Compreſſæ nares,naſi primoris acumen
Tenue,cauati oculi,caua tempora,frigida pellis,
*Duraq;,*in ore iacens rectum frons tenta meabat,* **inhorrebat facies, frons tecta*
*Nec nimio rigida*proſtrati morte iacebant,* **poſt artus*
Octauoq; ferè candenti lumine ſolis,
Aut etiam nona reddebant lampade uitam.
Quorum ſi quis(ut eſt)uitarat funera leti
Viſceribus tetris,& nigra proluuie alui:
Poſterius tamen hunc tabes,letumq; manebat.
Aut etiam multus capitis cum ſæpe dolore
Corruptus ſanguis expletis naribus ibat:
Huc hominis totæ uires,corpuſq; fluebat.
Profluuium porrò cui tetri ſanguinis acre
Exierat,tamen in neruos huic morbus,& artus
Ibat,& in parteis genitaleis corporis ipſas:
Et grauiter partim metuentes limina leti
Viuebant ferro priuati parte uirili:

Et

Et manibus ſine nonnulli, pedibusq; manebant
In uita tamen, & perdebant lumina partim:
Vſqueadeò mortis metus his incuſſerat acer.
Atq; etiam quoſdam cepere obliuia rerum
Cunctarum, neq; ſe poſſent cognoſcere ut ipſi.
Multaq; humi cum inhumata iacerent corpora ſupra
Corporibus, tamen alituum genus, atq; ferarum
Aut procul abſiliebat, ut acrem exciret odorem:
Aut ubi guſtarat, languebat morte propinqua.
*ſolibus Nec tamen omnino temerè illis *ſedibus ulla
Comparebat auis, nec triſtia ſecla ferarum
Exibant ſyluis, languebant pleraq; morbo:
Et moriebantur, cum primis fida canum uis
Strata uijs animam ponebat in omnibus ægram.
Extorquebat enim uitam uis morbida membris:
Incomitata rapi certabant funera uaſta:
Nec ratio remedi communis certa dabatur.
*alijs Nam quod *ali dederat uitaleis aëris auras
Voluere in ore licere, & cœli templa tueri:
Hoc alijs erat exitio, letumq; parabat.
Illud in his rebus miſerandum magnopere unum
Aerumnabile erat, quòd ubi ſe quiſq; uidebat
Implicitum morbo, morti damnatus ut eſſet:
Deficiens animo mœſto cum corde iacebat,
Funera reſpectans, animam & mittebat ibidem.
*Atq; *Idq; uel in primis cumulabat funere funus.
Quippe etenim nullo ceſſabant tempore apiſci
Ex alijs alios auidi contagia morbi.
*ſuos Nam quicunq; *ſuis fugitabant (ut fit) ab ægris

Vitai

Vitaï nimium cupidos,mortiſq; timentes
* Pœnitet,& paulò pòſt turpi morte,malaq; *Pœnas
Deſertos,opis experteis,incuria * mactat, *mactans
Lanigeras tanquam pecudes,& bucera ſecla.
Qui fuerant autem præſtò,contagibus ibant,
Atq; labore, * pudor quem tum cogebat obire, *pudoreq;
Blandaq; laſſorum uox miſta uoce querelæ. omni
Optimus hoc leti genus ergo quiſq; ſubibat:
Inq; alijs alium populum ſepelire ſuorum
Certantes lacrymis laßi,luctuq; redibant.
Inde * bona ex parte in letum mœrore dabantur: *bonam par
Nec poterat quiſquam reperiri,quem neq; morbus, tem
Nec mors,nec luctus tentaret tempore tali.
Prætereà iam paſtor,& armentarius omnis,
Et robuſtus item curui moderator aratri,
Languebant,penituſq; caſa contruſa iacebant
Corpora,paupertate & morbo * dedita morti. *tradita
Exanimis pueris ſuper exanimata parentum
Corpora nonnunquam poßes,retroq; uidere
Matribus,& patribus natos ſuper edere uitam.
Nec minimam partem ex agris mœroris in urbem
Confluxit,languens quem contulit agricolarum
Copia,conueniens ex omni morbida parte.
Omnia condebant loca,* tectaq;,quo magis æſtus *tectis
* Confertos ita aceruatim mors accumulabat. *Infertos
Multa ſiti proſtrata uiam per,proq; uoluta
Corpora * ſilanos ad aquarum ſtrata iacebant *ſola amneis
Intercluſa anima nimia ab dulcedine aquarum.
Multaq; per populi paßim loca prompta,uiaſq;

Languida ſemianimo tum corpore membra uideres,
Horrida pædore, & pannis cooperta perire
Corporis illuuie, pellis ſuper oßibus una,
* ſordiq; ſepulta *Viſceribus tetris propè iam, * ſordeq; ſepultis.*
Omnia deniq; ſancta deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis, oneratáq; paßim
Cuncta cadaueribus cœleſtum templa manebant:
Hoſpitibus loca quæ complerant æditu entes.
Nec iam relligio diuûm, nec numina magni
Pendebantur, enim præſens dolor exuperabat.
Nec mos ille ſepulturæ remanebat in urbe:
Vt pius hic populus ſemper conſuerat humari.
Perturbatus enim totus repedabat, & unuſ=
* cognatum *Quiſq; ſuum pro re * conſortem mœſtus humabat.*
Multáq; uis ſubita, & paupertas horrida ſuaſit:
Nanq; ſuos conſanguineos aliena rogorum,
Inſuper extructa ingenti clamore locabant,
Subdebantq; faces, multo cum ſanguine ſæpe
*deſerrentur *Rixantes potius, quàm corpora * deſererentur,*

FINIS.

ALDVS PIVS ALBERTVM
Pium Carporum Principem, ac Cæſareum Oratorem apud Pont. Max. Saluere iubet.

IAmpridem Alberte Decus Principum, Decus huius ætatis eruditorum, conſtitui omnes de Philoſophia libros, quotquot ex ædibus noſtris exirent in manus ſtudioſorum, tibi dedicare, tum mea erga te ſingulari beneuolentia: tum etiam, quia id genus libris præter cæteros delectaris. Deus perdat pernicioſa hæc bella, quæ te perturbant, quæ te tandiu auertunt à ſacris ſtudijs literarum: nec ſinunt, ut quiete, & , quod ſemper cupiuiſti, atq; optaſti, fruaris otio ad eas artes, quibus à puero deditus fuiſti, celebrandas: iam aliquem fructum dediſſes ſtudiorum tuorum, utilem ſanè & nobis, & poſteris, qua te priuari re, ita moleſte fers, ut nullam aliam ob cauſam credendum ſit, nuper te Romæ tam graui morbo laboraſſe, ut de ſalute tua & timerent boni omnes, & angerentur.
Dij prohibete minas: Dij talem auertite caſum:
Et placidi ſeruate pios. *En igitur tibi Lucretius & Poëta, & Philoſophus quidem maximus uel antiquorum iudicio, ſed plenus mendaciorum: nam multo aliter ſentit de Deo, de creatione rerum, quàm Plato, quàm cæteri Academici, quippe qui Epicuream ſectam ſecutus eſt. quamobrem ſunt qui ne legendum quidem illum cenſent Chriſtianis hominibus, qui uerũ Deum adorant, colunt, uenerantur.*

Sed quoniam ueritas, quantò magis inquiritur, tantò apparet illuſtrior, & uenerabilior: qualis eſt fides catholica: IESVS Chriſtus Deus Opt. Max. dum in humanis ageret, prædicauit hominibus: Lucretius, & qui Lucretio ſunt ſimilimi, legendi quidem mihi uidentur, ſed ut falſi, & mendaces, ut certè ſunt.

Hæc autem attigimus: ut ſi quis hæc noſtra legens, neſciat deliramenta Lucretij, id diſcat è nobis: licet ad te unum ſcribere uideamur. Id enim eſt harum epiſtolarum genus: ut cùm ad unum ſcribuntur: ad omnes, in quorum manus peruenerint, tanquam argumenta ſcribantur. Quòd autem longè correctior emittitur nunc Lucretius ex ædibus noſtris, quàm conſueuerit, habenda eſt potiſſimum gratia Andreæ Naugerio noſtro: qui eum, quanquàm curſim propter ipſius occupationes, & importunam impreſſorum noſtrorum feſtinationem, tamen accuratè recenſuit. Capita præterea mutata ferè ſunt omnia: ut uere quod ſingulis quibusq; locis complectitur, contineant. & licet non inſerenda ſuis ea locis curauerimus, ne librum diuiderent: cum non Lucretius illa, ſed alius quiſpiam inſeruerit: tamen ad euitandum inquirendi laborem, & pagellam citant, & uerſum, quò referenda ſunt. Quòd ſi per aduerſam ualetudinem mihi licuiſſet, qua menſes iam aliquot acerbiore conflictatus ſum, addita eſſent infrà non pauca, quæ diligentiæ noſtræ fidem omnibus facerent, & Lucretium ipſum pleniorem redderent: utcunque ſit, cauendum etiam fuerat, ne plus iuſto opus excreſceret, & magnitudo uoluminis moleſtiam afferret.

cæter

cætera ita præſtita eſſe à nobis opinor Naugerij noſtri induſtria, quam non contemnendam adhibuit, ut Lucretius legi atque intelligi tandem poßit. Vale.

FINIS.

LVGDVNI APVD SE-
BASTIANVM GRY
PHIVM
ANNO
M. D. XXXX.

